Marin Preda

Marin Preda

Cel mai iubit dintre pământeni

vol.3

PARTEA A OPTA.

I.

Rămăsei o clipă parcă suspendat, trecând în revistă toate femeile care lucrau cu mine la Oraca: nişte grăsane vorbăreţe şi simpatice, încă tinere, dar departe de a-mi fi aruncat vreodată una din acele priviri care sugerează disponibilitatea afectivă chiar fără intenţie de finalizare într-o aventură sau măcar simpla prietenie colegială, puţină curte, acea multitudine de gesturi şi cuvinte care nu au altă menire decât să potenţeze afecţiunea fundamentală pe care o avem pentru alţii, de care suntem cu adevărat legaţi şi îi iubim… verificări dacă mai plăcem şi altora… siguranţa că nu ne-a pălit farmecul, seducţia… verva pe care ne-o inspiră această certitudine, pe care o transmitem acasă celor care se simt prea siguri de noi… puţină nelinişte, puţină gelozie, pentru a ni se preţui apoi dulcea supunere, abandonul de sub plapumă… Nu citisem în privirile lor nici măcar atât, avem cu cine cocheta, pe tine nu te cunoaştem, parcă îmi spuneau, şi nici nu avem chef s-o facem, să te invităm la petrecerile noastre unde vin inşi chiar mai puţin cunoscuţi decât tine, şi nici nu încerca să ne inviţi tu pe noi, fiindcă o să te refuzăm politicos… Una era subalterna mea, alta era calculatoarea, alta (o tinerică frumoasă şi balaoacheşă, pesemne ţigancă, totdeauna bine îmbrăcată şi coafată, stârnind invidia pentru bluzele ei un colorit care arăta că

nu le cumpăra din magazinele noastre, ca şi fustele cu croială străină, cismuliţele elegante, jerseurile fine) secretara directorului, un ins totdeauna ursuz, care avea de îndurat gelozia nevestei pentru această secretară cu care cam semăna… dar cine suportă alături de bărbatul ei pe o alta, chiar dacă la birou şi chiar dacă ştie că îi e credincios?… Credincios, credincios, dar asta nu-l poate împiedica să… Directorul chiar îşi persecuta subalterna, doar-doar se va găsi cineva să-i spună nevestei că între el şi secretară, vezi, nu e nimic… Nu se găsea nimeni şi, chiar dacă s-ar fi găsit, nu asta dorea geloasa, ci „s-o dea afară pe târfa aia”… Om corect, şeful nostru făcea să i se audă răcnetele prin uşă când soţia îi intra valvârtej în birou şi îi făcea scandal… „.da' ce crezi tu, că asta e instituţia mea personală să dau afară pe cineva numai fiindcă eşti tu smintită? Dar nu am dreptul, atâta timp cât îşi vede de treaba ei…!” Secretara însă chiar ţinea la el şi, dându-şi seama că omul n-avea linişte în casă din pricina ei, vrusese să plece, cu toate că îi părea rău. „Un şef aşa de bun nu găseşti oriunde”, dar se vede treaba că răul ştia el ceva, în locul ei ar fi venit alta, şi numai dacă ar fi fost o babă ştirbă istoria n-ar mai fi continuat… „deşi… mormăise el furios, am avut odată şi o astfel de babă, nu chiar ştirbă, dar cică mi-ar fi plăcut de ea că făcea pe mămica cu mine” şi i-a aruncat tava cu sandviciuri şi cafele în faţă, când a văzut-o că intră în birou… Ce nevoie, cică, am eu să mănânc sandviciuri şi să beau eu cafea făcută mâinile acestei… să mănânc şi să beau acasă şi să nu mă las lins pe gât ca un viţel de această vacă răscrăcărată… ce, adică, vreau să spun că acasă n-are nimeni grijă de mine şi trebuie s-o las pe cotoroanţa aia să-mi pună unt pe pâine… şi o feliuţă de şuncă… şi o feliuţă de roşie… şi o cafeluţă… şi o franzeluţă… (şi aici directorul îşi subţiase vocea şi îşi imita nevasta scos din pepeni). „Îţi arăt eu ţie, zice, cafeluţă. O să-ţi fac una de-o să-ţi stea în gât, să te frigi cu ea, să te îneci cu caimacul…” „Aşa că nu pleci nicăieri, dacă din pricina asta vrei să pleci”, îi mai spusese

el fetei… „Tovarăşe director, cică se smiorcăise ea, măcar dacă am fi vinovaţi de ceva…” „Ei, da, asta ar mai lipsi, se înfuriase el, ia nu mai da aici apă la şoareci şi ieşi afară… Auzi, măcar dacă… Asta îmi scoate sufletul şi pentru laptele supt de la mama, dar să mai fim şi vinovaţi de ceva… Mi l-a şi scos, sufletul adică, şi mi l-a băgat pe-al ei în loc şi ăsta m-ar vinde înainte chiar să încerc eu să fiu vinovat de ceva. M-ar pune să-i mărturisesc totul dinainte.” „Da, ştiu, continuase însă fata să se smiorcăie, e geloasă, şi e gelos şi prietenul meu cu care o să mă căsătoresc, vine câteodată pe-aici şi stă pe capul meu să vă vadă, şi după ce vă vede se cară, şi ce-mi face pe urmă… De-aia vreau să plec, deşi n-aşi vrea…” „Atunci cară-te, ori spune-i individului că dacă îl mai prind pe-aici chem şoferul şi îl pun să-l dea afară cu paisprezece lovituri de pompă în cur…” povestise fata, însă de astă dată pufnind în râs. Noroc că directorul străbătea aproape tot timpul regiunea în căutare de carne… Nu mai ştiam în ce stadiu se afla istoria…

Cine mai era deci, la noi, femeie? A, da, casieriţa… Doamna Munteanu… Care doamnă Munteanu?! Plecase… Predase casa şi… Mă ridicai, deschisei uşa de alături, unde se afla casieria, şi mă uitai îndelung la noua casieră, o figură învăluită în nedefinit, cu trăsături ascunse de părul care îi acoperea curgând pe umeri obrazul… din pricina părului astfel pieptănat, adică mai degrabă nepieptănat, părea să aibă un chip alungit… Stătea la birou şi lucra… Venise la noi de vreo două săptămâni, dar luminozitatea lumii în care trăiam după moartea mamei făcea parcă să dispară umbrele când mă uitam în jurul meu şi vedeam lucruri şi oameni, animale şi străzi forfotind de mişcarea neîncetată a vieţii… Schimbasem cuvinte de serviciu cu noua casieră, dar nu mă uitasem la ea, adică mă uitasem fără s-o văd, sau o văzusem fără să mă uit, vreau să spun că nimic din ea nu-mi atrăsese atenţia, nu era nici frumoasă, nici urâtă, nu era nici diformă, nici statuară, mâinile ei, care îmi întindeau pe masă hârtii la control, nu erau nici

butucănoase, nici diafane, vocea, nici timbrată, nici şoptită… debitul doar îmi păruse vag excesiv („de ce o fi vorbind asta prea mult?” gândisem fără să fiu prea sigur că nu mă înşelam). Nu părea nici doamnă, nici domnişoară, oricum, nu purta verighetă, dar asta nu însemna că nu fusese divorţată sau nu era văduvă. Silueta ei avea formă, mai mult de ghicit decât de văzut, fiindcă rochia pe ea era prea largă, parcă şi-ar fi croit-o singură, tăiată rău în talie şi cu umflături la subsuori… fără decolteu… Picioarele… da, picioarele erau frumoase, cel puţin atât cât lăsau să se vadă poalele prea lungi, ale rochiei… Ochi negri, parcă prea mari, gură care, vorbindu-mi de cifre, încasări şi plăţi, rămânea adesea întredeschisă, ca şi când privindu-mă s-ar fi simţit o secundă în prada unei amnezii, a unei curioase perplexităţi… „înţelegeţi?”, zicea revenindu-şi, şi vocea îmi părea că vine tot din lumea nedefinitului, era aproape şi totuşi departe, mi se adresa, şi totuşi nu simţeam impulsul natural de a-i răspunde, având în mod bizar senzaţia unei halucinaţii auditive… Mă uitam pe geam, ea continua cu explicaţiile, reveneam, iscăleam documentele, hârtiile foşneau, stiloul scârţâia… Apoi linişte… apoi în această linişte începea să toace zgomotul rece, abstract, al maşinii de calculat…

„Dumneavoastră, zisei, mi-aţi pus pe birou o floare?” Ea tresări. Se ridică în picioare. „Vai de mine, zise, v-am deranjat?” Mă posomorâi. Timbrul vocii ei nu mai era incolor. Nu-mi dădui seama în acea clipă cum era de fapt, nu era însă verosimil şi nici cu putinţă să fie aşa cum era. Nu se putea să-mi răspundă cu o astfel de alarmă supusă în glas, încât sării, ca să spun aşa, înapoi în mine însumi. Nu prea departe însă, doar atât cât tresărim când, neatenţi, ne izbim de cineva şi spunem pardon, fără să ne uităm măcar la persoana cu care ne-am atins. „Nu, doamnă, mormăii parcă visător, dimpotrivă, vă mulţumesc pentru atenţie.” „Îmi plac foarte mult florile, explică ea (într-adevăr avea pe biroul ei o vază plină) şi îmi imaginez că la toată lumea

plac…” „În orice caz, adăugai şi eu, nu displac. E greu de conceput!”

Şi mă retrasei în biroul meu. (Nu mai am timp să povestesc ce s-a mai petrecut cu mine în săptămânile următoare, Ciceo mi-a făcut o vizită şi m-a anunţat că nu mai poate amâna procesul meu decât o dată; o lună, două, nu mai mult, îmi spuse el.) Atâta doar că pacea plină de lumină cobora parcă şi mai adânc în fiinţa mea şi în plimbările mele nesfârşite prin oraş şi pe dealurile lui trăiam contemplând parcă în mine însumi un gând larg şi senin: „Sunt fericit, sunt liber… Sunt fericit, sunt absolut liber…” Am citit toate cărţile, şi nu sunt trist, şi nu trebuie să spun ca Faust: „clipă, opreşte-te!”. Dimpotrivă, fericirea nu poate veni decât din scurgerea neîncetată a clipelor liniştite şi senine, fiindcă ce altceva e suferinţa decât o oprire a fiinţei noastre, o uriaşă inerţie care face să apese asupra ei tot ce există?

Când într-o zi avui un surâs, un surâs interior în jurul căruia clipele mele roiră asemeni albinelor şi îl alungară victorioase, purtându-mă apoi din nou prin poieni, unde adesea mă culcam cu faţa în sus şi adormeam contemplând cerul, norii, „minunaţii nori”, şi mă trezea asfinţitul. „Ia uite, gândeam, de ce m-oi mai fi trezit? Ar fi fost aşa de bine dacă din somnul meu fericit aşi fi trecut în celălalt marele somn, cel etern…” Nu era un gând de moarte, nu simţeam că mă sorb „chemării de dispariţie”; ci un dulce regret că, învingând în spirit marile spaime pe care ni le declanşează gândul nefiinţei, corpul meu nu vrusese să mă urmeze, acum când era tânăr, când moartea lui ar fi fost frumoasă şi când eu m-aş fi contopit cu marele Tot fără să mă strâmb şi fără să horcăi… O luam apoi spre casă şi îmi părea totuşi bine că nu murisem, îmi aminteam de Silvia, de cărţile mele scrise sau de cele pe care vroiam să le mai scriu, bucurându-mă că le-am scris şi o să mai scriu altele, că am văzut-o săptămâna trecută pe Silvia şi o s-o mai văd ani nesfârşiţi, fără să uit însă voluptuoasa apropiere de Marea

tainã, gândind cã o voi pãstra cu mine mereu şi mã va ajuta sã vãd justa mãsurã a lucrurilor, zãdãrnicia pasiunilor, sminteala conflictelor în care trãim încleştaţi, iluzia cã am putea fi fericiţi prin cineva.

Şi toatã viaţa mea se va schimba La un cuvânt al tãu…

Auzi! Nu! Aveam „lentilele mele” ca şi Spinoza (mai puţin praful din şlefuirea lor care îi adusese moartea în plinã maturitate), cifrele şi registrele de contabilitate care n-aveau în ele nimic nociv, aveam, ca şi Rousseau, notele mele muzicale de copiat, rãu plãtite, ca şi ale aceluia, dar nu mai puţin decât erau plãtiţi alţi umanoizi. Şi aveam oraşul meu, cu frumoasele lui dealuri şi ameţitoarele pãduri… Simţeam, realmente, rãtãcind pe potecile lor, o ameţealã… mirosurile de rãşinã, de urme de jivine, susurul pâraielor, tãcerea copacilor, înalta lor semeţie, foşnetul paşilor mei cãlcând peste straturi de frunze şi crengi moarte, îmi pricinuiau o intensã beţie lucidã. Fiorul era de singurãtate absolutã, fiindcã nu împrumutam pãdurii simboluri şi nici nu mã simţeam vãzut de ea cu priviri familiare. Nici o „corespondenţã”, deşi îi simţeam ecourile care de departe se amestecau cu mirosurile, culorile şi sunetele… qui chantent les transports de l'esprit et des sens… Mã strãduisem câtva timp sã obţin aceastã corespondenţã, puneam mâna cu afecţiune pe scoarţa asprã a unui gorun, îi vorbeam, turburam tãcerea printr-un strigãt, chemam pãdurea, dar descoperii curând cã nici gorunul nu simţea mâna mea vie şi caldã pe trunchiul lui şi nici sufletul pãdurii, pentru cã, inexistent, nu-mi va rãspunde la chemare… Marea tainã era prezentã în mine şi prin ea înţelesei cã natura nu e plinã de sufletul nostru, deşi ne naştem cu acest miraculos sentiment, trãim veşnic cu el credem cu putere în realitatea lui şi în clipe de disperare ne adresãm munţilor, care nu ne-au fãcut nimic, norilor şi apelor şi pãdurilor, sã ne redea ceea ce le-am dãruit (investiţie naivã!), sufletul nostru intact şi pur, ca sã scãpãm de cel murdãrit de oameni şi de noi înşine. Strigi, dar

pădurea tace. Ecoul îţi întoarce doar propriu-ţi glas, propria-ţi desnădejde…

De aici venea libertatea mea: descoperind moartea şi trăind cu intensitate scurgerea armonioasă a clipelor lor, mă eliberam de iluzia vreunei fraternităţi cu natura, refugiul sufletelor rănite… Nu, natura nu putea fi pentru noi, cei care nu lucram în mijlocul ei, decât un frumos mormânt. (De aceea, desigur, Socrate se ferea de ea, nu văzuse marea decât o dată, ca soldat…) Ce mă atrăgea atunci? Viaţa spiritului, dar şi a trupului (îmi dădeam bine seama), devenea intangibilă, cum intangibil era copacul pe care puneam mâna, cum intangibilă era şi tenebroasa pădure, chiar dacă nu mâna aşi fi pus-o pe copac, ci securea, şi chiar dacă mii de securi ar fi doborât şi întreaga pădure… Te simţi, nici vorbă, copac, cum se simte călăreţul cal sau cum ne simţim stea, dacă privim cu intensitate una din ele pe bolta cerească… Altă iluzie! Socrate însă privise doar în el însuşi şi s-a simţit intangibil chiar şi atunci când a fost silit să bea cucută… Ce îi trebuia lui să privească marea? Noi însă ne temem de ceea ce am putea descoperi dacă am privi insistent în noi înşine… Golim paharul, nu de cucută, ci de vin, ne ferim privirea şi începem să urlăm, încredinţaţi că asta e viaţa, şi nu urlete scoatem, ci cântece de triumf… Iar pentru divertisment năvălim şi prin păduri…

II.

Într-o zi, pe la prânz, telefonul de pe biroul meu sună prelung, aşa cum îl auzim în ureche când suntem chemaţi de către operatoare chiar şi după ce am ridicat receptorul: vocea centralistei îmi repetă numărul. „Da”, zisei. „Vorbiţi cu Mangalia!” „Alo, domnul Petrini?” auzii din mari depărtări vocea parcă pe cale să se stingă a unei femei. „Da.” „Vă urez la mulţi ani!” „Dar cine e acolo?” zisei, nici mirat, dar nici nepăsător. (Îmi amintii în clipa aceea că azi era ziua mea de naştere, pesemne vreo rudă, vreo mătuşă sau verişoară, se gândise la mine să-mi ureze la mulţi ani, deşi niciodată…) „. Ştiţi, continuă vocea, am reuşit să obţin

o repartiţie la mare. Peste o săptămână mă întorc…” „Da' cine e?” repetai, de astă dată curios, mai ales că mi se dădeau cu un glas nu lipsit de o vagă afecţiune detalii asupra întoarcerii, ca şi când asta m-ar fi privit cât de cât… Îşi spuse numele. Era casiera. „Mulţumesc, domnişoară, zisei, vă urez şi eu vacanţă plăcută.”

Şi mă pregătii să închid. Dar ea continuă: „Parcă sunteţi supărat de ziua dumneavoastră.” „Da, zisei, sunt cam supărat…” „S-a întâmplat ceva?” „Asta n-are treabă”, gândii, totuşi îi spusei ceea ce n-aşi fi vrut să spun, din inerţie, oricum ca un răspuns la un semn colegial, că se gândise să mă felicite. „Da, mi s-a întâmplat, azi-dimineaţă am vrut să golesc vaza de flori de pe biroul meu (în care ea continuase din ziua aceea să-mi pună din când în când câte-un fir), ştiţi, se uscase… adică, după ce aţi plecat… şi când am golit-o, s-a spart în mâinile mele în opt bucăţele, fără să fi lovit-o de ceva…” „Ei şi?” „Semn rău, strigai fără nelinişte, dacă se spărgea în două n-avea nici o importanţă, dar în opt…!” „Ei, ce e cu opt? Ce importanţă are?” „Ştiţi, opt culcat e semnul infinitului… moarte, doamnă!” „Aveţi pe cineva bolnav?” „Nu, dar bunicul e foarte bătrân!” „Da, zise ea, dar fiţi liniştit, n-o să se întâmple nimic, câte semne de-astea n-am avut eu şi niciunul nu s-a adeverit…” „Oricum, vă mulţumesc de urare…” „Vă spun, n-o să i se întâmple nimic bunicului…” Şi repetă apoi, înainte de a-mi spune la revedere, data întoarcerii, cu aceeaşi vagă sugestie de afecţiune ca şi când eu aşi fi aşteptat-o dacă nu cu nerăbdare, oricum cu acelaşi interes cu care ea se gândise la mine şi îmi telefonase.

Şi atunci avui acel surâs interior. Se interesase, deci, de data naşterii mele sau o aflase din întâmplare… O reţinuse, însă… Plecase, aşadar, de pe plajă sau de la hotelul respectiv, se dusese la Telefoane, făcuse comanda… Aşteptase până i se dăduse… Atâta timp cu ghidul la cineva care îi era complet străin? Dar eu? Ce rost avusese să-i spun istoria cu vaza? Cu adevărat rămăsesem surprins

când, răsturnând-o în chiuvetă s-o golesc de apa stătută, mă pomenisem cu ea bucăţele în mâinile mele… Şi era adevărat că mă gândisem la bunicu… Dar de ce să-i fac tocmai ei astfel de confidenţe? Fiindcă din dimineaţa aceea nu mai schimbasem nici un cuvânt cu ea. În afară de cele referitoare la sumele încasate şi plătite de Oraca, iar în ceea ce priveşte repetarea gestului cu floarea… hm! observam doar când nu mai era, când se veştejea în vază şi o aruncam pe geam cu apă cu tot… şi stătea goală câteva zile până să reapară, proaspătă şi strălucind parcă de încântare în culorile ei, fără să mă incinte însă şi pe mine… dar, după cum îi spusesem, fără să-mi displacă… Ar fi fost într-adevăr greu de conceput…

Dar cui îi displace o reacţie de supunere? Avusese, vorbind la telefon, aceeaşi voce ca în dimineaţa când o întrebasem dacă ea îmi pusese floarea pe birou şi înaintea oricărei reflecţii se ridicase în picioare… O fi fost persecutată acolo de unde se transferase de vreun contabil grobian? Nu era exclus! Zâmbii iarăşi, şi amintirea ei se topi în lumina care mă inundă şi dinafară, contemplând îndelung prin fereastră bogata zi de august… Îmi strânsei hârtiile mele contabile fără să mai aştept ora trei, cu gândul să mă duc totuşi să-l văd pe bunicul, fiindcă istoria cu vaza îmi reamintise că nu-l văzusem de aproape o lună şi putea fi totuşi bolnav. La vârsta lui şi un guturai poate fi… Îi cumpărai un pachet de ţigări şi ziare. De la moartea mamei începusem să-l vizitez mai des, mai ales după ce observai într-o zi, privindu-l cu atenţie, că ochii şi sprâncenele lui semănau aievea cu ale ei, restul chipului fiind desfigurat de bătrâneţe ca să mai pot descoperi şi alte asemănări. Nu uitam cum reuşise el s-o intimideze pe Matilda, în acea seară când sărbătorisem cu întârziere naşterea şi botezul Silviei. Ghicisem atunci în el bărbatul de modă veche, care nu putea concepe să acorde în sinea lui femeii un locşor cât de mic, oricâte viclenii, ură sau iubire i-ar fi asaltat din partea vreuneia cât fusese tânăr, sau din partea bunicii, după ce se însurase şi îi făcuse

atâtea fete. Şi asta în mod firesc, natural. Ar fi trebuit de pe atunci sau poate chiar încă de mic să aflu de la el secretul acestei inocente trufii masculine, care nu însemna nici nepăsare, ca la tata, şi nici lipsă de afecţiune, fiindcă ţinuse totdeauna la bunica şi nu călcase, cum se zice, niciodată pe de lături. Îl aflase mama acest secret, îl moştenise…

În ultima vreme se simţea umilit că îi căzuseră toţi dinţii din faţă şi cei de jos nu mai întâlneau nimic sus, decât gingiile. Asta îi deforma gura, pe lângă faptul că nu mai putea muşca pâinea… „Bunicule, îi spusesem, pune-ţi o placă. Toată lumea, unii chiar foarte tineri, păţesc chestia asta.” „Da, îmi răspunsese, am ajuns să trimitem sateliţi în jurul pământului, dar ca să găsim ceva să nu ne cadă chiar toţi dinţii din gură, la asta nu ne pricepem.” „Ba cum să nu, am auzit că americanii ţi-i scot pe toţi din gură, chiar de mic, şi îţi pun alţii în falcă, cu holşuruburi. Cică mai buni, nu se cariază. Actriţele astea ale lor cu dantură frumoasă, crezi că e dantura lor naturală?” „Îi bag în mă-sa cu holşuruburile lor, mie îmi trebuie măselele mele de pe vremuri, când spărgeam cu ele şi sâmburi de măsline”, răspunsese el furios. Totuşi acceptase să-l duc la un dentist, dar se plângea pe urmă că nu putea mânca liniştit cu porcăria aia din gură, îi sângerau gingiile… Până la urmă se învăţase…

Îmi plăcea să beau cu el o sticlă de vin (şi adusei şi acum una) fiindcă o chema şi pe bunica, şi îi sticleau ochii de plăcere când o vedea cum se chercheleşte după o jumătate de pahar şi începe să îndruge verzi şi uscate…”Ce-i fi mai aşteptând tu de la viaţă?!” îi spunea ea încercând să se răzbune prea târziu că îl servise atâta amar de vreme, că nu ştia nici acum să-şi ia un pahar singur, iar el îi răspundea cu veşnica istorie cu dulapurile de care era casa plină, cerute de ea înadins ca nimeni să nu se poată descurca în ele (un pahar e într-un dulap, dar în care dracu dintre ele?!). Vechi ranchiune uscate de sevă, că nu i-a făcut şi el niciodată în viaţă un cadou. „Păi dacă ţi-l făceai singură?!

răspundea bunicul în prada unei mari veselii, bucuros că îşi amintea şi el tot atât de bine cum devenea chestia, vream eu să-ţi cumpăr o rochie, te găseam cu ea acasă luată de tine! Atunci de ce să-ţi mai fi cumpărat eu alta?" „Aşa, de schepsis", zicea şi bunica. „De schepsis o luasei tu, să nu zic eu că ţi-am făcut un cadou, să spui acum, când nu mai ai şi tu ce spune, că nu ţi-am făcut şi nu ţi-am dres. Ce-ai mai fi avut tu acum de zis dacă îţi luam…?" „Aşi mai fi avut!" „Ei, ce-ai mai fi avut?" „Să pui şi tu mâna şi să ai grijă de fetele alea." „Şi tu ce treabă aveai? (Bunicul îmi făcea cu ochiul!) Sau credeai că de-aia te-am luat eu, să stai, să tai frunză la câini?" „Taci că te-ai momorât tu cu treaba!" (Bunica începea să se cherchelească, stâlcea cuvintele.) „Aşa cum m-am «momorât» eu, am cumpărat casa asta din leafa mea, şi tu ce-ai făcut?" „N-am făcut nimic… hâc!" „Mai bea ce mai ai în pahar, ne mai distrăm şi noi pe-aici…" „Nu mai bau, că nu sunt beţivă ca tine, mă duc să mă culc, că eu m-am sculat de dimineaţă, nu ca tine care stai şi gogeşti în pat şi tragi la băşini de s-aude până în vecini…" „Şi ce vezi tu rău în asta?… Nemţii, de pildă, nu poţi să zici că nu sunt un popor civilizat, dar când îi vine unuia să tragă o…" „Mai taci din gură, îţi merge gura tranca-fleanca…" „mere acre!" râdea bunicul.

Nu era adevărat că gogea în pat. Îl găsii trebăluind prin mica lui grădină, unde avea câţiva stupi. Era puţin agitat şi îmi spuse că am căzut la ţanc, de dimineaţă a descoperit în salcâmul din spatele casei un roi de albine sălbatice, şi că să-l ajut să-l prindă… A încercat el, dar de, nu-l mai ţin picioarele să stea pe scară. Începui să râd. „Dar de ce roiurile astea cad tocmai la dumneata, bunicule? După câte ştiu, te-ai apucat de albinărit fiindcă ţi-a nimerit într-o zi, tot aşa, un roi ca ăsta în salcâm…" „Cum nu? zise bunicul. Nu costă nimic! Doar stupul cu fagurii, o nimica toată. Trebuie să fii prost când ai o grădină şi poieni în jur şi să nu te ocupi de albinărit. Ce e mai bun ca mierea?" „Aşa e, bunicule, vechii greci o băgau şi în vin…" „În vin? se miră el. Şi nu-i

apuca cufureala?” „Cine ştie, poate că tocmai de-aia îl amestecau aşa, să poată pe urmă să mănânce iar. Le plăcea să stea mult la masă şi să discute, stăteau aşa într-o rână, la o masă sub formă de potcoavă.” „Şi ce discutau?” mai zise bunicul bâjbâind în noul stup, pregătindu-l să primească roiul sălbatic, vârând în el faguri cu miere, să aibă noile-venite, pentru început, ce să mănânce. „Discutau despre tot ce există”, zisei. „N-aveau treabă!” mormăi el cu afectare, el care avea şi ai fi zis că găsea în asta un mare rost, uitând că în viaţa lui, în afară de faptul că de la ghişeul lui elibera atât noilor-născuţi, cât şi morţilor, unora certificate de venire pe lume, altora de plecare, altceva nu mai făcuse. Nu-şi mai aducea pesemne aminte că pierduse atâţia amari de ani uitându-se la alţii cum jucau biliard şi table. El nici măcar nu juca, se uita doar… – e drept, era un chibiţ de prima clasă, nu exista să piardă cineva dacă îl avea pe el alături (exclama el ridicând un deget în sus cu mândrie, ca şi când a chibiţa era şi ăsta un secret, nu orice nătărău avea darul să influenţeze astfel hazardul). Câştigătorul făcea apoi cinste… Aşa se explica, poate, cum reuşise el să-şi cumpere o casă? Nu cheltuia bani pe băuturi! Bunica ştia bine, leafa i-o dădea ei întreagă şi nu-i mai cerea apoi nici un leu îndărăt până la următoarea. Iar bunica îi punea bine! Desigur, o socoteală cu creionul în mână putea fi, în acest sens, revelatoare, ca şi în cazul acelor fumători care nu cumpără ţigări: au alţii, şi cine te poate refuza când, cu candoare sau în treacăt, sau prietenos, sau necăjit, zici: „dă-mi o ţigare” '? Sunt atâtea feluri de a-ţi păstra intacţi banii din buzunar, după cum nu mai puţine de a te pomeni fără ei… ca să te miri apoi după ani cum dracu au reuşit unii să-şi facă şi să-şi dreagă un rost mai bun decât al tău, şi asta uneori, ba chiar adesea, cu o leafă mai mică decât a ta… „Bravo, bunicule! zisei cu glas tare, e o chestie!” „Ce chestie?!” se miră el. „Să faci rost de ceva fără să te coste nimic! Acum o să ai un nou stup.” „Păi cum! Nu albinele costă, se înmulţesc repede, regina… Am auzit de unul care

a comandat pe vremuri o regină tocmai din Italia şi i-au trimis-o cu avionul, aşa într-o cutiuţă specială… Stătea şi ea, săraca, în cutiuţa aceea. Noi o să prindem acum una din salcâm…”

Şi bunicul îmi spuse ce aveam de făcut. Aprinse un mototol de cârpe pe care îl agită să scoată fum, îl legă de vârful unei prăjini care avea ceva mai jos un fel de căciulă mare din sită şi îmi dădu toată chestia asta să mă urc cu ea pe scară. Văzui roiul. Se prinsese foarte sus, într-un loc în care se întâlneau trei crăci groase ale salcâmului, şi albinele sburau în jurul lui în largi spirale… În lumina soarelui păreau ele însele parcă rupturi de raze materializate… cam nervoase, chiar agresive… cântecul pe care ţi-l sugera acest zumzăit al lor părea mai puţin paşnic şi monoton decât al celor de jos ale bunicului, şi nimic, parcă, nu te asigura că nu vor năvăli peste tine dacă vei încerca să le turburi sau să te apropii prea mult. „Bunicule, strigai, astea sunt mai rele, dacă mă înţeapă?” „Nu fi bleg, zise el, ai să vezi cum or să pice toate una câte una în căciulă, ca nişte proaste…” „Şi regina?” „Cu regină cu tot, cât e ea de regină!”

Ridicai prăjina încet până plasai căciula de sită sub roi şi începui să aştept, curios să văd şi eu ce-o să se întâmple. Fumul însă se ridica în sus şi roiul nu reacţiona.

„Bunicule, strigai, cât trebuie să stau aşa?” „Stai acolo, că nu te doare mâna”, răspunse el supărat… Parcă ar fi sancţionat un copil care nu înţelegea aşteptarea. O boare de vânt făcu să freamăte salcâmul. Se lăsă o tăcere! „Dă-te jos!” strigă bunicul neglijent şi dispreţuitor. Coborâi, totuşi, cu grijă, şi nu mă mirai, cum nu se miră nici el, când văzui căciula de sită plină de albine. Erau numeroase şi cuminţi (şi văzui şi regina de trei, patru ori mai mare decât o albină), ca şi când ar fi ştiut că fuseseră găsite tocmai de cei pe care îi aşteptau, aceşti uriaşi care ştiau mai multe despre vânt, ploaie, zăpezi şi îngheţuri (decât mica şi captiva lor regină) şi le pregăteau ei aşa nişte căsuţe unde să petreacă iarna, iar vara să-şi caute florile şi să-şi depună

mierea, în timp ce regina, după ce avea să sboare în azur cu trântorii după ea, să umple apoi stupul cu albiniţe. „Vezi, zise bunicul după ce le vârî înăuntru, albina face miere pentru ea, dar ne rămâne şi nouă. Omul face aşa? Face pentru el, şi tot nu se satură, nu-i mai ajunge… Astea au legea lor, când trântorii se înmulţesc prea tare, îi mai omoară, în timp ce noi…” „Păi cum să afli, bunicule, care dintre noi e trântor? La ele e simplu, trântorul nu face miere, e clar, la noi, hm! încearcă să afli… Şi pe urmă să-ţi spun drept, ar fi cam trist să fim ca albinele!” „De ce?” „Păi gândeşte-te! Sunt nişte sclave! Alte gâze se zbenguiesc, se înmulţesc singure, la albine numai regina are acest drept…” „Aşa le-a făcut pe ele natura! filosofă bunicul. Du-te mai bine şi adu nişte pahare să bem sticla aia aici…” „S-o chem şi pe bunica?” „Cheam-o! zise. Mai râdem p-acilea, hi-hi!”

Dar nu apucarăm să râdem de ceea ce aşteptam, o ciudăţenie! bunica ţinu la băutură cu noi, nu se chercheli nicidecum, ba chiar, după ce terminarăm vinul, o auzii că zice: „Şi tu de ce ai adus numai o sticlă? (Şi arătă sticla goală cu degetul.) Nu ne-a ajuns nici pe-o măsea.” Pe mine mă apucă un râs care nu se mai termina, în schimb bunicul se enervă: „Încearcă tu, îi zise, să te ridici de pe scăunelul ăla. O să vezi cum o să te pomeneşti cu nasu drept în stupu ăla, să te mănânce albinele…” „Hi-hi, făcu bunica, şi se ridică şi o luă spre casă călcând nu foarte drept, ci absolut normal. Încearcă tu să te ridici, zise, dar pregăteşte-te să te sprijini de Victor… Mă duc să aduc eu o sticlă… Am eu una pe care am pus-o bine…” „Ce-o fi cu ea?”, zisei izbucnind iar în râs. Dar bunicul n-avea destul humor să înţeleagă că se poate întâmpla şi asta, cine ştie, o fi mâncat bunica bine, o fi dormit straşnic, o fi băut vreo cafea…

Se întoarse cu gustări, sardele sărate (o fi mâncat sardele?!), friptură rece de vacă, măsline, brânză, castraveţi muraţi… Numai sărături. Puse tava jos în iarbă, cu tacâmuri pe ea, şi se întoarse să aducă sticla aceea… „E

vin negru, zise ea, puterea ursului…” îmi trecu prin cap, auzind cât de firesc pronunţase ea calificativul acesta din jargonul băutorilor, că de fapt până atunci se prefăcuse doar că se cherchelea, anume pentru ca într-o bună zi să-şi bată joc de bunicul. Mă stăpânii din răsputeri să-mi reprim veselia. Bătrânul ar fi putut să se irite foarte tare şi petrecerea noastră să se strice. „Bunico, zisei, fii atentă, vinul e înşelător, îţi lasă impresia că poţi să-l bei fără grijă şi pe urmă odată te pomeneşti că se învârteşte pământul cu tine!” „Ei şi! zise. Te duci şi te culci, şi când te scoli nu mai ai absolut nimic…”

Adică făcuse chestia asta de nenumărate ori?! „Aha, zise bunicul sarcastic, eşti versată! Bei în secret!” „Da, că mi-e frică de tine. Hai noroc, Victore, lasă-l pe asta, care în viaţa lui n-a ciocnit şi el un pahar acasă!”

Abia destupasem sticla, îi turnasem ei, şi parcă ar fi vrut să nu-i torn şi lui. Ciocnirăm noi doi, bunicul, furios nu se atinse de pahar. „Să fie pentru odihna bietei Silvia, maică-ta, că s-a dus, săraca! O să ne ducem şi noi, nu tu, care eşti tânăr şi ai viaţa înainte, uite, ăsta, care face degeaba umbră pământului, crede că a realizat scofală mare în tinereţe…” „Bunico, dar ce-ai fi vrut să realizeze?” zisei prins de un interes extraordinar să aflu deodată de la ea ce e tinereţea, ce e viaţa şi ce-ar trebui să realizăm ca să avem dreptul să facem până târziu umbră pământului. Atacase sardelele, deci nu mâncase. O lăsai să înghită, apoi, în timp ce înfulecam eu însumi: „Ce se poate realiza? Serios! (Nu prea merg sardelele cu vin roşu!).” „Astea sunt prostii, zise ea, am auzit că japonezii mănâncă dulcele înainte de masă, încep cu prăjiturile şi pe urmă mănâncă orezul ăla al lor cu beţigaşele alea (cum or fi putând!). Unii mănâncă pisici, câini, dracu să-i pieptene!” „Nu mi-ai răspuns la întrebare'„, zisei. „Ce întrebare?” „Ce-ar trebui să realizăm ca să avem dreptul să facem umbră pământului?” „Ce-ar trebui?!” „Ei da!”

III.

Şi aşteptai să aud răspunsul, chintesenţa unei vieţi trăită de o femeie care născuse de trei ori şi care venise în întâmpinarea bărbatului fericită că scapă dintr-o familie în care sărăcia era parcă o zeiţă protectoare: era invocată cu mândrie! Noi, ăştia săracii… Eşti sărac, nu fi şi fudul… Sărăcia? Munciţi dacă vreţi s-aveţi! Şi săraci şi proşti, cum e mai rău! Filosoful ăsta, care şi când punea un copil să-i tragă pantalonii avea aerul unui rege asistat de intimii săi la toaleta de seară („şi când îşi scotea pantalonii lui rupţi în fund se uita la noi ca un împărat", povestise bunica odată), era un instalator care ar fi putut trăi bine dacă străbunica, mama bunicii, ar fi ştiut să răspundă străbunicului ce-a făcut ea cu banii. Arăta atât de zăpăcită, încât el se resemna în faţa acestui mister după atâţia ani de încercări să afle ce era cu banii… Banii obişnuiţi, banii pe care instalatorul i-i dădea să facă piaţa şi să hrănească o numeroasă familie… Şi dacă străbunicul ar fi fost în stare sau dacă ar fi vrut s-o ia din scurt şi s-o întrebe, ar fi aflat, desigur, când îşi cumpărase ea scurteica aceea de catifea sau rochia aceea mov care o întinerea şi o făcea atât de frumoasă… „Păi dar! spunea bunica, închidea ochii şi pe noi ne ţinea cu curul gol… Lăuda sărăcia, că toţi oamenii mari s-au născut în sărăcie, dar nu spunea că oamenii ăştia mari, părinţii lor adică, au pus mână de la mână să-şi dea copiii la carte, în timp ce pe noi…" Fugiseră toţi de-acasă, aproape de mici. Unul ajunsese frizer la Bucureşti, altul subofiţer în armată, o soră se măritase cu un mecanic de locomotivă… Ce mai, toţi oameni mari, atât de mari că uitaseră de unde au plecat, nici când le-au murit părinţii n-au dat pe-acasă, dar s-au trezit pe urmă că au dreptul la o curte pustie, la un acoperiş dărăpănat, la nişte ţăruşi care sprijineau o nenorocită de vie care ajunsese să facă doar un fel de aguridă cu bobul pe jumătate uscat… Iar ea, bunica, reuşise să ajungă dactilografă la aceeaşi primărie unde bunicul era funcţionar la starea civilă. Ce reuşiseră împreună? Să ţină mulţi ani piept, în casa părinţilor ei, frizerului, subofiţerului

şi mecanicului de locomotivă, până ce „lichidaseră” moştenirea şi cumpăraseră mai întâi un teren şi îşi făcuseră apoi casa lor. „Cum, bunico, dar ai făcut-o pe mama!”, gândii în timp ce îi aşteptam răspunsul care ştiam dinainte că nu va fi, adică nu mai era demult în mintea ei chintesenţa unei vieţi.

Crescându-şi fetele ei, spălându-le la fund, ţipând tot timpul la ele, devenise roabă, o involuţie, devenise analfabetă, fiindcă anii de şcoală ai fetelor nu însemnaseră pentru ea decât tot rufe spălate, veşnice rufe murdare, veşnice bluze pătate de cerneală, cazanul, veşnicul cazan de fiert apă, în timp ce într-altul fierbea în bucătărie veşnicul borş cu carne care strâmba veşnic nasul domnişoarelor: „Tot borş, mamă?”. Şi nici o revelaţie: ceva, aşa, deosebit, aşa, un semn că una dintre ele o să ajungă împărătească… „Nişte natantoale”, se înseninase bunica întru târziu… „Făăă, le spunea după ce se făcuseră mari, cu acel limbaj popular şi crud care i se impusese fiindcă un altul se îndepărtase de ea tot mai mult, o să vedeţi voi căcat de bărbat în curtea voastră când o să-mi crească mie floare în ureche. Şi nici atunci!” Adică nici după moartea ei! Nu se adeverise, fetele se măritaseră bine. Nu mai avea de mult nimic cu ele, avea cu bunicul. Şi fiindcă descoperisem că bunicul semăna cu mama, încercam să-l protejez, intuind că ranchiuna bătrânilor, prilej de vesel divertisment pentru nepoţi, nu e mai puţin otrăvită pentru cel care e, dintre ei, mai bătrân.

„Să nu faci iconomie!”, zise bunica semeaţă. Bunicul se uită la mine. Eu la el. Apoi amândoi la ea. „Adică cum?” zise el cu o condescendenţă stupefiată. „Aşa, în viaţă!” „În viaţă, ce, fă?”, reluă el ca şi când ar fi fost scos din pepeni, dar vorbea totuşi cu grijă, cum vorbim cu cei arieraţi mintal, să nu păţim ceva. „Aşa, să nu faci iconomie!” „Adică?!” insistă el răbdător, dar la marginea răbdării. „Am înţeles, bunicule, intervenii cu gravitate (puteam să înţeleg mai repede, era normal! eram mai tânăr!). În viaţă adică, aşa, cât trăieşti, să

nu faci economie!” „Economie la ce?” „La una, la alta, la bani, la orice. Nu aşa, bunico?” „Şi la minte!” adăugă ea. Asta chiar n-o înţelesei nici eu, ori era prea subtil, ori era o înţelepciune populară insondabilă. Nici bunicul nu vedea cum ar putea cineva să facă economie cu propria-i minte. „Să nu te menajezi, adică, zise el, să-ţi pui mintea la contribuţie? Asta vrei să spui, fă?”' Ea negă cu degetul foarte energic: „Am spus eu bine aşa cum am spus”, zise ea cu o trufie cam neroadă, pe care o au toţi cei cărora le scapă din gură ceva ambiguu, care dă de furcă celor de faţă. „Să lăsăm deocamdată mintea la o parte, zise atunci bunicul cu un humor filosofic, şi să ne rezumăm la bani. Ai zis şi de bani, nu?” „N-am zis nimic de bani. Victor a spus, eu n-am spus.” Vroia să rămână cât mai mult în domeniul indefinitului, să nu cadă în cursă, dar bunicul o mirosi: „Ba ai spus, degeaba îţi iei vorba îndărăt, la bani te-ai gândit, că aşi fi făcut eu prea multă «iconomie» (o ironiză el), nu te-am lăsat să-ţi umpli dulapurile cu bulendre, ca taică-tu pe maică-ta. Asta e ceva nou, până acum ai zis că rău au făcut…”

Foarte blând era bunicul, dar ironia lui era foarte eficace: bunica se enervă: „Poţi să zici orice! N-am spus nimic de bani!” „Aha! reluă el, au fost buni!” Niciodată, pesemne, nu reuşise ea să-i dea replica în acest punct, deşi ideea ei cu „iconomia” ar fi putut fi mortală: să faci o viaţă întreagă pe chibiţul şi pe urmă să îmbătrâneşti, chiar că nu mai avea rost să faci umbră pământului, dar bunicul era atât de plin de sine încât această suliţă svârlită în el nimerea într-o platoşă groasă. Nu făcuse şi ea „iconomie”? Degeaba insinua că regreta că nu trăise şi ea ca maică-sa, o cochetă, care stârnise invidia cartierului, păstrase dragostea şi supunerea bărbatului, iar căsătoria şi copiii n-o împiedicaseră multă vreme să se ducă şi să danseze mai departe pe la baluri şi serate, ca şi când (şi fără să-i stea rău) ar fi rămas tot domnişoară. Până târziu, dimineaţa întâi

se dregea şi se sulemenea şi apoi se apuca de treabă. Ce treabă?!

Femeia care iubeşte Spală noapte şi cârpeşte Se scoală de dimineaţă Şi-şi dă buza la roşeaţă Sprâncenele la albeaţă.

De unde! Le punea tot pe ele, pe fete, să spele şi să gătească, încât mâinile lor erau veşnic înroşite, în timp ce pe ale ei şi le păstra albe şi catifelate. Iar „împăratul” cu pantalonii rupţi în fund le făcea teoria sărăciei. „Trăieşte-ţi viaţa, Victore, şi nu te lua după ăsta, rupse ea tăcerea. Copiii?! Ce sunt copiii? Numai ponoase!” „Da, bunico, zisei, asta când îi ai! Dar ia să nu-i ai?” „Păi parcă ea ştie ce spune? zise bunicul. Ascultă-mă pe mine, asta dacă ar fi niţel mai tânără ar fi în stare să se mărite. Ar avea-o de model pe madam Letiţia, soţia farmacistului, bunică şi ea, dar ştii ce-a făcut?” „Nu ştiu!” „Ştii, sau nu ştii? A luat Gerovital, da' a luat, nu glumă, bărbatu-său i l-a adus, şi ăla nerod, şi au apucat-o pandaliile, s-a amorezat de unul şi a fugit dracului de-acasă, s-a dus după el, pe undeva pe la Craiova, un tehnician de la Electroputere, dar originar de-aici de la noi din cartier (venise în concediu). Un spelb cam jigărit, dar mult mai tânăr decât ea… Nu vrei, i se adresă el bunicii, să iei şi tu Gerovital? Ce mi-e şaptezeci de ani? O nimica toată, te face de cincizeci şi te-ai aranjat…” Bunica chicoti: „Hi-hi! De ce nu iei tu!” „Ne primiţi şi pe noi?” se auzi atunci, de după gardul care despărţea cele două grădini, glasul vecinului. „Da, cu plăcere, dom' Chiriţă poftiţi”, răspunse bunicul. „În cazul ăsta, permiteţi să venim şi noi cu o sticlă”, zice dom' Chiriţă şi se întoarse şi intră apoi prin curte. Împreună cu madam Chiriţă, o doamnă încă tânără, cu chipul arămiu, puţin empâté, şi din pricina asta fără riduri, dar cu părul albit complet, însă bine coafat, o distinsă cucoană… Bărbatul, maistru electrician, avea şi el tâmplele brumate, dar nici un pic de distincţie, arăta alături de ea ca un căruţaş, fără acea tentă de asprime virilă a celor care, pe drumuri, se călesc sub ploi şi vânturi reci… Bunica spunea că pe vremuri, când era şi el mai tânăr,

fusese odată „bicarbonizat” pe un stâlp cu secerile acelea la picioare… Zăcuse prin spital… „Trăim încă bine, noi ăştia de la marginea oraşului, zise dom' Chiriţă aşezându-se voios pe pământ, ca un ţăran, în timp ce eu ofeream taburetul meu doamnei. Până or să ajungă la noi blocurile (că aşa am auzit, că or să ne dărâme) mai durează, nu e chiar pentru mine, mai putem şi noi să bem un pahar la iarbă verde.” „Unde n-ar veni mai repede, zise bunica, să am şi eu apă caldă şi baie.' „Da, zise dom' Chiriţă, e un avantaj, numai că în momentul când o să faci baie, aude şi vecinul şi îţi bate cu ceva în calorifer. Trebuie să faci baie la oră fixă!” „De ce?” „Madam Văsăliu, se adresă el bunicii, chiar dacă dai radioul încet, tot se aude. Fiica noastră ne întreabă dacă nu poate să se întoarcă acasă cu bărbatu-său, s-au săturat.” „Gustaţi puţină miere!' zise bunica. „Nu, sărut mâna, poate nevastă-mea.” „Da, zise madam Chiriţă, dar nu vă deranjaţi…”

Şi se ridică şi se duse cu ea în casă, s-o ajute… Nu era miere simplă, ci bucăţi de faguri, o minune, îţi venea să înghiţi şi ceara lor parfumată odată cu mierea, care păstra în ea, proaspete, miresmele florilor prin care cutreieraseră albinele bunicului. Din când în când câte una, întârziată, ne dădea târcoale înainte de a se întoarce în stup (soarele coborâse printre aceste grădini mărginaşe, se apropia înserarea) şi eu ştiam, mă învăţasem să nu mă feresc de ele chiar dacă mi s-ar fi aşezat pe nas. Cineva strigă la noi, un alt vecin al bunicului, a cărui casă însă era cam prăpădită, în orice caz, asemeni unor oameni, avea în ea ceva care te făcea să n-o observi, ceva şters, învăluită parcă într-un aer de umilinţă: „Ce faceţi acolo?”. Parcă ne lua la rost, nu semăna cu casa, părea neprietenos şi agresiv. „Vino, Toadere, să bem un pahar de vin”, zise însă bunicul protector. „Nu vin, că mă înţeapă albinele”, zise acela venind. „Păi dacă umbli la ele, să le furi fagurii?!” Era, pesemne, ori o glumă, ori adevărat, fiindcă zbanghiul ăsta nu răspunse nimic, se aşează şi el jos, ca şi când n-ar fi auzit, şi puse mâna pe sticlă. „Hai noroc”, spuse el deodată cu o

intensă tandreţe bărbătească, şi numaidecât îl ascultarăm şi puserăm toţi mâna pe pahare şi ciocnirăm… Noroc, sănătate, viaţă lungă, succes, domnule Petrini, să ne îngropi pe toţi, bunicule… să te văd bunic, bolândule, asta ar fi o performanţă pentru tine, care te-ai însurat târziu şi ai făcut o fetiţă la spartul târgului… Se zice că copiii făcuţi târziu ies mai deştepţi dacă sunt făcuţi cu o muiere tânără… da, dar ce faci pe urmă… Depinde de vârstă… Nu contează vârsta, dacă nu eşti rece… Aşa e, degeaba eşti tânăr, dacă… Dar şi dacă… Hai noroc… Ce faci tu acolo, dragă, te-ai dus cu mâna goală să bei vinul oamenilor…

Tânăra nevastă se apropie cu două sticle în mână şi parcă tot grupul nostru se lumină de prezenţa ei… Era blondă, plină de viaţă şi de faţă cu noi zbanghiul o luă în braţe, o trase lângă el şi îi lipi capul de obrazul lui atât de strâns şi rămase astfel recules atât de multă vreme şi nemişcat, încât bunicul continuă conversaţia arătându-l cu capul… „Nu e rece, dar e prost, nu ştie că muierea atât aşteaptă…” „Domnule Văsăliu, zise râzând arămia şi distinsa doamnă Chiriţă, eşti demodat, dar nu pentru că eşti bunic…” „Sunt străbunic, nu bunic…” „Aşa eşti de când te ştiu…” „N-am avut probleme!”, zise bunicul. „N-ai avut fiindcă ai avut noroc cu doamna Văsăliu… Ia să fii acuma tânăr, să vezi ce te-ar mai pune pe jăratic…” „De ce? Aşi lua alta!” „Şi alta ţi-ar face la fel!” „Ba mie îmi place bunicul, zise blonda nevastă, care se vede că nu se pierduse cu firea sub îmbrăţişarea zbanghiului. Când un bărbat moare după tine, înseamnă că o să moară şi după alta. Aşa, nu moare după mine, dar ştiu că nici alta n-o să-i sucească capul.” „Şi dacă?!” zise doamna Chiriţă. „Ăla nu e bărbat, zise atunci blonda, e un muieratic… Îl miroşi dinainte…” „Şi dacă îl miroşi?” „Nu-l iei!” „Eu mă duc să mă întind, niţel”, zise bunica şi se ridică sprintenă şi nu ştiu de ce vru să ia şi taburetul cu ea, dar în loc să-l ia se aşează încet lângă el şi se întinse moale în iarbă. Păru însă mulţumită că găsise această soluţie mai comodă şi îşi trase picioarele sub

poalele halatului, îşi puse tâmpla pe braţ şi adormi instantaneu. O cascadă de armonii înalte ale unui acordeon îndepărtat salută parcă acest inocent abandon al bătrânei. „Cum, ce e?”' mai tresări ea ridicând capul, apoi înţelese şi îl lăsă la loc: „A, Fărcăşan!… Dă-l înghiraţilor… Hi-hi… Ce-am mai râs la nunta lu Ionelu…”

Deci degeaba încercase să ne sugereze că n-a petrecut în viaţa ei: a râs la nunta lui Ionelu, iată! Numai că acest Fărcăşan n-avea nici o legătură cu acea nuntă, era un băiat de vreo douăzeci de ani, poate nici nu se născuse pe atunci. Se apropie de noi cântând năpraznic, chinuind acordeonul spre tonalităţi paroxistice, ca să-l coboare prăpăstios spre başi, în care sufla ai fi zis cu foalele scoase. Nu înţelegea ce-i spunea bunicul, să nu mai cânte, fiindcă sperie albinele, îi dădea înainte cu ochii pierduţi, în transă, ca toţi maniacii acestui instrument de clămpănit, de ţipat şi de horcăit, crezând că, aşa cum se simţea el, vrăjit, ne vrăjea şi pe noi… Până la urmă se opri, trezit parcă din somn, cu mâna bunicului încleştată pe braţul lui: „Mai încet, mai bine cântă-ne ceva din gură, lasă dracului burduful ăla!” Da, dar nu înainte să bea şi el un pahar, şi nu se deshămă de burduf, din care apoi scotea doar dulci suspine stinse, acompaniindu-se în şoaptă… Cânta cu o voce patetică şi fără introduceri mulţime de şlagăre vechi, care-l făceau pe bunicul să ridice o mână spre cer… Sub razele asfinţitului mâna lui arăta ca o cracă încremenită în timp… Mâna, mâna umană, mâna care poate, înaintea cuvântului, pipăise lucrurile, le adusese sub ochi, minunaţii ochi care le contemplaseră şi care, violentaţi, le trimiseseră sub nas, nasul le mirosise, apoi le lăsase mai jos gurii, care le linsese, formidabila mână, instrumentul spiritului şi… „câţi au muuurit pentru tine, frumoasă Zaaaraaaza, şi câţi te-aaau iubit…” Începurăm să cântăm toţi (timp în care blonda nevastă dispăruse şi se întorsese cu noi sticle) la Yafa şi la Beyrut, mai sunt femei arabe… Je me suis en-gagé, pour l'amour de ma blonde… urlai şi eu cu o melancolie

sfâşietoare, având lângă mine o blondă şi o arămie care luară ca atare simulatul meu lamento, doamna Chiriţă îmi puse mâna pe braţ şi mă chestiona cu o simpatie severă şi trează: „De ce nu te însori? Ce-ai de gând?” „Foaie verde mere-pere, nu te mai-nsura, măi vereee, atacă Fărcăşan, că muierea multe-ţi cere, cere rochie de mătase, ce la mă-sa nu purtaaase…”

Lumina zilei bogată în umbre se stingea, înlocuită pe nesimţite de cea a unei luni pline, care curând umplu grădinile cu razele ei albe şi reci. „Fecioara” însă potoli curând apetitul nostru pentru beţie, ne chiorârăm la ea şi uitarăm un timp de pahare. „Cum dracu să ajungă cineva până acolo? zise zbanghiul furios, care, deşi era doar mecanic auto, se culturalizase şi el în acei ani (nu scăpase!) şi avea noţiunea distanţelor astronomice, dar nu şi pe aceea a expansiunii noastre tehnice. Că, cică, americanii lucrează la chestia asta! O tâmpenie! Păi acolo pe lună nu e aer! Ori motoarele nu lucrează fără aer!” Şi se foi dând din umeri şi se agită atât de sigur pe sine, că nu putea fi contrazis, încât blonda lui nevastă râse şi strigă la el: „Ho, nu te mai zbuciuma aşa, să nu se rupă ceva în tine”. „Dă-i în… mă-sii! mai zise el totuşi, indignat, se vede, că puteau să-l prostească ei pe el cu asemenea gogoşi. Da, alte realizări, nimic de zis, cu toate că am auzit că acolo mâncarea n-are gust, n-are miros, un fel de material plastic! Oul n-are gălbenuş, pasărea n-are grăsime, porcul mănâncă praf de peşte, vita mănâncă pesticide, şi atunci ce valoare au alte realizări? Aleargă cu maşinile încoace şi-ncolo? Ei şi?” „Mă, tete, zise bunicul, dacă ai auzi că alţii spun de noi tot felul de prăpăstii, ce-ai zice? Ai fost acolo să vezi? Tu citeşti tot felul de prostii prin ziare şi le crezi!' „Nu, bunicule, sunt oameni care au fost şi povestesc!” „Şi crezi că nu mint?” „S-ar putea să mintă, dracu să-i pieptene… Hai mai bine să bem!”

Băurăm. Dar unde dispăruse bunica? Şi mai era un loc gol: dispăruse şi domnul Chiriţă, parcă îmi aminteam că îi

zărisem umbra tăcută îndepărtându-se undeva de unde nu mai revenise. Era târziu şi Fărcăşan mai încercă să trezească clapele acordeonului, dar renunţă aproape imediat şi se deshămă. Fără să spună ceva, bună seara sau la revedere, bunicul se ridică şi plecă cu aerul că se va întoarce; dar nu se mai întoarse, şi blonda mi se adresă:". Hai să strângem paharele şi tacâmurile şi să le ducem în casă. Gata, zise, cu o voce ascuţită, imitând ceva, o chelneriţă sau o bucătăreasă, nu se mai serveşte nimic, s-a închis tot, şi bucătăria şi bufetul."

Dar mai era vin, păstrarăm câteva pahare şi revenirăm. Doamna Chiriţă nu se lăsă dusă nici după ce zbanghiul şi soţia lui plecară şi ei, dând bună seara foarte ceremonioşi. „Însoară-te, domnule Petrini, reveni arămia, care acum, sub lumina lunii, arăta în mod curios mai bătrână decât la lumina zilei. Ce aştepţi? Vremea trece! şi nu se mai întoarce." „Da, desigur, zisei, şi cine se scoală de dimineaţă departe ajunge! (Observând că deşi îmi vorbise mie stătea foarte vizibil întoarsă spre băiat, parcă lui i se adresase, înţelesei că ei doi mă goneau, vroiau să rămână singuri; să rămână!) Doamna Chiriţă, luaţi dumneavoastră paharele şi i le daţi bunicii mâine dimineaţă, eu vă urez noapte bună!" „Noapte bună, domnule Petrini", răspunse ea cu un glas afectuos.

El, băiatul, nu spuse nimic. Era, desigur, fascinat de acea oră albă a nopţii, de acea tăcere a grădinilor adormite, de acel minut de încremenire a propriei lui fiinţe, încordat ca un arc, încordare care îi luase glasul… Desigur, abia aştepta să se arunce asupra femeii ca un lup sau să tremure de năvala dorinţei ca un adolescent şi să-i cerşească graţia, pe care şi ea abia aştepta să i-o acorde… Mă îndepărtai ca un bătrân înţelept aflat pe alte hotare. Senzaţie minunată de echilibru… să te ştii tânăr şi în acelaşi timp să simţi că trăieşti de o mie de ani!

Păstrez vie în amintire această improvizată şi modestă petrecere şi mai ales acest final în care am trăit atât de

intens înţelepciunea, sentiment care nu mă părăsi după aceea multă vreme. Mă culcai mulţumit că în timpul mersului pe jos până acasă nu cedasem ispitei de a deveni incoerent. Mă trezii liniştit, mă ocrotii în orele contabile operând o separaţie (o uitare!) şi, liber în lungile mele plimbări pe la poalele pădurilor, gândii: „Bătrâne, îi spusei într-o zi aceluiaşi gorun pe care îl interogasem odată, Socrate nu te-a cunoscut să se însenineze că din trupul tău i se va face într-o zi sicriul. Înseninarea lui îi venea din altă parte, pesemne că îl plictiseai, cum îl plictisea şi marea şi cum îl plictisea, desigur, şi Xantipa, ale cărei ocări l-au silit să-şi petreacă zilele în cetate şi să cultive înţelepciunea… Ei, ce zici de asta, gorunule la margine de codru…?!”

IV.

Singurătatea, liniştirea, tăcerea din noi înşine (a nu comunica nimănui ceea ce gândim şi simţim) duce la inadaptare, la formarea altei imagini despre noi în ochii altora? Oricum, nu a uneia enigmatice şi în nici un caz neutre, cum am dori? Într-o zi ea intră în biroul meu şi îmi spuse că economista noastră îşi serba ziua de naştere şi ne invita sus să bem un pahar. O auzii, dar mă uitai la ea fără să-i răspund. Se bronzase la mare. Sosirea ei nu fusese un eveniment, după cum parcă îmi sugerase că va fi repetându-mi la telefon data întoarcerii. Nici n-avea cum să fie, dar îmi rămăsese în amintire, ca o scamă, această ciudăţenie: de ce mă felicitase şi de ce ţinuse să ştiu ziua când… Iar floarea din vază nu mai apăru. Bronzul nu-i stătea bine, îi dădea un aer întunecat de… „Hm! murmurai când se prezentă la mine cu hârtii, la Jaffa şi Beyrut mai sunt femei arabe…” Nu se miră de această remarcă, ca şi când ar fi găsit-o firească, îşi amestecă în tăcere mâinile cu ale mele, mâini, şi ele, bronzate, cu unghii date cu sidef şi singurul eveniment (cred că da, parcă aducea a eveniment!) care se produse fu retragerea ei cu paşi parcă încetiniţi de o curioasă melancolie, ducând cu ea mapa parcă ar fi avut între coperţile acesteia o sentinţă, nu

neapărat gravă, dar care sporea în fiinţa ei o incertitudine, o şovăială, o vagă nehotărâre…

„Veniţi. Îmi spuse, ne-a invitat pe toţi… Dacă nu veniţi o să creadă că aveţi ceva cu ea…” Ia uite! Mă proteja! Îmi dădea sfaturi! Nu-i răspunsei, dar după o jumătate de oră, când era gata să uit, urcai şi eu sus. Se şi abţiguiseră, picai pe o veselie generală. Dădui pe gât infectul coniac, care în loc să mi se urce la cap îmi răscoli stomacul, unde se instală, fără să mai plece, sub o formă de greaţă persistentă, şi începui să mă uit enervat şi involuntar spre uşă: vroiam să mă car cât mai repede, fiindcă veselia era ea generală, dar nu mi se comunica nicidecum şi nu trecea nici între ei, de la unul la altul, disarmonie care te incita mai degrabă să le spui ceva neplăcut decât să participi. Da, parcă şi ei aveau chef să-şi spună nişte adevăruri nu prea agreabile, dar se stăpâneau aşteptând s-o facă unul din ei, mimând deocamdată voioşia.

Astfel, mă pomenii înconjurat de trei dintre ele, după ce fui întrebat cu un fel de simpatie mieroasă (întrebare preexistentă, care nu mi s-ar fi pus fără ajutorul coniacului) de ce nu mă recăsătoresc… Cu aceeaşi filosofie ascunsă în glas ca şi a distinsei doamne Chiriţă şi cu exclamaţii de ironie simulat afectuoasă, ei, ce aşteptam, adică, ei, ia să vedem, ei, nu zău (sugestie de sfidare, nu mai cred în femei?), chiar aşa, de la prima încercare, alţii sunt la a treia şi tot nu renunţă… Asta aduce, aşa, pe undeva, cumva, a laşitate… Taci, dragă, dacă o iubeşte omul şi acum, ce vrei tu să-i bagi pe gât… Ei şi? Parcă eu când m-am despărţit de primul meu bărbat nu-l iubeam? Şi el mă iubea pe mine, dar dacă nu se mai poate n-o să stai şi să… Când am ieşit de la tribunal eram veseli amândoi, râdeam, mi-a sărutat mâna… Şi acuma mă iubeşte, dar s-a însurat omul, o duce bine şi nici eu… Atunci de ce v-aţi mai despărţit, dacă… N-a văzut nimic în femeie! Cum n-a văzut, dacă zici că te iubea… Aşa, n-a văzut, ca şi domnul Petrini… Poţi să iubeşti şi să nu vezi nimic în femeie… De unde ştii tu că nu vede?…

Începui să răspund în acelaşi ton; dacă e sa mă iau după exemplarele aici de faţă, chiar că nu văd… Râsete generale… Chiar aşa, domnule Petrini? După toate?… Nu, media statistică… Ei, aşa mai merge… Şi continuând astfel, simţii că eram pe punctul de a fi considerat un tip care eşuase pentru totdeauna în căsnicie şi că în ceea ce le privea pe ele, dacă toate ar fi fost libere, nu la mine şi-ar fi ridicat ochii şi în orice caz bărbaţii lor erau mai presus decât inşi de genul meu, care au fost odată ceva şi au eşuat şi în direcţia asta (un fel de mândrie, de priviri de sus, îmi sugerau gândirea lor neexprimată), când auzii o şoaptă lângă umăr: „Nu le mai răspundeţi”. Şi ea tăcu mai departe, fiindcă ea era, tăcuta, acum, casieră şi o văzui cum se îndreaptă încet spre uşă, cu aceiaşi paşi ciudaţi care reeditau „evenimentul” întoarcerii ei de la mare, când se retrăsese de la mine din birou cu mapa pe care o ţinea strâns la subsuoară…

Plăcută şoaptă, gândii după ce ea ieşi, caldă complicitate, discretă detaşare… Cine era fata asta? Nu părea să fie ceea ce arăta… Nu părea, oricum, să fie casieriţă de meserie… S-ar fi amestecat cu ele, chiar dacă nu le-ar fi ţinut isonul. Şi nu părea deloc să fi fost o persecutată acolo de unde venise, s-ar fi ferit, de pildă, aici, să plece când veselia era în toi, când prudenţa i-ar fi cerut să simuleze măcar adaptarea: dacă era o inadaptabilă păţită… Nu-mi spusese ea însăşi că trebuie să mă duc, să nu se creadă că aşi avea ceva cu economista? Şi totuşi se retrăsese apoi prea devreme, înfruntând acest risc… Curios, întârziai, să văd, o bârfea cineva, ştia cineva cine e? Nu; n-o luase în seamă nimeni, nu-i auzii numele pronunţat de vreuna din aceste cucoane care aveau acum limbile destul de deslegate ca s-o facă, în bine sau în rău, sau în treacăt… Pesemne că nu ştiau deloc cine e, adică nici măcar atât cât era necesar trezirii simplei curiozităţi…

Coborâi şi eu în biroul meu şi deschisei uşa spre al ei, să văd dacă plecase. Tocmai vroia să plece, stătea în picioare şi

încuia Fichetul. Vârî cheile în geantă. Dar vocea cu care mi se adresă era alta decât cea şoptită sus, ca şi când nu ea îmi sugerase acea discretă complicitate, care, ca să zic aşa, era al doilea „eveniment” după întoarcerea ei de la mare. „S-a terminat?” zise. „Nu… Credeaţi, zisei cu ironie, că…” „A! Nu, mă întrerupse, dar n-aţi observat că săriseră toate ca nişte gaiţe?… Eu am o sensibilitate la indiscreţie, prefer să bat «în retragere», nu pot să suport, chiar dacă nu sunt vizată direct…” „Aşa, deci!” „Ştiu că aşa se trăieşte, continuă, dar în mine au alt ecou…”'

Începui să mă plimb prin birou, cu sentimentul că rătăcesc pe potecile mele, la care mă ducea gândul îndată ce terminam orele contabile… „Ecoul ăsta e natural sau e câştigat?” zisei oprindu-mă o clipă şi contemplând prin geam dealurile îndepărtate care se zăreau din această parte a clădirii. „E câştigat”, zise încuindu-şi acuma fără zgomot sertarele. „În cazul ăsta aţi putea scăpa de el…” „Mă străduiesc…” „Cu succes?” „Hm! (şi făcu un gest cu palma) aşa şi-aşa! Ştiu, de pildă, cum v-am spus, că e mai bine să mă retrag.” „Nu e o laşitate, cum spunea una din gaiţe?” „Ba da, dar dacă aşi fi «vitează» înfrângerea ar fi mai dureroasă decât gândul că sunt laşă. Ştiu că nu sunt… Fiindcă, deşi nu sunt slabă, nu pot să rezist coaliţiei… Nu rezistă nimeni…” „Ba da, zisei, de pildă să intri în ea. Coaliţiile astea sunt întâmplătoare şi fără o coerenţă de durată. E suficient să te împrieteneşti cu indiferent care dintre ei şi ceea ce ţi se părea tragic şi insolubil devine deodată comic şi neglijabil…” „Ştiu şi asta şi chiar aşa şi fac… De aceea v-am şi spus că e bine să…”

Se întrerupse. Adică să se ducă sus şi să mă duc şi eu?… Aceste ultime cuvinte neexprimate mă făcură să tresar. Mă răsucii de la geam şi mă uitai la ea. Îmi displăcu: nu-i puteam vedea chipul întreg din pricina părului care îi acoperea de o parte şi de alta tâmplele şi jumătate din obraji. Părea anonimă şi insignifiantă. Pesemne de aceea nu stârnise încă interesul celor de sus? (Jos, în afara

contabilităţii şi casieriei, mai era doar cabinetul directorului şi al secretarei acestuia.) „Da, zisei, mi-aţi spus, dar în cazul de faţă, de pildă, coaliţia nici măcar nu există. Suntem prea puţini aici ca să poată vreunul dintre noi să pună la cale un spectacol caracteristic…” Se holbă literalmente la mine cu ochii ei mari, care mi se părură în clipa aceea masculini, străini de restul chipului şi mai ales de gură, care rămase uşor deschisă într-o bizară perplexitate: „. Credeţi”, zise. „Vă temeţi?” replicai. Se înstrăină, aşi zice, fulgerător, îşi reveni, apoi cu un efort la fel de implicat în avans şi retragere, asemănător celui al racului, care înaintând, dă îndărăt: „Da… Nu…” murmură luând-o spre uşă.

Apoi după un timp, în stradă, foarte hotărâtă în îndoială: „. Nu ştiu!” „Mai pozitiv ar fi să nu vă temeţi, adică să ziceţi nu, cu hotărârea cu care aţi zis nu ştiu…” „Credeţi?” „Da, zisei, un nu adresat temerilor de orice fel e totdeauna pozitiv… Modifică ceva în noi, chiar dacă nu ne dăm imediat seama…”

Păru să nu fi auzit precizarea mea. Avea un mers ciudat, care parcă se armoniza cu un vag recul interior, pe care abia îl sesizasem: paşii îi înaintau, dar mi se părea că o să rămână în urmă, deşi nu rămânea. „Mergeţi în direcţia asta? o întrebai. „Da, merg spre centru!” „Vă însoţesc până în centru.” „Numai dacă nu vă deranjează… Ştiţi, reluă apoi, după părerea mea nimic nu e totdeauna pozitiv… Spuneţi că suntem aici prea puţini, la organizaţia asta comercială, ca să poată vreunul din noi să pună la cale un spectacol caracteristic… Cum să nu? Un soţ şi o soţie sunt doi (nu douăzeci câţi suntem la Oraca asta) şi putem afirma că nu-şi pot pune la cale un spectacol caracteristic?” „Adică cei doi soţi?”, zisei zâmbind. „Bineînţeles!” (O fi fost măritată? mă întrebai sau poate se gândea la cei doi părinţi ai ei?… uneori unii copii, chiar mari, ajung prizonierii părinţilor lor, cum fusese bietul Petrică.) „Aveţi dreptate, zisei, ca să-i fac plăcere, păstrând însă în rezervă adevăratul răspuns pe care aveam să i-l dau după aceea.

Da, repetai, şi încă de ce anvergură! (Mă bucuram că gândea, demult nu mai vorbisem cu cineva care să aibă acest dar, nu dreptatea interesează într-o conversaţie, ci delicata plăcere a comunicării.) însă lucrurile sunt deosebite, continuai, spectacolul pe care şi-l pun la cale doi soţi este, ca sa zic aşa, etern, în timp ce cel pe care şi-l montează oamenii care sunt siliţi să muncească împreună, de aceea i-am spus că e caracteristic, fiindcă e variabil, şi mai ales e de natură efemeră, se schimbă odată cu împrejurările sociale care l-au determinat…" „Până să se schimbe, zise, murim noi!" „De ce? Am impresia că e în scădere."

Iar mi se păru că n-a înregistrat răspunsul meu. Se opri să se uite la o casă şi începu să-mi explice aproape volubil sau aproape cu entuziasm, dar un entuziasm rece, cam abstract, de ce era atât de frumoasă casa aceea, care era într-adevăr frumoasă, cum erau în oraşul nostru la tot pasul, şi de ce i-ar plăcea să locuiască în ea şi în ce cameră. (O fi având o locuinţă rea?) O întrebai. Nu, zise, stăteau destul de bine, ea şi cei doi părinţi, dar… aşa, îi plăceau ei în mod deosebit casele frumoase… casele care par învăluite într-o poezie misterioasă… casele tăcute („vedeţi cât de tăcută e? pare uitată aici de demult!"), casele lugubre… a, nu, astea nu-i plăceau… casele care aveau sus de tot o odaie izolată, ca o hulubărie… „Hai să ne oprim puţin, nu vă stricaţi programul?"' „Nu…" „Unde luaţi masa…?" „Depinde, uneori la o braserie în care mă duceam eu cu un bun prieten când eram asistent… O vreme, cât a trăit mama, acasă, acum îmi pregătesc singur ceva necomplicat… Vă invit la braseria asta…"

Vorbăria îi slăbea atenţia? Simula neatenţia? Literalmente parcă nici nu auzi că o invitam la masă. Urcasem un dâmb plin de brazi, ca să se uite ea mai aproape la acea casă care avea cocoţată sus acea odaie ca o hulubărie. „Cine o fi acolo? Se rezemă de gard şi rămase minute lungi cu ochii ei mari zgâiţi în sus. Te pomeneşti că nu stă nimeni! Şi, vedeţi

geamurile cum veghează ele aşa mititele… Cum s-o fi urcând în ea, prin ce parte? Ah, uitaţi, are o scară exterioară, vedeţi? în stânga, în fund…”

Nişte câini flocoşi ţâşniră de undeva din acea curte şi luară cu asalt gardul de care ea se rezemase, lătrând cu glasuri furioase, răguşite, ca la stână. Dacă n-aşi fi fost atent ar fi muşcat-o de mâini; o trăsei cam brutal şi mă uimi inerţia greoaie a corpului ei, deloc imponderabil, cum îţi lasă adesea această senzaţie unele fete (Căprioara era astfel). Plecarăm, dar ea cu regret vizibil, însă tot aşa, parcă abstract, mai întoarse capul de vreo două ori până ne îndepărtarăm.

Mă înşelasem, mi se păruse că gândea. Plăcerea ei pentru case, prea insistentă şi neconvingătoare, nu numai că nu mi se comunicase deloc, dar spulberase cu totul timida vrajă pe care ea mi-o inspirase gândind câteva minute împreună cu mine.

În centru mă oprii. Mă uitai în dreapta şi stânga, eu o luam, adică într-o parte, şi ea în alta. Abia atunci parcă se trezi şi deveni conştientă de o inconsistenţă provocată de ea însăşi şi se uită la mine cu buzele uşor întredeschise (perplexitate pe care începusem s-o cunosc) şi zise cu un stins regret „Şi cum, nu putem şi noi să ne plimbăm puţin?!”

Ca şi cum nu ne-am fi plimbat! Ca şi când n-aşi fi invitat-o să luăm masa împreună! Era îmbrăcată într-un taior de toamnă, maron, dar amestecat cu mult verde şi care îi preciza o oarecare siluetă… O contemplai cum se îndepărta, fără să se uite înapoi, cu paşi fermi, dar totuşi parcă în acelaşi timp ezitanţi, după ce la întrebarea ei care mă lua fără veste (şi întrebarea şi stinsul regret) îi răspunsesem printr-o tăcere care se prelungise… O pală puternică de vânt făcu să freamăte castanii şi apoi să sboare din ei în vârtej frunze smulse care căzură după aceea la pământ, se îngrămădiră unele în altele şi o luară într-o goană smintită parcă chiar după ea, după ciudata

casieriţă cu goluri de memorie în conversaţie şi cu pasiuni subite şi incolore, anoste, pentru clădirile oraşului ei… Nici nu ştiam bine cum o cheamă, semnătura pe care i-o vedeam pe documente era aproape indescifrabilă… S. Calala, sau Culala, Elala…

Tresării, parcă alarmat… Da, avui brusc un sentiment de alarmă… E toamnă, frunze împrăştiate… Nu era pe deplin toamnă, dar paşii ei şi palele încă verzi… Da, încă verzi, dar curând vor fi galbene şi… fructe maronii vor pica rostogolindu-se cu un pocnet pe largile trotuare… cădere şi în aceeaşi clipă desghiocare, eliberare pentru o nouă viaţă, vin nou ciclu… Monotoni, nesiguri, parcă fără convingere, paşii ei se îndepărtau tot mai mult… Aveam o halucinaţie? Cineva parcă reînvia în această siluetă ezitantă, într-o scenă trăită demult… De cine mai mă despărţisem astfel?… Cine îmi mai vorbise cu un astfel de stins regret?… „Trandafirii tăi, cântă o voce în mine (a cui era?) s-au ruginit în glastră, vremea a trecut, tu m-ai uitat de mult…” Cine mă mai făcuse să simt o astfel de vagă, nedureroasă, nedefinită şi aproape dulce sfâşiere? Nimeni, poate în altă viaţă?

Mă urnii brusc din loc şi o luai spre Braseria… Da, puteam zice braseria prieteniei mele cu Ion Micu. Nu, Ion Micu nu era bine zis ci Braseria prieteniei pur şi simplu… Se stinsese prin voinţa amândurora şi această prietenie, nici el nu-mi mai dăduse nici un semn, nici eu, prin vreo scrisoare, nu-l mai bătusem pe umăr să-i reamintesc ceea ce îmi promisese… Nici nu-l mai urmărisem să-i citesc articolele prin presa literară…

V.

Nici chelnerii nu mai erau aceiaşi (unde-o fi cel care ne servea în acei ani, chelnerul filosof?), şi cu toate că nici atunci lumea care venea acolo nu-mi era direct cunoscută, cei de acum mi se păreau total necunoscuţi, oricum străini de mine, neinteresanţi, insignifianţi şi fără biografie… Inşi din a căror alcătuire a fiinţei lor ascunse ai fi zis că fusese smuls ceva sau se adăugase ceva care îi făcea să arate loviţi

parcă de o amnezie… Avuseseră ei un trecut? Aveau un viitor? Nu puteam să mai citesc pe chipurile lor un răspuns. Pierdusem eu cheia, uitasem eu codul descifrării expresiilor umane? Mă părăsise oare pe mine acel sentiment minunat care la douăzeci de ani mă făcea să-i ştiu pe oameni ca pe mine însumi, să ştiu cine sunt fără să stau de vorbă cu ei, ultima mea amintire, şi cea mai puternică, fiind marea manifestaţie pe care o privisem dinafară şi când toate expresiile lor îmi erau spontan şi firesc familiare şi descifrabile? (La a doua, când eram şi eu printre rânduri, acest sentiment era deja mai turbure, din pricina acelui coleg care fusese luat brutal dintre noi şi îl văzusem cum se proptise cu picioarele în bordura trotuarului, cu pistolul în coaste şi începuse să vomite… sau poate din pricina Matildei, care îmi acaparase sufletul? Prea marea iubire pentru o singură fiinţă ne înstrăinează de prezenţa restului?) Aşa se explica atracţia mea pentru Vintilă, pentru strelitul Pantelimonescu, şi chiar şi pentru grasul şi stupidul Calistrat, ca şi pentru rizibilul Bacaloglu? Încercam să-i readuc pe oameni în mine unul câte unul, chiar şi pe abjecţi? Nu-mi plăcuse mie şi Olaru, cel de la cadre, cu exclamaţia lui indescriptibilă de superioritate scârbită (aaâaaa!) şi nu fusesem eu emoţionat de directorul Bularca (patern şi suferind în faţa mea de o cumplită migrenă)?

„Ce serviţi?” mă trezi un chelner, şi când mă uitai la el făcui ochii mari. Era cel de pe atunci, domnu Jenică, cel care cu argumente filosofice nu credea într-un nou război, argumente pe care şi le însuşise Ion Micu, dându-le anvergura unei teorii universale asupra echilibrului planetar bazat pe consensul secret de natură divină al popoarelor. Nu se face război când vrea Stalin sau Truman. „Ce e cu dumneata? zisei. Nu te-am mai văzut pe-aici.” „Păi n-am făcut prostia?” „Ce prostie?” „Am acceptat să fiu director al direcţiei alimentaţiei publice…” „Şi?” „Am dat chix!” „Nu te pricepeai?” „Ba mă pricepeam, că nu era mare lucru, dar…” Şi îşi frecă degetul gros cu buricele

celorlalte. „Adică?” „Adică nu câştigam nimic, ar fi trebuit să închid ochii la furturi şi să-mi încasez şi eu partea mea, dar atunci se punea chestiunea: de-aia am intrat eu în partid în ilegalitate şi am făcut puşcărie?” „În timp ce aici…” îl completai… „Sigur, zise, e plăcerea clientului, nu-i vâr mâna în buzunar, dă el şi suntem amândoi mulţumiţi…” „Şi ai fost multă vreme director?” „Am fost, fiindcă m-am înfuriat, am vrut eu să fac ordine în sectorul ăsta!” „Şi?” „V-am spus, am dat chix!” „Te-au dat afară?” „Nu, că eram tare la dosar, dar eram sabotat… Chiar de…” Şi arătă cu degetul în sus. „Adică de ştabi mai mari?” „Exact! Nu eram de acord să… Ce serviţi?” Şi nu aşteptă să-i spun eu, îmi făcu el meniul. „Ce-o mai fi făcând, zise apoi, domnul Micu, cu simpatica lui soţie? V-aţi reîntors la universitate?” „Nu”, zisei. „O să vă reîntoarceţi”, zise el cu optimismul său filosofic.

Renunţai deci să mai încerc să descifrez chipurile, ca să zic aşa, ale cobraserienilor mei de pe la mese şi rămăsei cu privirea pierdută spre geamurile localului. Erau uriaşe şi ţineau, din două părţi, loc de ziduri. Grele draperii, roşii, le acopereau pe jumătate. Trecătorii pe care îi zăream pe aici nu erau niciodată grăbiţi… loc de plimbare pe acest bulevard larg cu numeroase vitrine în care altădată erau expuse în multicolore lumini orbitoare blănuri scumpe, mătăsuri, galanterii luxoase, ceasornicării şi bijuterii scânteietoare la preţuri atât de mari, încât te linişteai pe deplin contemplându-le: e perfect, îţi spuneai, n-o să ai niciodată atâţia bani ca să cumperi ceva din aceste vitrine, şi chiar dacă nu gândeai ca Socrate („ce de lucruri de care n-am nici o trebuinţă”) sentimentul de detaşare era acelaşi… Ia te uită cum seamănă fata aceea cu casiera noastră… La primul colţ… Reapăru în faţă… Hm! Cum să semene, e chiar ea, taiorul ei verde… Nu se dusese deci acasă?… Dispăru… Uşa batantă a braseriei se puse apoi în mişcare… o mişcare lentă, parcă a unui copil care n-avea destulă putere s-o împingă mai energic… Era ea… Se opri

lângă uşă şi ceea ce gândii eu se citea şi pe chipul ei: ce-o fi căutând?… Ce-oi fi căutând?!… O luă încet printre rânduri şi în mijlocul braseriei se opri… Se uita nicăieri şi se vedea că încă două trei clipe şi, cu aceeaşi şovăială cu care intrase, va pleca… Atunci mă ridicai şi pornii spre ea… Dar nu mă apropiai bine şi nu apucai să-i adresez un cuvânt, că se feri parcă de ceva ridicând uşor palmele: „Nu, nu… Vă rog!… Nu, nu…”

Şi se întoarse şi ieşi, dar fără grabă, mişcându-şi uşor pletele într-o uitătură circulară şi timidă înainte de a se angaja iar în uşa batantă. O urmai. „Ar fi pentru mine o mare bucurie dacă aţi accepta să luăm masa împreună”, îi spusei în şoaptă în lumina deasă de afară Şi atunci ea, ferindu-se să mă privească, uitându-se alături în trotuar, rosti de astă dată foarte decisă: „Bine!”

Şi o condusei spre colţul pluşat, unde altădată se rostiseră atâtea cuvinte mari în beţia anilor moi foarte tineri, unde un prieten băuse atâtea filtre, un număr impresionant de sticle de bere şi înghiţise atâtea hălci de carne crudă, cum îi plăcuse lui Chateaubriand…

„Cel mai interesant tip din oraşul nostru, un fel de copil teribil al Ardealului”, continuai eu, tuşind din când în când, să-mi reprim emoţia care îmi altera respiraţia… Emoţie nedorită, străină de voinţa mea, dar nu şi de bătăile înalte ale inimii… Deci nu vrusese să se ducă acasă, îşi amintise pe drum că o invitasem, şi ea, prinsă de o vorbărie agitată despre case, nici nu auzise? Dar nu-i spusesem care braserie, totuşi nimerise… Vrusese doar să ne plimbăm şi noi doi puţin?

Dar nici acum nu mă auzea bine, era prinsă şi ea de o emoţie? „Unde vreţi să staţi?” o întrebasem. Se aşezase fără să-mi răspundă, cu spatele la geamuri, îşi trăsese scaunul cu o mişcare fermă şi pusese mâna pe listă fără timiditate, ca o familiară a localului. Chelnerul apăru, şi ea se uită la el în sus şi îi spuse că nu vrea decât păstrăvi prăjiţi şi spaghete milaneze. „Nu vă recomand păstrăvi, zise

el, sunt prea mici şi n-au nici un gust… Nu rămân din ei decât câteva oscioare şi capul…” „Tocmai oscioarele alea îmi plac mie.” „Bine, domniţă”, zise chelnerul desfăcând berea şi turnând în pahare. Eu cerusem brânză albă şi roşii natur pe care mi le şi adusese, şi felul doi un génie du christianisme, dar nu sângerând, ci bine pătruns. Ea se uită ţintă la roşiile mele, spuse „ce roşii mari şi frumoase”, şi luă una şi o tăie în farfuria ei… Pulpa era brumată, vedeam şi eu, ştiusem ce cerusem… „Vreţi şi puţină brânză?” zisei. „Daa, zise foarte bucuroasă, mulţumesc.” Avea un apetit curat, dar mânca prea rapid, asemeni tuturor celor care uită că mâncarea e o plăcere şi o descoperă totdeauna după primele înghiţituri. „Domnişoară, zisei, punând mâna pe pahar, santé!” Ea nu înţelese în prima clipă, apoi tresări, ciocnirăm, santé, zise şi ea. Se vedea că nu-i place, îşi înmuie doar buzele, o întrebai dacă preferă un vin, protestă, nu, nu… Şi începui, după ce mi se aduse chateaubriand-ul să-i vorbesc despre fostul meu prieten…

„De ce nu mă ascultă?”, mă întrebai. „Da, mă întrerupse deodată, aşi zice cu brutalitate, îl cunosc, mi-a fost profesor… Vă cunosc şi pe dumneavoastră, domnule Petrini, şi cunosc şi braseria asta, unde vă întâlneaţi şi discutaţi… Eram foarte geloasă pe dumneavoastră doi şi mai ales pe micuţa cadână de porţelan care avea privilegiul nu numai să asiste, dar să fie şi admirată de dumneavoastră… O admiraţi, nu?… V-am văzut… Da, o admiraţi, n-o iubeaţi, se vedea clar… Dar o admiraţi foarte tare…”

Simţii cum trecutul îndepărtat năvălea cu putere în clipele mele prezente şi dădea parcă la o parte tot ceea ce trăisem după ce fusesem rupt de universitate. „Pe cine, zisei, eraţi mai geloasă, pe Ion Micu, care era soţul cadânei, sau pe mine, care eram liber?” „Nu eraţi liber! Erau cunoscute telefoanele dumneavoastră, pe care le primeaţi şi le daţi unei arhitecte şi pe care nu le-aţi mai primit şi nu le-aţi mai dat după ce v-aţi căsătorit.” „I-auzi! Şi ce mai era cunoscut?”' „Totul!” „Adică?!” Nu-mi răspunse tot aşa,

parcă n-ar fi auzit. Dar nu numai atât, avea o expresie de o singurătate totală, ca şi când n-aşi fi fost de faţă şi nu mi-ar fi spus nimic, după ce îmi făcuse o declaraţie de şoc. „Să înţeleg că îl admiraţi pe Ion Micu?” zisei întru târziu. Tăcu mai departe, grăbită să termine ce avea în farfurie, dar fără sugestia că după aceea desvăluirile vor urma. Paşii care o aduseseră aici erau anulaţi (nu ea venise, nu eu o invitasem şi erau anulate şi „evenimentele” de la Oraca). Trecutul îndepărtat care năvălise câteva minute în clipele mele de faţă se retrase de asemeni aşa cum năvălise. Îşi puse tacâmurile pe farfurie şi începu să se uite în sine, dar nu cu o privire întoarsă, micşorată, ci dimpotrivă răsucită spre tavan. „O cafea, un filtru, un tort Richard, un meringue glacé, fructe ceva, dom' profesor?” mă întrebă chelnerul. „Da, zisei, fructe, un filtru.” „Domniţa nu ia nimic?” Vroia să plece? O privii insistent şi nu-i pusei întrebarea. Nu, nu vroia să plece, dar nici aşa, stând şi tăcând, n-aşi fi putut zice că se simţea în apele ei. „Ba, da, zise, o oranjadă…” Şi supse apoi din ea cu paiul cu vădită plăcere. Apoi deodată mi-o întinse: „E foarte bună!”, zise cu o mare convingere. Îmi dădea deci să sug cu paiul ei! „Ce, zise surâzând deodată cu un farmec neaşteptat, ca şi când ar fi fost surprinsă sau jignită de ceva, nu e bună?” „E foarte bună, mulţumesc!” Şi îi retrimisei paharul pe care îl luă în stăpânire cu o încântare de fetiţă pe care nişte părinţi săraci, dar generoşi, o scoseseră la cofetărie. „Pe urmă, zise, ne plimbăm şi noi puţin?” Era ceva cu plimbatul ăsta! Pesemne că vroia să-mi arate noi case?!

Chiar aşa se şi întâmplă, dar nu-mi arătă decât una singură. Nu ştiam unde mă duce, dar îmi dădeam seama că avea o ţintă; după ce tăcuse atâta timp asupra a ceea ce aşi fi vrut să aflu, acum sporovăia. Între ce ani fusese studentă? Terminase oare facultatea? Cum ajunsese casieriţă, aşa, în general, şi la Oraca îndeosebi? Cine erau părinţii ei? Fusese măritată? (Nu, nu purta verighetă, dar…) Care fusese anturajul ei în acei ani când eu şi Ion Micu frecventam

braseria? Venise şi ea acolo des? Cu cine? Şi în ce sens era geloasă pe noi doi? Îmi reteza, ca să zic aşa, din faşă dorinţa de a-i pune aceste întrebări şi o făcea cu o capacitate de a vorbi şi a nu spune nimic enormă prin cumul de cuvinte, care ascundeau un humor secret… Ce? parcă spunea, nu e amuzant că ştiu că nu e amuzant ceea ce povestesc? Ba da, era! Întâmplări de la mare… O istorie cu un tip caraghios, care se îndrăgostise de ea şi abia putuse să se debaraseze de el, dură atât de mult încât devenii curios să văd cât o să ţină şi mă uitai fără discreţie la ceas…întâmplări din tren, întâmplări de acasă, incolore şi idilice, cu caracter universal (cât de mult ţineau părinţii la ea! da, desigur, Cuore, de Edmondo de Amicis, De la Apenini la Anzi… de-aia avea ea aşa, pentru ei, lăudându-i, o tandreţe înfofolită şi interminabilă…)

VI.

Abia devenii atent când o văzui că se opreşte în faţa unei porţi şi apasă pe o sonerie… Aha! te pomeneşti că mă şi duce să-i cunosc pe aceşti înduioşători părinţi… Chiar aşa, locuiau într-o astfel de casă? Ne aflam jos, sub un deal plin de brazi, printre care văzui şerpuind o alee lată cu pietriş, pornind chiar de aici din dreptul porţii mari (de intrare a maşinilor?), alee care se oprea undeva în faţa unei case ale cărei ferestre mari reflectau soarele acelei ore a zilei ca nişte oglinzi astronomice. Apăru o femeie şi ne deschise. „Se poate? zise casiera. E cineva?” „Da, poftiţi, spuse femeia cu un fel de nepăsare care nu ne era adresată numai nouă, ci aşa, în general, oricui, chiar şi naturii înconjurătoare. Poftiţi, repetă, nu e nimeni.” Şi parcă adăugă: şi chiar dacă ar fi, n-ar fi mare scofală! Şi o luă înainte şi merserăm îndelung uneori urcând până ajunserăm la intrare. Aici casa îşi mări considerabil proporţiile, începând cu peronul din care aleea cu pietriş îşi continua şerpuitul undeva printre brazi, în spate, trecând pe lângă o piscină naturală… „Sunt peşti, păstrăvi, zise casiera, vreţi să vedeţi?” (În timp ce femeia care ne primise

dispăruse undeva, zise ea, să aducă cheile.) Da, erau peşti, se vedeau înotând în adâncurile limpezi ale apei. Dinspre deal cobora susurând printre micuţe stânci un pârâu, intra pe sub un pod alb de lemn de frasin şi dispărea în piscină, ca să iasă douăzeci de metri mai încolo, pe partea cealaltă, pe sub un pod de astă dată de beton, ţâşnind de sub el cu o oarecare furie de cascadă mică prin care auzul îţi putea imagina una mare. Piscina avea bordură naturală, din mari pietre albite în afară şi înverzite în adâncurile apei. „Da! Frumos acvariu!”, zisei, contemplând păstrăvii care ţâşneau încoace şi încolo pe fundul bazinului. „Nu e acvariu, zise ea, se fac mari, se pescuiesc şi îi arunci direct pe jăratec, aşa vii…” „Da, zisei, ce rafinament, am auzit, le prinzi în ei chiar svâcnirea vieţii şi o mănânci…”

Ea chicoti şi ca într-o fulgerare apăru şi pieri surâsul ei fermecător, detaşat parcă de restul chipului, ca să-i rămână apoi gura uşor întredeschisă, într-o perplexitate la fel de părelnică, protestând cu o brutalitate spontană, repede şi ea reprimată: „Da' de ce să nu-i mănânci, dacă bagi cuţitul în ei e o cruzime mai mică? Am mai văzut eu ipocriţi care mănâncă miei tăiaţi şi îşi ling degetele. Mielul e un animal sfinţit de Isus în iesle, în timp ce peştii i-a înmulţit chiar el să dea de mâncare mulţimii. Apostolii nu şi i-a ales dintre pescari?!” „Rafinaţi?!” zisei fără ironie. Surâsul reapăru, de astă dată însoţit de acelaşi secret humor: „Ştiu, zise, că nu pot justifica prăjirea peştilor vii direct pe jăratec… dar mie îmi place să-i mănânc aşa şi sunt foarte buni…”

Femeia reapăru, dar nu ne chemă prin cuvinte, ci prin aceeaşi nepăsare, stând pe peron şi contemplând valea, oraşul care se întindea în depărtare la picioarele noastre. Nu ştiu, vedea ceva, fiindcă nu se mişcă de îndată când ne oprirăm lângă ea… Deschise apoi uşa, mică în comparaţie cu zidurile şi coloanele intrării, cu capiteluri şi incrustaţii, dar frumoasă, din lemn galben, ce-o fi fost, stejar bine lustruit, miez de trandafir… Dădurăm într-un antreu cu dalii roşietice şi intrarăm apoi într-o încăpere fără ferestre

şi fără ziduri, ai fi zis un uriaş dulap din acelaşi lemn de lămâi sau de trandafir, şi ne oprirăm lângă altă uşă, adică femeia se opri, şi în semiîntuneric dibui cu mâna într-un loc ştiut de ea. Auzii pocnetul unor comutatoare de două, de trei, de patru ori. Apoi deschise uşa şi dădurăm într-un hol… Hol să fi fost…?! Era imens şi puternic luminat. Rămăsei câteva clipe lângă uşă să mă uit… Nu se putea bănui de afară această întindere, acest plafon în care fuseseră înfipte în mici lăcaşuri hexagonale, de o armonie geometrică simplă şi delicată, zeci de becuri albe mate şi uşor turtite, o multitudine… Feerie de lumină… Abia aici văzui cât de mari erau şi ferestrele, pe jumătate acoperite de draperii albastre, şi cât de întinsă era casa, fiindcă în fund, ridicată mai sus cu câteva trepte, se vedea în prelungire o altă încăpere, cu un uriaş geam îndepărtat, prin care brazii intrau parcă înăuntru. Peste parchetul strălucitor (galben cu infiltraţii negre), un covor care făcea ape albastre şi violete acoperea doar centrul holului, totuşi mare şi covorul, numai un sfert din el ar fi putut să încapă în apartamentul Matildei… Fotoliile şi masa din mijlocul lui mi se părură prea mici pentru această enormă încăpere care, observai, şi la dreapta ei se mai prelungea, tot aşa, prin câteva scări, una, mai intimă însă, cu nişe şi canapele şi lămpi cu picior… Apoi, în scurte reprize, care lăsau pe plafon încrucişări stelare de lumini, femeia stinse în urma noastră becurile, închise uşa şi rămaserăm singuri. Sala căzu sub razele apusului care intrau prin toate geamurile frânte de umbrele brazilor. „N-am înţeles până acum, zisei în timp ce ne îndreptam spre încăperea din fund cu uriaşul geam prin care se zăreau crestele împădurite ale dealurilor, n-am înţeles exact cum se poate simţi cineva bine într-un palat.” „Dar nu e un palat, zise ea, e o simplă casă de locuit ceva mai spaţioasă.” „Să zicem, deşi nu văd cum poate fi mai frumos un palat…” „Asta da, un palat are prea multe coridoare, cotloane, noaptea şi mie mi-ar fi frică să dorm în el.”

Prelungirea holului era de fapt o sufragerie, în mijloc avea o masă dreptunghiulară cu colţurile larg rotunjite, cu scaune înalte de piele, puteau sta la ea peste douăzeci de persoane. În dreapta ea îmi arătă un ghişeu şi alături un ascensor care, zise, aducea felurile de undeva de jos, din bucătărie. „Ăsta era scaunul meu, mă punea tata în capul mesei, duminica, să mă vadă toţi musafirii. În celălalt capăt stătea el cu mama. Dar numai duminica. În timpul săptămânii mâncam în altă sufragerie, numai noi trei (o sufragerie mai mică, o s-o v-o arăt)…”

Coborârăm şi ea o luă înainte. Aprinse în salonul cu nişe o lumină şi începurăm să urcăm treptele unei scări interioare, care ne duse într-un coridor larg, cu aceleaşi dalii roşietice ca la intrare. Intrarăm într-un fel de budoar, dacă budoar era, sau garderobă, era plină până sus de dulapuri şi de oglinzi, cu scaune albe de toaletă, iar pereţii, pe unde erau liberi, erau tapisaţi în gri, ca şi tavanul. De aici ea deschise o uşă şi dădurăm într-un dormitor somptuos, cu un singur geam, dar şi mai mare decât cel din sufragerie. Ea deschise o uşă din stânga şi, fără să se oprească, văzui în treacăt baia (nu mă mai mirai cât era de mare, abia observai chiuvetele, oglinzile, faianţa de un verde-stins) apoi ieşirăm pe un alt coridor… Ea chicoti… „Camera mea e ceva mai încolo şi în dreapta aveam şi baie, dar când eram mică mă făceam că uit şi intram în a părinţilor şi o prindeam pe mama stând pe veceu. Scotea un ţipat şi o lua la fugă spre dormitor, încercând disperată să-şi tragă mai repede pantalonul pijamalei… Mă amuza că în loc să mă dea afară fugea ea… «Suzy, afurisita!», striga, şi în dormitor se plângea tatei că iar a intrat neruşinata aia mică peste ea. Tata râdea: «De ce nu închizi uşa în partea aia?» Nici ea nu ştia de ce, uita, sau se gândea poate că dacă mi se face frică noaptea, să pot să intru la ei, să nu ocolesc prin întuneric pe partea ailaltă, prin budoar…” „Şi două la fund nu-ţi dădea?” zisei. „Cine, se miră ea, mama?! Niciodată…!”. Trecurăm pe lângă scara principală de coborâre (spirală din dalii albe şi

fier negru cu fine înfloriturі) şi ea intră într-o nouă încăpere, cu un mic coridor al ei, tapisat în roz, cu frumoase oglinzi…

Această încăpere nu era cu mult mai mare decât a mea… Există însă într-o odaie detalii, în fond neînsemnate, care îi schimbă înfăţişarea obişnuită şi îi dau o aură de lux, de frumuseţe deosebită, care farmecă şi odihneşte gândul şi visul sboară liniştit, mărind, dilatând clipele, sporind adică în noi valoarea timpului: aici, îţi spui, aşi putea trăi ani nesfârşiţi fără să mai doresc nimic, aşi putea munci fericit zi de zi şi aşi putea muri pe deplin împăcat şi departe de… Întâi acel coridor lateral, acele oglinzi discrete şi acel pluş gri de pe jos, apoi a doua uşă care da în odaie, ei da, o simplă uşă, dar clanţa de aramă strălucitoare cu ornamentul în care intra cheia, cu o figurină cizelată în cap, schimba uşa (culoarea osului), era altă uşă decât orice uşă, culoarea purităţii, a ceea ce e imaculat… Patul era acoperit cu o pătură tot albă, de cămilă, cu ţesătură densă, cearşafurile de olandă, de albeaţa zăpezii, perna, bogată, din aceeaşi pânză, rezemată de speteaza palului, spetează simplă însă, de culoarea minunată a paltinului lustruit… Plafoniera, un buchet de petale şi lacrimi de cristal, fereastra lată dintr-o singură bucată şi care se deschidea în afară prin răsucire, şi prin fereastră vârfuri de brazi, şi în odaie un pătrunzător miros de răşină, care îţi insinua în simţuri, asemeni unui drog, o parcă uitată euforie de bien être, de tinereţe şi putere, de revenire la idealuri pe care le credeai îmbătrânite, naivităţi al căror farmec îl uitaseşi, naivităţi de care eşti conştient şi n-ai vrea să le schimbi cu înţelepciuni dure şi ruginite, ca şi când de întâmplare, de surpriză şi de miracol trebuie să… „Splendid, zisei cu accent şi flegmă englezească, splendid, repetai, şi mă aşezai în unicul scaun fotoliu de lângă un mic birou din faţa geamului, în timp ce ea îşi scotea pantofii şi se urca în pat, unde se întinse şi se făcu covrig. Splendid, reluai, asta e deci camera dumneavoastră de fată?” „Da, asta e!

răspunse. În fundul coridorului e un apartament cu tot dichisul, dormitor, salonaş, birou, cameră de serviciu, bucătărie, baie… Dă spre dealuri… Dar n-am vrut să stau în el, am apucat să spun că acolo o să stau când o să mă mărit… Dar n-am mai apucat…” „Ce, să te măriţi?” „Nici, nici!” „Adică?” „Nici să mă mărit şi nici să stau. S-a naţionalizat casa.” „Şi acum cine stă aici?” „E casa de oaspeţi a partidului. Dar nu e primit oricine, numai cei mari de tot de la Bucureşti…” „Şi vă mai dă voie să veniţi aici?' „Nu, nici vorbă, dar îngrijitoarea are o fată care a fost colegă cu mine şi mă lasă din când în când, chiar şi peste noapte. Zice că sunt o nepoată de-a ei, care o ajută!” „Cui zice?” „Ar zice dacă ar întreba-o cineva.” „Splendidă casă, reluai iarăşi, ca şi când aşi fi avut o pipă englezească în gură. Splendid hol! Ai copilărit în el?” „Da, am copilărit…” „Deci părinţii erau bogaţi înainte de a vă fi născut…” „Da, înainte!” „Ce erau?” „Hm! Ce scria pe creioanele dumneavoastră când eraţi elev? Ce nume?” „Ce nume? Culala et companie.” „Ei, el era Culala, tatăl meu. Cea mai mare fabrică de stilouri, tocuri, peniţe, creioane, gume, ascuţitori şi alte echere şi compasuri din ţară.” „Hm! exclamai şi eu gutural, splendid!… Dar Culala e un nume ţărănesc. A fost ţăran?” „Nu, bunicul a avut un tată Culala, ţăran… Bunicul a avut un mare magazin Culala în centru, tata l-a moştenit, l-a lichidat şi a construit o fabrică, mică la început, pe urmă a extins-o, fiindcă a făcut concurenţă lui Hardmuth şi lui Castel, producând mult mai ieftin, pentru elevii săraci, dar mai numeroşi…” „Da! mormăii, secretul producţiei autohtone moderne, splendid! Clienţi săraci, dar mulţi!” „Da, confirmă ea, copii pentru ai căror părinţi cincizeci de bani sau doi lei mai mult nu era o glumă, însemna o pâine mai puţin, pe care dacă n-aveai cu ce s-o cumperi trebuia să rabzi, că nu-ţi dădea nimeni.” „Absolutamente exact, zisei, s-ar putea spune că moştenindu-l pe tatăl dumneavoastră aţi fi ştiut să conduceţi fabrica în cunoştinţă de cauză.” „Da, confirmă,

eram perfectamente moştenitoarea duioşiei lui pentru micii clienţi.”

Izbucnii în râs. „De ce râdeţi? zise şi surâse iarăşi fermecător, ştiind de ce râd. Imaginea patronului care îşi exploatează crâncen clienţii este infirmată, cum bine aţi spus, în producţia modernă. Grija lui e să producă cât mai ieftin, şi dacă n-ar şti cât de mică e punga săracului, ar da repede faliment, fiindcă un altul, care ar şti mai multe despre bugetele celor mulţi, l-ar elimina cât ai zice peşte…”

Şi pronunţând ultimele cuvinte surâse iarăşi, dar ca pentru sine, dar şi parcă ar fi intuit că o să râd din nou, ceea ce se şi întâmplă. Ea însă nu râse. „Patronul îşi iubeşte clienţii, reluă, şi îşi iubeşte şi muncitorii cu care produce pentru ei, şi clienţii iubesc şi ei pe producătorul care produce ieftin, firma aia pe care ei o cunosc şi au încredere că nu-i înşeală. Şi muncitorii îşi iubesc patronul, să ştiţi!”

„Normal! exclamai cu un patetism în deriziune, ca în faţa unei evidenţe pe care numai scrânteala timpurilor o contestă. Încă puţin şi patronii ar fi făcut să curgă lapte şi miere.” „Să ştiţi că da! zise ea de astă dată cu jumătate de surâs ironic. Ce?! mă interogă cu o catifelată şi neconvinsă brutalitate, credeţi că pentru munca şi nopţile lui nedormite tata nu avea dreptul să-şi facă şi el o casă frumoasă?”

Tăcui, dar puterea ei de a abstractiza şi generaliza părea epuizată, fiindcă nu mai zise după aceea nimic şi nici nu părea că ar mai avea ce să zică. În mod straniu mi se păru nu ştiu de ce ea era adaptată prin ignoranţă tuturor fatalităţilor. Îşi iubea părinţii, mai mult parcă nu ştia. Dar era puţin lucru în aceste timpuri când multe „progenituri”, cum li se spunea fiilor fostelor clase posedante, şi-i renegaseră prin şedinţe purificatoare de mentalitate burgheză şi mic burgheză! şi reuşiseră să-şi croiască un drum în noua societate. Cât timp? căci erau mereu demascaţi! Sau te pomeneşti că şi-i renegase şi ea (cine putea să ştie?) şi nu reuşise, ajungând în cele din urmă, ca şi mine, la Oraca? Unii cică făceau acest lucru în deplin

acord cu părinţii, să poată să se menţină prin facultăţi, să înveţe şi să-şi facă un rost… „Au fost închişi?” o întrebai. „Bineînţeles!” zise. „Amândoi?” „Da!” „Pentru cocoşei!”. „Da, zise, de unde ştiţi?”

Tăcui. Era, pentru mine, uşor de presupus… Îşi dădu cu un gest hotărât la o parte pletele castanii şi-i văzui pentru întâia oară chipul întreg, urechile şi ceafa însingurate de fată tânără, pe care anii nu le îngălbeniseră şi nu-i năpârlise puful de sub păr… Tâmplele desgolite desvăluiau totodată o maiestate a chipului până atunci ascunsă, aşi zice chiar trucată, ca şi când o convenţie, sau o interdicţie bizară i-ar fi impus să poarte în afara casei un voal de insignifianţă sub forma unei pieptănături neglijente. „Am o bănuială!” şoptii şi mă uitai pe fereastră, stăpânit cu putere de o clipă imperioasă. „Ce bănuială?” zise. Mă ridicai încet, mă apropiai de pat şi mă aşezai alături. „Vreau să văd!”, murmurai. „Ce anume?” Mut, parcă ignorând-o, îi pusei mâna pe şold şi i-l mângâiai îndelung, fără s-o privesc. Apoi mâna mi se opri şi îi desfăcui unul după altul, cu un sentiment parcă de tristeţe, de mâhnire, cei doi nasturi ai jachetei şi apoi ai fustei. „Ce bănuială? repetă ea cu o vagă nelinişte. Ce vreţi să vedeţi?” Vroia să fie înştiinţată, era surprinsă, vroia să ştie ce trebuia să facă, cunoştea riscul, dar vroia să şi-l asume, cu sentimentul fatalităţii tragice sau al ridicolului. Niciunul nici altul n-aveau importanţă, numai să nu se întâmple ceva ireparabil!… Dacă (cine poate să ştie?) eram un bizar, un maniac cu obsesii morbide, un satir, un masochist care pentru început mimează normalul, firescul, înainte de a supune victima unei insuportabile presiuni psihologice? „O să-ţi spun, şoptii accentuând acea tristeţe şi mâhnire care erau reale, în timp ce o ridicam în capul oaselor şi îi scoteam de pe umeri jacheta ei maron cu mult verde; zâmbii chipului ei speriat şi privirii ei în care licărea acum o vagă alarmă: stai liniştită, continuai, am o bănuială că ascunzi un corp minunat… cum ţi-ai ascuns până acum şi maiestuosul tău profil… Vreau să-l văd…”

Iar ea ghici (şoaptele mele îi sugerară că doar asta doream, că ştiam că nu voi putea obţine mai mult decât s-o admir, şi nici n-aşi fi îndrăznit, şi nici nu se putea decât atât) şi se lăsă dezbrăcată cu un surâs inocent într-o pândă vag ironică, parcă şi-ar fi spus că e şi ăsta un truc să dezbraci o fată, afişând o mare tristeţe şi mâhnire… O contemplai mut câteva clipe… „Da, murmurai, am bănuit eu… Aşa este… N-am văzut niciodată un trup mai frumos…!” şi mă aplecai asupra chipului ei, foarte aproape, şi rămăsei iarăşi nemişcat, fascinat de expresia acestui chip care îmi sugera că avea în capul ei, în mod uimitor, spiritul, ca să zic aşa, al picioarelor ci, bogate în forme, al pântecului pe care goliciunea îl făcea misterios, al sânilor mici şi chiar al gurii ei acum întredeschise într-o perplexitate de astă dată părăsită, respirând uşor şi regulat, cu bărbia ridicată, cu ochii care mă priveau parcă fără să mă vadă… Sărutai această gură cu un gând diafan, dar sărutul se încleştă brusc şi mă trezi pe mine din tristeţe şi mâhnire şi pe ea din perplexitate, sărut fierbinte, de zvârcolire, de agresiune imprevizibilă, de abandon uluit şi total…

VII.

Farmecul unei fiinţe străine pe care o iubim întâia oară e farmecul primordial la care ar trebui să ne oprim. E cel pur, numai el ne redă o libertate despre care nu ştiam că e prizoniera unei melancolii adânci, a cărei euforie ne poate chiar face să ne credem fericiţi… Găsisem nu numai fireşti şi proprii fiinţei mele bucuriile apropierii de moarte, dar începusem chiar să cred că această apropiere e singura care avea valoare şi durată, singura care scoate fiinţa noastră din intemporal, sporind, prin refuzul corpului nostru de a muri, plenitudinea vieţii din noi şi a scurgerii armonioase a clipelor… Ar fi trebuit deci să plec, să părăsesc acel trup asemeni omului de odinioară, care, zărind în pădure o femelă, o fugăreşte, o prinde, o posedă flămând, apoi, fără gândul că o părăseşte, o părăseşte totuşi, cum părăsim fără gând ceea ce nu ne aparţine…

Întâlnirea în mijlocul naturii sălbatice e voinţa divinităţii şi ceea ce ne aparţine e doar libertatea noastră, un sentiment atât de firesc şi de total, încât nici gândul, nici impulsul inconştient nu ne vin de a o stingheri pe-a altora… Suntem toţi zeităţi ale acestui pământ…

Dar cum să părăseşti o astfel de creatură când simţi în tine, după ce ţi-a dăruit o oră plină de farmec din viaţa ei, certitudinea unei depline detaşări? Iată capcana. Desigur, încă o oră, apoi ne vom despărţi şi, cum se spune, după aceea fiecare va merge pe drumul său. Ora trecu însă şi nu plecai. Iar ora următoare era deja prizoniera încărcăturii celor două, în timp ce sentimentul detaşării, în loc să se diminueze, sporea, se lărgea, diminuându-se însă pe nesimţite impulsul iniţial, de a o părăsi, căruia omul din pădure îi dădea curs fără şovăire, fiindcă el nu gândea; ce e rău dacă rămân? Totul e interesant, de ce n-aşi cunoaşte o fiinţă umană ale cărei secrete sunt pasionante, ba chiar găsesc în tine un ecou nebănuit care te fac să simţi că nu eşti singurul care ai parcurs o odisee şi ceea ce auzi face să scadă în tine sentimentul tragicului, prin trezirea copleşitoare a unei solidarităţi uitate? Dacă o căutaseşi chiar şi printre indivizi degradaţi, de ce ai fugi când o găseşti, în forma ei cea mai nealterată, la o minunată făptură?

Zice femeia din pădure, după ce întâlnirea s-a produs, rămâi lângă mine? Ea însă îmi şopti fără umilinţă, dar vrând parcă să împiedice revenirea la sine, s-o iau în braţe şi să dormim astfel o oră… Şi se răsuci cu spatele ducându-şi genunchii la gură. Nu credeam că am să pot dormi (vroiam să plec! ce rost mai avea să întârzii? putea să doarmă şi singură!), totuşi corpul ei îmi transmise parcă bogate emanaţii hipnotice, şi aşi zice şi fantastice viziuni hipnagogice, căci adormii, şi înainte de a nu mai gândi că nu dorm, sub pleoapele închise, văzui stele multicolore explodând în cascade de lumini, văi ameţitoare cu ape uriaşe, valuri oceanice încremenite într-un îngheţ cosmic,

îmi apăru apoi silueta mamei scuturând şi întinzând rufe pe sârmă, viziune familiară şi dulce, liniştită, eternizată parcă într-o lume în care nimeni nu moaie… Dar deja visam de mult şi mă chinuia o sfâşietoare, totuşi senină dorinţă, nu-i puteam vedea chipul şi ea nu vroia să se întoarcă. O strigam: mamă! mamă! strigăt fără glas, aşa cum se petrece totdeauna în vis, dar sentimentul realităţii era atât de puternic, încât suferinţa mea o trăiam aievea şi o trăii şi după ce brusc mă trezii din somn…

Patul era gol, dar lumina era aprinsă şi hainele ei erau acolo. O văzui revenind pe o uşă de lângă fereastră, pe care n-o observasem, pesemne o toaletă. „Bună seara, domnule! zise cu un glas imitând o mică domnişoară care a fost trimisă să facă o reverenţă ceremonioasă celor mari. Apoi se vârî sub pătura albă, care, încărcată de electricitate, o făcu să se înfioare. Vrei să vezi ceva?” zise şi stinse lumina. Ca să-mi arate în întuneric scânteile minuscule, ca nişte păreri, pe care le făcea corpul ei gol în contact cu cearceaful. Reaprinse. „Ştii cât e ceasul?”, zise prevenindu-mă astfel că o să am o surpriză. „Opt, nouă?” „Ba e miezul nopţii! Am dormit şase ore… Ne-ajunge, plecăm de-aici direct la serviciu…” „Foame nu mi-e, zisei, dar aşi bea un pahar de vin…” „Chiar, zise, stai aşa! Mă duc până jos şi o întreb pe Minodora, îngrijitoarea… Trebuie să aibă ea ceva de băut…”

Şi sări jos şi se îmbrăcă. Mă îmbrăcai şi eu, gândind că după aceea voi pleca totuşi… Eram încă sub stăpânirea visului şi vroiam să rămân singur. Mama era încă neîmpăcată, aşa cum murise? Mi se mai întâmplase s-o visez astfel, dar niciodată cu sentimentul că nu vroia să-şi arate faţa şi nu fiindcă ar fi avut ceva cu mine, ci pentru că în singurătatea ei nu mă auzea, în singurătatea ei nu mai putea intra nimeni! Şi dacă şi în viaţă trăise la fel de singură? Dacă niciodată nici eu nu fusesem în sufletul ei, şi mărturisirea de pe patul de moarte fusese adevărată, adică expresia unei singurătăţi totale şi absolute în care, cât

trăise, nimeni nu ştiuse să intre? Nici măcar eu şi nici măcar când eram copil? Ce e un copil? Un copil e un vis despre noi înşine, foarte limpede şi foarte pur în primii ani, dar care începe apoi să se turbure tot mai mult, până ajunge la înstrăinarea definitivă. La mine se produsese de timpuriu, din clipa când o lovisem peste mâna care mă închina. Apoi, desigur, după căderea mea cu Nineta şi apoi, fără speranţe, după căsătoria cu Matilda… „Doamne Dumnezeule, gândii, de ce numai prin moarte ajungem la înţelegere, când e iremediabil târziu? N-ar fi făcut mai bine mama dacă, de mic, m-ar fi biciuit? Atunci când am lovit-o peste mână! Să fi pus mâna pe bici…”

N-o auzii când se întoarse, dar îi simţii prezenţa şi mă uitai la ea. Stăteam în pat, cu coatele sub ceafă, şi o privii. Avea o tavă în mână şi pe chip o expresie de îngrijorare intensivă. Lăsă tava chiar jos, pe mochetă, tavă încărcată desigur, pe lângă sticla de vin, şi cu alte bunătăţi, şi îmi spuse cu acelaşi glas pe care îl avusese când o întrebasem dacă ca îmi pusese pe birou o floare: (nouă era doar apropierea orelor de iubire şi de somn pe care le trăiserăm împreună). „Vrei să pleci, înţeleg, te-am reţinut, iartă-mă!” (Mai târziu mi-a povestit că aveam o privire verde, rea, de gheaţă, care o speriase.) „Da, i-am răspuns, trebuie să plec, dar mai stau.”

VIII.

Ne aşezarăm la masă (adusese salam de Sibiu, unt şi caşcaval) şi starea mea de spirit se schimbă după primul pahar de vin negru. Ei însă îi era chiar foame şi mâncă într-o uitare de sine asemănătoare unui animal care se dedă acestei îndeletniciri parcă cu singura conştiinţă pe care o are, dar care e foarte curată, nu e „animalică”, aşa cum se zice, fiindcă nu bulimia îl face să înghită, ci instinctul pur. „Bine, domnişoară, îi spusei când pofta ei se potoli, aşadar afişezi cea mai inocentă sinceritate spunându-mi o minciună. Uiţi că eu am fost la puşcărie şi ştiu perfect câte adevăruri se pot spune despre un om care a fost condamnat.” Auzindu-mă, aproape se înecă când vroia să

înghită. „Eu minciună?! zise mimând uluirea (dar deja un mic surâs echivoc îi apăruse în colţul gurii), ce minciună?!” „Un adevăr”… continuai, şi îi spusei câte adevăruri însoţesc un om care e condamnat. „Cel mai frecvent invocat de oameni, ca părinţii tăi, sunt cocoşeii! De, aurul! Cui nu-i place?! Nu e o ruşine că ai vrut să-l păstrezi, fie că ai fost bogat sau, şi cu atât mai mult, dacă eşti sărac. Auri sacra fames! Spune-mi adevărul pe care îl ştiu părinţii tăi.” „Nici ei nu-l ştiu”, zise. „Atunci spune-mi-l pe cel care s-a invocat când s-a dat sentinţa.” „Au fost mai multe. Întâi sabotaj, dar s-a încercat pe urmă să-l scoată criminal de război.” „Deci nu cocoşei?!” „Nu!” „Dar aţi avut!” „Da, am avut, dar i-am predat la stabilizarea din 47.” „Pe toţi?” „Bineînţeles!” „Şi n-au fost nici sabotori, nici criminali de război?” „Cine, părinţii mei?!” „De! făcui, exclamaţia asta poate să fie doar expresia adevărului pe care îl ştii tu!” „E purul adevăr, zise, adevărul cel adevărat, părinţii mei n-au făcut nimic.” „Şi câţi ani li s-a dat?” „Trei ani!” „Corect, zisei, într-adevăr pentru nimic se dă trei ani… Totuşi…” „Vrei să-ţi povestesc?”, îmi ghici ea gândul. „Da, aşa, câteva fraze… Bănuiesc, zisei, că ai mai povestit asta de nenumărate ori, prin autobiografii sau şi mai rău, sub anchete, şi că nu-ţi face nici o plăcere să-ţi reaminteşti.” „Ai dreptate, zise, aşa s-a întâmplat… Am fost pusă să povestesc şi să repovestesc… Din pricina inflaţiei, cu mult înainte de naţionalizare, tata a cerut un credit de la Banca Naţională, nu ştiu câte sute de miliarde, ştiu însă că un salariu mediu ajunsese un milion de lei lunar… Avea nevoie pentru materia primă care se scumpise, aur pentru stilouri, substanţe chimice pentru cerneluri, creioane… I s-a acordat împrumutul, girat de instalaţiile fabricii, care erau în bună stare de funcţionare, şi a băgat toată materia primă în magazii. E de la sine înţeles că după această achiziţionare tata n-a riscat să-şi epuizeze stocurile livrând papetăriilor produsul finit la un preţ care chiar a doua zi ar fi şi crescut, risca falimentul, a aşteptat o reglementare a situaţiei,

fiindcă între timp un salariu mediu ajunsese patru milioane lei lunar. Drumul între produs şi papetării era drumul spre lichidarea fabricii. Ar fi cerut un nou împrumut, să-şi plătească măcar salariaţii, dar se gândea dacă în ritmul ăsta ar mai fi putut să-l acopere prin producţie. Sigur, putea să lichideze, dar atunci ar fi rămas doar cu nişte hârtii în mână, hârtii pe care scria un milion, dar ce valoare avea acel milion? Ce să facă cu astfel de miliarde? Pe de altă parte. În presă se vorbea mereu de sabotaj şi ţin minte că a apărut în acest sens şi o lege care încerca să facă ordine în producţie. Legea era bună, dar l-a speriat pe tata. Un cocoşel ajunsese cincizeci de milioane de lei. Pe de altă parte, cine să cumpere în această situaţie o fabrică şi, cum ţi-am spus, cine s-o vândă pe astfel de hârtii? Vânzările şi cumpărările pe bază de aur erau ilicite, cu toate că Banca Naţională lansase din fondurile ei, care nu erau mici, cocoşeii pe piaţă, în mod oficial, bineînţeles. Dar asta o făcuse imediat după război, şi era în favoarea celor bogaţi, fiindcă numai ei puteau să-i cumpere şi să se pună astfel la adăpost de inflaţia care se anunţa. Acum tranzacţiile pe bază de aur erau interzise prin lege. În această situaţie, cum ţi-am spus, foarte grea în care se găsea tata, a venit într-o zi la el în birou un individ care i-a pus sub nas un document de închidere a fabricii. Tata l-a semnat, aşi zice, uşurat, cu toate că nu s-a făcut nici un inventar şi nici nu i s-a dat voie să mai ia ceva de-acolo, iar aurul a trebuit să-l predea. Nu se spunea în hârtia aceea nimic care să reglementeze viitorul relaţiei patronului cu fabrica lui, nici confiscare, nici rechiziţionare, nici donaţie, doar atât: închidere. Peste un an a venit decretul general de naţionalizare. Deci asta era, a înţeles tata, şi s-a liniştit pe deplin. Statul preluase treptat unele întreprinderi cu mult înainte de decret, pentru a-i împiedica pe patroni să înstrăineze unele valori, acţiuni, valută străină, până ce condiţiile politice vor fi coapte pentru actul oficial al naţionalizării. Mai târziu am aflat cu toţii, din procesul

Malaxa-Pop-Bujoiu, că unele mari întreprinderi metalurgice şi siderurgice reuşiseră totuşi să înstrăineze astfel de valori… Tata îi înjura, fiindcă pe lângă aceşti magnaţi el era un biet fabricant de mărunţişuri. Nu fiindcă ar fi considerat bună naţionalizarea în general şi mai ales a micilor întreprinderi în special (din contră, pretindea că Marx nu preconiza chiar naţionalizarea a tot ce există, ci doar a acelor întreprinderi de interes naţional, mine, petrol, siderurgii, dar nu şi a unei biete făbricuţe de creioane sau de nasturi, unde iniţiativa particulară ar fi eficientă, bineînţeles, zicea el, tot sub controlul statului, cum a rămas, de pildă, Guban din Timişoara – dar de ce numai Guban?), nu, el îi înjura pentru că realmente aceşti magnaţi realizaseră veniturile lor cu capital uman de-aici din ţară, şi nu aveau dreptul să scoată din ţară aceste venituri şi mai ales aceste acţiuni, valoarea adică a înseşi întreprinderilor, pe care, zicea tata, statul român va trebui într-o zi să le răscumpere, fiindcă legea naţionalizării nu era valabilă şi pentru posesorii acestor acţiuni înstrăinate, iar comerţul nostru cu lumea capitalistă va deveni curând obligatoriu, comerţul are legile lui, da, îţi cumpăr, dar îţi plătesc cu valori româneşti aflate în posesia mea… Că nu vezi, am naţionalizat… Ai naţionalizat dumneata, să fii sănătos, dar datoriile externe anterioare sunt obligatorii, dacă vrei să fac afaceri cu dumneata. Zicea tata! Atunci asta părea o erezie, dar uite că acum am auzit că plătim din greu… El ştia dinainte şi considera că nimeni n-avea dreptul să se sustragă legilor ţării sale, chiar dacă nu era de acord cu ele. Nu era el de acord, dar marea majoritate a conaţionalilor lui era, Dura lex, sed lex… Că el considera drept o gravă greşeală că nu l-au lăsat să conducă mai departe fabrica, nu neapărat ca director-general, şi bineînţeles nici ca om de serviciu, ci ca specialist în producţia respectivă, asta era o naivitate a lui… Înlăturarea definitivă a patronului el n-o înţelegea ca o înlăturare a unui mit (trebuia să se realizeze lozinca: producem fără patroni, mai bine decât ei şi

împotriva lor – adică împotriva mitului eficienţei particulare) şi mai ales nu înţelegea că înlăturarea lui, chiar fizică, însemna înlăturarea unui simbol, cel al exploatării omului de către om: patronul, el era acel simbol! Asta înseamnă, zicea el, continuarea în politică şi economie a utopiei filosofice. Marxismul e o utopie ca oricare alta, socialismul însă e un vis vechi al oamenilor, care e, dacă stăm să ne gândim bine, un vis al concordiei… Lupta de clasă trebuie să înceteze, şi nu cum zice Stalin, că trebuie să fie «ascuţită». Avea dreptate, aşa gândeam şi eu şi nu numai eu – asta pe atunci, fiindcă ce s-a întâmplat pe urmă… Fiindcă nu numai că i s-a oferit un post de om de serviciu (şi bineînţeles că nu la el în fabrică, ci aiurea), dar… Te interesează, se opri ca însufleţită, ceea ce aşi vrea să-ţi spun acuma n-am mai spus-o la nimeni…”

Se ridică, strânse masa, ciocnirăm, apoi după ce bău se duse în pat şi îşi continuă povestirea cu genunchii la gură cu bărbia pe ei, privindu-mă intens, cu acea încredinţare eternă a oricărui povestitor că o desvăluire modifică totdeauna ceva, în sine sau în celălalt… „Tata nu rămase senin şi nici atât de idilic în idei şi generos în aprecieri cum ţi-ai putut da seama din cele ce ţi-am spus până acum. Era la început… Dar a început atmosfera de aţâţare. Întâmplător el era un om deosebit, cum am încercat să-ţi sugerez, absolvise Academia de studii comerciale, nu-şi petrecuse adolescenţa ca un fils à papa, cum nu m-a lăsat nici pe mine să mi-o petrec. Spun asta ca să-l detaşez de fauna marilor rechini îmbogăţiţi fără muncă, sau chiar şi prin muncă, dar a căror comportare era sfidătoare şi nu o dată neruşinată… Lux, petreceri, etalarea bogăţiei, lipsa de grijă faţă de cei pe care îi angajau în uzinele şi fabricile lor, şi pe care într-adevăr îi exploatau, profitând de lipsa unei legislaţii democratice a dreptului la grevă şi mai ales profitând din plin de relativa noastră înapoiere care se exprima prin realitatea unui surplus de braţe de muncă – nu-ţi convine acest salariu, slavă Domnului, aşteaptă la

poarta uzinei o grămadă ca tine să se repeadă, flămânzi, să-ţi ia locul… Era senin, da, era un cap, dar nu era un filosof, ci un om dotat cu sensibilitate şi din ce în ce mai des se irita sub presiunea atmosferei încărcată de fulgere artificiale şi ridicole, de care râdeam, dar care, începând să facă victime, nu le mai consideră nimeni artificiale, deşi continuau să rămână în ochii lor tot ridicole: victimele îşi păstrau la anchete ţinuta, erau superior ironici, fără să înţeleagă că totul era fără ecou, fiindcă, povestind acasă, soţia, mama, bunica, copiii îl priveau înstrăinaţi şi neliniştiţi: făcuse rău, nu se purtase bine… Şi aveau dreptate?! Aveau şi nu aveau. De fapt nu aveau, căci astfel nu făceau decât să-l desarmeze, chiar dacă ceea ce urmă părea să confirme teama lor iraţională de animale care simţeau că aveau să fie hăituite… Aşa era, ca o nouă temă beethoveniană a destinului, bubuiturile în uşă ale securiştilor făcură în curând ca râsul să înceteze şi ironia să îngheţe. Scuză-mă, sunt patetică, dar am pentru întâia oară sentimentul că pot comunica din plin cu cineva… Ţi s-a părut că nu te aud fiindcă nu ţi-am răspuns, nu m-am angajat în adâncime în ideea că suntem prea puţini ca să aibă loc la noi la Oraca un spectacol caracteristic… Când ai spus că astfel de spectacole sunt în scădere… Atenţie! Experienţa noastră proprie, epuizată, nu înseamnă epuizarea Experienţei, cu e mare. Aşa a crezut şi tata. Nu mai era patron demult, trăia, ca şi alţii, din ceea ce reuşise să păstreze; închiderea fabricii fusese pentru el un avertisment că în curând îi vor lua şi casa, şi o golise din timp de valori, cum ar fi tablouri, bijuterii, argintării, covoare, mobilă stil (nu-i fusese dibuit încă garajul, unde păstra Aubusson-uri, candelabre de Murano, Grigoreşti, Luchieni), pe care nu le vindea ieftin, cu frenezia smintită a unora care credeau că în curând vor veni anglo-americanii şi vor recupera ei pe urmă totul cu vârf şi îndesat… Eram totdeauna alături de el când se înfiinţa un nou îmbogăţit, dramaturg de succes fiindcă stigmatiza idilic birocraţia, compozitor care satiriza melodic

pe Marinică zis codaşul, emisar al ştabului care, prin insinuări că putea să-ţi confişte totul, îţi oferea generos un preţ… derizoriu… Înainte să-şi desvăluie preţiosul garaj, tata, sfătuit de mine, îl primea pe cumpărător nu acolo, ci acasă, în modestul nostru apartament, unde eu, figură ştearsă, asistam la discuţie, răsfoind absentă un album… Când eram foarte atentă, tata înţelegea că individul trebuia expediat. Astfel am primit un mare compozitor care timp de doi ani a fost cumpărătorul foarte tăcut, nu prea bogat, dar perseverent al acestor obiecte de valoare pe care le-a achiziţionat treptat… Un om influent, prieten cu regele Greciei (el însuşi victima, la un moment dat, a cupidităţii soţiei, prinsă că făcea trafic de valută, a scăpat datorită hazardului, tocmai atunci regele Greciei făcea o vizită în România şi a vrut să-l vadă pe marele compozitor şi pe simpatica lui soţie; «simpatica» însă era la beci, bineînţeles că a fost scoasă imediat şi s-a trecut cu buretele peste…).” „N-a murit, zisei, acest mare compozitor… şi dirijor…?” „Ba da, tresări ea, ca şi când moartea, un incident oarecare, abia putea fi pomenită, soţia lui însă duce mai departe viaţa în care el o iniţiase, printre beţivi adică, fără ca ea să bea, mai ales printre cei tineri, al căror limbaj deşucheat, en jetant merde distrând-o, îi dă iluzia că n-a îmbătrânit şi e şi ea nonconformistă, la cot cu elementele nonconformiste ale tinerei generaţii.” „Aşa trece grasul Calistrat, drept neconformist?” o întrerupsei iar. (Dacă îl cunoaşte, gândii cu răceală, înseamnă că s-a culcat cu el.) „Da, zise, aşa trece. N-a făcut el puşcărie?!” „Îl cunoşti?” zisei fără mirare. „Da, mi-a fost prezentat odată la o colegă unde eram invitată. Un împuţit!” („Nu s-a culcat cu el”, gândii.) „Ştii de ce a făcut puşcărie?” „Nu, dar pesemne că la vreo beţie o fi spus ceva şi o fi fost turnat”, zise ea naivă. „Nu, spusei cu melancolie, a violat o curvă.” „Cum?!” „Da, repetai, a violat o curvă şi a fost condamnat la şapte ani, dar avocatul a făcut recurs şi s-a redus pedeapsa la un an. Pe urmă, după ce a ieşit, acelaşi avocat a reuşit să redeschidă

procesul, sau cam aşa ceva, şi i s-a şters complet din dosar orice condamnare. Anul trecut a luat Premiul de Stat…”

Se uita la mine stupefiată şi se vedea cum patetismul o părăseşte şi i se anunţă pe chip râsul, până ce izbucni, întâi înalt, apoi repetat, pe trepte mai joase, fermecător ca şi surâsul indescriptibil. Apoi brusc redeveni stupefiată, ca să izbucnească iar. Avea un râs cu o coloratură bogată, e tot ce pot spune. Era o surpriză, ca şi surâsul, ceva profund ataşant, de o tandreţe turburătoare. „De ce râzi? o întrebai cu aceeaşi melancolie. Ce ţi se pare caraghios, faptul că a violat o curvă?! Mie, dimpotrivă, mi se pare tragic!” „Nu! izbucni ea din nou. Glasul tău! Poţi să mai spui o dată?” Mă arătai mâhnit. „Eu îţi vorbesc serios şi tu râzi!” Sări din pat şi îngenunche lângă fotoliul meu, uitându-se în sus la mine cu o gravitate cercetătoare şi pasionată: „Ton humour est merveilleusement irresistible, îmi şopti. Seamănă cu al tatei! Câţi ani ai?” „Câţi am? Patruzeci?!” o întrebai tot pe ea. „Imposibil. Când erai asistent n-aveai mai mult de douăzeci şi cinci. Acum trebuie să ai vârsta lui Dante când a intrat în infern, nel mezzo del cămin pe vremea aceea asta însemna nu cu mult peste treizeci…” „Da, confirmai, şi chipul ei mă atrase irezistibil, privirea mea părăsi geamul. Asta e vârsta pe care o am, dar de la Dante încoace acest nel mezzo del cămin s-a mutat spre patruzeci…” „Înţeleg, zise, e vârsta pe care o simţi… Şi eu mă simt de treizeci…” „Dar ai douăzeci şi cinci!” „Cam aşa!” şi surâse cu o vagă ironie enigmatică. Avea mai mult? Sau mai puţin…?

IX.

O temere obscură mă făcuse să mă uit pe geam, dar foarte persistentă. Ce mi se întâmpla? Eram unde trebuie? O senzaţie stranie îmi cutreiera întreaga fiinţă; fata asta, în ciuda impresiei de supunere pe care mi-o inspira, era mai puternică şi mai liberă decât mine. Se desvăluia şi părea slabă şi umilă, dar era? Multe ştiam despre mine, dar nu că mon humour est merveilleusement irresistible! Cine descoperă mai multe decât ştii tu însuţi despre tine îţi e

superior… Sau nu?! Sau ce? Îmi revenii însă. Întrucât nu eram eu total liber? Nu acest gând era expresia temerii, se substituia sensului ei adevărat, care îmi scăpa. Iar mai puternică nu era, ci doar mai tânără… Se retrăsese în pat şi mă întreba din priviri dacă ştiu unde pierduse firul şi dacă mai doream, ca şi înainte, să-mi povestească. „Spuneai de tatăl tău, zisei, că începuse să se irite…” „Da, reluă, îşi pierdea seninătatea şi gândirea fermă şi liniştită. Se simţea din ce în ce mai jignit de aceste aţâţări la ură, mai ales când auzea la radio şi citea şi în presă că această ură ar fi fost sfântă… «Bine, mă întreba cu ochii lărgiţi de indignare, dar se poate crea o lume nouă pe o astfel de morală?» «Tată, încercam să-l liniştesc, astea sunt vorbe, lumea nu se creează pe ceea ce e nefiresc, se creează prin voinţa noastră a tuturor şi urmând numai legile pe care ea le ştie din instinct că nu-i pun în primejdie viitorul. E o perioadă de tranziţie, cum dealtfel se şi spune foarte bine.» «Da, înţeleg, dar Stalin a murit, de ce atunci parcă e şi mai rău ca acum trei ani, când el se ocupa foarte încântat de sine de chestiuni paşnice, cum ar fi limba, limbajul şi îi învăţa pe proşti că limba nu are caracter de clasă…?» Îl pasionau pe tata astfel de probleme, le lua în serios, când pentru mine ele erau futilităţi, să nu dai pe ele nici o ceapă degerată. Nu credeam că Stalin singur era responsabil de astfel de idioţenii, ci imbecilitatea umană care îşi trăia şi ea o scurtă domnie. A o înfrunta era inutil şi chiar primejdios, îmi dădeam seama. El nu-şi dădea! Vroia să înţeleagă cum de se produce acest abandon total al vechilor valori, care, credea el, se prăbuşeau, fără să-şi dea seama că de fapt doar se retrăgeau lăsând pitecantropul să ocupe şi el scena o dată, să-l vedem dansând cu frenezie şi să învăţăm, să ne pierdem adică iluziile şi complexele de vinovăţie că nu i s-a acordat şi lui şansa de a evolua… Nu mă miram de înţelepciunea mea. Platon ne arată că până şi un sclav ştia ceea ce nu se credea că poate şti, era de-ajuns să i se pună întrebări. Mie mi le punea tata… Până în ziua când ni se

bătu în uşă şi fu arestat. E nevinovat, mi-am spus eu, n-au ce să-i facă. Urmă un proces în care fu acuzat că a luat, ca patron, un împrumut de la Banca Naţională, pe care şi l-a însuşit şi fu condamnat cu blândeţe să-l restituie în rate lunare de câte cinci sute de lei. Avocatul, un nemernic, fostul lui avocat de pe vremuri, trecu de partea acuzării, cerând doar circumstanţe atenuante pentru clientul său, care sabotase fără să cunoască legile, când el avea la dosar probele că acel împrumut fusese folosit pentru achiziţionarea de materie primă, care în momentul închiderii fabricii se afla în magazie. «Care magazie?», a întrebat sarcastic procurorul. Avocatul, în loc să fi citat martorii, muncitorii care ştiau toţi de felul cum se închisese fabrica şi de existenţa acelei materii prime, care fusese folosită în continuare, fiindcă în realitate fabrica nu se închisese, s-a bâlbâit ca un idiot, dar cu o bâlbâială ticăloasă, intenţionată, împiedicându-l pe tata să vorbească, luându-l prin surprindere. A venit pe urmă la noi transpirat, cu o stupidă satisfacţie pe figură, că «domnule Culala, a ieşit bine, extraordinar de satisfăcător, dacă vorbeaţi i-aţi fi îndârjit şi acum n-aţi mai fi fost în libertate, credeţi-mă pe mine, care ştiu multe, martorii n-ar fi depus în favoarea dumneavoastră, am stat de vorbă cu ei, n-am vrut să vă avertizez, ca să nu faceţi vreo prostie la proces, să le spuneţi vreun cuvânt urât. Asta ar mai fi lipsit, să insultaţi dumneavoastră, fostul patron, pe muncitori…» «N-aveam de gând să-i insult şi nu cred că oameni pe care eu îi cunosc bine ar fi putut să mintă, i-a răspuns tata, ieşi afară, netrebnicule, nu te-am angajat să gândeşti pentru mine, ci să-ţi faci datoria şi să prezinţi justiţiei probele de la dosar. Fă recurs, dacă vrei să-mi dovedeşti că nu eşti un laş.» Atunci avocatul şi-a venit parcă în fire şi a început să ne spună să nu facem recurs. «Vă rog eu, ascultaţi-mă, cinci sute de lei pe lună îi achit eu fără să ştiţi, câştig destul, un recurs poate avea consecinţe imprevizibile, nici nu bănuiţi, nu sunt la primul recurs de acest gen şi cunosc urmarea…”

M-am gândit atunci la mine, eram studentă în anul trei… Un recurs ar fi putut avea ecou la cadrele facultăţii, care stătuseră până atunci relativ liniştite, dar începuse să circule un svon că se vor redeschide toate dosarele şi eram vag neliniştită… «Aveţi dreptate, i-am spus avocatului, nu vom face recurs.» «Înţelegeţi, domniţă, a gâfâit el ştergându-şi necontenit gâtul de sudoare, în faţa probelor se va da câştig de cauză, adică nu se va da, se va trece peste, dar se va deschide un alt dosar, pe baza unei „sesizări” a unui fost portar sau a unui fost om de serviciu frustrat, care la întrebarea dacă aţi fost văzut stând de vorbă cu un neamţ în timpul războiului, o să răspundă: cum să nu, erau legaţi, domnul Culala lucra direct cu I. G. Farben, atâta lucru ştia şi el de pe plicurile cu vopsele pe care le folosea muierea înainte să-i croşeteze flanelele din lână de oi ţurcană, cu toate că asta n-avea nici o legătură cu creioanele chimice, mă scuzaţi, domniţă, sărut mâna, văd că dumneavoastră sunteţi foarte realistă… foarte… foarte realistă…» Vorbea ca şi când ar fi şi cunoscut unul care putea să declare o astfel de inepţie, şi la întrebarea mea răspunse gâfâind că nu numai că îl cunoaşte, dar sesizarea exista în dosarul domnului Culala… «Cine e lepădătura asta?» zise tata scârbit şi obosit. «V-am spus, un fost om de serviciu sau portar, pe care l-aţi dat afară pentru beţie.» «Da, confirmă tata, ştiu cine e, dovadă că am avut dreptate e că tot portar a rămas, n-a ajuns nimic.» «Aveţi grijă, a mai zis avocatul, dacă vi se întâmplă ceva din pricina acestei sesizări, dumneavoastră vă puteţi apăra (eu nu!) spunând că l-aţi dat afară fiindcă făcea agitaţie legionară în fabrică. Citaţi-l pe maistrul Berlogea, care vă e favorabil şi ştie mai multe despre acest…» Apoi se ridică şi plecă. Peste câteva săptămâni îmi dădu un telefon şi îmi fixă o întâlnire. Avea ceva să-mi spună… Mă gândii: ce vroia să-mi spună? Nu cumva vroia să-i devin amantă, cum i se întâmplase unei cunoştinţe, fata fostului proprietar al fabricii Tricotajul, pe care o şantajase un avocat ameninţând-o că numai el putea

să-l apere pe taică-său de puşcărie şi că, dacă nu-i cedează… Îi cedase, dar nu-l putuse salva pe taică-său, şi după ce fusese închis toanta tot n-o rupsese cu el, o ducea de nas că o să facă el recurs extraordinar şi alte baliverne. Nu, omul meu se purtă corect, dar mă avertiză să nu mă sperii de ce-o să-mi spună. Pe căi pe care numai avocaţii, tot întâlnindu-se între ei prin culoarele justiţiei, le cunosc (îşi fac servicii reciproce, şoptindu-şi în treacăt informaţii preţioase), a aflat că dosarul tatei a fost ridicat de Securitate şi că el ştie bine ce înseamnă asta: un nou proces şi, înainte de asta, arestarea iminentă. «Nu e nevoie, zise el, să vă fac atentă că dacă spuneţi cuiva că eu v-am prevenit, risc puşcăria. Domniţă, zise, tatăl dumneavoastră trebuie să dispară de-acasă astăzi, pe lumină, fiindcă s-ar putea ca chiar la noapte să vie să-l ridice. Să dispară în regat, unde nu-l cunoaşte nimeni, să se ducă undeva pe un şantier ca simplu muncitor. Pe şantierele astea cu mii de oameni cadrele sunt mai puţin active, în sensul că un dosar cu numele de Culala nu le spune nimic, afară de faptul dacă tatăl dumneavoastră, dintr-un anumit exces, n-o să se apuce să declare că a fost patron. Asta da, atrage atenţia, dar practic nu poţi bănui mii de oameni că au dat autobiografii false. În genere, sunt verificate cadrele de conducere, un simplu muncitor e lăsat în pace, doar dacă nu face prostia să se laude primului venit cu ce-a fost el altădată. Pe urmă mai vedem. Dacă domnul Culala nu este căutat acasă timp de câteva luni, înseamnă că pericolul a trecut, poate să se întoarcă…» Astfel grăit-a avocatul şi spusele lui se adeveriră, nu chiar în noaptea aceea, dar după vreo zece zile veniră să-l ridice pe tata. Numai că pasărea nu mai era în cuib. Nu-mi fusese greu să-l conving să plece, deşi, zise el, «dacă o fi să fie, tot mă găsesc ei…» «Poate nu te găsesc, ai o şansă, zisei, în timp ce altfel…» Mă bucuram de un singur lucru, că aceste evenimente, procesul şi acum fuga făcuseră să-i dispară iritarea aceea care îi tocea nervii. Se liniştise, nu-l mai obseda gândul că asta sau aia veneau în

contradicţie cu nu ştiu ce valori absolute la care, vezi dragă Doamne, nu trebuie să renunţăm. Acum avea, ca să zic aşa, alte pisici de biciuit… Îşi recăpătase şi humorul şi părea chiar amuzat că la cincizeci şi cinci de ani lua viaţa de la cap, se va specializa într-o nouă meserie. Era încă voinic, îmi spuneam că o să se descurce. Ne-am înţeles să nu ne scrie scrisori, să nu telefoneze, să nu ne spună unde e… «şi să nu te însori p-acolo, glumi şi mama. Eşti la vârsta periculoasă!»„

X

„Asta se întâmplase într-o duminică. Vinerea următoare, tocmai când vroiam să mă întorc acasă, o colegă (plecam totdeauna împreună) îmi strânse braţul şi îmi şopti speriată: «Suzy, ia uite ce scrie acolo!» Mă uitai. Pe perete, lângă afişier, văzui o lozincă cu litere de-o şchioapă scrise cu tuş pe o bandă de hârtie de-un metru, lipită la capete, citii: Culala S. la cadre. Din prima reacţie mă opri această colegă: «Ce faci?» «Ce să fac, mă duc acasă.» «Dar te-a chemat, du-te acum şi vezi ce e.» «Şi mâine nu pot să mă duc?» «Du-te imediat, Mâţă ăsta cine ştie ce poate să-ţi facă.» «Cine e Mâţă?» «Chiar nu ştii? E noul şef de cadre, cât a fost numit a şi anunţat că o să reactualizeze toate dosarele.» «Da, zic, şi ce e sistemul ăsta să mă anunţe astfel, ca şi când n-aşi fi într-o universitate, ci într-o instituţie de delincvenţi minori… Şi chiar şi acolo…» Şi, înfuriată, rupsei afişul şi îl călcai în picioare. «Da, zise şi colega mea, l-a pus aici să-l citească toţi, ca şi când te cheamă la el la interogatoriu… Vrea să bage groaza în noi…» Mă dusei… Mă întâmpină un individ galben ca o molie, şi cât mă văzu aprinse lampa de pe birou şi mi-o puse în ochi: «De ce n-ai declarat, ticăloaso, că tatăl tău e un criminal de război…?!» Astfel mă izbi, fără nici-o introducere, crezând că o să-mi ia piuitul. «Tata nu e criminal de război», îi răspunsei cu un dispreţ sec. «Daaa?! ţipă molia isterică. Atunci de ce a fugit de-acasă?!» «S-a despărţit de mama, răspunsei, vrea să divorţeze» (tot astfel

răspunsesem şi securiştilor când fusesem întrebate unde e). «Spune unde e, ţipă molia. Aşează-te şi dă o declaraţie.» «Nu ştiu unde e, nu ne-a spus», zisei. «Dacă nu spui, mă ameninţă molia cu un glas de molie (dacă poţi să-ţi imaginezi aşa ceva!), te exmatriculăm! Mai gândeşte-te! Şi n-o să te exmatriculăm cum crezi tu, ci îţi pregătim un tacâm. O să te îneci cu el! o să vezi. Mai bine spune!» «Nu vă permit să mă ameninţaţi. Nu ştiu unde e tatăl meu, şi chiar dacă aşi şti, faptul că e acuzat că ar fi criminal de război m-ar împiedica să-i divulg adresa. Vă repet, tata a fost patron, dar n-a făcut niciodată politică.» «Deci ştii unde se ascunde şi nu vrei să spui, zise el fără să se mire (singurul semn că molia, în felul ei lânos, gândea, înţelegea, aşadar, că era firesc ca o fată să-şi apere tatăl). Nici nu ştii ce te aşteaptă, continuă, o să vrei să spui şi n-o să-ţi mai folosească la nimic. Mai bine spune de pe-acuma.» «Nu ştiu unde e, repetai. Şi nu mi-e frică de ameninţările dumitale…» Chiar nu-mi era. O să mă exmatriculeze, ei şi? O să văd eu ce-o să fac. Nu-i spusei nimic mamei, aveam timp s-o fac atunci când exmatricularea se va produce, n-avea nici un rost să-i dau şi ei un aconto. Vinerea următoare afişul reapăru la fel de lăbărţat şi obraznic şi scena cu molia se repetă: «Intri, declari sau nu, ticăloaso, că tatăl tău e criminal de război? Apoi doi: spui sau nu spui unde se ascunde?» Şi cu aceeaşi lampă pusă în ochi. Iar eu îi dădui aceleaşi răspunsuri. Şi tot aşa, din vineri în vineri, afişul reapărea, dar observai că miercuri şi joi Adriana S. şi Virginia D. (alte colege de facultate) erau chemate şi ele la molia care purta nume de pisică. Erau mai mici ca mine, amândouă din anul întâi, fete de şaptesprezece ani, cum aveam să-mi dau seama mai târziu, nişte bănăţene… Una blondă cu ochi albaştri, cealaltă o şatenă orgolioasă, dacă pot s-o caracterizez astfel, fiindcă să vezi ce s-a întâmplat… Nu te superi dacă te rog să-mi mai torni şi mie puţin vin?” zise cu alt glas, în felul ei exterior, ca şi când ne-am fi aflat

la noi la Oraca în timpul orelor mele contabile şi mi-ar fi vorbit cu extrema ei politeţe puţin precipitată şi umilă.

Mă ridicai şi îi întinsei paharul gol şi apoi îi turnai. Îl bău fără întrerupere cu o lăcomie crescândă, apoi mi-l înapoie exclamând: „Ah ce bun e, mi-a fost sete, nu ştiam de ce mi s-a uscat gura!”. „Mai vrei?” „Nu, fiindcă mie vinul negru îmi dă somn şi vreau să termin povestea începută, ştiu că te-am făcut curios şi mâine, poate, n-aşi mai putea spune nimic… sau cine ştie când… Nu sunt imprevizibilă, cred eu, aşa cred mereu, dar mă cunosc, sunt născută în zodia Racului, dau îndărăt… Şi asta e ceva imprevizibil chiar şi pentru mine însămi… Dar îmi revin, însă ştii cum e asta, totdeauna pierd ceva… adică nu ştiu…” „Hm! făcui. N-aşi fi crezut! Am gândit şi eu asta despre tine!”' „Chiar?!” „Da, e ceva în felul tău de a fi care sugerează darea înapoi. Asta nu înseamnă că e din pricina zodiei!” „Ba da, protestă cu o imensă convingere. Aşa este! E din pricina zodiei.” „Neti, neti! râsei eu. Ar însemna ca multitudinea de fiinţe umane care s-au născut în această zodie, milioane, să-şi semene. Ceea ce e absurd!” „Ce înseamnă neti, neti?' „Nu este aşa! nu este aşa! În sanscrită!” „Cunoşti sanscrita?!” „Nu, dar cadâna pe care zici că erai geloasă ştia!” Se uită iar la mine să-i reamintesc unde rămăsese… „Nu te mai chema numai pe tine la cadre”, zisei. „Nu, nu acolo… se întrerupse. Ba da, de fapt acolo, dar vroiam să mă întorc puţin înapoi, să-ţi explic cât erau de naive aceste două bănăţene şi nu ştiau ceea ce toată facultatea ştia. Din comitetul U. T. M. făceau parte doi inşi, mari specialişti în reuniuni tovărăşeşti… Cine nu se duce acolo unde poate auzi muzică şi poate dansa? Cei de o vârstă. Nu-ţi pasă dacă la un moment dat observi că un oarecare Ghiţă sau Costică devin onctuoşi şi insistenţi, arătându-ţi foarte mândri dinţii lor laţi de mămăligă. Organizatorii… Asta ar fi prea de tot, ei şi-au dat osteneala, au organizat totul, şi chiar pe ei să-i refuzi când te invită la dans? Mai ales că dincolo de înfăţişarea lor şoldie erau perfect politicoşi. Unul din el a încercat discret

să mă apropie de el mai mult decât se cuvine şi la fel de discret m-am făcut că nu înţeleg… M-am oprit: «Dansăm?», i-am spus foarte fermă. Şi-a dezvelit frumuseţea de dantură, s-a înclinat cu capul într-o parte şi s-a retras. Aiurea! parcă nu erau acolo o mulţime de fete drăguţe care să le accepte stilul, părea el să-mi spună ironic. «Mă scuzaţi, alteţă!» Ceea ce şi făceau amândoi, adică le alegeau, şi într-o zi le dădeau de ştire: «Ileana B. şi Victoria N. duminică după masă sunt convocate la tovarăşul Ghiţă, acţiune U. T. M.» «Acţiunea» se petrecea la ei acasă, înţelegi în ce sens. Fetele cedau, dintr-o temere care începuse să se insinueze că nu era bine să te pui rău cu ăştia. Puteau fi acuzate, chiar dacă originea lor era sănătoasă, de pildă, de cosmopolitism! Una a fost exmatriculată fiindcă purta ciorapi Capron (ungureşti!), se ruja şi purta haine de la Consignaţia. Cineva i-a luat apărarea şi a fost şi el exmatriculat pe loc… Dar cele două bănăţene nu numai că nu s-au lăsat prinse în acest joc, dar chiar s-au plâns rectorului, şi nu numai oral, ci şi în scris. Ai crede din asta că erau curajoase. Naive oricum erau, fiindcă ele habar n-aveau cine conducea de fapt în universitate: tipii ăştia care au băgat chiar la puşcărie pe ultimul universitar de modă veche care ne mai rămăsese, un profesor admirabil (ca profesor, fiindcă şi ăsta era un fustangiu, cam păgubos însă; nu ştiu dacă chiar a fost închis şi cât timp, cred că puţin, pe urmă s-a pomenit repartizat la un strung… după vreun an a fost reprimit…). Bineînţeles că Ghiţă şi Costică n-au păţit nimic, în schimb s-au înfuriat cumplit şi, desigur, nu îndată, ci ceva mai târziu, s-au răzbunat. Ce se află în legătură cu chematul la cadre al celor două bănăţene? Chemare care a coincis cu instalarea moliei pe acest post şi cu acţiunea de reactualizare a dosarelor în universităţi. Că Adriana S., blonda cu ochii albaştri, ascunsese că tatăl ei avusese pe vremuri un joagăr, iar Virginia D., şatena orgolioasă, că tatăl ei avusese o moară. Ce puteam să mai zic eu, cu tata, care lucrase mână în mână cu I. G. Farben?! Dar chemările

astea încetară şi nimeni nu fu exmatriculat. Hm! Gata, a trecut… Într-o zi se anunţă o adunare generală a tuturor studenţilor şi studentelor universităţii, în sala mare de festivităţi. Ce-o fi? ne întrebam. Era într-o după-amiază de mai. Aproape o mie de băieţi şi fete stam pe scaune şi aşteptam, prezidiul era gol, timpul trecea şi nu apărea nimeni. Unii vroiau să plece, dar fură opriţi de studenţii de ordine, nişte găligani care păzeau intrarea – noi credeam că erau puşi acolo să pândească doar sosirea celor care ne convocaseră. Pe urmă se află: se aştepta sosirea primului-secretar orăşenesc, un oarecare Şuta. Tensiunea crescu: ce căuta ştabul ăsta la noi? În sfârşit sosiră, ocupară podiumul, şi un alt tip de la orăşenesc ne anunţă că vigilenţa faţă de influenţele burgheze a slăbit atât de mult în universitatea noastră, încât discutarea unor aspecte reprobabile care au fost depistate printre studenţi a devenit inevitabilă. «Are cuvântul tovarăşul Ghiţă N., care va vorbi despre aceste chestiuni, după care vor urma discuţii.» Mă aşezasem chiar în faţă, din întâmplare sau din curiozitate, să văd mai bine. Ghiţă se ridică şi începu întâi să-şi debiteze lozincile introductive. Glasul îi era deocamdată moderat. Vorbea liber şi mi se păru chiar că are de gând să se dea de partea studenţilor, ale căror succese în învăţătură şi în activitatea politică sunt din ce în ce mai marcante, datorită unei bune îndrumări a organizaţiei U. T. M. şi a conducerii de partid, a tovarăşului Mircea personal şi a altor tovarăşi (îi enumeră). «Din păcate, aceste succese ar fi riscat să fie umbrite, dacă am fi lăsat mai departe să se lăfăie în voie printre noi concepţiile şi comportările străine de universitatea noastră şi pe care noi, aici, trebuie să le curmăm din rădăcină.» Vocea se înăspri, deveni metalică, tonul începu să urce. Tovarăşul Şuta fuma gânditor, chiar posomorât, cu tâmplele în palme. Desigur, gândeam, prezenţa în mijlocul nostru a acestui ins liniştit, despre care auzisem că ar fi un om drept, nu va admite să se producă aici cine ştie ce excese. Eram sigură, adică ştiam (adică am ghicit din felul în care

vorbitorul se transforma treptat în procuror) că nu pentru a se face acelor elemente pomenite de el o critică blândă, «cu floricele», cum se spune când cineva e menajat, fusese provocată această adunare. Da, am gândit la un moment dat, suntem vizate, eu în mod sigur, şi cele două bănăţene mai mult ca sigur. Şi m-am liniştit, din clipa aceea acuzaţiile care începuseră să ia în discursul vorbitorului proporţii de crime de război au început să treacă pe undeva pe deasupra capului meu, iar tipul a început să mi se pară o paiaţă, o marionetă fără simţire şi fără nimic de om în el. Da, o să fiu exmatriculată, n-o să pot termina facultatea, dar bine că am absolvit trei ani, o s-o termin eu cândva… Dacă o fi să fie! Încât nu tresării când îmi auzii numele, urmat de al celor două bănăţene, calificat, al meu, de «duşman strecurat» în universitate, care îşi ascunde tatăl, nu vrea să declare pe unde îşi continuă el acum uneltirile de duşman de clasă inveterat…» Dar parcă asupra mea se opri mai puţin, nu fusese preluată acuzaţia moliei că tatăl meu e căutat pentm crime de război. Era poate pentru faptul că eram o studentă strălucită?! N-aşi putea să spun. Meritele astea nu cântăreau prea greu în astfel de situaţii. Mai degrabă poate pentru că nu fusesem niciodată convocată în vreo duminică la o «acţiune U. T. M.», la care bineînţeles că nici nu m-aşi fi dus, nu eram atât de naivă precum cele două bănăţene, să nu ştiu pe înseamnă o acţiune U. T. M. de acest gen. În schimb, joagărul şi moara celor două, adică nedeclararea lor, căpătară în spusele vorbitorului proporţiile a ceva în genul spionajului în slujba unei puteri imperialiste! Şi acum mă felicit că mi-am reprimat râsul auzind această inepţie. Dar dacă toţi ar fi făcut acelaşi lucru, şi în loc să asculte într-o tăcere încremenită, adunarea ar fi izbucnit în hohote? Eu oricum aveam motive să mă stăpânesc, dar ceilalţi? Nu puteau să-i exmatriculeze pe toţi. Totuşi au tăcut. Întâi că sentimentele mele nu erau unanime, acuzaţii fuseseră numiţi, deci fiecare student luat în parte (afară de trei dintre ei!) se simţea în siguranţă, în

al doilea rând eram deja divizaţi, jumătate dintre noi, dacă nu chiar mai mulţi, aveau aşa-zisa «origine sănătoasă» şi jumătate dintre aceştia erau nuli ca studenţi şi îşi treceau examenele fără să ştie nimic. Mulţi dintre ei se plasaseră undeva în fund, masă compactă, ai să vezi de ce. Ei dădură tonul ropotului de aplauze care urmară după ce vorbitorul, triumfător, se aşeză. Aici avui o tresărire, o grea presimţire. Aceste aplauze (care, desigur, nu erau chiar unanime, dar ce mai contau câteva zeci de abţineri?) erau rele, nejustificate şi în mod sinistru premature. Nu trebuiau întâi ascultate cele trei fete? Ce se aplauda? Iarăşi mă felicit şi astăzi că după ce ele încetară îmi frânai cu putere impulsul de a sări imediat în picioare să le spun: «Nu înţeleg aceste aplauze! Ele seamănă a verdict care se dă înainte să se aştepte răspunsul celor trei colege ale noastre învinuite.» Eram şi eu naivă, nu înţelegeam că verdictul era ca şi dat şi că scopul celor de la prezidiu nu era să ne facă să auzim desvinuiri care ar fi putut influenţa adunarea, ba chiar impresiona pe mulţi (or asta trebuia cu orice preţ evitat). Ce vroiau atunci? Ai să vezi! Am spus cu orice preţ! Ei bine! Acest preţ s-a plătit fără clipire, ba chiar aşi putea spune că pe nimeni din prezidiu nu interesa în acele ore la cât s-ar ridica eventual acest preţ! Sau dacă se gândea, ăsta era un gând excitant şi nu inhibitoriu. De ce era aşa, nu ştiu, e o enigmă pe care n-am putut-o descifra nici până azi. Poate de aceea îţi povestesc, să-mi spui tu, care ştii multe…?! După aplauze, aproape îndată un nou şoc. Cei plasaţi în fund, masa compactă, au început să scandeze: «Jos chiaburii, duşmanii poporului». Şi abia atunci am avut revelaţia că eram toate trei fără scăpare. Iarăşi mi-am stăpânit un impuls. Bine, am gândit furioasă, jos, atunci ce rost mai are să mai stau? Fiindcă am gândit imediat că putea fi şi mai rău decât o exmatriculare, plecarea mea fără doar şi poate ar fi însemnat o sfidare, ba poate pentru unii naivi chiar o recunoaştere a învinuirilor aduse, din moment ce nu avusesem curajul să mă ridic şi să mă apăr… Şi poate

totuşi nu mă exmatriculau dacă mă apăram corect şi hotărât, fără să sfidez pe nimeni? «Ia s-o vedem noi acum la faţă pe Adriana S.», a zis după aceea tipul de la orăşenesc cu o voce sarcastică. Ce sens avea acest sarcasm? Adică după ce o s-o vedem, o să ne lămurim mai bine în ceea ce o privea, să contemplăm adică în carne şi oase făptura hâdă a unei fiice de chiabur sabotor? Extraordinar, chiar aşa a adăugat acest tip după ce fata, trecând cu chin printre scaune şi bănci, s-a apropiat de masa prezidiului. «Întoarce-te, zise, să te vadă toată lumea.» Fata, ca şi mine la început, credea că o să se poată desvinovăţi, fiindcă arăta destul de liniştită şi încrezătoare. Se uita peste sală direct, cu ochii mari, parcă ar fi vrut să spună: ştiu că am duşmani şi că unii nu mă vor înţelege, dar voi, ceilalţi, o să mă apăraţi, fiindcă n-am făcut nimic rău. Na numai că nu arăta hâdă, ci semăna cu o mică cosânzeană cu părul ei blond şi ochii albaştri şi cu expresia ei de certitudine că nu se poate ca Făt-Frumos să nu fie pe undeva pe-aproape şi s-o scape din ghearele acelor căpcăuni din fund, care începură iar să scandeze: «chiaburul, ochiul dracului, duşman al poporului», jalnice epitete, stupidă imaginaţie de şcolari arieraţi! Bun, chiaburul e ochiul dracului, dar fragila făptură din faţa lor nu vedeau că n-are mai mult de şaptesprezece ani? Bine, nu vedeau ei, dar cei de la prezidiu, bărbaţi, ai fi zis, cu simţul răspunderii faţă de bărbăţia lor? Şuta ăsta, poate că avea chiar o fată de vârsta ei? Sau credea că a lui era născută undeva în ceruri, nu era tot fată şi nu era tot el tatăl ei, cum era şi chiaburul al fetei din faţa lui? Fiindcă ea spuse foarte clar şi cu uimire: «Tata nu e duşman al poporului, e ţăran din Banat». Declaraţia asta naivă stârni rumoare şi ilaritate, dar nu de simpatie, se veseleau ca şi când a te simţi atât de departe de ceea ce ţi se spune că e tatăl tău înseamnă că vrei să prosteşti pe alţii cu perfidia ta care simulează inocenţa. «Ia spune tu, puişor de chiabur, cum ai ticluit să ne ascunzi că taică-tău avea un joagăr, cu care exploataţi pe ţărani cerând preţuri

neruşinate? a reluat tipul de la orăşenesc. Ia vino încoace… Aşa… Mai aproape! Mai, mai! Ia arată mâna cu care ţi-ai scris autobiografia… Aşa, asta e, deci cu mâna asta ai scris ca să te strecori în facultate. Mâna de năpârcă! Ia arat-o şi adunării… Aşa, ai curajul, mai ai şi curajul… Ia răspunde-ne aici, a zis Şuta, tu te-ai gândit că prin viclenia ta ai reuşit să ocupi locul altuia, element sănătos, care în trecut n-a avut acces la învăţământ datorită condiţiilor grele de exploatare? Tot voi veniţi acum, cei înstăriţi, care aţi făcut averi pe căi necinstite? – orice avere e necinstită, e un furt, filosofă ştabul fără să se uite însă la nimeni, foarte posomorât, ba chiar îndârjit, furios – şi noi suntem hotărâţi să curmăm fără cruţare aceste consecinţe nefaste ale trecutului. Cum învaţă?» mai întrebă el. «Foarte prost», strigă cineva din sală «Poftim!» mai reflectă Şuta, ca şi când întrebarea s-ar fi pus, dacă nu s-ar fi cunoscut dinainte acest răspuns. Despre mine n-o să întrebe, gândii. Şuta ăsta vorbea însă acum zadarnic, fiindcă fata, pe el, nu-l mai auzise. Se făcuse brusc albă la faţă în clipa când individul de la orăşenesc, după ce o manipulase în fel şi chip punând-o să se sucească şi să se răsucească încoace şi încolo cu mâna ridicată, îi spusese năpârcă. Masa compactă a celor din fund începu iar să scandeze, nu mai mi-aduc aminte ce fel de lozincă. Somnambulă parcă, fata o luă încet spre uşă. Bineînţeles că fu oprită cu râsete sarcastice. Şuta îşi scoase haina şi îşi slăbi gulerul şi cravata. Se încălzise? Îi plăcea? Savura execuţia asta publică? Fiindcă asta era, nu discuţie şi nici condamnare, îmi dădeam seama (cum ţi-am spus, condamnarea fusese hotărâtă dinainte), asta vroiau, execuţie publică şi ea abia începuse. Se dădu cuvântul celor care începură să ridice mâna, şi cei din fund o copleşiră cu întrebări provocatoare, care conţineau în ele şi răspunsul, care nu putea fi, după ei, altul când o vor lăsa să vorbească. N-o vor lăsa să dea alt răspuns, decât că a uneltit, a răspândit în facultate, printre colegi şi colege, idei chiabureşti, afirmând că la ea în sat cei săraci erau drojdia

satului, fiindcă nu le plăcea să muncească, şi ajungeau beţivi şi hoţi… Murmure de indignare, strigăte pline de ură şi ranchiună, ai spus sau n-ai spus, mironosiţă cu gheare chiabureşti. Mă întrebam şi eu, o fi spus sau n-o fi spus bleaga asta astfel de cuvinte care îi aduceau acum pieirea?… Da, pentru că după ce adunarea s-a amânat, urmând să fie reluată a doua zi când avea să-mi vină rândul şi mie şi şatenei orgolioase, blonda bănăţeană s-a dus la cămin, s-a închis în baie şi s-a spânzurat cu cordonul de la capot. Şatena n-a mai aşteptat nici ea ziua următoare, a părăsit căminul şi a dispărut din oraş. Nu mai ştiu ce s-a ales de ea… Astfel am scăpat eu… Nu mai vroiau să se plătească un nou preţ? Descoperiseră ceva ce nu prevăzuseră? Cuvintele pot ucide? Chiar?! Fapt e că şedinţa nu s-a mai reluat, iar molia cu nume de pisică n-a mai pus să se lipească afişe care anunţau chemarea la cadre a Culala S. sau a altcuiva. Asta până în toamnă, când am fost totuşi exmatriculată. Dar fără şedinţă. Tovarăşul Mâţă mi-a dat o speranţă. Fiindcă eram un element dotat, puteam fi reprimită după un an dacă mă duceam undeva pe şantier să lucrez acolo ca simplă zidăriţă. Bineînţeles că m-am dus, dar între timp ambii mei părinţi au fost arestaţi… Tata s-a întors acasă sperând că dacă nu scăpa astfel de învinuirea că nu vreau să declar unde e ascuns voi fi reprimită în facultate. Abia că n-am fost reprimită, deşi am lucrat un an întreg pe un şantier de construcţii de locuinţe. Atunci am părăsit şantierul şi am turnat, ca şi tine, nişte cursuri de contabilitate simplă unde am fost primită datorită muzicianului care a intervenit şi a spus că garantează pentru mine. Fiindcă ştii bine, în chestiuni de bani şi contabilitate, cadrele resping pe cei care au un dosar şi o origine socială ca a mea…” „Eu am un dosar chiar încărcat, zisei, dar am fost totuşi primit.” „Da, dar tatăl tău n-a fost patron!”

XI

„Bine, zisei, şi ce nu înţelegi din toate astea? Care e enigma?” „Păi, pentru că am fost foarte atentă şi multă vreme am crezut că «toate acestea» nu angajează pe nimeni, nici cei care fac pe procurorii în aceste adunări, nici cei care sunt puşi la zid nu se simt câtuşi de puţin implicaţi, fiindcă adevărul e în altă parte şi toată lumea îl cunoaşte, nu moare nimeni din nişte cuvinte, cel mult e dat afara şi trebuie să meargă pe un şantier. Bun! Şi pe şantier lucrează tot oameni! Ei şi?! Nu strică nimănui să înveţe să pună o cărămidă, înveţi, cu această ocazie, să preţuieşti mai bine clădirile şi te desveţi pentru totdeauna să te mai plictiseşti în ele. Dacă aşi avea bani mi-aşi face eu una singură cu mâinile mele, un vis! Nu aşa mare ca asta, nu se vor mai face multă vreme astfel de case, dar aşi şti eu cum s-o concep în aşa fel încât să stau eu în ea aşa singurică şi fericită…”

Şi prinsă de lirism se uită iar la mine: Ei?! Ce ziceam? Cerea prea mult de la oameni şi de la viaţă? Nu, dar cine nu doreşte acelaşi lucru, mai puţin singurătatea? „Ştiu eu, surâse iar cu tandra ei ironie, asta nu se va mai întâmpla niciodată!” Adică i se întâmplase odată, la părinţii ei, dar cu asta gata, şansa ei trecuse. „Să nu crezi, continuă, că mă simt ca un înger căzut, pe şantier râdeam, glumeam cu alte zidăriţe, îmi plăcea nepăsarea lor veselă, robusteţea lor îndoielnică (nu toate erau prea sănătoase cum păreau, dar am învăţat de la ele să nu mă plâng, să nu-mi fie adică milă de mine). Noaptea dormeam buştean, iar mâncarea de la cantină mi se părea excelentă… Am plecat de-acolo fiindcă mi se făcuse dor de cărţi, înţelegi, de oboseală nu mai puteam citi nimic…” „Şi facultatea?” zisei. „Ce facultate?” „Ai spus că molia ţi-a promis că după un an de şantier te reprimeşte să-ţi termini studiile!” „A, da! Dar crezi că o să mă reprimească? Am auzit că termenul e de doi ani, nu un an, cum mi-a spus Mâţă ăsta.” „Ar trebui să încerci! Şi la rigoare să recurgi iar la muzicianu acela, prieten cu regele Greciei!” Ea izbucni în râs: „Credeam că numai eu sunt

uitucă! Cum să recurg dacă a murit?!” „A!” făcui şi începui şi eu să râd de acest lucru într-adevăr vesel, că poţi muri, şi cei care trăiesc să uite sau să nu uite, când da, când ba, dacă mai eşti sau nu în viaţă, chiar dacă nu eşti un om de rând…

„Dar unde am rămas?” Nu vrusei să-i mai spun, mă apropiai şi îi luai capul în mâini. Ea se uită la mine surprinsă: de ce o ţineam astfel? Tresări: da, da, te pomeneşti că o plăceam! Şi ca un fulger surâsul ei minunat apăru şi se stinse, cu un secret humor. „De ce râzi?” zise. Nu râsesem, ştia şi ea. „Mi-eşti dragă”, îi şoptii. Ea acceptă: „Aşa!” zise şi mă dădu la o parte cu un gest în egală măsură ezitant şi ferm, asemeni copiilor, care nu prea înţeleg afecţiunea care li se arată. Mă ridicai şi mă oprii lângă geam. Se făcuse dimineaţă. Raze oblice de aur săgetau printre brazi împrejurimile, iar în depărtare acoperişurile roşietice ale oraşului. Nu mai aveam nici o temere, eram chiar mirat că o avusesem. Şi deodată mă pomenii retrăind cu ea ceea ce îmi povestise şi enigma propusă care îmi apăruse simplă se turbură, şi tot ceea ce ştiam eu despre oameni şi despre mine însumi, din câte trăisem, se înceţoşă. Eu avusesem despre „toate acestea” idei clare şi distincte, dar cât erau ele de clare şi mai ales cât de distincte? O fată, o fiinţă umană, îşi luase viaţa fiindcă nu suportase nişte cuvinte… De ce nu le suportase? Ce univers de idei şi sentimente se prăbuşise în ea? „Şi nu e aşa cum spui?” zisei fără să mă întorc. „Nu înţeleg!” „Nu e aşa cum spui, că nimeni nu se simte implicat?” „Aşa mi se părea mie, iar în şedinţa aceea o vreme am fost încredinţată că vorbitorul era vinovat, fiindcă se răzbuna că fusese respins. Dar lovitura n-o dăduse el. Acuzaţiile lui, oricât de inepte, intrau în acest consens: eu spun nişte aiureli, tu o să pleci din facultate, din care şi-aşa n-ai fi ieşit cine ştie ce, o profesoară ca oricare alta, ba chiar cam văcuţă, iar eu o să fac carieră, dar cu un semn de întrebare dacă o să ajung prea departe, fiindcă au apărut mulţi ca mine şi nu se ştie

dacă n-o să ajung şi eu tot un profesor pe undeva, un mic cinic supus în intimitate unei zgripţuroaice, care, fără să-mi ştie bine trecutul, mi-ar pune copiii în braţe şi m-ar înlănţui să-i împărtăşesc soarta, robia gineceului. Nu individul de la orăşenesc cu regia şi isteria lui plină de imaginaţie provocase dezastrul. El nici nu ne cunoştea! De ce ne ura? Poţi urî ceea ce nu cunoşti? Da, poţi urî o categorie de oameni, în abstracto, datorită unor acumulări imponderabile şi îndelungate, dar şi ura ta va fi abstractă şi plată cum a fost a lui Hitler contra evreilor… Numai executanţii, vezi, au fost ingenioşi şi imaginativi… Am citit că unii nu dormeau nopţi întregi ca să caute soluţiile cele mai eficace de ucidere… Gazările să fie rapide, victimele să n-aibă bănuieli… Sigur, mergem la baie, uite duşurile în plafon… Înţeleg, tipul ăsta de la orăşenesc o fi fost umilit vreodată de chiaburi, dar el nu era deloc abstract când s-a aflat în faţa unei fetiţe concrete, vinovată doar că nu declarase că tatăl ei avusese un joagăr…” „Înţeleg ce vrei să spui, o întrerupsei, consensul a fost încălcat…” „Da, zise, şi s-au supus toţi. De ce?!” „Hm! exclamai. Din lipsă de imaginaţie, cum bine ai spus, avea el destulă pentru toţi!” „Scuză-mă, zise, nu te pot urmări! Puternicul Şuta, cu tâmplele în mâini, nu se sfia să arate că era inspiratorul subalternului lui de la orăşenesc. Dar era?” „Cine dracului poate să ştie?!” murmurai. „Vezi? zise cerând parcă protecţie. Vezi?” repetă şi întrebarea ei se formulă ca un timid şi fermecător reproş, ca şi când eu aşi fi susţinut contrariul, că aceste enigme puteau fi descifrate, vârâte într-o simplă formulă, cum ar fi lipsa de imaginaţie a unor creiere joase în stare să se lase târâte de primul isteric care i-ar biciui să devină sadici. Rămânea cazul lui Şuta! „Oare Mircea, zise ea, primul-secretar al regiunii, un om despre care şi noi ştiam că este un drept, aprobase această acţiune în universitate?!” „Ei, zisei, o aprobase?” „Mă întreb şi eu… unii naivi spun că o aprobase, dar nu în stilul în care a fost făcută, că s-a înfuriat când i s-a raportat rezultatul. Bun, s-a

înfuriat şi furia lui a mai putut învia o moartă?! Mai bine ar fi făcut dacă venea la adunare, să împiedice…”

Îi spusei că îl cunosc pe Mircea şi îi povestii ce rol jucase în viaţa mea. Probabil, încheiai, că nu prevăzuse nici el urmările, dar mai mult ca sigur că el era acela care dăduse ordin să se organizeze în universitate o asemenea şedinţă. Dar n-a fost ideea lui. „Chiar vrei să spui că n-a fost ideea lui?” mă întrebă ea uluită. „Da! îi răspunsei ferm. N-a fost ideea lui!” „Atunci a fost a tipului de la orăşenesc?” „Cu atât mai puţin! Asta era mai mic decât el!' „Atunci a fost ideea lui Ghiţă N. sau Costică S.?” „Nu, zisei, în nici un caz.” „Atunci a cui? Te pomeneşti, exclamă ea cu adevărat stupefiată, că ideea a venit din aer!” „Da, desigur, bineînţeles, îi răspunsei, tu nu ştii că ideile plutesc în aer? Ar fi prea comod să urcăm sus, pe ierarhie, şi să i le atribuim lui ics, mics, drics… De-acolo nu vin decât, cum spui tu, abstracţiuni, formule lipsite de viaţă, literă moartă! care pot suna cam aşa (în cazul nostru): «reactualizaţi dosarele în universităţi, curăţiţi facultăţile de elementele chiabureşti şi ale fostelor clase dominante». E drept, cuvântul «curăţiţi» nu e chiar întru totul abstract, dar implică şi el o multitudine de sensuri, în cazul vostru curăţirea a fost totală! În alte părţi lucrurile se vor fi petrecut într-un fel mai uman. S-or fi petrecut?! Cine ştie?!” „Da, aproape că strigă ea, ai dreptate, abia jos prind viaţă aceste directive abstracte, deci am dreptate eu, toţi care au organizat şi condus acea şedinţă sunt vinovaţi, inclusiv masa de studenţi care n-a reacţionat sau s-a lăsat manevrată! Până la urmă ajungem inevitabil tot la adevărurile simple, la oameni vii, şi nu la idei.” „Da, aşa este, dar ce poţi să le faci? Se pare că a fost voinţa voastră, a tuturor, mărturisită sau pasivă, să împingeţi o colegă de-a voastră la sinucidere. Cu tine cred că n-ar fi reuşit nimic, deşi tipul de la orăşenesc ar fi inventat formule şi mai rele decât «năpârcă chiaburească».” „Sunt convinsă, dar eram prevenită, răspunse ea cu o siguranţă de sine supusă totuşi

îndoielii. Auzisem deja, mă puteau face depravată, curvă, element descompus, îmi puteau cere să îngenunchez, să mă târăsc… Nu mă puteau însă face decât să leşin şi nu pot spune că aşi fi fost atât de tare încât să rezist să nu fiu împinsă până la marginea disperării… şi că n-aşi fi zăcut după aia zile în şir… Am imaginaţie… Am simţit cât e de cumplit să-ţi facă oamenii astfel de lucruri. Eşti ameninţat să se rupă ceva în tine să nu mai poţi după aceea să mai crezi în ei, să ajungi adică să te simţi alungat chiar din carapacea în care ţi s-a refugiat spiritul, conştiinţa în care te retrăgeai să rămâi liber. Nu era posibil! Fiindcă tot acolo e cuibărită şi ideea că nu poţi trăi singur, şi atunci cum i-ai mai fi putut privi pe stradă fără să-ţi spui că sunt (şi EU făcut şi din tine) nişte handicapaţi şi că, oricât te-ai fi străduit, ai fi revenit printre ei şi ai fi ajuns, printr-o ciudată mişcare psihică a aceloraşi oameni, să fii iarăşi simpatizată şi, printr-un consens tacit, oblojită de căldura laşităţii lor generale şi comune?! Puteai râde din nou cu aceiaşi, pleca în excursii, te veseleai, puteai fi chiar fericită, acea fericire strâmbă şi neverosimilă a tuturor handicapaţilor, care îşi beau cafeaua eu piciorul sau se deplasează în cârje sau în cărucior, sau în patru labe… Ciuntirile, mutilările nu se vedeau, erau ale conştiinţei, puteai să te hlizeşti fără să te sperii că chipurile tuturor căpătau în acele clipe înfăţişarea tragi-comică şi fantastă a unei măşti, prin fixitatea interioară a infirmităţii care răzbătea, neştiută, în afară, ca un straniu reflex… Aşa mi-au părut că arătau toţi colegii, chiar şi cei mai buni, în săptămânile care au urmat după acea sinistră şedinţă… Nu mă ocoleau, dimpotrivă (fireşte, unii mă ocoleau), dar eram foarte neliniştită la gândul că dacă şedinţa s-ar relua (cu mine sau cu alţii) ei tot n-ar ieşi din pasivitate, de teama riscului că puteau fi la rigoare exmatriculaţi toţi şi viaţa lor ar fi luat un cu totul alt curs decât cel dorit de ei… Îi speria atât de tare acest alt drum? Între a fi profesor undeva şi a fi zidar se căsca chiar aşa un hău înspăimântător încât a fi de partea cealaltă însemna

chiar cea mai mare dintre nenorociri, mai rea decât aceea de a-ţi pierde sufletul? Fiindcă e o iluzie să te mai consideri acelaşi de mai înainte după ce cu acordul tău s-a comis o mi-şelie. Te ascunzi în masă, ei şi? Crezi că dacă stai acolo pitulat şi ridici doar mâna, această jalnică mână nu-ţi aparţine? Şi la ce îţi mai foloseşte? Să mângâi cu ea părul iubitei? Adio! Eşti condamnat de-aici înainte să te abţii de la acest gest, n-o mai ai această mână, fiindcă singura fiinţă umană care te putea ierta şi să fii izbăvit, acea blondă bănăţeancă, nu mai era… Era moartă… Eu n-am ridicat mâna să aprob fiindcă eram implicată, dar dacă n-aşi fi fost? Mă şi sperii să mă gândesc. M-aşi fi abţinut să aplaud, de-asta sunt sigură, dar când, după ce tipul de la orăşenesc a încetat s-o mai tortureze pe fată cu întrebările şi insultele lui şi a spus: «e clar, punem la vot propunerea care s-a făcut din sală (se făcuse o astfel de propunere), cine e pentru exmatricularea Adrianei S. din facultate?», şi când în tăcerea apăsătoare care s-a lăsat mâinile tuturor au foşnit în sus, am avut un fior simţind că numai eu şi cele două bănăţene n-am ridicat mâna. Atunci m-a cuprins un fel de panică la gândul că dacă n-aşi fi fost implicată, o forţă nevăzută şi iraţională mi-ar fi violentat poate conştiinţa şi aşi fi făcut ca şi ceilalţi, gândind fără să vreau că nu e chiar aşa o mare tragedie dacă n-o să mai fie o oarecare Adriana S. profesoară undeva într-un sat. O să fie o bună soţie, mamă de copii şi gospodină, şi cu asta basta! Un point c'est tout… Şi aşi fi ajuns şi eu iremediabil o infirmă… N-am ajuns fiindcă a plătit ea… Uite, vezi, gândul ăsta mi-e insuportabil!”.

Şi se opri şi se uită la mine cu o expresie de astă dată de derută totală, ca şi când acea fată i-ar fi fost soră şi nu făcuse nimic pentru ea s-o împiedice de la funestul gest… Şi până să scot eu un cuvânt, din ochii ei mari şi brusc înstrăinaţi de tot ce există, un potop de lacrimi îi curse pe faţă. Abia după aceea izbucni în hohote, şi prin torentul de lacrimi se amestecă torentul de cuvinte: „…cum s-o fi dus

ea săraca în baie singurică şi părăsită de toţi şi şi-o fi pus şnurul de la halat de gât. când au spart uşa au găsit-o, ziceau ei, în picioare, aşa credeau, fiindcă numai un centimetru mai era între degetele ei şi fundul căzii… Îţi dai seama cât de tare a vrut să moară dacă nu s-a apucat ea cu mâinile de duş sau să-şi proptească tălpile de marginea căzii şi să scape… Fiindcă aşa se spune, în clipa când sinucigaşul îşi dă seama că chiar o să moară, ceea ce l-a împins la acest gest îi apare neînsemnat faţă de pierderea vieţii şi încearcă să scape, dă înapoi, dacă mai are cum… Ea mai avea, dar n-a vrut… Cum să ştie ea ce e aceea viaţă, ca s-o preţuiască şi să nu renunţe la ea numai fiindcă fusese umilită? Săraca, nici măcar nu bănuia că de fapt nici nu fusese umilită… A fost făcută năpârcă, ei şi? Ea nu ştia că nu e năpârcă?! Năpârcă era individul care îi vorbise astfel! O fi fost vreo sfioasă, crescută cu blândeţe şi iubire de o mamă la fel de sfioasă, care nu ştiuse să-i spună că printre oameni sunt şi năpârci?… Poate dacă ieşeam în ziua aceea împreună nu s-ar fi întâmplat nimic?! Dar nu eram prietene şi mai ales mi-am pierdut şi eu capul, mă gândeam la mine, la ceea ce mă aştepta a doua zi, aceeaşi execuţie publică…”

Se dădu jos din pat şi intră în mica toaletă de lângă fereastră. Se întoarse senină şi cu lacrimile şterse. „N-am plâns atunci, când am auzit cum a murit, am plâns acum, zise. Pe mine m-a impresionat unicul protest care i-a scăpat, adică pe care au lăsat-o să-l rostească: «Părinţii mei, a zis, nu sunt duşmani ai poporului, sunt ţărani din Banat» Vezi? mă interogă urcându-se iarăşi la locul ei, regiune şi indicaţie precisă, ţărani din Banat! titlu de nobleţe, duşmani ai poporului, dacă sunt, sunt în altă parte, nu pot fi ţărani ca tatăl ei!” „Da, zisei, am întâlnit şi eu ţărani pe canal care mureau, dar se ţineau foarte bine, nu se degradau ca alţii pentru un polonic în plus…”

Dar ea, vădit, nu auzi acest răspuns al meu. Tăcu şi nu-şi mai îndreptă ca până atunci privirea spre mine, să mă întrebe unde pierduse şirul. Nu mai era nici un şir, începu

să se uite preocupată pe pereţi. Preocupată şi, aşi zice, distratră. Ca într-un proces misterios, nici gândirea şi nici sentimentele ei nu puteau merge mai departe. Ai fi zis că dăruise doar ceea ce nu-i aparţinea cu adevărat. O povară adică. Chiar i se decoloră şi chipul, pe care apăruseră pete galbene şi vinete. Acum arăta că avea nu douăzeci şi cinci, ci treizeci şi cinci de ani. Se uita într-o parte, înstrăinată. Nu ştiu de ce, mă ridicai în picioare. Ea mă prinse atunci în tot focarul ochilor ei mari şi deodată rosti: „Domnule Petrini, poţi să mă învoieşti astăzi să nu vin la serviciu?”.

Aceste cuvinte, deşi îmi părură nefireşti (redevenise brusc casieriţă?), fuseseră rostite cu un timbru afectuos… Da, gândii, are dreptate, numele meu, Victor, poate că îi rămăsese străin, după cum nici mie nu mi-ar fi fost la îndemână să-i spun Suzy… „Da, doamnă Culala, îi răspunsei, bineînţeles că puteţi lipsi… Nu e un cap de ţară”, mai adăugai, acceptând dinainte o posibilă sugestie de retragere care se putea ascunde în cuvintele ei. Şi o luai spre uşă. Mă conduse şi, înainte să ies, deodată mă îmbrăţişă. Asta nu spune nimic! Mă înlănţui de-a binelea, mă strânse, îşi înfipse bărbia în omoplatul meu şi mi se păru că nu mai vroia să mă lase să plec. Deloc! Braţe voinice (chiar de zidăriţă), reconfortante, liniştitoare şi dulci, acaparatoare şi sigure, mă reţinură îndelung… Avui timp să-i simt prin ele puternica voinţă de a decide în deplină libertate, de a… dar anticipez asupra firii ei, în clipele acelea în realitate aşi fi vrut să mai rămân, după ce la început vrusesem să plec… Dar îmbrăţişarea ei era şi o promisiune şi îmi smulgea şi un acord mut: „ne vom mai întâlni, parcă îmi spunea, nu uita această noapte”…

XII.

Ce i se întâmplase în timpul destăinuirii, de renunţase să plecăm împreună, cum spusese după ce ne treziserăm din somn? Era limpede, se înstrăinase şi luase hotărârea să oprească aici aventura, ori pur şi simplu forţele ei sufleteşti obosiseră foarte tare şi simţise nevoia să rămână singură…

mai degrabă prima presupunere era adevărată, fiindcă felul cum mi se adresase (domnule Petrini putea fi evitat, iar dorinţa de a nu veni la serviciu putea fi formulată altfel) arăta clar că decisese să redevenim ceea ce fusesem mai înainte. Dar îmbrăţişarea finală? Gândisem eu că ar fi putut fi o promisiune, dar dacă era altceva? Un fel de scuză pentru brutalitatea cu care revenise la sine, uitând de omul care o mângâiase şi îi spusese că îi era dragă. Da, spusesem eu! dar ea se arătase mirată…

Îmi ridicai privirea peste bolta imensă şi, rece în gândire, începui să cobor aleea cu pietriş printre brazii inundaţi de soarele dimineţii… Nu bănuiam, în acele clipe, că se lua în mine o anume hotărâre, să zicem aceea de a rămâne suveran, în fapt de a nu mai dori să cunosc nici un fel de adevăr despre nici un fel de femeie. Ştiam destule, mi-ajungeau… Că trăisem o minunată aventură, sau că nu fusese doar atât, ci ceva mult mai mult, mi-era egal… da, roata se poate mişca, dar osia, deşi dusă tot acolo unde gonesc spiţele, nu rămâne ea nemişcată? Soarta lor nu e chiar comună, şi de ce ar fi? Spiţele mele fuseseră odată sfărâmate şi cu greu făcusem rost de altele. Nu vor alerga la voinţa acestei fete şi a nici uneia alteia, asta nu înseamnă că nu poate să-mi rămână dragă, că nu poale să se nască între noi o tandră prietenie…

Totuşi în după-amiaza aceea, după orele mele contabile, pierdui gustul plimbărilor mele solitare prin pădure, îmi adusei aminte că nu mai citisem de mult nimic fundamental şi mi se insinuă o acută senzaţie de vacuitate a gândirii, acum când simţirea mea (îmi dădeam bine seama) nu mai era sub vraja vecinătăţii morţii, pe care marile tăceri vegetale ale pădurii mi-o sugerau (vegetalul nu e el perisabil, chiar dacă un copac trăieşte mai mult decât un om? în timp ce iată, chiar această gândire, nu este ea eternă?).

Era încă timp frumos şi mă gândii să-mi iau concediul meu legal şi să mi-l petrec printre filosofi, din rândul cărora mi

se păru că dezertasem. Ceea ce şi făcui, descoperind cu uimire că trebuie să gândeşti şi să scrii mult ca să poţi lăsa în urmă dâra unei lumini. Ceea ce făcusem eu era extrem de puţin. O gândire e o lume completă; dacă se bizuie doar pe ceea ce se ştie în timpul în care ai trăit, şi din acel timp nu există alte mărturii, te îneci în conul de umbră al umanităţii din acea parte a pământului în care ai trăit… Dacă vrei s-o luminezi, trebuie să faci un efort suprem, aproape inuman… „Da, îl voi face, gândeam, pentru asta m-am născut… Restul e nerozie…”

Dar săptămânile trecură vertiginos… Şi întâmplarea mă luă prin surprindere. Tocmai când, pierdut în reverie, meditam asupra afirmaţiei fizicianului L. H. Domash, care, plecând de la tradiţia orientală, dar sprijinindu-se pe revelaţiile fizicii modeme, gândise: conştiinţa pură este acum considerată ca ultima esenţă a universului, chiar şi a universului fizic, mă pomenii cu intruziunea ei nedorită şi fatală. Seara adormisem cu un gând care mi se formulă cu simplitatea sentimentului care mă stăpânea: suntem în univers aceiaşi şi de totdeauna şi vom fi pentru totdeauna, fiindcă universul nu e orb… totul e perisabil, afară de această gândire… Mă trezii ca şi când n-aşi fi dormit şi mă uitai la ceas. Nu-l pusesem să sune? Ba da, arcul era moale. Nu-l întorsesem? Ba da, dar nu-l auzisem, dormisem unsprezece ore. Sării din pat şi ridicai storurile. Vremea se stricase, ploua mărunt, aburi fabuloşi, de o albeaţă strălucitoare, coborâseră prin depresiunile dealurilor. „Nu mă duc nici eu la Oraca, îmi spusei, deşi concediul meu expira tocmai atunci, e prea târziu, pot foarte bine să fiu şl eu bolnav o dată, merg lucrurile o zi şi fără mine… Vorba lui Sadoveanu: merg lucrurile şi mai încet…”

Mă întorsei în pat, aşi fi vrut să mai dorm, când o bătaie în uşă mă trezi din somnolenţă. „Da, doamnă, intraţi”, zisei şi într-adevăr intră gazda mea, titulara apartamentului. Deşi niciodată nu luasem în seamă minuţioasele ei socoteli (un bec de 60 w. În antreu, 20 de w. partea dumneavoastră,

0,50 lei, un bec idem în baie, 0,50, curăţenie Maria, 20 lei săptămânal, partea dv. 6,80 lei, gaze lei… curăţenie pe scări, lei… căldură, telefon, apă, curăţatul zăpezii în faţa blocului, partea dv. 0,25 lei, ieri s-a, stricat arzătorul din bucătărie, reparaţie lei 5 partea dv… 1,25 lei, spălat rufe Maria, lei 20 pe zi, două zile şi călcat, lei 40 total, vă revine în exclusivitate – deşi Maria mi s-a plâns că în acest timp doamna o punea la treburi murdare, de pildă să-i facă clisme lui Foxy, un sârmos care se constipa chiar în ziua când trebuia să spele pentru mine – bacşiş lei 25 Costică – veşnic ne lasă în frig şi fără apă caldă – îmi scria în paranteze această femeie care nu era o timidă ca fiică-sa, să nu-mi poată spune toate acestea prin viu grai, dacă nu-i dăm toţi câte ceva să se îmbete, continua ea, n-avem nici o şansă să-l convingem să se ţină de treabă, partea dv. 2 lei, cu toate că ar fi trebuit demult dat afară acest Costică, gândeam eu, fiindcă bacşişul nu ajuta la nimic, ba mai rău, abia atunci ne lăsa în frig şi fără apă caldă), ea continua să mi le bage pe sub uşă, aceste socoteli, uneori bătute chiar la maşină, alteori scrise cu mâna şi cu largi paranteze, cu detalii de cronică umoristică, dar involuntară (căci ei numai de humor nu-i ardea) a vieţii noastre zilnice într-un bloc mic de trei nivele. „Ce am de plătit?” o întrebai marcându-mi buna dispoziţie printr-o simpatie directă faţă de ea (oricum, avea grijă de mine, mai ales după moartea mamei). „Nimic, deocamdată, zise fără humor, dar te caută o simpatică persoană, poate să intre? Mi-a spus, adăugă ea tocmai în clipa când eu vrusei să-i răspund (avea acest tic, care adesea mă irita, de a pune întrebări şi de a te împiedica să-i răspunzi), mi-a spus că o cheamă Suzy Culala…” „Da, doamnă, spuneţi-i să…” „E chiar din familia Culala?” mă întrerupse ea apăsat. „Da! ridicai şi eu vocea, s-o împiedic să mai pună noi întrebări. Spuneţi-i să poftească!” Dar ea şi intrase şi aşteptă mută ca bătrâna doamnă să închidă uşa (nu numai că n-o luă în seamă, dar avea aerul că o astfel de persoană indiscretă nici nu există)… Până atunci nu se uită

nici la mine. Era îmbrăcată cu o mantilă neagră cu capuşon, de sub care abia i se vedea chipul. Nu se deslipi de lângă uşă decât după ce gazda mea dispăru, „ça vous derange, zise cu timiditate, de recevoir une petite franciscaine?” Mă ridicai în pat în capul oaselor şi mă posomorâi. „Vous n'êtes pas ni petite, ni franciscaine”, mormăii şi sării apoi şi o întâmpinai. Capuşonul şi umerii îi erau uzi de ploaie. Fără să mă înseninez, ca în faţa fetiţei mele care ar fi făcut o poznă, îi descheiai şiretul şi nasturii; aici ea îşi ridică bărbia cu eternul gest reflex de tandreţe şi abandon al tuturor copiilor care se ştiu protejaţi, şi îşi puse mâna pe umărul meu când îşi scoase unul după altul pantofii, şi ei uzi… „Aşa de tare a plouat?! o luai la rost (adică de ce iese afară când e vremea rea! în subtext pentru mine: dacă ploua aşa de tare de ce tocmai pe o astfel de vreme ţi-ai găsit să vii la mine?), gândind, în timp ce, fără să mă uit, îi vedeam chipul pătat de culori roşii-galbene şi vineţii, buzele uşor întredeschise, şiragul dinţilor, ochii mari, străini parcă de ea, de inocenţa întregului ei chip: adorabilă creatură! Apoi tare, scoţându-şi mantila: Nici vorbă că nu eşti o mică cerşetoare franciscană. Sauf le bourdonnement fatal…” „Quel bourdonnement?!” se miră ea senină, după care, cu aceeaşi seninătate, se desbrăcă de tot, alunecă sub pled şi îşi trase cearceaful peste cap… O luai în braţe, dar nu se destinse, rămase întoarsă cu spatele şi repetă, în şoaptă: „Quel bourdonnement fatal?!”, şi abia apoi, tresărind cu putere, se răsuci şi îmi arătă o expresie uluită. Îi şoptii: „Am gândit: adorabilă creatură!”.

Răsuflarea ei, auzind aceste cuvinte, se înteţi şi văzui pe chipul ei cum înţelegerea îi urca încet spre gândire, dar nu micşorându-i, ci sporindu-i perplexitatea. „Da, repetai, desvelindu-i tâmplele cu amândouă mâinile şi apropiindu-mi foarte tare chipul de-al ei, adorabilă făptură, ne cunoaştem de totdeauna şi ne vom întâlni mereu…” „Da, tresări ea din nou, te-am întâlnit la Ninive!” şi surâse fulgerător şi tot aşa

surâsul îi pieri, ca un miracol care nu trebuia contemplat mai mult de o milionime de clipă.

Şi i se stinse şi atenţia şi parcă i se micşoră şi prezenţa, şi rămase parcă inertă cu tâmplele în palmele mele, care îi desveleau un chip temător şi însingurat, cu privirea răsucită în sus, ca şi când în aşteptare ar fi fugit de sine. Dar se svârcoli scurt şi mă acapară în clipa când îi atinsei buzele… Sărutul îi era prezent şi flămând, acelaşi ca întâia oară, când nu dorisem decât o atingere diafană… Nici acum nu dorisem mai mult, prins, contemplând-o, de beatitudine… Fulgerul surâsului ei mă arsese, de acest surâs mi-era dor şi aşi fi vrut să reapară şi să rămână. Dar nu reapăru… Îi şoptii: „Te iubesc!”. „Da, zise, cu ochii acum închişi, te aud…” Dar nu mai putui repeta: te iubesc! Nu mai putui să invoc nimic din ceea ce îmi răscolea întreaga fiinţă, că nu aterizase în odaia mea o femeie, ci o minunată floare, că nu se gândise la mine te miri cine, ci o întruchipare a unei enigme a pământului pe care odinioară şi zeii o râvniseră…

„Da, îmi spusei apoi după ce ea, ca şi prima oară, adormi şi îi priveam chipul destins şi trupul care, fără ştirea ei, tindea, ca să zic aşa, instinctiv, spre al meu, după ce abia se desprinsese de el (şi asta mă bucură, jubilam chiar), da, nu trebuie spus ceea ce n-ai gândit mai înainte că poţi face. O iubesc? Bineînţeles că nu… Sau mai bine zis, nu încă?… Da, poate!” Şi un gând îmi flutură parcă dinainte ca o fantasmă, o bănuială, dar care nu-mi turbură senzaţia de plenitudine care mă stăpânea; o întrebare: dar dacă aceste zile la care adăugăm şi pe aceea de început, când găsisem pe biroul meu o floare, şi pe aceea când îmi telefonase de la mare şi „evenimentele” care urmaseră după întoarcerea ei, dacă toate aceste zile vor rămâne în amintirea mea cele mai frumoase, tocmai fiindcă n-o iubeam şi nici ea pe mine? Da, se poate, îmi spusei, de aceea aceste zile trebuiesc prelungite şi dacă o să stea în puterile mele să determin acest încă fatidic să dureze indefinit… Simţeam teama,

apropierea primejdiei? Da, trecutul reînvia şi mă întrebam dacă un om poate fi în viaţa lui de două ori fericit… Vreau să spun dacă se poate lăsa de două sau de mai multe ori dus de puterea iluziei. Spinoza ar răspunde că numai dacă noua fiinţă care ne repune în mişcare forţele sufleteşti e contrarie celei precedente şi mai puternică decât ea, şi desigur şi noile puteri ale sufletului reînvie din alte surse neatinse încă ale fiinţei noastre. Desigur, fiindcă s-a dovedit că forţa unui om da a îndura suferinţa e imensă şi n-ar fi dacă noi resurse de speranţă, care nasc în sufletul uman ca un val îndată ce valurile precedente s-au sfărâmat de ţărm, n-ar ţâşni din adâncuri şi nu ne-ar face iarăşi puternici. Ar rămâne de ştiut dacă experienţa fericirii nu e mai nimicitoare decât a suferinţei. Fiindcă adesea, aici, eşuarea poate să semene cu un naufragiu, urmat nu de suferinţă, din care s-ar naşte o nouă speranţă, ci de singurătate pustie şi moarte…

„La ce te gândeşti?” Tresării. Parcă era glasul Silviei. Pesemne că deschisese ochii şi, rămânând nemişcată, se uitase la mine cine ştie cât. „Bună ziua, domnule! reluă. Vous revez? Vous avez, donc, oublié voire petite franciscaine?!” „Nu se uită ceea ce e prezent”, îi răspunsei. Ea râse cu ironie şi sări din pat, începu să se îmbrace. „Asta înseamnă, zise ea, că o consideri pe Solveig incredibilă?' „Ba nu, zisei, e o emanaţie a poeziei nordului… Noi considerăm că ochii care nu se văd se uită…” „Mie îmi place Solveig, zise. Să aştepţi pe cineva patruzeci de ani, exclamă ea cu o admiraţie care însă se diminua în chiar cursul exprimării ei, e frumos!” „Da, convenii şi eu, cu un scepticism obtuz, e o performanţă!” Se uită la mine simulând o încremenire: „Performanţă! Aşa numeşti tu acest simbol al iubirii răbdătoare şi statornice?!”

Printre cuvinte îi apăru minunatul ei surâs, cu tandra lui ironie. „Aşa o fi cu toată lumea?” mă întrebai, în timp ce mă îmbrăcam cu însumi, gândindu-mă desigur la cei care îi sunt apropiaţi, părinţi, rude, prieteni… Şi mi se aprinse un

gând să aflu asta neîntârziat. Nu mă mai uitai la ea şi mă posomorâi, să nu-mi ghicească intensa bucurie pe care o simţeam observându-i cu priviri piezişe mişcările rapide şi feline… şi tăcui să nu-i mai aud glasul, în care, oricât aşi fi fost de rece, nu descopeream nici o stridenţă care să mă ajute să rămân detaşat… „Unde mergem?” zise. „Vedem noi!” îi răspunsei cu un glas gros şi sec, ţinându-i mantila ei neagră.

XIII.

Dar nu se grăbi să plece, începu să-mi examineze odaia cu priviri circulare. „Ce frumos e la tine! zise. Şi cum ai aranjat tu radioul, daaa, şi bancheta asta… şi biroul cu planşetă de arhitect… De ce ţi-ai ales un birou aşa mic şi ai pus pe el o astfel de planşetă?” îi răspunsei că aşa am găsit odaia, a stat aici o fată, o arhitectă, fiica gazdei, care s-a măritat, şi că eu am cumpărat tot ce se vede, fiindcă mi-a plăcut… O luă spre geam, pe care îl deschise, şi rămase nemişcată, contemplând panorama oraşului… „Daaa, continuă, şi doi plooopi cu vârfurile sub fereastră! Cum stau ei aici aşa, ca doi fraţi (imita parcă gândirea plopilor) şi cresc împreună, şi unul nu e mai mare decât altul… daaa, exclamă auzindu-le, în chiar acea clipă, frunzele prin care trecuse o adiere, foşnesc, freamătă… şi primesc vizitele vrăbiilor…”

Mă apropiai şi rămăsei la distanţă. Dar era ca şi când fiinţa ei ar fi fost eu însumi, atât de puternic şi în acelaşi timp atât de delicat şi diafan era transferul acesta misterios către mine al identificării simţirii ei cu sufletul plopilor, cu tresărirea frunzelor lor şi cu zborul cârdului de vrăbii care tocmai ţâşnise auzindu-i glasul… Îi apucai mâna şi degetele noastre se strânseră. „Daaa, şi acolo jos e o cârciumioară (şi continuă acum imitând cârciumioara), unde puteţi veni să mâncaţi, avem grătar şi salată din aia mare şi fragedă cu oţet şi untdelemn şi un petit vin blanc, din care puteţi să beţi şi o sticlă întreagă, fără să vă ameţiţi… Şi pe urmă ploaia o să stea şi o să apară iar soarele peste oraş şi vă invit la o plimbare pe străzile mele ude, o întoarse ea

vorbind acum în numele oraşului, pe care o să rătăciţi până ce o să vă intre picioarele în gât, iar seara o să vedeţi un film care o să vă amuze oricum, oricât de tâmpit ar fi… Mergem?” tresări cu un entuziasm ai fi zis frenetic, ca şi când viziunea orelor care vor urma i-ar fi apărut mirifică şi nimic pe lume n-o să ne împiedice s-o trăim…

Da, nimic pe lume! afară de pasiunea ei pentru case şi conversaţia despre ele, care punea parcă între noi un perete. Crezusem prima dată că e o simplă toană. Excursia în sufletul unei femei, de care vorbeşte un scriitor român zicând că e mai pasionantă decât un voiaj, de pildă, la Istanbul, se dovedea în cazul ei inoperantă. Da, excursia e posibilă şi poate fi pasionantă, dar numai dacă şi ea doreşte să-i intri pe cărările sufletului, dacă nu te împiedică chiar s-o faci, în cazul în care ai încerca să-i forţezi barierele ei naturale. Matilda se expunea fără grijă unor astfel de excursii… Suzy pălăvrăgea necontenit despre case, iar în cârciumioară despre tot ceea ce vedea în jur, despre cei doi cârciumari, doi fraţi care, îmi spunea ea, ca şi când asta ar fi fost negreşit interesant, nu semănau deloc cu cârciumarii de altădată, erau nişte domni, dacă i-ai fi întâlnit pe stradă ai fi zis că sunt nişte gentlemeni, nici tu mustăcioşii tradiţionali şi nici burtoşii de pe vremuri, cu mânecile suflecate în spatele tejghelii, ci doi tipi eleganţi, politicoşi, plini de curtenie, da, domniţă, vă putem servi pentru început nişte ficăţei de pasăre cu ciuperci, sau melci, specialitatea casei, sau pui de baltă pane (adică broaşte), păstrăvi şi apoi, ce fripturi bune, ce vin excelent, nu? Nu-i aşa?! Da, o grozăvie, ce să mai vorbim! Aşa e? „Uite, aici să venim mereu, la Braserie e prea scump…” Şi ochii îi jucau în cap să nu-i pot întâlni…

Falsa fervoare continuă apoi şi după ce ieşirăm, la început pe tema schimbării timpului („ai văzut?! ai văzut că a ieşit iar soarele?”), apoi pe aceea a caselor, e drept, de astă dată reuşind să mă antreneze şi pe mine, fiindcă într-adevăr ceea ce spunea ea despre ele nu era lipsit de interes şi nu

străin de un gând mai adânc, care putea să însemne o retragere, o intenţie de a feri de cuvinte ceea ce începuse să trăiască în noi: o prietenie frumoasă, o tandreţe încă fragilă, care trebuia protejată… Dacă era să fie mai mult, să nu grăbim nimic, ba chiar să încetinim cât putem creşterea simţirii noastre, care altfel ar putea deveni turbure (nu avusesem eu un prim gând de gelozie când mă întrebasem dacă surâsul ei îmi era numai mie adresat?) şi am începe, astfel, iubindu-ne, să suferim…

Fără suferinţă! Deloc! Nici măcar o adiere… Iar dacă nu va fi nimic, cu atât mai bine, despărţindu-ne, tot ceea ce a fost va rămâne curat, pur, o amintire de neşters. Da, de acord, îmi spusei, mai ales că această intuiţie a stării ei de spirit coincidea în mod ciudat cu ceea ce gândisem eu însumi mai înainte.

Ce doream eu de fapt de la ea? Bineînţeles, să ne cunoaştem, adică să începem împreună fascinanta excursie pe care apoi s-o transformăm în ceva mai grav. În expediţie, în căutarea… O, da, în eterna căutare a ceea ce e ascuns în noi înşine, acel lucru miraculos care ne face să visăm, spre care aspirăm încă de mici, mereu cu speranţa că îl vom dobândi: la început o mare împlinire pe acest pământ, o mare descoperire, o mare victorie care să uimească această lume, apoi un vis de iubire care să învingă în noi ceea ce este greoi şi efemer… Nu, parcă îmi spunea ea, acaparând clipa prezentă şi scufundând-o în insignifiant, fără excursii şi fără expediţii. Atunci ce? gândeam încercând să înlătur un sentiment care mi se insinua, că fata asta începea să mă plictisească cu vorbăria ei. Nimic! Uită-te la mine şi atâta tot. Nu ajunge? Nu! gândeam Şi atunci îmi oferea cu acel secret şi tandru humor, ca şi când mi-ar fi ghicit gândurile, un fulger din acel surâs al ei fascinant, repede însă retras, şi care pierea în inepuizabila ei vervă incoloră şi fastidioasă.

„Nu sunt interesantă? se întrerupse de astă dată şi nu mă lăsă să-i răspund, ştiu că nu sunt, am aflat asta demult, când m-am îndrăgostit de primul băiat, care m-a părăsit

repede. Am fost curioasă să aflu de ce şi am rugat o prietenă să-l tragă de limbă.”

Ei, asta da, putea fi pasionant! Dar aici se opri în dreptul unei vitrine de galanterie, şi după ce se uită câtva timp la ceva, intră înăuntru şi ceru să vadă nişte pulovere foarte viu colorate. „Da, zise, nu sunt urâte, dar credeam că sunt de lână”. Şi ieşirăm. „Sunt din nylon”, zise. „Totuşi, zisei, lumea moare după ţesăturile astea.” „Păi pentru că sunt ieftine şi păstrează aparenţa că ar fi naturale, fiindcă nimeni nu te pipăie să vadă din ce sunt făcute.” „Bine, zisei, şi ce plăcere secretă simţi tu dacă sunt de lână?” „Nu ştiu, zise, lâna e lână, mi-ajunge să ştiu eu că e de pe oile alea pe care le păzesc ciobanii pe munte!” „Bun, şi nylonul e din nisipu-ăla pe care îl topesc muncitorii sau din petrolul pe care îl scot sondorii din adâncul pământului şi alţi specialişti îl fac fire, nu văd de ce aceeaşi simpatie adresată ciobanilor trebuie retrasă celorlalţi…” „Dacă ai vrea să-mi faci vreodată cadou nişte perle artificiale să nu te gândeşti cumva că nu e nici o deosebire între ele şi cele pe care le face apa mării din trupul acelor fructe ale ei, acele cochilii!… N-am să le primesc!” Şi se uită la mine cu expresia ei de uitucă, în timp ce privirea ei mă întreba: vrusesem să-ţi spun ceva mai înainte… Unde am rămas? Ce-ar fi să nu-i spun? gândii. E chiar uitucă sau ideile îi zboară din cap fiindcă nu le acordă nici un interes? Ia să vedem ce e pentru ea demn de memorat? Eu, de pildă, însemn ceva pentru ea în clipa de faţă? Eram hotărât să întrerup plimbarea dacă nu şi-ar fi amintit ce vrusese să-mi spună când pomenise de prima ei dragoste. Se lăsă o tăcere care se prelungi şi pe care n-o rupsei. „De ce eşti indiferent?” zise ea indiferentă. „Nu sunt indiferent! Te ascult!”, zisei cu o enervare mascată. „Aşa, zise, şi surâse pentru sine, un alt surâs, de satisfacţie că eram iritat (asta părea chiar s-o înveselească) şi am aflat. «Ce s-a întâmplat, dragă, de te-ai supărat pe Suzy? Ce ţi-a făcut?» l-a întrebat prietena asta a mea. «Nu mi-a făcut nimic, zice, dar vorbeşte prea mult!»

Şi aici izbucni în râs, luând o notă foarte înaltă şi juvenilă, semn că tot astfel râsese şi atunci când aflase că primul băiat de care se îndrăgostise ea o părăsise fiindcă vorbea prea mult! Îmi reprimai răspunsul care îmi veni: chiar de pe atunci sufereai de limbariţă? Mi-l intui însă şi, privindu-mă dintr-o parte, râse din nou, de astă dată de mine: „Da, zise, aşa era, îmi mergea gura fiindcă el era un mutălău, prost şi drăguţ, care nu mai ştia ce să mai facă dacă eu tăceam…” „Poate că îl intimidai?! zisei. Ai o puternică personalitate, o nenorocire pentru o femeie.” Se opri din mers şi îmi oferi o privire care cerea de la mine o desminţire: nu e aşa că nu? Nu e aşa că sunt o femeie ca oricare alta? „Ce drăguţă eşti, zisei, mi-eşti foarte dragă, aşa vorbăreaţă cum eşti!”

O încurajam deci să persiste în ceea ce îmi displăcea? Da, îi sugeram că putea fi cu mine pe deplin liberă, şi asta nu pentru a o amăgi, pentru ca apoi, când va fi prinsă în laţ, s-o închid într-o colivie. Pe deplin liberă? Da, absolut, era o garanţie a propriei mele libertăţi. Nu există în nimeni virtuţi în stare pură şi nici farmec fără revers. Tot ceea ce face un om îi aparţine şi nu putem să-l punem, ca Arhimede, în apă, ca să aflăm prin calcul cât bine şi cât rău e în fiinţa lui, care sunt, în el, amestecate indestructibil de Marele Făurar. Nu putem decât să ne bucurăm de partea de aur şi să nu ne chinuim să alungăm partea de argint. Coroana e făcută şi suntem condamnaţi să fim nişte regi care ştiu că ceea ce pun pe cap nu e clin aur pur. Surâsul ei? Cum aşi fi putut gândi dacă aflam că îl va avea cu toată lumea? De ce aşi dori să cred că mi-era adresat numai mie? Şi dacă nu, mi-ar fi fost mai puţin dragă? Bineînţeles că nu, clar înainte să-mi dau pe deplin seama de cât de dragă mi-era, ar fi apărut decepţia, primul fior de suferinţă. „Lasă asta, zise ea (adică declaraţia mea că îmi era dragă), răspunde la întrebare!” „Probabil, zisei, eşti o femeie ca oricare alta, din moment ce doreşti atât de tare acest lucru. Îţi ajunge că eşti conştientă de asta, cum spune un personaj din Dostoievski, ca să te fereşti să nu fii. Asta nu înseamnă că nu-l intimidai pe

băiatu-acela, care sunt sigur că nu era, cum zici, un mutălău.” „Ba era, ba era, se împotrivi. Să nu crezi că nu cunoaştem şi valoarea tăcerii. Am şi tăcut, dar n-a folosit la nimic, şi râse iar, ai fi zis cu încântare. Dacă aşi fi tăcut mereu, reluă, ar fi zis el despre mine că nu ştiu să leg două vorbe.” „Da, convenii, chestiune insolubilă la vârsta aceea, când dialogul e încă un secret apăsător.” „Totuşi mi-ai creat două complexe, spuse ea, cu o voce şoptită şi cu o ironie de astă dată de tandru alint. Puternică personalitate, o nenorocire pentru o femeie, contemplă ea pentru sine aceste cuvinte. Vorbăreaţă! Eu nu sunt vorbăreaţă! Şi nu mi-a spus nimeni până acum că aşi avea o puternică personalitate! Mi-ai creat două complexe!”', repetă cu un reproş de întristată înstrăinare. „Aşa de repede? zisei râzând la rândul meu de subtilul ei humor. Înseamnă că la fel de repede pot să ţi le şi alung!” „Nu mai poţi, gata!” îmi răspunse ea intratabilă. (Abia mai târziu aveam să aflu că era chiar intratabilă şi că speculaţiile pe seama caracterului ei nu-i păreau superflue, oricât de neînsemnate şi oricât de fireşti apăreau ele într-o conversaţie lipsită de orice gravitate; în acest punct semăna cu Matilda, fără însă să le memoreze, aceste speculaţii, pentru totdeauna, şi să le acorde o importanţă atât de catastrofică, totuşi pe loc o şocau şi nu mai vroia să audă nici un fel de explicaţii.)

Veselia ei se stinse, chiar şi vorbăria încetă. Îi luai mâna şi i-o sărutai. Ea se uită la mine cu un infinit reproş şi deodată îmi surâse. „Mergem la cinema”, zise. „Mergem!” Iar în sală trecu multă vreme până să bag de seamă cum stătea ea în scaun: genunchii îi erau îndreptaţi spre mine şi îi ţinu astfel până ce se termină filmul (o peliculă senzaţională despre felul cum fusese asasinat Kirov, „marele cetăţean”; palpitant, patetic, bine jucat şi mascat; ficţional, Kirov se numea Şatov şi cădea sub gloanţele asasinului nu la sediul comitetului de partid din Leningrad, cum ştiam, ci într-o sală de festivităţi…)

În partea a doua, în care se instală plictisitor o istorie cu un şantier şi cu un fiu de chiabur care fusese însărcinat de conspiratori să-l ucidă pe erou la o vânătoare, cu un glonţ de urs, fiu de chiabur care trece de partea eroului şi îi mărturiseşte totul, erou care nu se alarmează pentru atât, dat fiind optimismul său debordant, mă relaxai şi mă mişcai în scaun cu intenţia să schimb poziţia genunchilor partenerei mele. „Îţi place?" o întrebai la ureche. „Fiul ăsta de chiabur e cam neverosimil, zise, dacă ar fi spus că îl apucase frica să omoare un astfel de ştab ar fi fost mult mai bine", şi îşi plecă faţa şi îi văzui ochii mari lângă fruntea mea aplecată, în timp ce îşi reaşeza genunchii şi mai aproape de ai mei. Trăgeam cu ochii spre ea în clipele când lumina pe care pelicula puternică o arunca din când în când asupra sălii şi îi vedeam aceşti genunchi tot acolo, rotunzi şi frumoşi, strâns alăturaţi, fideli şi frăţeşti, îndreptaţi spre mine, în timp ce expresia chipului ei părea alterată şi absentă, parcă adormită de istoria de pe pânză, al cărei sens îi scăpa, deşi vroia să-l descifreze, intimidată de tăcerea sălii arhipline şi de vitalitatea încrezătoare, energică, tumultuoasă, a eroului… Părea buimăcită, avea gura uşor întredeschisă, şi ochii ei mari, cu gene negre, clipeau rar, somnolenţi, împotrivindu-se parcă unei hipnoze pe care o respingea instinctiv, fiindcă nu accepta un truc atât de copleşitor, cu atâtea necunoscute. Ce era acolo? Ce vroia să i se spună? Din ce planetă îi venea o astfel de istorie?

„Istoria e reală şi s-a petrecut aievea, îi spusei afară, ca un erou shakespearian (Hamlet, care pune în scenă o crimă imaginară ca să descopere o alta, adevărată, printre spectatori), abia existam noi când s-au întâmplat toate acestea… Se găsesc totdeauna amatori care să dea un sens superior, chiar metafizic, crimelor demenţiale, numai pentru că sunt comise de personalităţi istorice. Marii autori, ca Shakespeare, n-o fac… În timp ce la noi se susţine că plăcerea patologică a lui Vlad Ţepeş de a trage în ţeapă se

baza pe o luciditate politică de domnitor care vroia sa stârpească răul din ţară, furturile, cerşetoria, lenea chiar (a tras în ţeapă o muiere al cărei bărbat purta o cămaşă murdară). Până şi Eminescu îl invoca: unde eşti tu, Ţepeş Doamne… Numai că pretexte pentru a ucide se găsesc la tot pasul şi e riscant să atribui unui domnitor idealuri de bine pe care nu le-a avut. Nu omori o femeie care poate nu era leneşă (legenda spune că într-adevăr ar fi tras în ţeapă o muiere al cărei bărbat nu avea cămaşa spălată, adică pentru lenevie), ci poate că era doar bolnavă, şi chiar dacă ar fi fost leneşă, nu era şi nu va fi niciodată singura şi e stupid să glosezi pe tema îndreptării acestui viciu prin violenţă; ar trebui atunci să tragi în ţeapă cel puţin un sfert dintre femei, şi chiar dacă, să zicem, ai arăta la televizor un spectacol ca ăsta, n-ai putea îndrepta natura umană, fiindcă la originea lenei, la femei ca şi la bărbaţi, stă plăcerea contemplaţiei, un sentiment superior, pe care numai cei bogaţi îşi pot permite să-l aibă în voie: ceilalţi trebuie să trudească din greu… Şi dacă unii dintre ei se satură de trudit? Aşa! Se satură şi nu le mai pasă de nimic. Soluţia pentru ei ar fi revolta, pe care însă domnitorii o îneacă în sânge… Legenda cu adunarea unei mari mulţimi de cerşetori într-o magazie, unde li s-a dat o masă şi apoi li s-a dat foc, nu poate decât să ilustreze şi mai bine cruzimea dementială a domnitorului, altfel viteaz în luptă, încercarea lui de a pătrunde numai cu o mână de oameni spre cortul sultanului spre a-l ucide, şi puţin a lipsit să-i reuşească, arată pe lângă un curaj sublim şi o admirabilă consecvenţă de gândire antiotomană, despre care avem şi alte dovezi. Fiindcă cerşetoria, ca şi lenea, dealtfel, nu e un viciu în sine, care poate fi stârpit prin exterminarea celor care îl practică. Aici Marx are dreptate, condiţia materială determină conştiinţa…”

Se lăsa, desigur, condusă spre casa ei, fiindcă se înserase şi părăsisem demult centrul oraşului. Avea, de astă dată, pasul decis şi părea obosită, fiindcă tăcea, nu părea să fi

ascultat peroraţia mea. Mă aşteptam să mă întrebe ce legătură aveau toate acestea cu filmul pe care tocmai îl văzusem, semn că discuţia pe astfel de teme o interesa. Dar nu mă întrebă. Se opri la poarta unui bloc mic, de două etaje (poarta era alături şi dincolo de ea o închipuire de curte). Scoase nişte chei şi, fără să se întoarcă, mă invită să intru, să bem un ceai. „Nu deranjez pe nimeni?" zisei. „Nu, dimpotrivă, părinţii mei se culcă târziu, o să le facă plăcere să te cunoască." Din curte urcarăm nişte scări de ciment negru foarte curate şi intrarăm într-un hol care avea lăţimea casei, destul de mare, gândii, când ea aprinse lumina. În dreapta, o masă de sufragerie, stil nu ştiu care, frumoasă, cu motive intarsiate, scaune de piele cu spetează curbată, asemănătoare cu cele pe care le văzusem în spaţioasa vilă, fotolii joase şi masă de hol spre fereastra care da în stradă, iar alături, în stânga, o dormeză cu noptieră mare, plină de cărţi. Plafoniera era aceeaşi din camera ei de fată, lacrimi şi frunze de cristal, iar parchetul, denivelat, era totuşi galben ca lămâia. Mă mirai, în timp ce ea dispăruse pe o mică uşă de lângă dormeză, că în acest spaţiu mai avea loc în stânga o pianină pe care fusese aşezată o fotografie cu suport de carton.

Era ea, cu o expresie nostalgică, ca şi când ar fi murit la acea vârstă timpurie, şaisprezece ani, inocentă, dar cu decolteul larg, privire languroasă şi opacă spre viaţa pe care trebuise în mod tragic s-o părăsească… Moartă fotografie retuşată care încerca să facă dintr-o fetiţă o femeie… O lăsai din mână când ea reapăru. „De ce ţii chestia asta aici?" o întrebai. „Da, ştiu, e oribilă, dar îi place mamei, am făcut-o când mi-am luat bacalaureatul…" „E funebră, zisei, arunc-o pe foc, aşa arată tot ceea ce e excesiv şi falsificat…'

Se posomorî auzind această judecată ea însăşi excesivă (chiar aşa, mama ei era atât de străină de înfăţişarea adevărată a fiicei?), dar nu mai avu timp să-mi răspundă, părinţii ei apărură şi repetă ceea ce le spusese, pesemne, în

odaia lor: „…am fost la cinema, mamă, cu un coleg, putem şi noi să bem un ceai?” Şi se uită la ea cu o falsă interogaţie, dar fără surâsul care ar fi trebuit s-o însoţească. Mă înclinai şi îi sărutai doamnei încheietura dosului palmei, răspunsei cu aceeaşi vigoare strângerii de mână a soţului ei”. Victor Petrini, Culala, şeful meu, mamă, fost asistent universitar la filosofie.” „Încântaţi. Suzy ne-a vorbit despre dumneavoastră, luaţi loc…'

XIV.

Fata semăna cu tatăl ei (un ardelean spătos) şi deloc cu mama. „Şi ce film aţi văzut?”, zise ea. Avea un glas de o blândeţe extremă şi mi se adresă ca şi când m-ar fi cunoscut de totdeauna. „A, da, exclamă Suzy, Marele cetăţean, spune-i tatei, domnule Petrini, discută cu el…” Şi se ridică, pesemne să se ducă la bucătărie, să prepare ceaiul. „Suzy, zise doamna Culala, puteai să dai un telefon, avem icre proaspete de crap, le făceam dacă aşi fi ştiut…” „Nu e nimic, mamă, zise Suzy din uşă, le prepar eu.” Doamna Culala se uită la mine cu o expresie de complicitate, invitându-mă parcă să simt şi eu aceeaşi duioşie faţă de ceea ce spusese fiica ei. „Le prepară ea! exclamă surâzând. Da, întări, straşnic!” şi se ridică, chipurile, cu gândul să se ducă după ea, să vadă minunea şi s-o admire. „Aţi văzut filmul?” îl întrebai pe domnul Culala. „Da, zise, de două ori!” „Chiar?! Aşa de mult v-a plăcut?” „Nu chiar. După ce l-am văzut prima oară am discutat cu un prieten subiectul şi de la el am aflat unele detalii despre asasinarea lui Kirov. Nicolaev, mi-a spus el, a intrat prima dată în sediul comitetului regional din Leningrad cu un pistol asupra lui. La percheziţie, la poartă, a fost prins cu el. În mod normal ar fi trebuit arestat şi împuşcat. Nu, n-a fost nici măcar arestat, i-au dat drumul, şi când a venit a doua oară, peste câteva săptămâni, nimeni de la poartă nu l-a mai oprit, şi în sediu toţi gardienii dispăruseră, chiar şi cel însărcinat cu paza directă a lui Kirov. Nicolaev a pândit liniştit pe culoar ieşirea acestuia din birou şi a tras. O

enigmă! Complotiştii, după cum vedeţi, reuşiseră să anihileze nu numai paza sediului, dar îşi aveau oamenii lor şi în sânul securităţii regiunii, fiindcă e imposibil să nu se fi ştiut de prima tentativă a lui Nicolaev, când fusese prins cu o armă asupra lui. O asemenea chestie ar fi trebuit să se soldeze cu anihilarea individului. Prietenul ăsta al meu, care citise cândva o carte despre această senzaţională crimă politică a secolului, a emis ipoteza că atentatorul a fost lăsat liber să se poată depista întreaga reţea de complotişti, manevră clasică în astfel de istorii… Dar nu mai înţelegea nici el de ce a doua oară i se netezise perfect drumul ca să nu mai dea greş. M-am dus să revăd filmul. Nici o fisură, totul era clar, limpede, ba chiar înainte de asasinat este prins şi arestat adjunctul lui Kirov, agent al lui Troţki, desigur, strecurat atât de sus. Luat ca atare, ca o ficţiune, filmul e bun. Privit ca document de epocă, n-are nici o valoare, fiindcă nu e credibil ca N. K. V. D.-ul, care cunoştea nominal grupul opoziţionist din Leningrad, cu toate ramificaţiile lui, să nu fi putut pune mâna pe complotişti. În dorinţa lui de a dovedi prea mult, regizorul n-a dovedit nimic. De pildă, în ce scop trebuia eliminat Kirov? După cum se ştie, ca urmare a acestui asasinat, un val de represiune s-a abătut asupra Rusiei. Sunt enigme politice de nepătruns ale unei revoluţii, şi aşa încărcată de atâtea enigme. Dumneata, care eşti un om tânăr, poate că o să asişti cândva la desvăluirea lor.” „Eu tocmai îi spuneam fiicei dumneavoastră că lui Stalin i-o fi plăcut mult acest film, din moment ce i-a dat drumul.”

Domnul Culala parcă nici nu auzi aceste cuvinte şi recunoscui în tăcerea lui absentă pe cea a fiicei lui când părea prinsă de o bruscă amnezie asupra unei chestiuni care tocmai se discuta. Nu-l interesau acest gen de supoziţii? „Nu cred, zise, că filmul a fost realizat pe vremea când trăia Stalin.” „Adevărat, nu m-am gândit la asta”, spusei mai mult pentru mine, fiindcă domnul Culala avusese în glas aceeaşi absenţă, care ar fi continuat chiar dacă eu i-

aşi fi infirmat ipoteza că filmul ar fi fost realizat recent. O tăcere se instală, căzu parcă jos, ca şi când universul ne-ar fi apăsat, apoi presiunea slăbi şi domnul Culala mă privi întrebându-mă mut dacă prezenţa mea însemna ceva în această clipă pentru fata lui. Nu mai mult decât însemna existenţa ei pentru mine, îi răspunsei tot fără cuvinte, ridicându-mă şi uitându-mă distrat pe pereţii încărcaţi de tablouri întunecate şi desigur de valoare, fiindcă, gândii, nu era verosimil ca el şi fata lui să fi vândut din garajul lui secret Luchieni şi Grigoreşti şi să fi păstrat acasă vulgare pânze de gang cu nuduri de ţigănci pietroase, sau strălucitoare compoziţii pompieristice cu cerbi pe fond de pădure înzăpezită, cu mesteceni… Domnul Culala se sculă şi aprinse luminile aplicelor şi îmi spuse că mai păstrau, iată, un nud pe iarbă… e o schiţă de Tonitza, se văd, prin ulei, trăsăturile desenului… Paladi, da… iată un Pe-traşcu… ăsta e un Ghiaţă, un bun cunoscător al ţăranilor ardeleni… modest, foarte modest, părea să-mi spună domnul Culala, deşi eu ştiam că numai o singură pânză de pe pereţii lui valora cât salariul fiicei lui pe un an…

Ne aşezarăm la masă şi Suzy servi ceaiul. Părinţii ne asistară. „Auzi, mamă, zise ea, şi domnul Petrini spune că fotografia mea de pe pianină e oribilă. Mai rău, cică e funebră!” „Vai de mine, cum se poate!” exclamă doamna Culala, surprinsă şi derutată, şi se uită la mine aşteptând cu nelinişte o desminţire. „Nu, zisei cu tărie, am spus că tot ceea ce e falsificat nu are viaţă, fotografia a fost prea retuşată, la vârsta aceea fata dumneavoastră sunt sigur că arăta mult mai frumoasă…” „Ba nu arăta deloc”, zise doamna Culala deîndată supărată, realistă şi practică, şi se ridică, zise să-mi aducă un album şi să mă conving… Nu mai spuse ca să mă conving de contrariu, dar înţelesei că dintre toate fotografiile de pe atunci ale fetei, cea de pe pianină era cea mai… Suzy avu o jumătate din surâsul ei minunat, aşteptând să văd şi eu albumul. Îşi mânca sandviciurile cu icre cu acest surâs şi îşi bău ceaiul accentuându-l cu secreta

ei ironie… „Ai să vezi, zise, ai să te convingi…” Să mă conving în ce sens? Că aveam eu dreptate, sau maică-sa? Ei ce i-ar fi convenit? Stătea lângă mine şi mă uitai îndelung şi posomorât spre peretele din faţă: genunchii îi erau, ca şi în sala de cinematograf, lipiţi unul de altul şi îndreptaţi spre mine. „Uitaţi-vă”, zise doamna Culala cu un glas parcă îndurerat vindicativ, desfăcând albumul.

Şi capetele noastre, al ei peste masă, al fiicei de alături şi al meu peste serviciul de ceai, se întâlniră să vadă o fată care nu-mi lăsa nici o nădejde că în paginile următoare ale albumului ar fi putut fi alta. Urâţenia ce este? Greu de descris, ca şi frumuseţea. Ai fi zis că era rău pieptănată aici, fiindcă avea un nas borcănat, o gură hilară, vrând să arate veselă, şi o mişcare a picioarelor rău prinsă, vrând să arate graţioasă? În poza următoare acelaşi chip apărea din alte unghiuri… precocitate de fetiţă neînzestrată cu inocenţa vârstei, focar plin şi din faţă, fără putinţă de iluzie: sprâncene groase, frunte incertă (dar nu incertitudinea miraculoasă a îmbobocirii), oval asimetric, dar care nu te asigura că acest oval n-ar putea deveni pătrat, sau cabalin, pentru ca apoi în paginile următoare ale albumului să apară surpriza, dar nu era cea aşteptată: ovalul devenea hexagon, strâmb însă într-o parte, cu un zadarnic surâs care nu se vroia, dar nici… nu era serafic. Adolescenta avea fie o paletă de tenis în mână pe un teren de tenis în costumul respectiv, fie beţe de schi pe o pârtie de zăpadă cu o ridiculă căciuliţă pe cap, fie rame de barcă, pe fond de lac cu putrezi copaci împrăştiaţi ici-colo pe suprafaţa apei. „Ăsta e Lacul roşu, strigai, Ghilcoşul, nu?!”, ca şi când dacă era aşa, parcă vroiam eu să spun, mama fetei avea dreptate, dar îi scăpa totuşi ceva… „Da, zise, e Ghilcoşul!” „Păi vedeţi?!” strigai triumfător. „Da, mă îngână, sărăcuţa, ce s-a supărat ea atunci!”

Şi mama şi fiica se priviră. „Spune!”, zise Suzy. „Taică-său a vrut să schimbe filmul şi nu ştiu cum a făcut că i-a căzut aparatul în apă.” „Şi pe urmă?”, zise fata cu un glas care o

invita pe maică-sa să povestească totul cu tot dinadinsul. „S-a aplecat să-l prindă şi era să ne înecăm toţi.” „Da, şi?” „Nu ne-am înecat!” „Da, şi ce-am mai făcut?”, continuă Suzy ca şi când ar fi ascultat o placă.

Urmă o tăcere care parcă o ghemui pe doamna Culala în scaun: înţelesei din acel „era să ne înecăm toţi' că mai era cineva de faţă, un al patrulea, care îi ajutase desigur să nu se înece. În mod sigur: în poza de pe lac apăreau toţi trei, tatăl, mama şi fiica. Nu apărea cel ce o făcuse. „Noapte bună”, zise doamna Culala cu o afectuoasă privire rătăcită, de la mine la fiica ei, şi se ridică, iar soţul ei făcu la fel. „Noapte bună, mamă, te sărut”, zise Suzy, dar fără să se uite la ea, întorcând distrată paginile albumului, în timp ce genunchii i se răsuciseră cu totul spre mine. „Aici ce e?” o oprii. Se uită şi ea curioasă. Fotografie de grup pe fond de mare cu plajă… o fată singură în centru cu şapte, opt bărbaţi împrejur, toţi cu capetele îndreptate spre ea. „Cine e?”, zisei, scrutând atent un chip necunoscut cu păr ridicat într-o claie miţoasă. „Eu”, zise. Mă uitai mai aproape. Nu era ea. „Şi cine sunt ceilalţi?” „De la şantier, zise. Eram într-o excursie”, şi, firesc, întoarse fila. Firesc?!

Mă ridicai şi tot atât de firesc îmi ridicai braţele în sus şi îmi întinsei oasele înţepenite de atâta şedere. O luai apoi, adică nu, mă repezii, dar fără grabă, spre ieşire. Mă însoţi până jos la poartă. „Sărut mâna”, îi spusei, însă nu putui să-i ating degetele, mă agăţai instinctiv de grilaj, căutând un adăpost. Dar ca şi când prin fierul porţii ar fi trecut un curent electric de înaltă tensiune, mă zgribulii. „Ah! strigai, străbătut de un fior rece care venea din chiar adâncul fiinţei mele, dincolo de care nu mai avem scăpare, de unde nu mai putem da înapoi să găsim căldura secretă care ne ţine în viaţă. Mi-e frig!” „Victor, îi auzii glasul, ce e cu tine, nu e frig deloc!” Şi îi văzui în întuneric privirea extrem de neliniştită şi chipul, sub al meu, cercetător, părăsit, predat, şi gura şoptindu-mi ca unei singure fiinţe umane de care ar fi dorit să fie crezută. „Victor, dragul meu, ce ţi se

întâmplă?” „Nimic, zisei, clănţănind, nimic!”, şi fugii, o luai literalmente la goană, să scap de frigul interior care urca tot mai mult din adâncuri şi ameninţa să mă îngheţe, spunându-mi liniştit că dacă fugeam, căldura nu pierise din mine… Mă oprii apoi gâfâind, dar mă îndoii ca sub crivăţ, tremuram din toate mădularele. Desigur, îmi spuneam, acolo lângă geam unde stătusem mă trăsese tot timpul un curent şi cu nu-l simţisem… Găsii un taxi şi acasă mă vârâi îmbrăcat sub două pături. Apoi, frigul, treptat, mă părăsi. Mă ridicai să mă desbrac clănţănind, când gazda mea intră cu telefonul în mână. „Sunteţi căutat, îmi spuse aluziv, cu o gelozie epurată. Primiţi?” „Da”, strigai. „Victor, ţi-e bine? auzii glasul ei în receptor. Te rog să mă ierţi, m-am zăpăcit, nu trebuia să te las să pleci, cred că ai prins o gripă, trebuia să te întorci să mai bei un ceai şi să-ţi dau o aspirină! Ai acolo o aspirină? Cere-i gazdei aceleia indiscrete şi pune-o să-ţi facă un ceai de tei!” „Nu, zisei, acum mă simt bine. Cred că m-a tras un curent acolo lângă geamul acela al vostru.” „Da, acolo totdeauna e frig, chiar şi vara, e prea răcoare, şi tata a prins odată un guturai… Probabil că după ploaia rece de azi… trebuia să-mi fi dat seama…” „Da, zisei, am stat eu la carcere, iarna, afară şi numai în cămaşă, nopţi întregi, dar n-am simţit vreodată că mă zgâlţâie o asemenea drăcovenie… Te pomeneşti că am îmbătrânit, râsei, iată un semnal…” „Asta e o prostie, te rog să bei imediat un ceai de tei şi să iei o aspirină. Ai un termometru acolo?” „N-am!” „Cere-i stafiditei aceleia, ea trebuie să aibă…!” „Bine, bine, noapte bună!”

După care mă vârâi în pat cu o stranie şi plăcută senzaţie de convalescenţă. Adormii imediat…

XV

„Ce mă interesa pe mine atât de tare o simplă fotografie a unei necunoscute? mă întrebai a doua zi dimineaţa în faţa oglinzii în timp ce mă bărbieream. Că se culcase cu toţi cei opt, în mijlocul cărora pozase? Ei şi?” Mă oprii din bărbierit şi mă apropiai de oglindă, să-mi văd de foarte aproape

ochii. „Chiar? mă întrebai. Ai putut crede o clipă în această vedenie?” Da, gândul că o fată nu se poate poza singură în mijlocul unor hăndrălăi, toţi veseli şi în costum de plajă, fără ca între ei şi acea fată să nu fi fost nimic, se repezise vertiginos înaintea celui firesc, că nu era obligatoriu să primeşti de la o astfel de fotografie o singură sugestie. Treaba ei! Ce-mi răspunsese? Că erau de la şantier, într-o excursie. „Foarte bine! Desigur, erau de undeva, nu erau nişte necunoscuţi, răspuns irelevant, excursie sau concediu, acelaşi lucru.” Îmi retrăsei faţa şi continuai să mă rad. „Oricum, reflectai, păstrarea unei asemenea fotografii, chiar în albumul intim al familiei, arată din partea acestei fete, dar şi din a părinţilor, o… Numai dacă toţi cei opt i-ar fi fost rude apropiate, veri, cumnaţi, veri de-al doilea sau colegi de facultate (hm!) se putea justifica păstrarea ei în album, putea adică goni primul gând al privitorului străin, cum eram eu, gând care ne vine în minte cu aceeaşi precizie şi rapiditate cu care ne vine cuvântul roşu într-un test asupra culorilor. Roşu aici era s-a culcat cu opt bărbaţi, mai departe gândul devenea greoi, galben, albastru, violet, că erau nişte colegi, foarte buni prieteni… camarazi de şantier care… da, putea fi adevărat, totul putea fi inocent în realitate, dar nu acolo, în fotografie, şi în nici un caz pentru mine…

Dar ce se întâmpla? O iubeam? Nu, era ceva mai rău, dar nu-mi dădeam seama ce anume. Un instinct adânc îmi spunea că ar trebui să mă opresc aici, că nu puteam trece peste această istorie cu fotografia, că adică totul trebuia retras, şi tandreţea şi prietenia. Cum să treci peste o asemenea imagine? Să te fotografiezi cu opt bărbaţi… Nu, deloc, cu nici un chip, nici o fată nu putea să justifice cum ajunsese ea într-o asemenea postură, de obicei ele sunt cel puţin două, de regulă un grup întreg, cu alt grup de bărbaţi… Dar una singură cu opt…

Încremenii cu aparatul de ras în mână. Cum o fi fost? Au plecat împreună într-o excursie şi ei au invitat-o… Şi ea a

acceptat… Aşadar au mers în acelaşi tren, de-aici din Transilvania până pe litoral… Deci au fost împreună un număr de zile, şi nu numai o clipă, când au pozat… Şi deodată înţelesei: unul din ei îi era prieten, se iubeau, cum de n-am înţeles dintr-odată un lucru atât de simplu?

Dar şi aici era ceva care nu rima… nu era deloc atât de simplu… De obicei cei ce se iubesc evită grupurile… Bineînţeles, vor să rămână singuri… Îmi amintii excursia lor comună din fotografie, toţi aveau privirile întoarse spre ea… şi niciunul nu avea pe chip o expresie de îndrăgostit, o expresie cât de cât de intimitate mai mare (şi dealtfel nici ea nu avea), adică aveau toţi o expresie, ca să zic aşa, de inexpresivitale străină celor ce se iubesc, şi ipoteza că iubea pe unul dintre ei şi era iubită de acela mi se păru inconsistentă, şi fotografia rămase mai departe în mintea mea la fel de enigmatică şi şocantă, imposibilă şi neverosimilă, stupidă, inacceptabilă… La urma urmei, o privea personal, îmi spusei, şi mă grăbii să termin cu rasul. Nu e treaba mea! Şi această gândire făcu să scadă şi apoi să se topească în mintea mea intensitatea acestei bizare reprezentări. O pusese în albumul de familie, s-o păstreze acolo în eternitate. Era, desigur, ceva de preţ şi ţinuse să n-o uite… Să-şi amintească de ea atât timp cât va avea memorie, ea şi urmaşii ei… cât timp va ţine albumul, cât timp cineva va mai recunoaşte în chipurile din el o mamă, o bunică sau o străbunică… Până când hârtia se va îngălbeni, se va scoroji şi toate acele chipuri care au fost odată oameni vii vor deveni fantomatice, vor speria copiii, şi cineva, o mână din alt secol, va arunca totul în foc…

Dar nu acelaşi lucru îl spusei când ne văzurăm apoi la birou. Intră fără indecizia pe care i-o cunoşteam, dar rămase câteva clipe lângă uşă ca s-o văd. Tresării. Pieptănătura îi desvăluia maiestatea chipului aşa cum îmi apăruse prima oară în fosta ei odaie de fată. Îmbrăcase o rochie de o culoare pe care n-o ghicii bine, bleu foncé, dungată cu largi spirale în formă de flăcări verzi. Se

apropie de mine cu aceiaşi paşi care înainte mi se păreau că nu vor mai sosi, lentoare însă care acum o făcea să semene cu o tânără regină… Mă ridicai în picioare… Dar tânăra regină nu se opri, şi în clipele următoare îi simţii braţele ei de zidăriţă într-o îmbrăţişare totală şi ameţitoare. Se parfumase şi sărutul ei parcă şi l-ar fi dat în mijlocul unei grădini înmiresmate. Se uită apoi la mine şi abia atunci o recunoscui: mă privea fix cu ştiuta dar şi simulata ei perplexitate şi cu o desarmantă şi timidă îngrijorare. „Ai văzut? parcă îmi şoptea părăsită. Ai văzut?!" Şi avea aerul că o să se clatine. Da, vedeam… Vedeam pentru întâia oară un astfel de spectacol divin şi nicicând nu mi-aşi fi închipuit că într-o femeie puteau să stea ascunse astfel de comori, de o atât de umilă şi în acelaşi timp de suverană tandreţe… Îi trăsei un scaun şi ea se aşează, şoptind pentru sine, că aşa! adică se bucură că am văzut şi am ameţit şi am ghicit chiar că se va clătina şi a fost din partea mea un gest… că i-am tras la timp acel scaun… Apoi expresia i se schimbă: parcă ar fi vrut să spună că nu putem trăi tot timpul clătinându-ne amândoi. „Ţi-a trecut, zise, ai luat aseară o aspirină şi ai băut un ceai de tei?" „Nu, îi răspunsei, demonul care m-a zgâlţâit atât de tare a plecat singur…"

Dar nu mă auzi, şi atunci reluai fără echivoc, dar parcă în treacăt: „Fotografia aceea trebuie s-o scoţi şi pe ea din album şi s-o pui pe foc". „Am şi scos-o, zise, n-am pus-o eu acolo, a primit-o mama prin poştă, mi-a arătat-o, şi i-am spus s-o arunce la coş, dar n-a aruncat-o, nu ştiu de ce, mama e tare naivă, aseară m-am mirat şi eu când am văzut-o acolo. După ce ai plecat tu ne-am şi certat… Ăştia erau un grup de ingineri care vroiau să înveţe limbi străine şi le-am predat engleza la club vreo şase luni, lecţii intensive, fiindcă trei dintre ei au fost pe urmă trimişi în străinătate. Am acceptat fiindcă mi-au spus că mă plătesc bine. Tocmai părăsisem şantierul şi m-au rugat să merg cu ei în excursie pe litoral…" „Da?! spusei amorţit. Cu opt…" „Da, ce-ţi închipui, erau cu soţiile…" „Care nu apar în fotografie",

spusei visător. „Nu apar, au insistat să aibă o «amintire» de la «profesoara» lor… Hai să nu mai vorbim despre asta, e o prostie… Mama îmi face tot felul de figuri la care nu te aştepţi, vorbeşte, spune tot, nu se poate abţine. Aseară se apucase să povestească fără nici un rost istoria cu aparatul de fotografiat căzut în apă… Şi asta totdeauna când avem musafiri… Ştiu asta de mult, dar de fiecare dată uit… Sunt sigură că în lipsa mea, când m-am dus să prepar icrele, ţi-a făcut cu ochiul că nu ştiu să gătesc. Uneori mă amuză, dar alteori mă enervează. Culmea e că ştiu să gătesc, dar odată am ars eu un crap, şi de-atunci… E drept că era un crap mare adus de tata cu mari sacrificii, nu ştiu de unde, şi era seară şi nu mai aveam nimic în cămară, am rămas nemâncaţi… Ce istorie, cum s-a supărat, parcă ar fi fost Cănuţă om sucit, care se desparte de nevastă-sa din pricina unui crap ars, în timp ce înghiţise mai înainte de la ea chestii mult mai… Aşa e şi mama, câte nu-i fac eu, rabdă de mă face să am remuşcări, şi când colo e şi mirată că îi cer scuze. Şi pe urmă deodată i se năzare din te miri ce, şi degeaba fac mea culpa, nu uită, şi abia aşteaptă un musafir să mă ponegrească…” Mă înveselii. „Nu?! zise. Nu e aşa că ţi-a făcut cu ochiul?” Izbucnii în râs. „Nu chiar!” zisei. „Ba da, ba da, ca dovadă că a venit peste mine în bucătărie să se uite… Mi-e foarte dragă, e o mamă ideală, dar… Când am fost dată afară din facultate s-a purtat extraordinar. «Lasă, Suzy, mi-a zis, o să spăl şi rufe pentru tine, dacă o să fie nevoie…»„ „Nu, zisei, aseară nu mi s-a părut nimic nefiresc.”

Se uită în altă parte şi tăcu, dând din cap, adică nu e aşa, ştie ea ce spune… „Puţin a lipsit în istoria cu aparatul să nu înceapă să povestească cu lux de amănunte că eram, acolo pe lac, cu logodnicul meu, reluă. Bun! Eram! Şi ce rost avea să-ţi spună ţie un asemenea lucru care nu mă privea decât pe mine? Ai să vezi, te previn, că o să-ţi dea un telefon…” „Chiar?” „Daaa, mă iubeşte, o să te roage să mă protejezi, sau cine ştie ce parascovenie… E foarte ataşantă, după ce-

ai plecat şi s-a terminat cearta, ce crezi că mi-a spus, chipurile, ca să mă împace? Te-a vorbit de bine, «mă şi mir, zice, că se uită la tine un om aşa de serios»! Ca şi când cine s-a uitat până acum la mine ar fi fost neserios! Asta ca să mă flateze, îţi dai seama. Şi mi-a mai spus ceva (şi se uită la mine cu o intensă ironie în luminile ochilor), ştii ce?" „Nu, zisei, nu bănuiesc!" „Că eşti chipeş!" „A! exclamai, frumos! Şi serios, şi chipeş! Combinaţie rară!" „Dar tot aşa, ca şi când fostul meu logodnic ar fi fost o stârpitură!" „Şi bineînţeles că nu era! Nici nu e de imaginat că te-ai fi putut logodi cu un strâmb!" „Soţia ta cum era?" răsuci ea deodată, vertiginos, dialogul, iar eu acceptai manevra fiindcă expresia chipului ei era de o extraordinară intensitate stăpânită. „Normală!" „Lasă tu asta, cum era, blondă, brunetă?" „Şatenă!" „Înaltă sau scundă?" „Foarte voinică." „Bun, şi era frumoasă sau urâtă?" „Şi una şi alta!" „Am înţeles, şi când era frumoasă cum era?" „Hm! Se vedea la rădăcina nasului o distanţă lată între ochi, semn al unei voinţi încăpăţânate şi indestructibile.' „ça te mettais à l'épreuve… Bun, şi ce ciorapi purta?" Mă pufni râsul. „Purta ciorapi cu dungă sau fără?" preciză ea. „Fără! Ce semnificaţie au ciorapii?" Nu-mi răspunse, se uită într-o parte în felul ei, ca şi când n-ar fi auzit întrebarea.

Expresia i se schimbă, părea mulţumită de sumarul interogatoriu. „După-masă, zise, ne plimbăm şi noi doi puţin?" „Da, zisei, e vreme frumoasă, am putea ieşi prin pădure. Te invit la cârciumioara din cartierul meu. Îţi convine? Sau ai vrea să mănânci acasă?" „Daaa, zise, la cârciumioara! Îmi convine perfectamente. Plecăm împreună de-aici, nu?" „Bineînţeles, dacă nu te deranjează că o să fim văzuţi de gaiţele de sus!" „Daaa, se nelinişti deodată, dar mai mult simulând, nu e bine să fim văzuţi, chiar plec în biroul meu (şi se ridică), aşteptăm mai bine un sfert de oră să se care ele şi pe urmă plecăm şi noi."'

PARTEA A NOUA

I.

Începu astfel să-mi placă foarte tare de ea, deşi când rămâneam singur aveam foarte net sentimentul că de-ar fi să nu ne mai vedem m-ar fi cuprins o melancolie pe care în clipa aceea chiar o doream. Câtva timp mă iritai de ceva, până aflai despre ce era vorba şi cedai. Nu de faptul că era vorbăreaţă, dimpotrivă, asta începu chiar să mă încânte, fiindcă foarte adesea ţâşnea din vorbăria ei o astfel de surpriză încât stârnea în spiritul meu o mare veselie, aşa cum se întâmplase în dimineaţa aceea în birou când se interesase de ce fel de ciorapi purta Matilda. Aveam senzaţia că mă împiedica să-i spun ceva esenţial. Asta mă irita. Chiar şi atunci când tăcea (şi cu timpul impresia că era vorbăreaţă într-un fel calculat mi se confirmă) mă trezeam cu gândirea blocată.

Încercam să-i vorbesc, dar fie că nu mă asculta, fie că mă urmărea doar până la un punct şi deodată… (mă făcea să schimb vorba…), fie că mă apuca de braţ şi mimând uimirea, îmi spunea că asta e ceva extraordinar, contrariindu-mă, fiindcă nu găseam nimic deosebit în ceea ce îi spusesem. Singurătatea mea lângă ea mă făcu să ies de sub farmecul iniţial al primei noastre zile în care parcă prea repede… şi îmi păruse o adorabilă creatură. Da' era, mă întrebai, era în realitate? Ce se întâmplase cu minunatul ei surâs? Se stinsese pentru totdeauna? Începui, în timpul interminabilelor ei sporovăieli, în timpul meselor la „cârciumioară”, în timpul îmbrăţişărilor la mine în odaie sau al plimbărilor prin pădure, să mă uit la ea cu atenţie. Unde îi sboară gândul? mă întrebam. Chiar credea că mi se păreau pasionante desvăluirile ei?… Amintirile ei din copilărie. când fugise uite pe colo tocmai pe deal să se dea cu săniuţa şi o prinsese rapida coborâre a serii şi se rătăcise în oraş, şi ce păţise acasă… El da, se rătăcise, şi ce era cu asta?! Bun! Şi ce păţise? Că o certaseră… Mă uitam pe cer, să-mi sboare gândul, să iau martori norii că nu pricepeam absolut deloc ce plăcere îi făcea să vorbească singură. Îl înţelegeam în schimb pe primul ei iubit, de ce o

părăsise. Te pomeneşti, îmi spuneam, că o fi crezând şi despre mine că sunt un mutălău. Da, stai să vezi, şi mă apuca o clipă de mână, să stau, ca şi când, cine ştie, mi-ar fi trecut prin cap s-o iau la fugă – (surâdea ironic de această intenţie a mea) ce mai păţise odată când nu se ştie de unde făcuseră ei rost (care ei? copiii cu care se juca!) de o seringă da, da, o seringă adevărată, şi ea le făcea injecţii în braţ, cu cerneală roşie… stăteau la rând cu braţele suflecate şi ea cu seringa în mână potrivea acul în piele şi hârşti! râsete generale, râdea fetiţa de-atunci, râdea fata de lângă mine, râdeam eu fals, dar nu râdeau şi copiii? Nuuu! Cum o să râdă, plângeau! (şi iar râsete generale) plângeau, săracii, dar niciunul nu fugea, hi, hi, era la injecţie, cum o să fugă, toată lumea trebuia să stea la rând, până într-o zi când unul din ei făcu o bubă la braţ şi se află cine era cu isprava şi treci încoace, Suzy, afurisito (a luat-o mama s-o pedepsească, dar i s-a făcut milă şi a fugit din hol, dar a rămas tata), ei, atunci a mâncat şi ea bătaie, a desvelit-o la fund şi jaaap… hi, hi!… Nu (pe acest hi-hi apărea, ia uite, de astă dată prelungit, uitatul surâs), nu, nu se stinsese pentru totdeauna acest surâs complice supus, stăpânit şi tăcut al fiinţei ei lăuntrice… Cum, nu ne sărutăm şi noi doi puţin?! Daaa, nici vorbă…

„Lasă-mă să vorbesc, parcă îmi sugera (dar uneori îi scăpau şi frânturi de idei), tu nu eşti o problemă, ştiu că eşti superior, cu mine e ce e… ştiu că ţii la mine, nu prea mult, nu poţi încă să mă iubeşti, acum mai degrabă iubeşti iubirea, ai vrea să iubeşti, chiar foarte tare, dar eşti încă prea independent… şi aşa e foarte bine, rămâi aşa… cu mine lucrurile sunt mai complicate, nu căuta să afli mai mult dincolo decât ceea ce par, aşa sunt chiar, o aparenţă…”, totul sugerat sau exprimat printr-un joc de expresie care o făcea mereu prezentă, din ton, priviri, modulaţia glasului, sărutări, dulci şi lacome, încremeniri uluite uitându-se ţintă la mine, nelinişti tă că descoperea un necunoscut, „şi ce-o să se întâmple cu noi doi, chiar o să ne îndrăgostim unul de altul? Hai să nu ne mai gândim la asta!”

Să nu ne mai gândim! Începui să surâd, bine, să nu ne mai gândim!… să nu ne mai gândim chiar deloc, să renunţăm la acest obicei prost, care nu ne aduce decât ponoase. Astfel cedai, nu mai gândeam, senzaţie bizară de pierdere a identităţii (asta exprimat pretenţios), popular prostire. Chipul ei, astfel privit, adică în tăcere (se ştie că atunci când taci, priveşti mai mult… nu cumva asta era şi intenţia ei secretă?), începu să mă obsedeze. Avea gura nespus de frumoasă (niciodată nu se ruja), conturul buzelor delicat şi pur, fără nici o sugestie de senzualitate, râsul inocent şi cristalin, ovalul obrajilor fără cusur aparent, urâta adolescentă de altădată se topise cu totul în maturitatea care venise (tot nu ştiam câţi ani are, douăzeci şi cinci, douăzeci şi şapte?) Urechile îi erau puţin mai libere decât ar fi trebuit, dar foarte puţin, aşi zice atât cât era necesar, printr-o bizarerie a naturii, ca să-i accentueze expresivitatea deosebită a chipului ei alb, de transilvăneancă (există un alb al chipului de Transilvania, păstrat de puritatea aerului de pădure, spre deosebire de cel de câmpie, din Bărăgan, mai închis, mai amestecat, ars de verile lui toridă).

Nu simţeam, dar îmi dădeam seama că, nici vorbă, mă îndrăgostisem de ea, dar într-un mod incredibil, adică nu aşa cum ştiam eu că mi se poate întâmpla, ci parcă aşa cum i s-ar putea întâmpla ei. Mă îndrăgostisem în locul ei… Eu (fiinţa mea lăuntrică) aşi fi zis că rămăsesem rece, insensibil şi pe deplin independent… Straniu transfer!

Îi spusei acest lucru şi râse cu neîncredere, cu ironie, în cascade (roşind însă, cum să creadă aşa ceva?). „Şi cum e? zise cu maliţie, să mă simt flatată sau jignită?" Dar oricum sentimentul ei era în altă parte, vroia totuşi să-i explic ca să se distreze. Bună ocazie să-i vorbesc, să-i spun ceea ce mi se întâmplă după ce ne despărţim, şi-i spusei cum aprind adesea veioza smuls din primele clipe din somn de o şoaptă misterioasă, glasul ei care mă chema. „M-ai chemat?!" „Bineînţeles", îmi răspunse scandalizată că aveam, în acest sens, îndoieli. Cum tresar cu putere pe străzi văzând-o întruchipată în alte făpturi, ubicuitate care se poate produce prin trimiterea în lume a fiinţei noastre de către o forţă misterioasă şi pe care cei care ne-au văzut simultan în două locuri diferite pot s-o confirme… Dar nu mă lăsă nici măcar să-i răspund la întrebare. „Sigur, zise, toată lumea vrea să se îndrăgostească celălalt, uite ce i se pare lui straniu! Zi mai bine că nu mă iubeşti şi lasă tu teoria transferurilor misterioase." „Oare?! reflectai. Stai să mă gândesc!" „Gândeşte-te!" spuse cu o astfel de intonaţie încât înţelesei că nu-mi acorda pentru asta prea mult timp.

Stăteam pe un dâmb lângă un mic afluent al râului care înconjura oraşul. Pădurea, în zare, pe marele deal veşnic prezent, îşi arăta strălucirea de aramă, de galben şi de verde, uriaş covor care cădea prin văi adânci şi se ridica pe creste sub un soare încă blând, în acea toamnă de vis (cum mi-a rămas în amintire). Tăcui. Gândurile mele îmi părură mici… Avea dreptate, pentru a fi siguri dorim totdeauna să se îndrăgostească întâi celălalt. Pe urmă mai vedem noi ce-o să fie. Dacă se îndrăgosteşte şi dacă ne place (fiindcă s-ar putea abia atunci să nu ne mai placă) venim şi noi din urmă

cu aerul că suntem la unison – şi dacă nu, bine am făcut că nu ne-am înşelat. „Şi totuşi, îi spusei, am această certitudine bizară că m-am îndrăgostit în locul tău!” „Bine, şi tu, tu ce simţi? Lasă-mă pe mine! Un semn bun, continuă ea precipitat, ar fi că ai început să spui lucruri ridicole şi sofisticate. Eu ţin foarte tare la tine, mi-eşti foarte drag, dar nu în locul tău, ci al meu! şi râse de-a dreptul batjocoritor, fără nici o precauţie. Mi-ai plăcut mai mult în prima noastră zi, când mi-ai spus tu, primul, acest lucru, ţi-aminteşti, ţi-aminteşti?” „Daaa”, ezitai, sau mai degrabă o imitai, lăsând să apară în glasul meu intonaţia glasului ei când exprima ceea ce gândesc lucrurile… „Păi vezi? mă blocă. Păi vezi?!” repetă de astă dată ca şi când m-ar fi pus faţă în faţă cu mine însumi, cu un reproş că de fapt mă ascundeam de ea, când mult mai simplu ar fi fost să…

II.

Cât de rare şi de puţine erau aceste scene directe când vorbeam despre noi! Dacă ar fi fost mai dese cred că mi-aşi fi pierdut repede capul. Se vroia simplă, dar farmecul fiinţei ei era atât de ferit, încât orice destăinuire smulsă mă făcea să simt un straniu regret. Vroiam să-i descopăr repetirile, fiindcă orice se repetă, începând cu răsăritul şi apusul soarelui, cu alte cuvinte să-mi pot reprezenta punctele cardinale ale caracterului ei. Simţeam că, fără s-o iubesc, mă subjugă. Frumuseţea unei flori e cifrată în sământă, dar adesea sămânţa asta poate fi halucinogenă… Nu era ascunsă, dar ceea ce arăta nu era revelator, şi aveam senzaţia că chiar dacă, dotat cu o putere supranaturală, aşi fi putut să văd lumea cu ochii ei, până la sursa gândirii şi a sentimentelor, n-aşi fi descoperit nimic peste ceea ce exprima ea prin cuvinte şi gesturi, surâs şi ocheade, tăceri sau cascade de veselie. Vălurile care acopăr sufletul şi pe care, dându-le la o parte (cum spune Tolstoi că procedează artiştii), am descoperi chiar sufletul, ea nu le avea. Însemna cumva acest lucru că era vulnerabilă? Vălurile protejează. Din povestirea ei de fostă studentă reieşea că nu,

dimpotrivă, era bine apărată. Aveam copleşitoarea impresie că alchimia fiinţei ei era permanent dată pe faţă, că nu se cenzurează nimic din ceea ce e acolo şi că în fiecare clipă spectacolul interior se proiectează în afară şi timpul trăirii ei curge asemeni unui râu. Râul are însă o albie, cu maluri râpoase sau pline de ierburi şi un cadru uriaş, o câmpie sau nişte dealuri împădurite. Sufletul ei însă parcă nu avea hotarele obişnuite, sau nu le vedeam eu conturul, cum ar fi calitatea inteligenţei (ai fi zis că era dincolo sau dincoace de ceea ce numim noi astfel), fermitatea, de pildă, a prejudecăţilor (cine nu le are şi cine nu ştie cât sunt de rele?), gândul, dacă nu chiar obsesia viitorului ei de fată (ce fată nu se gândeşte la măritişul ei, la întemeierea unei familii, la un loc bun în societate şi în profesiune?). Ei bine, Suzy nu părea să aibă aceste obsesii, ci mai degrabă un fatalism senin: „dacă o să mă mărit, bine, dacă nu, trăiesc şi-aşa, îmi răspunsese o dată cu o seninătate agresivă, ba chiar cu un ton mai ridicat, de ce neapărat să mă mărit, să dau peste un prost care o să vrea – e bărbat, nu? – să-i spăl ciorapii, sau şi mai rău, să vrea să mi-i spele el pe ai mei” (râs batjocoritor şi vesel, ca în faţa unei mari comicării). Caracterul, această albie peste care apele sentimentelor noastre nu pot trece decât rar, când îl inundă (sau poate niciodată), şi care ne defineşte şi ne urmăreşte până la contopirea finală cu marele Tot, la ea era în mod uimitor inexistent. Mi-era imposibil să cred că era atât de ascuns încât nu-l descifram eu, sau că nu era încă format. Când se zice despre cineva că n-are caracter se subînţelege că e liber pentru toate relele. Nu cumva…?! Cine poate să ştie? Caracterul fiind daimonul nostru, cum spuneau cei vechi, la unii poate fi absent, lăsând conturul unui caracter… Dar cel adevărat poate într-o zi să apară pe neaşteptate şi să… Nu, Suzy ştia tot ce trebuie să ştie o fiinţă umană, nu avea, să zicem, ezitări în faţa unui fapt care se petrece sau în care se pomenea implicată, era adică o fată matură şi cu un ferm cod moral, cum se dovedise în timpul tragicului eveniment

din facultate, adică putea să descifreze fără ezitări binele şi răul, şi fără să fie laşă, să simtă frica, să se sperie chiar şi retrospectiv, încercând să înţeleagă ceea ce e nefiresc.

Înainte s-o cunosc devenisem meloman, ca mulţi alţii în acei ani. Melodia fără cuvinte nu are un sens depistabil. Muzica religioasă a lui Bach era de fapt laică, se spunea. Da? S-o ascultăm deci. Reconsiderările marilor valori ale trecutului n-o atingeau, deşi ici, colo, în pauzele dintre concerte şi înaintea lor, voci foarte docte afirmau la microfon că exprimă, „zugrăveşte", e în opoziţie cu… Să fie! Bine că putem s-o auzim… Astfel, Palestrina, Corelli, Vivaldi, Bach, Haendel, Haydn, Mozart, Beethoven reînviară pentru publicul nostru, care crezuse o vreme că toţi aceştia vor fi…

Îmi cumpărai şi eu un picup şi plăci. Luni întregi ascultasem de pildă Matheus passion de câteva ori pe zi. Într-o seară îmi pusei un nou disc, cu Dans macabru de Saint Saëns. Mă apucă groaza. Mi se părea că şi văd aievea scheletele rânjind, dansând şi oasele lovindu-se frenetic unele de altele. Oprii discul. Mania muzicii îmi sensibilizase atât de tare auzul, încât am putut avea o astfel de reprezentare paroxistică. Era un simptom: ajunsesem la saturaţie. Căutai atunci discuri străine de muzică uşoară şi renunţai o vreme la Bach şi Haendel. Încântată să-mi facă un serviciu, gazda mea, răscolind în discoteca ei veche, îmi aduse un teanc de discuri cu cântăreţi de altădată. Într-o zi mă şocă unul cu o frază muzicală fără cuvinte, o melodie care îndată ce o auzii mi se păru atât de curioasă în înlănţuirea ei sonoră, încât o pusei de zece ori, să-i pot descifra secretul melodiei. Era însă imposibil. Îndată ce se termina nu-mi mai rămânea în urechi decât o chemare, un extaz, un strigăt parcă din junglă al unui negru, în care se amestecau iubirea, împlinirea, temerea obscură, adoraţia şi superstiţia. Totul concentrat într-o armonie atât de strânsă. Încât arunca parcă în aer ca o dinamită geometria cântecelor noastre europene atât de leneşe. O puneam din nou: nimic, o melodie diamant, strălucitoare şi cu neputinţă

de memorat. O pusei atunci pe o turaţie lentă de 45. Vocea însă se îngroşă şi nu se mai auzi decât un behăit, un fel de muget de bivol bolnav. Luai placa şi într-o vizită la Ciceo i-o pusei şi lui. „Formidabil, zise, mai pune-o o dată. Nu înţeleg nimic, dar e extraordinar! Lasă-mi-o până sâmbăta următoare.” Iar când ne revăzurăm îmi spuse că a pus-o la mai mulţi inşi, printre care şi un profesionist, şi că a fost distracţie mare. Nimeni nu reuşea, încercând s-o redea, decât să emită un soi de răcnete caraghioase şi atât de groteşti încât îi apuca pe toţi un râs nebun. Nu poţi prinde secretul unei rase necunoscute chiar dacă îl ai la îndemână zgâriat cu fidelitate pe o placă.

Tot astfel era şi ea. O vedeam zilnic, prezenţa ei îmi încânta sufletul, dar vorba lui Hamlet, dacă nu poţi cânta la un simplu instrument fără să te fi străduit dinainte să-i descoperi secretul, cu atât mai puţin vei reuşi să descoperi sufletul cuiva care nu doreşte (sau nu poate) să ţi-l desvăluie. În mod naiv crezusem că m-am îndrăgostit de ea în locul ei. Degeaba, îndată ce rămâneam singur, mi se făcea iar dor s-o văd, prins de iluzia că a doua zi voi întâlni acest dor al meu investit. De obicei chiar aşa li se întâmplă aproape tuturor. A doua zi întâlneam o fiinţă aproape necunoscută, pe care n-o puteam memora, cum nu putusem memora fraza aceea comprimată şi indescifrabilă. Nerăbdarea cu care aşteptam să treacă orele, să treacă noaptea, să mă trezesc dimineaţa, să-i văd iar chipul şi poate şi surâsul, să-i ascult vocea ei voalată, ai cărei debit altădată mă iritase iar acum îmi suna ca o melodie plină de vrajă, toate acestea erau ale unui îndrăgostit, dar…

Dar nimic din ce simţeam eu şi trimeteam spre ea nu se întorcea înapoi spre mine, cu o încărcătură îmbogăţită, după încredinţarea tuturor îndrăgostiţilor, care simt, şi li se confirmă când se revăd, că amândoi au aşteptat cu aceeaşi febrilitate trecerea timpului, pentru ca apoi toate acestea, dor, visări, şoapte spuse în intimitate, minunata plutire în mers, senzaţia de zbor, sentimentul indescriptibil de

împlinire, de ataşament şi părăsire, o îmbrăţişare pasionată, să se transforme într-o curgere acum comună, continuă şi amplificată de încredere, entuziasm, golire a întregii noastre fiinţe de sentimentul ascuns al tragicului, contopire pe care o numim fericire… Dar nu puteam să spun nici că eram contrariat. Da, aşi fi spus fără vreun sentiment abisal că eu o iubesc şi ea nu, şi aşi fi aşteptat liniştit ca totul să-mi treacă şi ruptura să vină într-o zi de la sine. Mi se întâmpla chiar să contemplu senin această perspectivă. Dar… Iarăşi dar! Era suficient doar să gândesc acest lucru în prezenţa ei, ca să tresară cu putere şi o suferinţă acută, însoţită de panică, să i se aştearnă pe chip. „Ce e cu tine, zicea, cu o îngrijorare care nu mai disimula nimic, cu privirea rătăcind fără sprijin în ochii mei, repetând cu o şoaptă gravă, plină, ca o lovitură de gong: mă auzi, ce e cu tine?!” Şi atunci tresăream eu însumi ca trezit dintr-un somn şi alungam gândul despărţirii ca pe o fantasmă…

Într-o zi însă nu-l mai alungai, fiindcă nu mai era în puterea voinţei mele…

III.

Eram la mine acasă, pe o vreme atât de urâtă încât nici cele două mari geamuri, care totdeauna îmi aduceau mult aer în odaie, nu mai reuşeau să mă facă să simt că pe lume există lumină: ploaia deasă, cerul parcă prăbuşit şi pierdut în negură sugerau sfârşitul lumii, care ar fi putut semăna cu această pâclă geologică, reapărută după cine ştie câte milioane de ani de când soarele o alungase de pe pământ. „Vreme infectă, zisei, parcă niciodată iarna nu şi-a anunţat astfel sosirea…” „Lasă tu vremea, îmi spuse, nu vremea e de vină că arăţi tu aşa de independent.” I-auzi! gândii. Deci a fi independent e o culpă. Tăcui însă mai departe, căci tonul ei spunea mai mult decât sensul vulnerabil al cuvintelor, iar eu învăţasem (sau mă învăţase) să n-o judec după cuvinte. Părea totdeauna vulnerabilă. Cum să rezist? „Niciodată, continuă, n-ai fost tu afectat de vremea rea sau

bună. Dimpotrivă, prima oară când am venit la tine erai fericit că eram udă de ploaie.”

Nu ştiu de ce mă pufni râsul. Adevărurile ei erau totdeauna însoţite de un evantai de sugestii, protest infantil (să nu devii brutal şi să jigneşti o fetiţă!), reproş voit exagerat şi în acelaşi timp parcă imediat retras, să nu-ţi închipui că chiar îţi fac această favoare, dar totuşi să ştii că eşti vinovat… „De ce râzi?”, zise surâzând ea însăşi cu ironie, a cărui tandreţe întoarsă în interior, spre siguranţa de sine că se ştia iubită, mă oprea totdeauna să duc cu ea până la capăt o discuţie mai gravă. De astă dată însă rezistai, rămăsei mai departe ţeapăn întins în pat lângă ea, cu mâinile sub ceafă şi cu adevărat turburat de întunericul care începuse să se lase peste o zi aşa de întunecată.

Aprinsei veioza şi urmă o tăcere lungă. Nu mă uitai la ea s-o văd cum arată. Vroiam să se uite ea la mine şi să mă vadă. „Ah! strigă deodată cuprinsă de o spaimă practică. Trebuie să fie târziu, plec!” Şi sări sprintenă peste mine şi începu să se îmbrace. Aşa deci! îmi spusei, pleacă, e de acord să ne despărţim, gândul meu neexprimat n-o mai turbură, îi e frică însă ca nu cumva să-l formulez, n-ar suporta. Nici nu ştiam dacă chiar aveam s-o fac, dar mi-era clar că prezenţa ei nu-mi mai apărea încărcată de vrajă. Aşa era, a simţit că vreau să-i spun ceva şi, cu toate că sâmbetele şi duminicile le petreceam la mine, acum vroia să plece. Oare? Da, de-a binelea, îşi trăsese botinele şi acum îşi căuta mantoul, dacă nu cumva vroia s-o opresc. „Stai, zisei, unde vrei să pleci?”, fără să adaug că nu înţelegeam de ce se abătea de la… „Bine, mai stau, zise cu vocea ei voalată şi impersonală (când voia să-şi păstreze deplina ei voinţă de a decide), dar trebuie să plec!” Nu-i spusei că nu mă anunţase dinainte că voi petrece acest week-end singur… Mă ridicai şi mă îmbrăcai şi eu în tăcere. Bine, gândii aşezându-mă în fotoliu în faţa ei, nu vroia să mai stea, nu vroia să mă asculte. Foarte bine! „Vreau să-ţi spun ceva”, zisei totuşi. „Da, te ascult!”, răspunse ea docilă. Îmi luai capul în mani. Cum să-i

spun? Cu ce să încep? Se adunaseră prea multe şi cum aşi fi putut să-i vorbesc aşa cum stătea, fără să pară, pe picior de plecare? „Cred, zisei, că ar fi bine să ne despărţim!” Se uită la mine cu chipul, dar nu cu ochii, şi îmi spuse fără umbră de îndoială că ceea ce auzise ar fi posibil: „Nu vorbi aşa, zise, mâine o să-ţi pară rău de ceea ce ai spus!”. Bine, gândii, o ruptură numai prin cuvinte nu poate fi credibilă. Trebuie făcută în fapt. Dacă pleacă, mă hotărâi, am să încetez s-o mai văd, fără declaraţii de despărţire, care nu sunt crezute: ştia ea mai bine că pe urmă o să regret… „Dar nu asta ai vrut să-mi spui, zise. Nu?” Era clar: mă avea în mână. Îmi ghicea, fără greş, gândurile. În curând, din lipsă de mister, aceste gânduri ale mele or să înceapă s-o plictisească. „Dealtfel nici nu ştiu ce vrei să-mi spui, de te porţi cu mine aşa de brutal”, reluă de astă dată cu o intonaţie necunoscută, oricum pentru întâia oară fără vreun evantai interior de sugestii contrarii şi pline de farmec: direct, sigură pe sine, cu o brutalitate rece pe care tocmai mi-o atribuise. (Deci nu fi tu brutal, ca să fiu eu!) „Am plecat”, zise, şi se ridică şi o luă spre uşă. Îi privii paşii ei şovăielnici, care ai fi zis că mergeau înapoi (demult nu-i mai avusese: racule! gândii, zodie bizară, chiar o să pleci?). Aşteptai să pună mâna pe clanţă şi să se întoarcă spre mine… Aşa şi făcu: „La revedere”, spuse umilă ca la început când intrase după concediu, în biroul meu şi ieşise cu mapa sub braţ, în care ai fi zis că nu ducea hârtii contabile, ci stranii documente în care erau înscrise cu semne cabalistice rele prevestiri care îi apăsau soarta. Sării şi într-o clipă fui lângă ea şi îi desfăcui mâna de pe clanţă. Nu se opuse, dar rămase decisă: „Trebuie să plec!”, zise ferindu-se să mă privească. „Nu!”, zisei. „Ba da, te rog să mă laşi să plec!”. „Nu!”, repetai şi îi pusei pe braţ mâna pe care mi-o retrăsei în clipa următoare, simţind din uşoara ei tresărire că era, fizic, intangibilă. Se resemnă şi începu să se uite pe fereastră. „Te rog să mă laşi să plec”, spuse iar şi în aceeaşi clipă două lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji. „Nu,

răspunsei, nu înţeleg de ce trebuie să pleci, şi dacă te las, pleci pentru totdeauna!”.

Nu auzea şi deodată izbucni în hohote. Îşi împreună mâinile şi se uită la mine în sus cu chipul înecat de neverosimile lacrimi: „Te rog, lasă-mă să plec!”. Era o halucinaţie? Se repeta o scenă cu Matilda? în care însă nu mie mi se spunea să plec… Dar nu avui timp să-mi viu în fire. Mă ocoli cu o dibăcie de felină şi n-o mai văzui. Plecă. Sau, mai bine zis, pieri, fiindcă nu auzii nici paşi precipitaţi şi nici uşi deschise sau trântite. Mă întorsei însă imediat pe urmele ei, ieşii pe palierul pustiu, coborâi în goană în stradă să-i văd măcar silueta îndepărtându-se. Nu era, dispăruse, ai fi zis că zeii întunericului şi ai ceţii o răpiseră îndată ce ieşise. Revenii în odaie, stinsei lumina şi mă aşezai liniştit la geam. Ei, mă întrebai. Ce-ai aflat? E în disproporţie mare ceea ce s-a întâmplat cu puţinul lucru care ţi s-a desvăluit despre ea. Ce ţi s-a desvăluit? Da, o surpriză, e o fată slabă, nu suportă ceva, dar ce anume? Ceea ce unuia i se pare firesc, pe celălalt îl sperie. Da, foarte tare… Nu e rău, gândii. Nu s-a terminat rău. Dacă pentru nimic (fiindcă nu-i făcusem chiar nimic, absolut, nici măcar nu-mi descopeream o intenţie cât de vagă şi obscură de a-i pricinui vreun rău), dacă deci numai pentru atât, că dorisem să nu plece, se îngrozise atât de tare, ce s-ar întâmpla dacă răul s-ar abate cu adevărat pentru o clipă asupra mea? Şi nimeni nu e invulnerabil toată viaţa în faţa pornirilor iraţionale, a stărilor în care ispita maleficului învinge, a bănuielii că nu suntem iubiţi, că suntem trădaţi, înşelaţi sau pur şi simplu duşi de nas – cine suportă să fie dus de nas? Nu, nu se terminase rău, dar păcat, îmi spuneam, mi-era aşa de dragă, o să-mi fie greu să-mi iau gândul de la ea. Să-mi iau gândul! Dar cine mă silea? Nimeni, putea să-mi rămână dragă chiar dacă s-ar fi măritat şi aşi fi întâlnit-o pe stradă cu bărbatul de braţ. Nu era nici o îndoială, cum fusese cu mine nu mai putea să fie cu nimeni altul (sau chiar dacă ar fi fost, acel altul nu putea

să fie ca mine, deci ca să-i placă, şi ea trebuia să fie alta… niciodată un adevăr nu putea fi mai evident!). Şi atunci de ce mi-ar păsa? Chiar! Iată, ne despărţiserăm şi mă simţeam perfect liniştit şi detaşat…

IV.

Ca şi când n-aşi fi ştiut că nu liniştea şi detaşarea sunt semnul despărţirii. Ba nu! Ăsta era semnul, astfel se petrecuse cu Nineta şi Căprioara. Dar nu cu Matilda! Oricum, adormii cu sentimentul că nu se întâmplase nimic. Da, se speriase de ceva, asemeni copiilor care încep să urle din senin (aşa ni se pare nouă!), o să aflu eu, dacă o fi să aflu, dacă nu cumva această reacţie nu era chiar semnul că evoluam pe orbite foarte îndepărtate, că ne apropiasem unul de altul o perioadă oarecare de timp pentru ca apoi să ne detaşăm pe imensa elipsă pe care fuseserăm proiectaţi la naştere, pentru a nu ne mai întâlni niciodată.

Bineînţeles că nu se întâmplase nimic! Uitasem că a doua zi după astfel de însingurări din partea mea (e drept că asta fusese cea mai neagră şi mai lungă), avea totdeauna acest aer, această expresie de reproş sfios… Că a fost bruscată, ea care… Ei! Ea care, ce?! „Cum, şoptea, aşa? Nu mă mai iubeşti? Am ştiut eu…!” Şi într-adevăr coala cu semne complicate şi indescifrabile a acestei iubiri se făcea iarăşi albă şi sentimentul că ieri nu s-a întâmplat nimic copleşea, în faţa unui nou azi, ranchiunele mele, stările de iritare care se acumulaseră, îndoielile adânci care îmi dăduseră târcoale.

Intră în biroul meu şi se opri lângă uşă: era, ai fi zis, întruchiparea smeritei lui Dostoievski, dar fără nimic din aversiunea ascunsă şi fatală a acelei eroine pentru cămătarul cu care fusese silită să se mărite (eşuase în strădania ei încăpăţânată de a-i dovedi fostului ofiţer că refuzase să se bată în duel fiindcă era un laş şi un ticălos; smerita, care de fapt nu era smerită deloc, se aruncase pe fereastră). Bineînţeles, nici eu nu eram acel cămătar! „E voie?!” îmi şopti ea dintr-o parte, cu aerul că eu aşi putea să

zic nu (şi cu tandra ei ironie că asta n-o să se întâmple decât dacă aşi putea să rezist ochilor ei mari şi frumoşi, glasului ei catifelat şi colorat, de o dulce uimire, gurii care în astfel de clipe se frăgezea şi se făcea mai pură decât a unei inocente fetiţe) sub imperiul unei intense dorinţi ca fiinţa ei să fie protejată, să fie iubită, să fie lăsată, în voia ei, ea care… Ei, ea care ce? Ce anume din fiinţa ei putea fi prins şi să zici: este?! Chiar nu se întâmplase nimic ieri şi în general chiar nu-mi făcuse niciodată nici un rău…?

Surâse, ghicindu-mi aceste întrebări şi acest surâs şterse ca un suflu de generozitate năvalnica hotărâre de a mă despărţi de fiinţa aceasta care îmi aştepta, umilă, învăluindu-mă cu privirea, răspunsul de care era sigură. Mă ridicai de la birou şi mă apropiai de ea. „Te iubesc!” îi şoptii. „Da?! îmi şopti la rândul ei. Atunci cere-ţi iertare pentru purtarea ta de ieri!”

Ei, aia e! Izbucnii în râs. „Da, strigai plimbându-mă cu paşi mari de la un capăt la altul al biroului, foarte vesel, realmente înveselit, bineînţeles că îmi cer, dar nu ştiu pentru ce, ce dracu, Doamne iartă-mă, ţi-am făcut?! Ar fi o mare victorie pentru mine dacă aşi afla!” Ea avu de astă dată un surâs interior: „Lasă că ştii tu! zise. Ai fost brutal!” Fui gata să-i răspund că oricât s-ar părea de ciudat, brutală a fost ea, nu eu, dar mă întrerupse repede, cu un glas practic şi hotărât: „Hai să nu mai vorbim despre asta! Spune mai bine ce facem azi! Ai dreptate, continuă volubilă, e o vreme infectă, mergem la tine şi-i spui tu lui nenea ăla de la cârciumioară să ne aducă totul sus şi o sticlă din vinu-acela alb, ştii care… Aşi putea să beau, din el, ăhă, chiar şi-o sticlă întreagă, numai eu singură!” Părea încântată că e în stare de o asemenea ispravă. Mă oprii lângă uşă, pusei mâna pe clanţă să simt din vreme dacă cineva, vreun funcţionar, ar vrea să intre şi îi spusei: „Bine, acum du-te în biroul tău, te aştept la mine acasă.” Dar nu-i deschisei uşa. „Suzy, îi şoptii, te iubesc!” Îşi apropie chipul de-al meu şi îi văzui o expresie gravă, voit rătăcită. Îmi repetă spusele ca

şi când era întâia oară când le auzea: „Mă iubeşti? Victoraş, mă iubeşti?”. „O, tresării auzind din gura ei diminutivul, te iubesc atât de tare, că vor să sune la salvare!” „Asta ce mai e?” „Un poet, acolo unde-am fost, mi le-a spus înainte de a muri să i le transmit iubitei lui; ascultă:

Iubito, mă gândesc la tine Ca un borfaş la ceasul unui lord Şi se ciocnesc în carnea mea drezine Şi caii au atac de cord.” „Cum?! strigă, îndepărtându-se de uşă (nu vroia să plece!), mai spune o dată' (şi se uită vrând parcă să ia martori nişte inşi că n-a mai auzit până acum o astfel de gravă năzdrăvănie). Lăsai clanţa şi începui iarăşi să mă plimb… „Frumoase versuri zisei, şi abia acum îmi dau seama că nu i-am îndeplinit poetului dorinţa şi n-am căutat-o pe iubita lui să i le transmit.” „De ce?” „Pentru că nu credeam că o să moară şi n-am memorat adresa ei pe care el totuşi mi-o dăduse… Credeam, pe atunci, că e un farseur, îşi bătea joc de noi, şi numai la iubita lui nu ne era nouă gândul… Depărtarea şi moartea umplu acum de viaţă, în amintirea mea, caricatura fiinţei lui… Ascultă iar cum sună…” Şi repetai strofa. Ea fluieră şi ieşind avu un gest pornind de la tâmplă în aer, spre nedefinit, spre îndoială, admiraţie? Formidabil, sau… Da, formidabil, sau… Ei?

I se părea că mă descoperă? Mi se părea că nu ştie nimic despre mine şi vrea să ştie?… Eram un necunoscut interesant. În posesia unor astfel de lucruri tragice şi fascinante? Niciodată nu renunţase la verdictul ei pe care îi dăduse la prima noastră întâlnire la Braserie: „Ştiu, domnule Petnni! Totul se ştie.”

O vreme gândisem că avea dreptate: ce să facem cu trecutul cuiva? Într-o iubire, trecutul e o imagine favorabilă pe care o oferim celuilalt spre a-l înşela? E imposibil, vorbind despre noi, să nu minţim? Plecând de la zero numai trecutul care se creează împreună cu celălalt are valoare. Totuşi, gândisem mai târziu, confesiunea ei din prima noastră noapte de dragoste mă apropiase de ea atât de mult, încât fără asta nu ştiu dacă mi-ar fi fost chiar atunci

atât de dragă, şi mi-era greu să-mi imaginez cum mi-ar fi putut deveni pe urmă fără acea patetică desvăluire. Îi părea rău că o făcuse? Vroia s-o retragă, ca pe-o greşeală? Posibil, chiar sigur, fiindcă îmi spusese: „Nu ştiu dacă mâine sau mai târziu aşi mai putea să-ţi povestesc!” Ar fi trebuit să adauge: nu conta pe impresia pe care o să ţi-o fac, fiindcă într-adevăr începusem apoi să mă îndoiesc că ar mai fi aceeaşi din acea noapte. Începusem s-o bănuiesc că nu fusese total sinceră, cel puţin în rest, ceea ce îmi relatase ea, mai păţise şi după ce fusese dată afară din facultate (istoria cu albumul îmi revenea adesea în minte, deşi explicaţiile ei mi se păruseră absolut sincere). Fata asta ascunde ceva inavuabil, gândeam, şi un fior rece îmi încremenea o clipă în suflet, când rămâneam singur. Gândul impur mă ducea la garajul lui Vintilă şi trăiam pentru întâia oară o adâncă nelinişte. Dacă, îmi spuneam, întâmplarea, care nu încetează să joace adesea un rol catastrofic în viaţa noastră, m-ar face să aflu ceva în acest sens? M-aşi putea oare despărţi de ea? Şi atunci descopeream cât de tare o iubesc, fiindcă nu găseam în forul meu interior un răspuns net: da sau nu? Nu, mă scuturam, e imposibil ca această adorabilă făptură să ascundă… Hotărât, nu, mai sigur e că de fapt nu mă iubeşte… Sau mă iubeşte într-un fel atât de ciudat, încât eu nu înţeleg, fiindcă altfel de ce ar trăi cu mine? Şi de ce şi-ar da atât de total pe faţă întregul ei arsenal de seducţie? Nu cumva se credea urâtă? Nu cumva nu numai prima ei iubire fusese un eşec? Nu tresărise ea cu putere când îi spusesem că femeile superioare sunt ocolite de bărbaţi şi ţinuse s-o asigur că ea era o femeie obişnuită? Că fusese ocolită şi că trăise eşecuri, cum ar fi putut să mi le povestească? Şi bineînţeles că nici ale mele n-o interesau…

Astfel mă linişteam singur, dar apoi alte întrebări apăreau. De ce, de pildă, despre noi înşine (care eram prezentul) se ferea cu atâta dibăcie să vorbească şi să se angajeze într-o comunicare mai gravă? Te pomeneşti că…

Dar iat-o că vine spre mine… Ba nu, m-a văzut şi nu vine, aleargă… Şi ne îmbrăţişam în plină stradă şi îi simţeam, lipit de al meu, obrazul dulce, ud de ploaie, şi mă îmbăta mirosul părului ei, şi îmi părea fierbinte răceala urechilor şi freamătul întregii ei fiinţe… o imensă tăcere voluptuoasă… O pace adâncă îmi inunda sufletul…

V.

Abia în preajma Anului nou ploile şi vântul se transformară în viscol şi oraşul fu acoperit de zăpadă. Şi ca şi când dorinţele noastre atât de diferite, devenite dorinţă unică, ar fi putut determina prin unda spiritului condensări fantastice în norii care parcă nu mai vroiau să părăsească regiunea noastră, în chiar ajunul Anului nou viscolul încetă şi apăru pe cer soarele, parcă râzând de noi că îi uitasem existenţa şi strălucirea… Vreţi să petreceţi, parcă ne spunea, să uitaţi anul care a trecut… da, iată-mă, eu nu sunt simbolul speranţei, sunt chiar speranţa, cât timp mergeţi pe două picioare şi mă vedeţi pe bolta albastră, nimic încă nu e pierdut pentru voi… Haide, lăsaţi zăpada, amânaţi curăţatul, troienele au farmecul lor, daţi-i drumul prin magazine, lăsaţi telefoanele să zbârnâie, cumpăraţi vin dacă încă n-aţi făcut-o până acum, schimbaţi-vă programul dacă vremea rea v-a făcut apatici şi combinaţiile voastre au fost aranjate fără entuziasm.

Astfel îmi spusese şi Suzy câteva zile mai înainte: „Pe o vreme ca asta n-am chef de nici un Revelion, îl facem în doi, la tine, unde să mergem?” (îi propusesem Braseria, care de Anul nou se unea cu restaurantul şi organizau în ambele săli revelioane la care nu oricine putea obţine un loc: mie îmi putea reţine o masă domnul Jenică). Dar ea nu-şi schimbă starea de spirit, care în ultima vreme era curioasă, devenise foarte tăcută, fără să fie melancolică sau preocupată de ceva, sau cât de cât neliniştită, cum e a oricărui om care tace zile întregi. Nu era apatică şi nici neatentă, pur şi simplu tăcea, şi aşi putea spune că o făcea cu mare poftă (dacă mă pot pronunţa astfel!), tot aşa cum

mai înainte îi plăcuse să sporovăiască, şi această tăcere era la fel de obstruantă pentru a comunica cu ea… Cred că nu sunt exact afirmând că nu era preocupată, se vedea că avea un gând care era prezent în tăceri, dar impenetrabil. Ai fi zis însă că acest bizar gând era copilăresc, ca şi gesturile. Lua, de pildă, un pahar gol în mână şi mi-l întindea. „Ce să-ţi aduc în el? o întrebam. Vrei apă sau vin?” Şi vocea mea era puţin ridicată, ca şi când iubita mea ar fi fost mută, şi îi cercetam atent şi amuzat chipul, ca să-i descifrez dorinţa, fiindcă părea şi surdă. Făcea cu degetele răschirate un gest, insistent şi nedefinit, în timp ce se răsucea în pat, se întorcea cu spatele la mine şi îşi trăgea pledul pe cap. Îi aduceam apă şi o băteam pe umăr. Se ridica în capul oaselor, apuca paharul cu o expresie puerilă de satisfacţie, îl bea pe jumătate, parcă foarte grijulie cu setea ei, dar şi cu apa, apoi deodată se îndoia ca pisica, deschizând simplu ochii şi la fel de simplu readormea. Se schimbase la faţă, frumoasa ei gură se subţiase şi căpătase o vagă culoare vineţie. Părea foarte mulţumită că mă învârteam cu grijă în jurul ei şi îi respectam tăcerea.

Într-o zi mă aşezai la birou şi începui să-mi răsfoiesc hârtiile. Era mare linişte în odaie în timp ce afară plopii mei adolescenţi, lipsiţi acum de frunze, se aplecau uneori foarte tare, chinuiţi de rafalele vântului. Îmi simţeam sufletul plin de această linişte şi de prezenţa ei în patul meu. Din când în când mă întorceam să văd ce face şi privirea mi se oprea îndelung pe lucrurile ei, ceasul aşezat pe lunga noptieră încărcată cu cărţi, cişmele lăsate alături, cu căputele îndoite şi cu vârfurile îndreptate cuminte spre pat, blana întinsă în fotoliu… şi gândeam: „De ce n-ar rămâne această fată la mine pentru totdeauna? E atât de dulce prezenţa ei! Aşi putea lucra chiar dacă ar fi trează şi ar roboti ca orice soţie în micul ei cuib.” La un moment dat simţii că mă privea. Mă răsucii şi o văzui cum stătea liniştită rezemată în perne şi îşi smulgea gânditoare, cu mişcări încetinite ca şi când ar fi depănat ceva, fire de păr din creştetul capului (îi

descoperisem acest obicei asemănător cu al celor care îşi rod unghiile). „Ai să rămâi chealã”, îi spusesem. „Nu, îmi răspunsese, creşte la loc.” Înainte de a-l arunca, trecea firul prin dinţi şi îl crănţănea. Era în astfel de clipe într-o stare de absenţă, ca să zic aşa, lucidă, stare de vid, pe care îl contempla fără gânduri şi aşi fi zis fără vreun sentiment.

Mă ridicai de la birou şi mă aşezai lângă picioarele ei, pe care începui să i le mângâi. „Te iubesc, Suzy! îi şoptii. Nu e aşa, continuai, că te simţi bine la mine? Eu n-aşi vrea să mai pleci. Rămâi la mine, şi dacă tu vrei, ne căsătorim. Iată, te cer de nevastă!” Mă privi cu intensitate în timp ce, ca şi când ar fi avut ceva în gură, înghiţi şi apoi îşi linse buzele cu vârful limbii foarte satisfăcută, dar nu de cererea mea în căsătorie, ci parcă de o senzaţie unică de confort, de un bien-être pe care i-l aducea clipa de faţă, lungimea ei şi conştiinţa că până la sfârşitul vieţii era atât de mult timp încât se putea spune că, practic, suntem de fapt nemuritori: iată ce noapte lungă o să urmeze, şi nu e decât una din nenumăratele care vor veni… va trece şi iarna asta, va veni primăvara, apoi vara, apoi toamna… ehe! şi asta doar într-un an… Îşi duse mâna la gură şi căscă îndelung, într-adevăr cu mare poftă de a se vârî iar sub pled şi să doarmă mai departe. Mă ridicai şi izbucnii în hohote. „Eu o cer în căsătorie, zisei, şi ea îmi răspunde printr-un imens căscat! Bravo, Suzy, aşa ceva n-am mai auzit să i se fi întâmplat vreunui pretendent!”

Dar nu se culcă, se dădu jos din pat cu un gest foarte decis, intră în baie, auzii robinetul şuroind, apoi se întoarse cu şervetul în mână ştergându-se pe faţă foarte aplicat, cu gesturi grăbite de şcolăriţă înainte de a pleca la şcoală, îl aruncă pe aparatul de radio, se vârî la loc în pat şi luă o carte pe care o începuse şi se întoarse, ca de obicei în ultima vreme, cu spatele la mine. (Întorsul acesta al lor cu spatele se pare că e universal, cel puţin pe bietul Petrică îl arunca pe cele mai înalte culmi ale indignării

neputincioase.) Mă apropiai, stinsei plafoniera şi îi aprinsei veioza.

Nu era bolnavă, venea la birou ca de obicei şi la întrebarea mea îngrijorată îmi răspunsese printr-o tăcere pe care o făcu elocventă de astă dată cu o mişcare definită a degetelor, de respingere a unei asemenea ipoteze. Totuşi, într-o zi refuză să mai ia masa cu mine, adică mă asistă, dar nu ceru nimic. Nu mă alarmai, dar se alarmară părinţii, mama ei îmi dădu un telefon. „Ba da, zise ea, e bolnavă…" şi ezită să-mi dea lămuriri, dar repetă că să am grijă de ea, s-o protejez, să n-o necăjesc… O să-i treacă… Peste o săptămână o să văd că o să-i treacă, o să-şi revină. Totuşi nu slăbi prea tare şi când îi spusei că ar fi bine s-o duc la un doctor făcu un gest curios cu palma: da, dar nu acum, şi apoi unul aproape nedefinit care putea să însemne că să părăsesc acest subiect… pentru moment, o să-mi spună ea când. Chiar zise, ieşind foarte firesc din tăcere: „te anunţ eu!". Şi într-adevăr peste o săptămână îmi spuse că are puţină treabă undeva, dacă vroiam s-o însoţesc…

Era la un spital. Intrarăm într-o sală de aşteptare plină numai de fete, multe ţărănci tinere, unele chiar în jurul a şaisprezece ani. Suzy plăti la un ghişeu o taxă de 30 de lei şi apoi ne aşezarăm pe bănci. Nu aşteptarăm mult, la un moment dat ieşi dintr-o încăpere de alături un tânăr şi păros medic (cu favoriţi până la falcă) şi rosti: „Cine e la rând?", dar o văzu pe Suzy şi o chemă: „Poftiţi, doamnă Culala! Poftiţi şi dumneavoastră, mi se adresă, să-i daţi puţin curaj." (Într-adevăr, o văzui pe Suzy şovăind cu privirea agăţată de cea a medicului, implorându-l parcă tocmai pe el, la care venise, să-i alunge spaima). Intrarăm în cabinet şi medicul sparse o fiolă şi îi supse conţinutul cu o seringă. Cu ea în sus se întoarse spre Suzy şi îi spuse să-şi desvelească fesa. „Haide nu vă speriaţi de-o înţepătură. Restul, n-o să mai simţiţi nimic!" Şi se apropie şi o împinse cu blândeţe să se aşeze cu faţa în sus pe canapeaua de piele. Suzy se supuse, aproape pierdută, şi medicul o

dezveli şi mă şi mirai că îndată se şi îndepărtă, atât de rapid îi înfipsese seringa, sau atât de nedumerit eram încât clipele se comprimaseră pentru percepţia mea. „Gata, zise părosul, acum puteţi să ieşiţi. Dumneavoastră, mi se adresă, doamna mai rămâne un sfert de oră.”

Nu chiar un sfert de oră, poate chiar o oră întreagă, atât de lungă mi se păru aşteptarea. Fetele, deşi nu se cunoşteau între ele, aveau o expresie comună: ştiau ce se petrece înăuntru (vor intra şi ele), şi nu se temeau nicidecum. „Te adoarme?”, zise una. „Da' de unde!”, i se răspunse. „Şi nu zaci pe urmă?” „Da' ce, crezi că doctorul e babă, să-ţi bage fusul? Îţi face o injecţie şi nu simţi nimic…” În sfârşit uşa sa deschise. Suzy ieşi. Era, nu palidă, ci albă ca creta. „Cine e la rând?”, întrebă medicul, şi o altă fată se ridică şi dispăru în cabinet. „Suzy, îi şoptii, ţi-e rău?” „Nu, murmură, mi-e foame! Caută un taxi şi du-mă la cârciumioară. Vezi că se găsesc la ieşirea din spital, să tragă aici.”

Până la cârciumă n-o mai întrebai nimic (fiindcă înţelesesem) şi nici acolo, unde începu să mănânce tot ce putu să i se aducă până ce i se pregăti mititei şi un muşchi de vacă („să fie mare, zise ea, şi multă salată verde”). În schimb, eu nu mâncai nimic. După friptură, mai ceru un mic. „Unul singur?”, întrebă cârciumarul mirat: „Da, numai unul şi încă un ardei iute”. Îl mâncă foarte aferată şi se uita la mine într-un fel care se vroia elocvent, asemeni unui copil care s-ar fi lăudat altuia că iată ce mănâncă el şi celălalt n-are. „La urmă de tot, îmi explică, se simte gustul micului!” Şi încântarea ei puerilă mă convinse că era ferm încredinţată. Oricum, culorile îi reveniră şi îmi spuse în treacăt, după ce bău pe nerăsuflate un pahar întreg de vin roşu, că a făcut o întrerupere de sarcină, care la ea e totdeauna atât de toxică, încât până n-o scoate nu poate mânca nimic. „Ştii, zise cu o uimire pe care o contemplă ea însăşi cu o mare curiozitate, eu n-o să pot să fiu niciodată

mamă, sau cel puţin până nu se descoperă un medicament care să…”

Aşadar părosul o sfârtecase acolo în cabinet, unde lucra oficial şi pe bandă rulantă, în schimbul taxei de 30 de lei. Atât cerea statul pentru a suprima o viaţă în embrion. „Şi fetele acelea, zisei, tot pentru asta veniseră?” „Da”. „Aşa deci! exclamai indignat. Şi probabil că asta se petrece zilnic?!” „Probabil, sau poate o dată pe săptămână…” „Şi tărăncile acelea…” „Da, şi ţărăncile, zise Suzy. Unele stau la zeci de kilometri de spital, se întorc acasă pe jos…” „Şi acasă o iau de la cap”, spusei posomorât, descoperind deodată în mine o îngrijorare sumbră în faţa speciei care se mutila cu bună-ştiinţă şi chiar cu veselie (acum mi se părea că toate fetele acelea, aşteptând să le vie rândul, erau de fapt foarte vesele, deşi nu erau). „Bineînţeles că acolo în satul lor o iau de la cap, zise Suzy. Nu costă mult!” „Da, am văzut!… şi te pomeneşti, reluai cu ironie, că sarcina toxică îţi ia şi graiul?!” „Nu, zise, n-are nici o legătură.” „Dar, după câte ştiu eu, sarcinile toxice se pot trata. Ai încercat?” „Nu, nici n-avea rost…” „De ce nu mi-ai spus?” (Mai târziu am aflat că într-adevăr se putea trata cu şanse de succes, „dacă femeia are o mare dorinţă de a naşte”, mi se precizase.) Îmi amintii de Căprioara: nici ea nu vrusese să păstreze sarcina, decât dacă spintecătorul de dovleci cu care concepuse s-ar fi întors la ea. Iar Matilda mă părăsise în sinea ei chiar îndată ce se asigurase că nu era o femeie stearpă: nu vroia să trăiască cu mine. „Sarcina ta toxică e un pretext”, îi spusei. „Ai ţigări la tine? răspunse Suzy cu o bună-dispoziţie de zile mari. Te rog frumos să-mi dai o ţigare!” Îi întinsei pachetul, care stătea în buzunarul meu zile întregi, nu fumam decât în scurte şi rare clipe; îndată ce trăgeam câteva fumuri o aruncam, ameţeala pe care o simţeam nu-mi făcea nici o plăcere. Îi aprinsei bricheta, şi în timp ce îşi vâra ţigarea în flacără, îmi apucă mâna, simţindu-i strânsoarea ei dulce şi fierbinte. Turburat, tăcui. Deşi proaspătă, imaginea chipului ei alb ca creta, când

ieşise din cabinetul medicului şi mă căutase cu privirea, mă turbură adânc, ca la o amintire dureroasă şi îndepărtată. Oricât aşi fi dorit să ocolesc brutalitatea gândului că dragostea mea pentru ea nu avea viitor, nu mă putui stăpâni să nu-i spun în clipa aceea chiar acest lucru: „Suzy, ce-ai făcut? Cum ai putut să te laşi astfel măcelărită? O, Dumnezeule, şoptii, cine îţi spune ţie că n-ai omorât, poate, unicul tău copil?”

Dar ea nu se turbură în prima clipă, şi abia după ce se lăsă între noi o tăcere grea ţigarea îi căzu dintre degete. „Mă scuzi un moment?” zise.

Şi se ridică şi porni undeva cu paşii ei care mergeau parcă îndărăt (acum mai mult ca oricând), lăsându-mă parcă cu bună-ştiinţă să-i contemplu mersul, s-o înţeleg fie şi numai dintr-atât, că nici o întrebare n-are rost, că gestul de faţă, clipa prezentă, sentimentul trăit de ea dăruit mie erau tot ceea ce e mai de preţ pe această lume. Restul nu e nerozie, dar nu găsea în ea nici un ecou. „Cum, dar ţi-am spus!”, zise după ce se întoarse. O contemplasem venind, ca pe o străină. Era voinică, o redescoperisem, bine clădită, imaginea însăşi a fertilităţii, rănită acum de implacabile instrumente care curăţiseră cu hotărâre din alcătuirea ei intimă reţeaua fină de sânge matern… „Da, îmi spusese: sarcină toxică.” Da, auzisem de astfel de sarcini. Îmi turnai şi băui cu sete două pahare de vin, unul după altul. Brusc, devenii vesel. „Ai un şasiu formidabil”, îi spusei. Numai o clipă îi trebui ca să înţeleagă. Şasiul era corpul, scheletul ei bine alcătuit. „De ce vorbeşti aşa? se rugă. Te rog, nu-mi vorbi aşa!” „De acord, dar aşi vrea să ştiu care şofer porneşte la un drum lung cu un şasiu despre care ştie că e grav fisurat…” Nu mă puteam stăpâni să nu revin asupra subiectului. „Nu ştiu ce vrei să spui, zise, dar te rog frumos să te porţi bine cu mine.” Ca şi când până atunci nu m-aşi fi purtat bine cu ea! Într-adevăr, nu era momentul, dar fusese vreodată? „Nu, zisei, ai rămas însărcinată cu mine şi te-ai dus şi ai scos copilul. Sarcină toxică. Nu cred în sarcinile

toxice! De ce nu mi-ai spus?” „Nu ţi-a spus mama?” „Nu! Maică-ta ţi-e complice, de ce nu mi-ai spus tu?!” „Pentru că tu niciodată…” „Eu, niciodată, ce?” Luă martori, cu o privire circulară, tot ceea ce se vedea în jur: mesele cu puţini clienţi, bârnele negre ale încăperii, lumina agonizantă a acelui decembrie care se stingea în ferestre, dar nu mărturisi nimic, ca şi când în cele din urmă ar fi vrut să spună că era zadarnic… „Ei! o îndemnai, te ascult!” „Iubitul meu, îmi spuse cu simplitate, ai văzut singur că nu puteam să mai mănânc!” „De ce nu mi-ai spus?” „Pentru că ştiam ce gândeşti, iar eu ştiam că nu se poate!” „Ai încercat?!” „Bineînţeles!” „Trebuie să încerci de fiecare dată, îi spusei îmblânzit, fiindcă natura ta e bună din moment ce prinzi copilul, dar ceva din tine îl respinge, ar putea să fie gândirea ta, voinţa inconştientă de a nu dori să naşti. Această reacţie, adusă în conştiinţă, poate fi învinsă, fiindcă nu e firesc ca o femeie să rămână însărcinată şi să nu poată reţine sarcina. Formula sarcină toxică nu răspunde la întrebarea de unde vine această aşa-zisă toxicitate… Bănuiesc că trebuie să fie o reacţie imunologică, de respingere, dar foarte nenaturală, şi deci remediabilă, fiindcă embrionul nu ţi-e străin, e din fiinţa ta, şi n-am auzit de pildă că un om se poate otrăvi (ba am auzit!) cu propriile lui secreţii interne.”

Ea râse sesizând din zbor cum singur îmi dărâmam toată schelăria argumentaţiei. Râsei cu însumi. „Suzy, îi spusei cu o seninătate turbure, de ce nu vrei să te măriţi cu mine?” Înţelese că nu va scăpa ca de obicei. Singurul truc pe care îl folosi hotărându-se să gândească împreună cu mine fu să mă facă tot pe mine responsabil de răspunsul pe care îl va da… Rămase cu gura uşor întredeschisă, uitându-se în pământ… Se vedea că face un efort considerabil să exprime exact ceea ce era în ea, fără să mă înşele pe mine şi nici pe sine… „Să ne căsătorim, murmură… Cum, pentru toată viaţa?!”

Şi brusc se uită la mine cu o candoare derutată, să-i confirm eu adevărul sentimentului care o stăpânea. „Nuuu! exclamai sarcastic, cum să fie pentru toată viaţa? Facem o căsătorie pe termen redus, îi spunem oficiantului de la starea civilă… Pe cât? o să ne întrebe. Ei! ce zici, Suzy? Un an? cinci?” Atunci ea răspunse cu o obidă căreia nu-i mai rezistai: „…pune, domne, trei ani!” Şi ne înjură apoi aşa global (învăţase de la mine!) „…vă… muma în… la toţi!”

Nu era prima oară când eram expediaţi astfel, eu şi cei care îi mai avea ea în cap, nenumiţi. Fu efortul cel mai insistent pe care îl făcui să-i captez gândirea, reuşind să aflu ce? Că îi era imposibil să se vadă clar rămmând toată viaţa cu mine… Cu mine sau cu oricare altul? Cum puteam să ştiu când cu adevărat nici ea nu ştia? Şi înţelesei, şi din clipa aceea renunţai, se produse adică în obiceiul meu de a gândi, pornind de la cauză la efect, o deplasare silită… Sufletul acestei fete îmi apărea ca o „corolă de minuni a egoismului”, pe care încercând s-o descifrezi, ai fi scos bine la iveală acest egoism, dar ai fi sfărâmat în acelaşi timp cu însuşi instrumentul cercetării, grosolan prin definiţie, şi farmecul cu care se învăluia inextricabil. Ce era de preferat? Să insişti în dorinţa (cum am spus, grosolană prin definiţie) de a obţine certitudine în iubire şi în durata ei, sau să renunţi? Cum, pentru toată viaţa? Chiar? Cu acelaşi om?! Hm! adevărat, era neliniştitor, cum să zici da?

VI

„Uite, îi spusei deci în ajunul Anului nou, s-a făcut frumos, nu vrei totuşi să facem Revelionul la Braserie? Avem masă reţinută, am şi plătit-o, dar n-are importanţă. Domnul Jenică mi-a spus că dacă nu venim, îmi dă banii îndărăt.” „Nu, zise, facem Revelionul la noi.”

Tăcui. La noi, adică unde? La părinţii ei? De la întreruperea sarcinii nu se mai întorsese acasă, fără să-mi spună însă că rămânea definitiv cu mine. Nu mă bucuram totuşi mai puţin, deşi aveam o bănuială, sau mai bine zis o explicaţie. În ziua aceea se simţise bine, mâncase iarăşi

seara cu acelaşi apetit, dormise neîntrerupt până a doua zi (îl anunţasem eu pe director de ce lipsea – casiera noastră era bolnavă), o găsii la ora trei şi jumătate în pat, căscând ca de obicei cu mare poftă şi… flămândă, o ghicii după ochi, după privirea insistentă şi elocventă cu care mă primi. „Ţi-e foame!” zisei. Confirmă cu o bătaie a pleoapelor. (Continua să fie mută, nu total, dar se pare că descoperise farmecul comunicării prin semne şi mai ales farmecul tăcerii în doi; numai de-ar ţine-o aşa şi să nu-şi mai revie, gândisem, parcă mi-era mai aproape sufletul ei fără perdeaua de cuvinte pe care o pusese înainte între noi.) „Mergem jos la cârciumioară, îi spusei, îmbracă-te.” Mă privi fix, fără să clipească. Se întoarse în pat şi continuă să se uite la mine în tăcere. Înţelesesem greşit bătaia pleoapelor? Nu-i era foame? Se răsuci şi îmi întoarse spatele. „Eşti obosită? Nu poţi să cobori?” Nu-mi răspunse. „Să-ţi aduc ceva din oraş? N-avem nimic în casă!” Tăcere. Nu-i ghiceam gândul. „Oricum, îi zisei, să-mi răspunzi numai prin tăcere e imposibil să aflu ce doreşti, pe lângă faptul că ar putea să-mi fie greu să acord acestui gen original de a conversa o înaltă semnificaţie.” Urmă o agitaţie scurtă de nemulţumire a degetelor. „Bine, zisei, s-o luăm de la cap: ţi-e foame, asta e clar!” Confirmă cu o vagă mişcare a capului. „Nu vrei să cobori!” Ea confirmă, „În casă n-avem nimic de mâncare!” Era clar. „Să-ţi aduc ceva din oraş, nu vrei!” Aşa era! Mă uitai halucinat la ea şi deodată zărind chipul mamei mele pe birou, mă întrebai ce ar fi zis ea dacă m-ar fi surprins în această postură. Nu apucai să-mi răspund, ca un fulger gândul meu trecu la Suzy, care brusc svârli pledul de pe ea, se ridică în capul oaselor, se uită la mine cu o privire rătăcită, apoi îşi lăsă picioarele în jos şi îşi luă obrajii în palme.

Alarmat sării din fotoliu şi mă aplecai lângă chipul ei: „Ce e cu tine? Ce s-a întâmplat? Te doare ceva?”. Se uită la mine, apoi începu să dea din cap în semn de desnădejde, în semn că da, i s-a întâmplat şi nu mai e nimic de făcut… „Ei, ce

este, dar te rog să vorbeşti, lasă acuma glumele, te simţi rău, să chem un medic?” „Victoraş… Victoraş… murmură ea încercând deja să se resemneze, vorbindu-mi nu mie, ci parcă ferestrelor, prin care se vedea viscolul chinuind neîncetat vârfurile celor doi plopi… Victoraş, ne-am procopsit…” Şi în clipa când contemplă inevitabilul care s-a produs, care nu trebuia să se producă, şi acuma ce să-i mai faci decât să cauţi în tine însuţi compătimire şi să încerci să nu te dispreţuieşti: „Aoleo!”, exclamă cu humor. Mă liniştii, dar nu ieşii din uimire. „De ce aoleo? zisei. În ce sens ne-am procopsit?” „Ne-am procopsit, repetă de astă dată mai ferm, dând mereu din cap. Te iubesc! Aoleo!”

Mă ridicai şi începui să dau şi eu din cap. Da, ce să zic, aoleo! O astfel de declaraţie de dragoste mi-ar fi fost cu neputinţă să mi-o imaginez vreodată. Era prima oară când o făcea. Era însă pentru mine cu atât mai convingătoare cu cât ea o însoţise cu acel văietat popular, care însemna detaşare, luciditate, că adică chiar ne-am procopsit… Se ferise cât putuse, ba chiar crezuse până mai ieri că încă nu era nimic, putuse chiar să-şi întrerupă o sarcină… Şi deodată… Deodată ce? I se întâmplase ceva de ieri până azi? Ce anume? Dar întrebările acestea mi le pusei ceva mai târziu. În clipele acelea mă simţeam fericit, aşa cum ni se întâmplă când trăim fără veste o imensă eliberare… „De ce râzi?”, zise ea cu acel humor care îmi sugera totdeauna că ştie de ce râd (sau de ce nu râd sau de ce sunt trist, sau de ce sunt înstrăinat…). „Crezi că n-am de ce râde? zisei. Când m-am îndrăgostit eu de tine şi tu ştiai şi ţi s-a părut firesc să sufăr pentru tine, nici prin cap nu ţi-a trecut să mă compătimeşti, şi acuma…” „Ia lasă tu teoriile, mă întrerupse cu brutalitatea ei catifelată, du-te jos la cârciumioară şi spune-i lui nenea ăla să ne-aducă aici fripturile şi ce mai au ei acolo bun…” „Te simţi obosită?” „Da, te rog frumos! Scuză-mă!” „Să nu se răcească pe viscolul ăsta până urcă.” „Nu-i învăţa tu pe ei cum să facă, îşi cunosc meseria…”

Fraţii Berea (aşa îi chema pe cei doi mici cârciumari), când auziră, imediat se puseră în mişcare, ba chiar s-a fi putut spune că tocmai astfel de comenzi le lipseau ca să li se confirme menirea lor pe această lume. „Da, da, dom' profesor, avem ficăţei de pasăre, sau un ficat de gâscă (la grătar!) o minune, măduvioare, ceva proaspăt: fudulii (des choses şi precieuses), momiţe cu ţelină, extraordinar…” Se citea pe faţa mea că n-aşi fi fost în stare să frânez ceea ce insinua această exuberanţă: că adică tipul care venise de-atâtea ori în această cârciumă nu arătase niciodată atât de sigur de sine? Să-l servim deci cu ce avem mai bun, să arătăm că nici noi nu suntem simpli cârciumari, ştim şi ceva franţuzeşte, dacă nu cumva suntem băieţi de familie bună, siliţi de împrejurări să… Nici nu mai aşteptară să le răspund ce anume doream să aleg din atâtea lucruri atât de preţioase.

Le aduse un băiat pe o tavă mare în vase acoperite, băgate în alte vase… „Mmm!”, făcu Suzy, când văzu ţelina, gogonelele, morcovii muraţi, pepenele roşu, tot murat, în care îşi înfipse dinţii înainte de orice… În lipsa mea îşi făcuse părul cozi. Se vroia iarăşi fată, după ce în mod deliberat refuzase să fie mamă? Ca o fantasmă trecu pe lângă mine acest gând, în timp ce parcă n-aşi fi zis că mânca din tot ceea ce îi etalasem pe pat, ci păştea ca o viţică: de ici, din ficatul de gâscă, de colo, din macaroanele groase (măduvioarele), de dincoace, muşcând din păstăile lungi, pe care le sugea îndelung… Avu apoi o atenţie la pândă, după ce termină. Frumoşii ei ochi rămăseseră nemişcaţi într-o parte:”. Şi acum, zise, vă…” Şi ne înjură iar pe toţi, de astă dată cu blândeţe şi ranchiună şi îşi împinse picioarele răsturnând totul pe jos şi se refugie repede sub pled, pe care îl trase peste cap… „Hei strigai, ce faci, acum se bea un pahar de vin!' Îmi părea rău, aşi zice, că nu avea ca mine, în clipa aceea, dorinţa de a goli în întregime o sticlă de vin, chiar mă miram că după atâtea bunătăţi… O golii singur şi ameţii…

Se trezi după două ore şi începu să se uite prin odaie ca şi când n-ar fi ştiut unde se află. Apoi deodată îşi dădu seama, descoperi unde se afia acel lucru neliniştitor; dădu pledul la o parte, îşi duse palmele sub pântec şi încremeni astfel la pândă: da, acolo, era! Dar se linişti: „Tu ai mâncat?”, zise. „Da!” „Toarnă-mi un pahar, te rog frumos.” Dar nu putu să-l bea, îşi muşcă buzele, puse paharul pe noptieră şi se zvârcoli, se făcu covrig. În clipa următoare însă se desdoi şi pe chip îi apăru o expresie de chin pe care îl suporta încă în tăcere, cu încrederea pe care o avem totdeauna că o suferinţă atât de brutală şi neaşteptată nu va dura şi nu va fi mai mare decât atât. Mă aşezai lângă ea şi îi şterse fruntea plină de broboane mari de sudoare. „Victoraş” zise, nu sunt fricoasă, dar am dureri înspăimântătoare.” „Ce ţi se întâmplă?” „Sarcina, zise, imbecilul ăla păros nu ştiu ce mi-a făcut, dar cred că o să mor!” Spusese aceste cuvinte parcă ar fi avut o revelaţie: astfel, deci, se moare?

Se agăţă cu amândouă mâinile de marginea de fier a somierei şi începu să geamă în timp ce acum şi gâtul şi pieptul şi subsuorile i se umpluseră de transpiraţie rece. „Victoraş, iartă-mă, mai bine aşi fi născut, n-aşi fi suferit mai mult… sunt pedepsită…” Gura i se învineţise, sdrobită de muşcătura dinţilor, iar degetele i se albiseră încleştate de pat. Ce putea să aibă? mă întrebai. Desigur, fusese rănită, putea să aibă o inflamaţie, chiar o infecţie… Într-adevăr, viaţa îi era în pericol. „Ai numărul de telefon al acelui medic?”, o întrebai. „Da, zise, caută în poşetă agenda mea, doctorul Mazăre.” „Şi un medic mai de Doamne-ajută n-ai găsit, decât pe acest doctor Fasole? spusei posomorât. Bineînţeles, pentru 30 de lei, pe care nici măcar nu-i ia el…”, „I-am dat cinci sute, zise, şi nu l-am ales la întâmplare!”

Ieşii şi mă întorsei cu telefonul. Îl vârâi în priză şi făcui numărul. Medicul era acasă şi îi relatai că domnişoara Culala, operată ieri, are dureri mari. „Are hemoragie?”, mă întrebă el cu calmul clinicianului care ştie ce poate fi mai

rău. „Nu, adică nu ştiu…” „Daţi-mi-o la telefon.” Ridicai aparatul de pe birou şi îi întinsei iubitei mele receptorul. „Nu, zise ea, gâfâind, n-am hemoragie, dar mă simt ca înjunghiată… Bine, vă aştept…” Şi îi dădu medicului adresa.

Care se scuză când veni după două ore, „din pricina vremii n-am putut găsi un taxi… Am venit pe jos… V-am spus să veniţi cu penicilină, acum n-aţi mai fi avut aceste neplăceri… Pentru 30 de lei spitalul nu ne dă şi penicilină…” „N-am găsit”', zise ea fără convingere. „Nici n-aţi căutat! Eu cum am găsit chiar acum în prima farmacie în care am intrat…?” „M-am ghidat după faptul că…”, începu Suzy, dar nu mai spuse după ce anume se ghidase, dar eu înţelesei: nu era la prima întrerupere de sarcină şi totdeauna totul trecuse cu bine. „Nu vă speriaţi, zise el pregătindu-şi seringa, se aranjează… Dacă n-aţi avut până acum hemoragie (şi nici atunci să nu intraţi în panică, îmi telefonaţi) s-ar putea ca o zi sau două să mai aveţi ceva dureri, care însă or să treacă”, mai spuse el după ce îi făcu injecţia.

Ceva dureri era însă un fel de a vorbi, le avu, la fel de rele ca la început, toată noaptea. A doua zi însă îi trecură cu totul. Ea rămase însă mai departe la mine şi nu ştiam dacă din pricina stării ei, sau fiindcă… Bineînţeles că nu încercai s-o determin să-mi confirme ceea ce îi scăpase în timpul durerilor, că mai bine ar fi născut, n-ar fi suferit mai mult… Ştiam dinainte! Mă bucuram că nu toxicitatea sarcinii o determinase să se ducă la medic, că adică „şasiul” ei era fertil, chiar dacă nu într-un fel prea normal… Că nu vroise cu mine, asta mi se părea neînsemnat… Nu vroise deocamdată…

VII

„Bine, zisei, îl facem la noi, şi ca să fiu sincer, îmi pare bine că nu te-apucă şi pe tine, ca pe toată lumea, o mare excitaţie în preajma Revelionului. Bine, o să am eu totuşi grijă să nu ne rămână în amintire, ca o decepţie, primul nostru Revelion.” „Ei da! zise. Ca şi când asta s-ar putea

aranja dinainte! O decepţie reuşită e mai bună decât o petrecere simulată. Îţi trebuie multă vreme ca s-o uiţi!” „Ai dreptate, zisei, ce-ar fi să ajunăm?” Ea nu râse. „Şi ce, crezi c-ar fi rău?” Dar avea un glas senin, o stare de spirit echilibrată, retrasă în sine, era adevărat, dar fără nimic împotriva cuiva sau a mea. O mare curiozitate, mai intensă ca oricând, mă încerca: să vedem, ce-o să facă Suzy de Revelion, într-adevăr o să ajuneze? Chiar? Aveam, cum se zice, retragerea acoperită: fraţii Berea, adică ei doi, cu familiile şi rubedeniile lor, făceau Revelionul în propria lor cârciumioară, bineînţeles cu obloanele trase. „Dacă doriţi, dom' profesor, poftiţi cu doamna, sunteţi invitaţii noştri, o să ne facă plăcere”, îmi spuseseră la o întrebare de-a mea, dacă închideau de ajunul Anului nou. „Pesemne e mai comod…” „Nu e vorba că ar fi mai comod, dom' profesor, dar cum să petreci şi să te distrezi într-o odaie de patru pe trei?” „Cum, doar atâta aveţi?!” „Da, aveţi dreptate, am avut noi casele noastre de la părinţi, dar într-una s-a făcut acum un dispensar pentru copii şi în alta s-a instalat un post de miliţie. Nici măcar mobila n-am putut să ne-o recuperăm: s-au naţionalizat aşa cum erau cu veselă cu tot. Era necesar, adăugă unul din ei fără ironie, într-a mea s-au instalat paturi suprapuse şi au fost aduşi la început ucenici care au folosito, vesela adică, farfurii de Limoges, până au spart-o complet, şi li s-a adus pe urmă farfurii de tablă, rezistente, strigă el de astă dată cu humor, puteau să-şi dea şi în cap cu ele, ţineau la tăvăleală…” „Şi mobila?”, îl întrebasem. „Mobila nu conta, nu era de valoare, urma să ne comandăm, bine că nu ne-am grăbit… În casa părintească s-au instalat nişte fete, studente de-ale dumneavoastră, când le-au scos după câţiva ani să le bage într-un cămin nou construit a fost un tărăboi, nu vroiau să plece, fete, fete, dar au adus colegi şi au distrus tot ce se putea vinde, clanţele de la uşi (erau frumoase, de!), feroneria de la ferestre, galeriile din lemn de nuc, ha, ha, ba chiar şi uşi întregi, au fost scoase din ţâţâni şi au fost

declarate inexistente, cică «n-au fost de la început». Pe dosul celor de la şifoniere sau ale dulapurilor în perete îşi înscriseseră fetele programul de la cursuri, cu creion chimic, pe furnirul alb de paltin. Luni: de la opt la zece, economie politică şi marxism, marţi, de la cinci la opt, teoria literaturii, miercuri, teoria chibritului… Ştiu asta de la bătrânul, care a fost chemat să spună el ce stricăciuni s-au mai făcut, să se dreagă casa şi grădina din jur, cu havuzul astupat, cu dependinţele de vară în paragină, pline de murdării. S-a reparat tot, a stat acolo o vreme un ştab, unul Mircea, pe urmă ăsta a plecat şi în locul lui s-a instalat Miliţia, care ăştia au schimbat-o după necesităţi: dependinţele le-au transformat în camere obscure, pentru amprente digitale şi alte fotografii, beciul în beci, şi la poartă au construit şi ei o chichineaţă cu ghişeu, pe unde scotea capul un miliţian, dacă vroiai să intri să-ţi schimbi buletinul sau să dai cine ştie ce declaraţie… Ni s-a repartizat şi nouă câte-o odaie, vă ajunge, zice, sunteţi necăsătoriţi, dar pe urmă ne-am căsătorit, avem şi copii, dar tot în ele am rămas… Aşa că, vedeţi, de-aia ne-am hotărât să facem Revelionul aici… poftiţi şi dumneavoastră dom' profesor, suntem vecini, nu? Cum să nu, cu plăcere”, mai adăugă el puţin absent şi cu un entuziasm mai moderat ca şi când eu aşi fi cerut să viu, nu ei m-ar fi invitat…

„Oricum, zise Suzy, trebuie să trecem şi pe la ai mei. Trecem acuma, luăm masa împreună, ciocnim un pahar şi pe urmă ne întoarcem acasă.” Acasă deci, tresării, casa mea o consideră aşadar şi a ei. „Şi n-or să se supere că îi laşi singuri diseară?” „Nu, nu vor fi singuri, zise Suzy, ba chiar s-ar putea supăra că n-o să petrecem Revelionul cu cei de vârsta noastră, dacă rămânem cu ei… I-am putea jena cu lipsa mea de chef, dacă s-ar întâmpla ca lipsa mea de apetit să persiste. Pe tine n-o să te deranjeze, nu-i aşa, iubitul meu?!” Şi îmi aruncă o privire pe sub gulerul blănii şi un surâs de un farmec ucigător, în timp ce pleoapele ei mari bătură cu o veselă viclenie, aluzie nedefinită la tot ceea ce

gândeam şi simţeam eu; cum adică să mă deranjeze pe mine vreodată orice-ar veni de la ea?

Ieşiserăm de la birou mai devreme, ca toată lumea. Soarele strălucea orbitor peste bulevardele înzăpezite care forfoteau de oameni. Era o binefacere că nu mai treceau pe ele în viteză, zăngănind din toată fierăria grelele camioane. Ici, colo doar se vedeau oprite în faţa magazinelor alimentare dube mai mici din care se descărcau cârnaţi, jumătăţi roşii de porci, lăzi cu băuturi specialităţi de vită, ficat, fructe, portocale, mandarine, banane… Alături, pe patru rânduri, cozi lungi în aşteptare. „Stăm şi noi?”, zisei. „Ce vrei să luăm?” „Fructe zisei. Banane! Dacă o fi să ne treacă cheful de a mai ajuna, cu nişte vin şi banane ne descurcăm.” „Bine, hai să stăm! Dar să alegem o coadă mai mică.”

Nu găsirăm! Ne întoarserăm înapoi la primul magazin unde însă între timp coada sporise. Suzy se aşează fără ezitări. O expresie ciudată i se aşternu pe chip, care, însă, observai, nu era numai a ei. Dacă omul este, cel mai adesea, în manifestările lui, expresia trufiei, la o coadă lungă se poate spune că este întruchiparea însăşi a răbdării şi supunerii. Nici măcar nu mai gândeşte, îţi face impresia că totul se retrage în fiinţa lui şi nu mai rămâne decât aşteptarea, pânda, să vadă dacă se înaintează, dacă individul acela cu căciula, din faţă, care stă ca un imbecil de o jumătate de oră şi nu se mişcă deloc, o să se decidă în sfârşit să facă un pas, sau baba aceea care nu se mai clinteşte de lângă cântar şi tot încarcă (o să ia toate fructele în imensele ei sacoşe!) o să termine vreodată şi o să se care în cele din urmă? În acest timp vânzătorii mai dispar, ba unul, ba altul, chemaţi înăuntru nu se ştie de cine şi nu se întorc chiar cu una, cu două… „Nu suntem un popor rău guvernabil”, îi spusei iubitei mele la ureche după vreun ceas de aşteptare, timp în care tăcuserăm amândoi, prinşi de tăcerea tuturor. Ea se uită la mine cu o expresie în care răbdarea se decolorase şi drept răspuns se sgribuli. „Ţi-e

frig, zisei, hai să renunţăm!” „Nu, zise, de ce să renunţăm după ce am aşteptat atâta?!” Avea dreptate: totdeauna ne reţine regretul timpului pierdut. „Ai putea să răceşti, insistai, şi la urma urmei nu e nevoie să stăm amândoi la coadă, du-te acasă şi viu şi eu pe urmă”. „Bine, zise şi deschise poşeta şi scoase din ea o părere de plasă (pe care toate femeile aveau grijă s-o poarte cu ele împreună cu rujul, pudriera şi creionul, nu se ştie unde „se dă” ceva şi erau totdeauna pregătite.) Să ştii că se întinde, nu te uita la ea că e aşa minusculă, adăugă. Şi e foarte rezistentă, ţine şi trei kilograme!” „Nu mai spune”, zisei, şi abia atunci se trezi, înţelese că nu amorţisem, că o iubeam şi că aşteptarea nu mă îndobitocise; râse discret, hi, hi, „te sărut, îmi şopti, te aştept la mama, nu întârzia mult…” „Auzi ce mi-a spus Victor când stăm la coadă, că nu suntem un popor rău guvernabil”, zise Suzy la masă, adresându-se, desigur, tatălui ei, fiindcă doamna Culala, ca orice soţie de modă veche, avea interesul tocit pentru discuţiile zise de idei şi nu se înviora decât când era vorba de mici întâmplări din universul ei casnic, în general legat de bucătărie (cum i-a reuşit, sau nu i-a reuşit un anumit fel de mâncare sau prăjitură, fiindcă a avut, sau n-a avut, cutare condiment, sau a uitat că trebuia întâi să treacă zarzavaturile prin sită, sau să bată întâi foarte insistent albuşul şi abia după aceea să adauge gălbenuşul). „Şi ce e cu asta?”, zise domnul Culala. „Cum?! făcu Suzy. Păi îmi spunea chestia asta la ureche! În prima clipă am crezut că îmi face o declaraţie.” „Aveai nevoie?”, zise domnul Culala fără mirare. „Aveam, începusem să îngheţ.” „ Nu e aşa frig afară!”, se miră el ştiind totuşi că… „Chiar şi când nu e frig, tot îngheţi, stând ore întregi nemişcat”… zise doamna Culala ghicindu-i comodul gând de bărbat pe care soţia îl scutea de cozi. „Numai la asta nu mi-era mie gândul, dacă suntem sau nu suntem rău guvernabili”, reluă Suzy uitându-se la mine dintr-o parte („totuşi am simţit că mă iubeşti, parcă îmi spunea, dar în loc să mi-o spui ţi-ai permis să te gândeşti la

altceva: crezi că ţi-ai câştigat acest drept, să mă iubeşti şi să nu mi-o mai spui?”). Domnul Culala mă apără: „Nu există grad de inteligenţă la femei când e vorba să-l împiedice pe un bărbat să gândească”. „Zău!” făcu Suzy. „Da, afirmă hotărât domnul Culala, şi dacă vreuna reuşeşte să-l împiedice începe să-l admire pe un altul, care a rezistat.” Suzy râse; aşa ceva! „Dar dacă ne gândim că la ora actuală nu lipsa alimentelor sau obiectelor stă la originea cozilor, aşi zice că suntem un popor prea uşor guvernabil. Înainte, continuă domnul Culala, când intrai într-un magazin, erai, cel puţin câteva minute, singurul cumpărător. Acum stai la coadă şi la pantofi, cu toate că producţia de pantofi e mai mare ca în vechiul regim. Nimeni nu se gândeşte că a cumpăra ceva este, pentru orice om, un eveniment, oricum pentru cei cu pungile mici, o mare plăcere. Acum a devenit doar o necesitate, trebuie să cumperi,- n-ai încotro, dar parcă ţi se face silă să vezi iar mutra unul vânzător care îşi iese repede din pepeni dacă îi ceri să mai vezi şi alte modele: are dreptate, cred că visează şi el noaptea mutrele iritate ale clienţilor, prea numeroşi şi pretenţioşi ca să-l determine să mai fie şi agreabil şi serviabil…”

Nu eram atent la el, ci la fiica lui: nu stătea drept la masă, ci cu genunchii întorşi spre mine. Îmi amintii cum la început vrusesem să verific dacă făcea la fel cu oricine îi era familiar. Uitasem acest gând, dar acum eram sigur că nu, şi nu mă putui stăpâni şi îi mângâiai uşor frumoasa ei tâmplă, în timp ce îi răspundeam domnului Culala. „Aveţi dreptate, nu ne dăm seama că viaţa noastră tinde să se sărăcească de astfel de evenimente, care nu sunt deloc atât de neînsemnate, cum par la prima vedere, şi cum cred unii. De pildă această invenţie, radioul, făcut să ne transmită ştiri, muzică şi alte lucruri agreabile. Dar ce înseamnă o ştire? Oricum nu ceva care ştim deja, sau presupunem. Ştiu, sau presupun că peste tot se munceşte. Or, ştirile pe care le auzim la radio le ştim sau le presupunem: că la ţară oamenii se pregătesc să însămânţeze sau să culeagă recolta, că la

furnalul cutare norma a fost (sau n-a fost!) depăşită, şi aşa mai departe. Cine ascultă toate astea? Sau că în lume au loc tot felul de cutremure, inundaţii, avalanşe, secetă, uragane… Dar, adaugă reporterul (am auzit cu însumi chestia asta), cică la Praga liliacul a înflorit a doua oară.” „Bineînţeles, zise domnul Culala, la noi e o linişte de paradis, unui regim drept, până şi natura îi face ochi dulci.” „N-aveţi dreptate, îl întrerupse doamna Culala, uite la radio Erevan se transmit totdeauna lucruri interesante!” „Da, mamă, zise Suzy, ia spune-ne tu ultima!” „Cică s-a pus o întrebare: e adevărat că în comunism fiecare om o să aibă avionul lui? Răspuns: e adevărat! Întrebare: şi ce-o să facă cu el? Răspuns: cum, de pildă, află că se dă brânză la Kamciatka, se urcă repede în avion şi zboară acolo!” Nu râse nimeni. Eu pentru că eram încă turburat de reacţia ei (când o mângâiasem îşi întorsese chipul spre mine şi mă învăluise cu o privire lungă, tăcută, supusă şi gravă pe care nu i-o cunoşteam), domnul Culala pentru că era un ardelean serios care reacţiona greu la o anecdotă. „Vedeţi, reflectă el după un timp, în comerţ expresia se dă, dacă ar analiza-o un marxist, ar descoperi cu ajutorul ei o gravă anomalie: nu se vinde ci se dă (se dă brânză la Kamciatka!). În ce situaţie se află atunci cumpărătorul? De cerşetor, nu? din moment ce nu i se vinde, ci i se dă! Asta înseamnă că oricând se poate să nu i se mai dea. Tu mi-ai spus, se adresă el soţiei, că la o coadă a izbucnit un scandal şi vânzătoarea (era o vânzătoare după câte mi-aduc aminte) a spus: face rău că v-aduce! Iată, după ea, comerţul se amestecă cu morala (face bine, face rău), dar mai ales se identifică total cu puterea, care poate decide după caz dacă să se aducă sau să nu se aducă. Or, după câte ştiu eu, interesul de a se vinde mărfuri n-a dispărut în socialism, pentru simplul fapt că activitatea oamenilor în producţie ar deveni fără sens. De fapt pentru cine producem dacă nu pentru noi înşine? Atunci ce caută în acest proces cuvintele se dă?”

Domnul Culala era vizibil indignat. Dar fiica lui râse: „Tată, cuvintele acestea sunt o născocire a oamenilor, aşa gândesc ei, dar nu reiese de-aici că tot aşa gândesc şi şefii comerţului”. „Tot ce gândesc oamenii reflectă o realitate”, zise domnul Culala mai puţin indignat. „Da, admise Suzy, sigur că reflectă o realitate, dar nu pe-aceea argumentată de tine.” „Dar care?” „Ei, asta nu ştiu!”, dădu ea din umeri şi parcă mă luă pe mine drept dovadă, îşi înfipse mâna în umărul meu şi începu să mi-l strângă prin dulci spasme, ca şi când ar fi vrut să-mi sugereze o semnificaţie, înţelesei: să nu-i mai răspund tatălui ei, să schimb subiectul. „Spuneţi-mi, îl întrebai, dacă vi s-ar încredinţa astăzi o mică fabrică aţi mai putea s-o conduceţi?” (Eram chiar curios să aflu.) „Cred că nu, răspunse domnul Culala, şi pot să spun şi de ce: pentru că nu mi s-ar da voie să am liberă iniţiativă, într-o economie atât de centralizată.” Suzy îmi strânse iar umărul şi atunci mă uitai la ea şi îmi dădui seama că nu asta vroia: se lipi de mine şi începu să-mi mângâie ceafa. „Eşti obosită, ţi-e somn! zisei ca să maschez acest abandon al ei care îmi strecura în inimă o intensă bucurie. Mergem?” „Da”, zise, dar nu se grăbi să se ridice, ar fi vrut parcă să adoarmă acolo, în faţa părinţilor, cu capul pe umărul meu. „Credeţi atunci, zisei, că experienţa iugoslavă se află pe un drum mai bun?” „Nu, mai rău, zise domnul Culala. O economie ori e liberă total, ori e centralizată. Mai degrabă cred că auto-conducerea ar folosi într-o economie capitalistă, unde ar micşora în bine, pentru producţie, voinţa negativă a patronului. Un patron slab ar putea, astfel, prin participarea salariaţilor la treburile întreprinderii, să evite de pildă falimentul, care nu-l ameninţă numai pe el, ci şi pe salariaţi, care devin şomeri. Cointeresarea e o forţă care încă nu şi-a spus cuvântul.” „Bine, şi atunci de ce nu s-ar potrivi şi economiei socialiste?” „Pentru că nu poţi avea o economie liberă sau liberală într-un stat centralizat.” „Nu înţeleg!”, zisei. „Să vă dau un exemplu”, zise domnul Culala turnând în pahare.

Ciocnirăm. Doamna Culala ne ură, mie şi fetei ei, numai bine şi realizarea tuturor dorinţelor în noul an, Suzy să reintre la facultate, domnul Petrini să se întoarcă şi el acolo ca profesor şi soţului ei sănătate şi să intre şi el într-un serviciu. „Degeaba zice el că nu, dar dacă i s-ar încredinţa nu o uzină, ci chiar un simplu magazin, ce bine i-ar părea! Să ştiţi că e la curent cu totul şi suferă şi el că stă şi nu face nimic…" Doamna Culala se ameţise puţin de paharul băut înainte de aceste urări şi divulga acum, despre soţul ei, cum divulgase în prima mea vizită despre Suzy, secrete pe care nu le putea păstra numai pentru ea. Iar eu îi urai să rămână mereu veselă şi optimistă, în timp ce mama şi fiica se îmbrăţişau şi se sărutau. Pentru domnul Culala nu găsii nici o urare, dar nici el pentru mine. Aşteptam amândoi să se termine efuziunile femeilor şi să continuăm discuţia. Ciocnirăm totuşi a doua oară, şi înainte de a goli paharele ne adresarăm un sobru „la mulţi ani". „Mai jos, spre Sibiu, continuă el, crescătorii de vite din satele muntoase nesocializate au oferit statului, oficial, spre vânzare, de nu ştiu câte ori mai multe vite decât ceea ce se contractase. La început toată lumea era încântată, dar pe urmă, ia stai! Ce e asta? Ce e cu casele astea noi şi somptuoase, ce e cu ţăranii ăştia care îşi cumpără automobile şi au sute de mii de lei la C. E. C.? Asta e o inegalitate socială, o sfidare, un cumul de capital. Nu! Chestia asta trebuie să înceteze! Bine, nu, dar ce să le facem? Ce să le facem altceva decât să le interzicem să mai crească atâtea vite. Ceea ce s-a şi făcut! Li s-a interzis. În timp ce producţia de carne e la ordinea zilei, într-o Europă care a descoperit că nu carnea de porc sau de pasăre e cea mai gustoasă, ci cea de vită, steak-ul, muşchiul la grătar… Poate nu ştii că înainte de război carnea de porc era mai scumpă la piaţă decât carnea de vită… Care ar fi situaţia unei uzine dacă transferăm cazul în industrie? Fie datorită unor condiţii mai bune, fie mai ales datorită calităţii oamenilor (oamenii nu sunt toţi şi mai ales peste tot la fel!), cutare întreprindere câştigă mai

mult decât altele de acelaşi profil, şi atunci ce faci? Le laşi câştigurile? Nu ar apărea grave perturbări în psihologia salariaţilor, plecări, părăsiri ale locului de muncă, o fluctuaţie nesănătoasă a forţei de muncă în sectoare chiar vitale?… Nu, e mai bine cum e acum, când poţi acoperi cu realizările dintr-un sector pierderile din altul, unde statul centralizat nu e interesat să dea cineva faliment. Nu ştiu cum se descurcă sârbii, n-am datele necesare să-mi dau seama ce înseamnă la ei, practic, autogestiunea. Am auzit, de pildă, că o firmă contractează să cumpere, să zicem, cupru, sau altceva, de undeva, de pe o piaţă străină, unde plăteşte cu valută forte, în timp ce o altă firmă din ţară are aceeaşi materie primă în stoc, la un preţ plătibil în monedă naţională. Nu văd aici unde ar fi câştigul! Ce iei pe mere dai pe pere. Cel puţin la noi apare acest avantaj, care e foarte sigur, şi ne dă un sentiment de stabilitate absolut incontestabil: merge sau nu merge uzina, avem salariul asigurat. Creşte sau nu creşte productivitatea muncii, noi, şefii, ne încasăm primele noastre regulat…” „Glumiţi”, zisei. (Toate acestea nu mă pasionau câtuşi de puţin, deşi eu îl incitasem pe domnul Culala să-şi expună teoriile despre comerţ şi economie, care nu puteau fi decât amuzante şi uşor ridicole, ca ale oricărui ins care priveşte fenomenele neimplicat în ele ca să le descopere cu adevărat legea care le guverna; fusese patron şi presupuneam că alt subiect de discuţie ar fi fost pentru el plicticos.) „Nu glumesc deloc! exclamă însă domnul Culala cu o ironie împrăştiată. Nici el nu ştia dacă era cazul să-şi adâncească sau nu ironia. Un salariu sigur şi nişte prime nemeritate nu sunt ele nişte stimulente asemănătoare cu avantajele autoconducerii? continuă el. Hai bă, zice românul, care în general e un om cu simţul datoriei, în sensul că îi displace să rămână dator, are, în acest sens, o veche nobleţe, puneţi mâna şi munciţi, că de-aia vă plăteşte statul. Şi muncesc, ba chiar, în momente grele, fac acte de eroism la care numai conştiinţa îi obligă. Popor admirabil şi, cum bine ai spus dumneata,

uşor de guvernat… Ne încurcă regăţenii, exclamă deodată domnul Culala dându-se pe spate, forţând la limită echilibrul dintre el şi scaun, picior peste picior, şi cu o privire dură de şef ardelean care nu ştie de glumă. Dădu paharul pe gât. Cum a putut un cărturar aşa de mare ca Iorga să spună că vrem Ardealul fără ardeleni?!" „Nu cred să fi spus Iorga un astfel de lucru! Poate altcineva!" zisei. „Tată, murmură Suzy somnolentă, cu capul pe umărul meu, asta e o istorie veche!" „Nu atât de veche, ne-au lăsat până acum câţiva ani pe seama ungurilor, au creat chiar o regiune «Mureş-autonomă maghiară». Aici, unde e leagănul românismului… Ne-au adus moldoveni… ne murdăresc parcurile, îşi fac nevoile pe lângă zidurile Bisericii negre, veche zidire care…" „Da, tată, îl întrerupse Suzy, şi tu nu ştii cine e Eminescu, care era moldovean şi a mers pe jos prin Ardealul nostru, ca un sfânt pe un pământ minunat. De ce nu recunoşti că n-ai citit niciodată un vers de-al lui?" „Mie îmi place Goga…" „Da, ţie îţi place Goga, de ce m-aţi dus de lângă boi, de ce m-aţi dus de-acasă, deşi eşti la a treia generaţie care a părăsit boul, tot la coarnele lui te gândeşti, ca la o zeitate, boul Apis, şi cucuruzul, în care n-ai intrat niciodată, hai, tată, pa, te sărut, eu am plecat", zise ea obidită, şi se ridică şi îşi îmbrăţişă iar mama, parcă ostentativ, adică ea, mama, n-avea idei (şi în general ce bine e să nu ai idei), dar îl îmbrăţişă şi pe el, pauvre papa, care ţinea atât de mult la Ardealul lui, încât… Eeee! Nimeni nu se gândea că e şi ea o fetiţă care… ei da! se simţea fericită şi atât tatălui, cât şi iubitului ei le ardea să…

VIII.

Aşi fi zis că pica de somn şi luarăm un taxi. Dar acasă îşi reveni şi mai ales reveni la tăcerile ei care se pare că după întreruperea sarcinii îi intraseră în fire, alungind cu totul pe vorbăreaţa dinainte. Se desbrăcă şi se aruncă în pat cu o săritură elastică (rămânând chiar o clipă în patru labe, şi cu capul în jos) savurând parcă bucuria jocului pur al unei căpriţe, care nu cunoştea vidul sufletesc al oamenilor, clipa

lipsită de sens, pe care trebuie s-o alunge cu plăceri grosolane, împerecheri în afara sorocului sau băutură şi mâncare dincolo de saţietate. Continuă jocul dispărând precipitat sub pled şi sugerându-mi cu o privire de interdicţie să nu cumva să mă apropii de ea. Apoi întinse mâna şi dădu drumul la radio, însă încet, şi nu se deslipi de el aproape o jumătate de oră, tot căutând, încercând toate posturile. Nu-i plăcea însă nimic şi îl stinse, îmi întoarse apoi spatele şi îşi trase repede pledul peste cap, ca şi când ar fi văzut ceva şi nu mai vroia să-l vadă; totuşi aproape în aceeaşi clipă pledul svâcni şi se uită la mine peste umăr: „Ai înţeles?” zise. „Am înţeles!”

Se lăsă tăcerea. Mă aşezai la birou cu o mare poftă de lucru şi după o vreme, timp în care mă oprii îndelung la un pasaj din caietele mele, începui să scriu. Nepreţuite caiete în care zăceau ca nişte iceberguri reflexiile mele din mirifica perioadă a cursurilor universitare! Numai eu ştiam ce ascund dedesubt, inspiraţia înaripată a unei stări de spirit în expansiune, inspiraţie bogată, fertilă, în timp ce, paralel, Matilda dărâma ceea ce credeam eu că este împlinire în viaţa vie, iubire şi armonie… iar paralel cu ca o mare prietenie, cu un om din generaţia mea, puternică personalitate obsedată de puţină putere pe această lume, plătind un preţ… Da, reuşise, mă uitase, nici ăsta nu-mi mai dăduse nici un semn din ziua când râzând pe culoarele spitalului de cei „arşi” (Giordano Bruno) ne despărţisem… Ce-o fi făcând? mă întrebai oprindu-mă o clipă din scris. Ce local şi-o fi ales unde să poată comanda un genie du christianisme însângerat pe care să-l stropească cu bere şi să-şi destupe apoi cămăşuiala de pe creier cu nenumărate filtre? Mi-era dor de el! Mă duc, îmi spusei, să-l văd! O să-i dau să citească cele două cărţi ale mele. Trebuie neapărat să i le dau. În fond, în afară de Ciceo, nimeni nu le-a citit, iar Ciceo… entuziast ca orice prieten… Da, imediat după Anul nou, după ce trec s-o văd pe Silvia, îi dau un telefon şi îi fac o vizită…

O bătaie discretă în uşă îmi întrerupse firul… „Da, doamnă”, îi şoptii, să n-o trezesc pe Suzy. Gazda mea înţelese şi îmi făcu semn să ies. Mă întrebă apoi dacă ne ducem undeva în seara asta. „Cred că nu”, îi răspunsei. „Dacă totuşi nu vă duceţi nicăieri, vă invităm la noi. Vin şi copiii şi o să ne facă plăcere să…” „Domnule Petrini, spuse inginerul din cealaltă încăpere, poftiţi câteva clipe… Luaţi loc… Realmente, adăugă el, ne-ar face mare plăcere să… Dacă bineînţeles n-aveţi altă combinaţie! O să ascultăm muzică bună, bem un pahar de şampanie şi la rigoare se poate şi dansa… Ce mai faceţi?” „Bine, răspunsei, ca să nu zic excelent…” „V-a căutat o doamnă la telefon.” „Cine era?” „A spus că o să revină!” „Din Bucureşti?” „Nu, n-am avut impresia… A propos de telefon. Puteţi să-l luaţi în cameră o oră, două şi să felicitaţi pe cine doriţi.” „Nu, zisei… ba da, aşi vrea să dau un telefon unui prieten din Bucureşti…” „Poftiţi, zise, şi când nu mai aveţi nevoie mi-l înapoiaţi.” Şi se ridică, trase aparatul din priză şi mi-l puse în braţe. Bineînţeles, gândii, pe urmă, doamna inginer, când o veni nota de plată, o să-mi adauge într-o scrisoare bătută la maşină, cu multe detalii, costul convorbirii. Normal!

Revenii în odaie şi o găsii pe Suzy la biroul meu. Îmi umbla prin sertare. Cu un instinct sigur dăduse peste cele două lucrări ale mele, dactilografiate, şi le pusese alături, ţinea cotul pe ele. Acum îmi răsfoia caietele. „Ce faci tu aici?”, o întrebai. Îmi răspunse cu degetele: fac ce-mi place. „Sunt lucrări de specialitate, continuai vârând telefonul în priză. Ai de felicitat pe cineva?” Respinse cu palma întrebarea. Apoi se ridică, mai cercetă o dată sertarele trase, dacă mai era ceva pe-acolo (nu mai era!), îmi aruncă o privire care parcă nu mă vedea, luă cele două lucrări bine capsate de mine (aveau şi coperţi) şi făcu iar o săritură în pat, de astă dată însă mai sobră, cu o expresie preocupată: „acum, parcă îmi spunea, am găsit două jucării…”, adică s-o las în pace să-şi vâre şi ea nasul în ele; n-o să le strice, de asta puteam fi sigur… Aprinse veioza, întârzie învârtind

butoanele radioului, le opri pe o emisiune străină cu văitături îndepărtate din cine ştie ce ţară arabă sau bananieră, apoi deschise una din lucrări şi se înfundă în lectură. Mă uitai la ea cu atenţie: chiar citea, nu răsfoia. După o vreme observai cum mâna ei dreaptă începe să întârzie în creştetul capului, să smulgă rar, în neştire, câte-un fir…

Cerui Bucureştiul. Nu ştiam numărul lui Micu, dar îi ştiam adresa, primisem odată de la el trei rânduri pe o ilustrată în care îmi spunea unde stă şi unde puteam să-i scriu. Operatoarea mă anunţă, după ce îmi găsi numărul, că linia cu Bucureştiul e aglomerată şi că va trebui să aştept. „Cât?” „O oră, două…” „Da, aştept!” îi răspunsei.

Mă întorsei la planşeta mea albă şi lucrai, cât să fi trecut? O oră jumătate? În acest timp auzeam din spate foşnetul filei întoarse, îmi aduceam aminte că Suzy citea, mă răsuceam mirat, da, chiar citea, cu cotul înfipt în perne, cu o expresie bizară pe chip, impenetrabilă, străină de clipa de faţă, puţin decolorată, de fetiţă care se joacă, puţin îmbătrânită, în timp ce mâna liberă arunca firul de păr rupt între dinţi şi întorcea cu o mişcare vie fila manuscrisului. Telefonul sună: „Aveţi legătura cu Bucureştiul'. Suna ocupat. „Aşteptaţi, nu închideţi.” „Ioane, strigai, apoi recunoscând glasul prietenului meu la telefon, aici e Petrini! La mulţi ani!” „Dragă, zise el prompt cu astfel de surprize, ca şi când ne-am fi văzut ieri, cu anii ăştia e o chestie!… Sunt ani care durează de ţi se face lehamite şi sunt ani care nici nu ştii când dracu ţi-au fugit pe sub nas. Anul ăsta care s-a scurs m-a scos din sărite, cred că mi-a stricat şi pe cel care vine.” Vrui să-l întreb de ce, dar mă întrerupse râsul său sincopat şi prelungit dincolo de semnificaţia care ai fi crezut că ţi-e la îndemână. Îl aşteptai să termine. „De ce?”, zisei. „E complicat să-ţi spun la telefon, vino şi tu odată pe la mine, să mai stăm de vorbă!' „Negreşit, zisei, şi eu am multe să-ţi spun!' „Dă-mi un telefon înainte, să-mi fac timp, să mă debarasez de treburi…” „Bine, Ioane, e în regulă…

Pot să-ţi aduc ceva să citeşti?” Urmă o tăcere. Nu lungă, dar nici scurtă. „Adu, zise el, şi dacă e ceva bun, putem să şi publicăm. A mai citit cineva? Ce-ai scris? E lucrarea despre Giordano Bruno?” „Nu, altceva!”' „Adu! Ştii că mă interesează tot ce gândeşti tu.” „Transmite-i Clarei cele mai bune urări.” „Transmite-i-le tu, uite-o, e aici lângă mine.” „Petrini, ce e, dragă, cu tine?” zise Clara în receptor, tot aşa, imitându-şi soţul prin sugestia că nu era deloc surprinsă de gândul că nu ne-am mai văzut de trei ani şi că le venea acum de la mine un semn. Ei şi? Ar fi putut tot atât de bine să fie şi zece! Viaţa e scurtă, nu şi prietenia! În sanscrită se pot găsi texte în care se spune că nici după moarte nu se stinge o prietenie, o intemporală, ne puteam regăsi în cine ştie ce parte a lumii şi după reîncarnare… „Ziceai că te muţi şi tu la Bucureşti…” „De! exclamai. Multe zice omul!” (şi ei doi ziseseră). „Nu mai sta acolo, am auzit că faci pe contabilul! Serios, nu te da la fund, vino la Bucureşti.”' „Nu fac pe contabilul, chiar sunt…” „Eşti, dar vezi să nu împrumuţi spiritul contabilului…” „Ei şi? Poate că într-o viaţă anterioară oi fi fost un mare risipitor şi a trebuit să mă reîncarnez într-un contabil, ca să adun cifre şi să le cunosc ordinea! Asta după interpretarea lui Platon, care pretinde că spiritul lui Agamemnon, scârbit de ucigaşa Clitemnestra, s-ar fi reîncarnat într-o lebădă, sau ceva de genul ăsta…” „Da, zise Clara, dar după Bardo Tödol reîncarnarea spiritelor superioare urmează o scară ascendentă şi numai brutele, care nu suportă starea de bardo, se reped în primul animal pe care îl zăresc… Or, tu, încă din viaţă, ai trecut, ca să zic aşa, prin starea de bardo şi ai suportat-o bine. Aşi fi mirată să eşuezi într-un contabil… Serios, vino la Bucureşti. Ai fi şi mai aproape de fetiţă, continuă ea (era deci informată!) şi ai avea cu totul altfel de perspective şi în chestia catedrei…” (O groază, mai mult de-o grămadă!) „Bine, Clara, o să mă gândesc, văd eu ce fac…!'„

Astfel se încheie convorbirea, ca şi când nici n-ar fi avut loc, din pricina fostului meu prieten, care lăsase să se aştearnă o tăcere lungă între noi când auzise că vreau să-i aduc ceva să citească. Dacă nu i-aşi fi cunoscut bine aceste tăceri, m-aşi fi bănuit de suspiciune. Bună era pentru el o lucrare dacă era şi publicabilă. Or, eu ştiam că ale mele nu erau. Lectura lui, în acest caz, ar mai fi fost pentru mine folositoare? Ar putea el risca o opinie hotărâtă, plin de atâtea frâne, cum îl ştiam că este? O astfel de frână ar fi fost aceea că ar fi descoperit în lucrările mele ideile din caiete pentru care, vorba nevesti-sii, intrasem în starea de bardo; ar fi fost el încântat să-mi spună că aveau valoare? Dacă eram din nou arestat şi s-ar fi descoperit că el le citise? (fii fără grijă, Ioane, o să trec să te văd, dar fără lucrări!) „În nici un caz!” exclamă Suzy în clipa aceea. Tresării. Ce era asta? Gândurile se aud? „În nici un caz ce?” o întrebai. Parcă nici nu mă auzi. Îmi răspunse totuşi cu o mişcare a mâinii, cu degetele fluturând a respingere, să-mi văd adică de treabă, iar dacă n-am una, să-mi caut. Ceea ce şi făcui, intrai în baie spunându-i că vom merge, spre ora Revelionului, ori la gazdele noastre, ori la fraţii Berea, şi trebuia să fiu ras proaspăt… Începui deci să mă bărbieresc, operaţie pe care o făcui în stil joyceian, adică întârziind îndelung şi gândind… Oare sunt eu pe deplin conştient în clipa de faţă? mă întrebai, apropiindu-mi chipul de oglindă. Sunt bucuros, iubita mea mă citeşte, şi e clar că îi place, altfel n-ar fi stat ea aplecată asupra manuscrisului de mai bine de patru ore. Dealtfel mai are puţin… Începuse cu Era… care n-avea decât două sute de pagini. Ce vrusese să spună prin acel în nici un caz? Era clar, ascultase convorbirea şi avea părerea că în nici un caz să nu-i dau lui Ion Micu să-mi citească lucrările. De ce? O să discutăm, gândii, deşi puteam ghici:…ceea ce citea ea nu era bine să mai citească şi alţii… Chiar dacă e vorba de un prieten? Parcă o vedeam fluturând degetele: chiar! Totuşi, îmi spusei, cineva trebuie să le citească, vreau să spun un om

specializat în filosofie, fiindcă nici Ciceo şi nici ea, Suzy… Ba nu!… Ba da… Reacţia ei nu va fi de complezenţă, s-ar putea să fie chiar brutală… O să aflu chiar în seara asta şi s-ar putea să am surpriza ca… Ei, ce putea fi altceva decât… şi dacă opinia ei ar fi… Da, clar, net, puteam avea surpriza unei reacţii catastrofice… Nu pentru că n-aşi avea încredere în ceea ce am făcut, ci pentru că asta ar veni nu de la Ion Micu, pe care l-aşi fi înţeles, sau să zicem de la Vaintrub, care era un marxist cu vederi largi, dar locuind pe o altă planetă (e adevărat, o planetă foarte apropiată de a mea, dar totuşi alta) sau de la marele poet şi filosof (presupunând că ar accepta să mă citească, lucru puţin probabil, auzisem că devenise extrem de mefient) care desigur că demult se învăluise în propriul său sistem filosofic şi ar fi strâmbat din nas în faţa incursiunii mele, spunându-mi de pildă că… ei, ce? că viziunea mea despre lume seamănă cu a unui Procopius din Cezareea (fără grasele desvăluiri ale aceluia din Istoria secretă), un fel de pamflet negru şi irelevant din punct de vedere filosofic… În clipele mele de îndoială gândisem eu însumi astfel… Dar n-aşi fi surprins, fiindcă odată aceste clipe trecând, îmi reciteam lucrarea şi n-o găseam străină de mine însumi, dimpotrivă, redescopeream identificarea mea cu ceea ce scrisesem şi retrăisem aproape total jubilaţiunea interioară care mă stăpânise după terminarea ei. Iar Ciceo era un naiv, lui putuse să-i placă, mi se păruse chiar că era de la sine înţeles… Dar Suzy! nu era! Ea era, desigur, cititorul, un cititor dintre cei care, deşi se puteau lăsa atraşi, în curiozitatea lor avidă, asta nu însemna că odată terminată ultima filă, nu s-ar fi trezit şi nu ţi-ar fi aruncat o privire neîncrezătoare şi ironică: ei, ce-ai vrut să spui? Pe cine ai vrut să păcăleşti? Fără ca neapărat să-ţi exprime toate acestea şi cu voce tare, cu alte cuvinte să-ţi opună propria lui viziune despre lume, diferită şi mai ales incompatibilă, antagonică cu a ta, ceea ce pe terenul ideilor n-ar însemna propriu-zis o judecată care să te nege. Nu, ţi-ar răspunde

evaziv, sau prin tăcere, fiindcă cititorul îşi trăieşte concepţia despre lume, dar nu şi-o poate exprima sintetic, ci fragmentar, prin chiar actele existenţei lui. Iar la Suzy, pe deasupra, asta s-ar agrava atât de mult, încât opinia ei n-ar fi departe de a Matildei, adică expresia unei neîncrederi înainte chiar de a citi, atâta timp cât lucrarea nu e publicată şi alţii n-ar veni să-i ateste valoarea. Era însă o deosebire: Suzy, vedeam bine, mă citea cu pasiune… Şi dacă, după ultimele rânduri, din pasiunea ei ar rămâne ceva? Hm! O să vedem! Ar fi într-adevăr o catastrofă să nu-i rămână chiar nimic… Interesant totuşi! Ar fi de descoperit cu ce ochi m-ar vedea după. Ce-ar mai simţi îndată ce această excursie în fiinţa mea ascunsă s-ar termina. Aşa deci eram eu? Era o surpriză? Şi de ce natură? Poate că, îmi spusei, cu un întârziat scepticism, n-ar fi trebuit s-o las să citească. Fiindcă o surpriză rea n-ar fi avut numai ea, ci şi eu. Platon, care gândea şi simţea ca un poet, avea totuşi aversiune pentru poeţi. Tolstoi, un mare spirit, nu-şi înţelegea soţia, un spirit comun, care îl iubea şi era foarte geloasă pe toată existenţa lui, deşi în joc nu fusese niciodată o altă femeie şi ea fusese aceea care îi copiase o viaţă întreagă manuscrisele, ba chiar i le şi corectase, şi nu numai stilistic. Joyceianul meu bărbierit se apropia de sfârşit, dădui drumul robinetului şi mă privii iar de aproape în oglindă. Ei, mă întrebai iar, la ce concluzie ai ajuns? Eşti pe deplin conştient în clipa de faţă? Dădui din umeri… Nu, îmi răspunsei, sunt doar prevenit, ceea ce, recunosc, nu e mare lucru… orice-aşi gândi, am o încredere senină că Suzy n-o să-mi facă o surpriză rea. Şi dacă totuşi? O să vedem, fiindcă o surpriză totală şi rea, adică tăcerea, nu pot să concep. Mă spălai îndelung şi apa fierbinte (iată, cine spunea că de Revelion caloriferistul nostru o să se îmbete şi o să ne lase fără căldură şi apă caldă? trebuie să-i dăm şi lui un bacşiş mai gras!), apa fierbinte, ca să zic aşa, mă răcori, simţind că alături de seninătatea mea încrezătoare apăruse şi o nepăsare senină. Important e, gândii, că îmi place mie

(ce-am scris) şi de această gândire sunt pe deplin conştient că nu mă iluzionez, restul e aventura ei (a lucrării), care urmează, şi nu a mea…

IX.

Deodată auzii dincolo un hohot de râs. Ce era asta? Cititoarea mea râdea. Exista oare în eseul meu vreun pasaj comic? Râsul încetă. Mă ştersei bine şi apăsat cu prosopul, ca şi când aşi fi vrut să-mi şterg şi din mine vreo rea prevestire, apoi intrai în odaie. „De ce râzi?” o întrebai cu blândeţe (să-i zicem, în realitate cu o dorinţă vie să-şi justifice bine veselia). Dădu o filă înapoi şi reciti un pasaj. Izbucni în râs. „Ţi-am spus de la început, zise că ton humour est merveilleusement irrésistible.” Da, aşa era, dăduse peste un text încărcat de un sumbru sarcasm. Hm! Se putea şi râde! Dacă ceea ce a citit până acum ar fi făcut-o să acumuleze un complex de impresii defavorabile, gândii, pasajul acesta nu s-ar fi putut rupe din context ca s-o înveselească atât de tare. „Mai ai mult?”, o întrebai cu grijă (să-i zicem, în realitate cu îngrijorare sa nu întrerupă chiar acum lectura, când îi mai rămăseseră de citit doar câteva file). Făcu un semn liniştitor din degete. Întoarse ultima filă, puse manuscrisul deoparte şi apoi se destinse, se răsuci în pat de câteva ori, în prada, aşi fi zis, a unei pline încântări. Îşi întinse braţele şi iar se răsuci şi izbucni iar în râs. „Iubitul meu, zise, ai scris o carte pasionantă, ai găsit ceva care o salvează; înjuri omenirea cu un humor furios… da, aşa este, oamenii sunt…” Şi aici se opri deodată, îşi dădu parcă seama că era pe punctul să spună cum sunt oamenii, lucru care n-o mai încânta, sau n-avea chef, sau spusesem eu în ceea ce citise şi ar fi însemnat să mă rezume, ceea ce iarăşi i-ar fi stricat plăcerea pe care o resimţise… „Ajunge, zisei, văzând cum întinde mâna spre celălalt manuscris, e ora unsprezece, o minţii, era abia zece, ai citit destul… Avem două invitaţii: una aici, la gazdele noastre, şi alta jos, la fraţii Berea… Unde ţi-ar plăcea?”' Se ridică în genunchi şi rămase câteva clipe cu capul în jos, reflectând, apoi se

uită la mine îndelung cu un joc de expresie indescriptibil: admiraţie ironică, protecţie maternă (sau filială?!), nelinişte (era chiar bună cartea mea?!), ar fi vrut să dea înapoi, dar… apoi deodată o fermă detaşare (probabil că era bună, altfel…). Sări jos şi reveni la realitate: „Ce să căutăm noi la fraţii Berea?”, zise. „Atunci rămânem aici? o întrebai, fiindcă nu precizase dacă mergem alături… Ştiu că nu-ţi place de gazda noastră, e cam pisăloagă!” „Şi ce dacă e pisăloagă? îi venim noi de hac!” Şi spuse asta cu mare chef de a-i veni de hac „indiscretei” doamne care, de când Suzy se mutase la mine, încetase să mai fie indiscretă (doar o singură dată mă întrebase când mă căsătoresc, conform observaţiei lui Goethe, care spune că oamenii când îşi dau seama că doi inşi s-au îndrăgostit, ar dori să-i vadă căsătoriţi, iar după aceea îi pândesc să vadă când se despart; noi, românii, insistăm doar asupra primului fenomen: maică, spun babele, când văd că o pereche întârzie prea mult să se ducă la primărie, dacă vă iubiţi de ce nu vă luaţi? Şi odată luaţi: dacă nu se înţeleg, niciodată nu-i îndeamnă să se despartă, fie din dorinţa secretă de a-i vedea îndurând şi ei, ca toată lumea, jugul în doi, fie pentru că spectacolul suferinţei altora li se pare mai atractiv decât cel al căutării fericirii).

Gazda mea, domnul inginer Cucu, afectă o surpriză când ne văzu, ca şi când n-ar fi ştiut că Suzy locuia cu mine, deşi, când făcu prezentările, zise: „…şi domnişoara Culala, dacă numele vă spune ceva, e chiar cel cunoscut de noi toţi…” Nu veniseră la ei numai „copiii”, casa era plină de lume, toţi de vârsta domnului şi doamnei Cucu. Ni se dădu câte-un pahar de vermut, şi cu el în mână căutarăm unde să şedem… Nu aveam unde, toate scaunele erau ocupate, şi inginerul Cucu ori se prefăcea că nu observă, ori chiar era cam mitocan şi uitase ce-mi spusese mie mai înainte, că i-ar face o reală plăcere să…

Oricum, se putea deduce că nu prea fuseserăm aşteptaţi. Mă gândii să simulez că de fapt nu venisem să rămânem,

plecăm în altă parte, dorisem doar să le urăm în trecere la mulţi ani şi… Mă uitai la Suzy să-i sugerez retragerea, dar observai pe chipul ei că nici n-avea de gând, dimpotrivă, o ţintuia cu o privire ucigaşă, aşi zice carnasieră, pe doamna Cucu, care clămpănea din gură şi avea aerul că nici nu ne cunoştea… Niciodată n-o surprinsesem pe Suzy stăpânită de o astfel de furie rece şi orgolioasă…

Atunci văzui cum timida şi micuţa fiică a doamnei Cucu, care mă luase drept muncitor-filozof (şi care între timp născuse un băieţel, trebuia să aibă acum trei ani), îi şopteşte ceva soţului ei. Acesta dădu din cap, se ridică, intră în odaia tampon dintre a mea şi cea a gazdei şi se întoarse cu două taburete, pe care ne invită să luăm loc. Absent şi în acelaşi timp atent, de fapt nici absent dar nici atent, domnul Cucu spărgea alune, mesteca necontenit şi părea că ascultă, mai degrabă că suportă clămpăneala soţiei lui fără să se irite, conversaţia era generală, nu?! deşi nu era! că totul era agreabil şi că în curând… În curând se va produce ceva iminent, îi va spune într-un mod foarte grosolan soţiei lui că… „Nu, zise însă foarte prevenitor, când doamna Cucu se opri o clipă, asta nu s-a întâmplat atunci, ci prin 1938, când Carol al doilea, venind de la Londra, de la o ceremonie funebră, s-a oprit la Berlin şi a încercat o înţelegere cu Hitler… Armand Călinescu…” „Nu mai vorbi prostii, îl întrerupse doamna Cucu, ştiu precis de la doctorul Stănescu, care era prietenul lui… Prin 35, nu prin 38 şi-a zdrobit el cariera. Deşi, dacă mă gândesc, tot rău ar fi fost dacă s-ar fi hotărât să devină ginerele lui I. G. Farben… Cine ştie ce-ar fi păţit după război…” „Dacă zici că ai auzit c-a fost arestat…”, îi acoperi el cu falsă blândeţe glasul ei casant. „Nimeni nu l-a îndemnat, îi acoperi şi ea glasul, să se apuce tocmai acum, după cincisprezece ani de la război, să dea bani la legionari…” „Asta înseamnă că a fost silit, zise un domn scund, vârtos, chel şi cu groşi ochelari pe nas, care îl făceau să semene cu un dur chirurg. Îl aveau cu ceva la mână!”

În acest timp observai cum chipul micuţei doamne începea să capete o expresie vie de suferinţă. Soţul ei se îngrijoră şi începură să-şi şoptească unul altuia ceva la ureche. „Da”, zise ea şi se mai însenină şi începu să se uite la noi cu capul uşor plecat, cu un fel de interogaţie chinuită şi resemnată: nu e aşa că o să fiţi de acord? parcă ni se adresa. El se ridică, se apropie de mine şi îmi şopti: „Poate să se odihnească puţin soţia mea în camera dumneavoastră?” „Bineînţeles!” „Avem o propunere, continuă el, să ne retragem pe urmă şi noi acolo…” „De acord, Suzy, eşti de acord?” Ea îşi plecă urechea şi dădu din cap şi se şi ridică, chiar ostentativ, fapt care n-o împiedică însă pe doamna Cucu să taie mai departe aerul cu cuvintele ei. Se pare că Suzy îşi dăduse seama că, dacă ar fi rămas, i-ar fi fost imposibil să-i vie de hac bătrânei pisăloage. „Ooo! făcu ea apoi în odaie uitându-se la mine cu ochii dilataţi, pe-asta nici dacă o omori nu-i închizi gura… „ „Ţi-am spus eu, râsei, cu mine e mai ponderată, dar ai văzut, pe fata ei o duce la exasperare… de-aia bănuiesc că după ce s-a măritat a părăsit casa părintească.” „Hi, hi, făcu Suzy, dar ce mâncăm, mi-e foame…” „Parcă ziceai că vrei să ajunezi.” „Ştii ce, zise, coborâm toţi patru la fraţii Berea…”

Dar intră tânăra pereche şi el ne spuse că a vorbit cu bucătăreasa să ne aducă mâncarea aici… Nu scăpărăm însă aşa de uşor, intră după noi doamna Cucu şi ne spuse cu „înţelegere” că ar fi trebuit să se gândească, tinerilor le place să petreacă între ei… Titi e de vină (adică soţul ei), o scoate din pepeni cu iniţiativele lui, pe care le ţine secrete până în ultimul moment,…a fost vorba să vină numai „copiii”, şi el, fără să-i spună, a invitat o grămadă de lume… Noroc că a găsit un purcel de lapte, şi a avut parcă o presimţire şi a pus-o pe Sultana să cumpere destul vin şi cozonac de la o cofetărie, „unde se face foarte bine…”. „Bine, mamă, bine”, o întrerupse fiică-sa, pentru că doamna Cucu amenința să nu se mai oprească şi nici să plece. „O să vă aduc eu totul aici, insistă ea fără să se sinchisească,

numai şampania cred că n-o să ajungă, beţi şi voi vin, fiindcă decât aşa şampanie, mai bine lipsă, e un fel de sirop greţos care n-are decât meritul că face spumă…” „Mamă, n-avem nevoie de şampanie, şi nu ne aduce nimic, ne descurcăm noi”, zise iar fiica ei de astă dată cu buzele tremurânde. „Eşti nervoasă”, constată doamna Cucu sec şi cu glas parcă abstract, cum pot oamenii fi atât de nervoşi, parcă spunea, şi se cără în sfârşit, însă cu o încetineală care nu spunea nimic bun, se putea întoarce oricând.

Petrecerea noastră fu reţinută din pricina micuţei şi suferindei doamne Valer (aşa îl chema pe ginerele doamnei Cucu), care nu se linişti nici după ce se convinse că mama ei n-o să mai revină (chiar nu mai reveni!), nu putu să mănânce nimic şi numai din politeţe pentru noi nu ceru soţului ei s-o ducă acasă. Soţul ei însă mâncă vârtos. Când afară începură să se audă împuşcăturile de rachete care îngropau anul care trecuse şi ale căror artificii strălucitoare ne inundară odaia, stinsei lumina şi deschisei amândouă ferestrele.

Suzy veni lângă mine şi contemplarăm în tăcere oraşul iluminat şi sfâşiat de zgomotul petardelor, care parcă spuneau anului care trecuse, bun sau rău, pleacă, bătrâne, o să te ţinem minte, sau o să te uităm, adio oricum, lasă loc unor noi sforţări şi speranţe… Ceea ce s-a împlinit cu tine să continue, ceea ce a fost eşec să iei cu tine în neant, şi o nouă rotaţie în jurul soarelui, a pământului nostru plin de albastre şi imense întinderi de ape, să fie benefică oceanului uman în totalitatea lui şi fiecăruia dintre noi în parte… Să nu moară nimeni în anul care vine (se poate, nu?) şi să nu nască decât mamele fericite! Nu-ţi port pică, gândii eu însumi pentru mine, am fost fericit în aproape toate lunile tale, mi-ai adus în viaţă o fiinţă pe care o iubesc şi mi-ai confirmat că truda gândirii mele a fost fructuoasă: Spune-i micuţului an nou, care ne întâmpină, să ne ajute, înainte de a îmbătrâni şi el, să ne îndeplinim măcar o parte din dorinţele noastre nemăsurate… Simţii în euforia acelor

clipe o mână care mă apucă de ceafă şi începu să mă mângâie insistent şi dulce… Un îndemn, o sugestie, o trezise din tăcerea mea însingurată… Ochii ni se întâlniră în întunericul în care scăpărau scântei albastre şi roşii, alungate violent de orbitoare explozii albe şi verzi. Un chip îngrijorat mi se alătură: „Ce faci tu, sufletul meu?! La ce te gândeşti?” Ne îmbrăţişarăm, ne chinuirăm obrajii, urechile, gurile într-o mută contopire. Ea mă strângea foarte tare, ca atunci la despărţire în frumoasa casă unde ea copilărise şi ne apucaseră zorile după prima noastră noapte de dragoste… Braţele ei dulci, puternice, de zidăriţă, care ştiau să apuce… „Suzy, te iubesc…” „Da, Victoraş, ne-am procopsit…” „Dacă ai şti ce bine îmi pare că ţi-a plăcut cartea mea…” „Da, hi, hi, ce păcat că nu poate să apară acum… Dar o să apară ea cândva… Să nu i-o dai lui Ion Micu s-o citească…” „Bineînţeles…” „Cealaltă cum e?” „Nu cred că o să-ţi mai placă. E filosofie pură, n-o să mai găseşti în ea nimic care să te facă să râzi…” „Crezi? Hi, hi…” „Da, nu mai e o imprecaţie, ci o carte liniştită şi foarte abstractă…” „Când ai avut timp să le scrii?” Din glasul ei înţelesei însă că nu era vorba de timpul fizic, de durată, ci de disponibilitatea mea afectivă… după ce trecusem printr-atâtea… şi încă mai treceam… „Tocmai, spusei, n-aşi fi avut timp dacă n-aşi fi scris-o pe prima…” „Mai vorbim, hai să aprindem.”

Revenii în odaie şi răsucii comutatorul. Musafirii noştri stătuseră ca şi noi la cealaltă fereastră, şoptindu-şi desigur lucruri tot atât de… Se întoarseră şi închiserăm geamurile. Suferinda doamnă părea mai liniştită, dar când umplurăm paharele, nu se atinse de al ei. „Stimată doamnă, ridicai eu glasul, lăsaţi, beţi un pahar şi o să vedeţi că totul o să vi se pară altfel… Daaa, continuai, dându-l pe-al meu cu sete peste cap şi cuprins îndată de o stranie exuberanţă, sunt lucruri mult mai importante, beţi paharul şi o să le descoperiţi… Paharul trebuie băut, filosofai eu mai departe surprinzând o uimire pe chipul iubitei mele şi o posomorâtă

neîncredere pe cel al soţului prea sensibilei doamne (da, parcă spunea el, eu îl beau, am dat peste o fiinţă pe care o iubesc foarte tare, dar am început să am bănuieli, şi asta mă întristează, că iubirea mea nu-i ajută la nimic). Nu foloseşte la nimic, reluai eu ca un ecou al propriei mele gândiri, dacă eviţi paharul. Socrate s-a gândit el bine când a acceptat cucuta…" „În schimb tu ai băut unul în plus", zise Suzy, şi toţi patru izbucnirăm atunci în hohote, chiar şi plăpânda. Prinsei momentul şi îi întinsei paharul cu mâinile mele: „Beţi, doamnă! Vă rog să beţi, n-o să vi se întâmple nimic desagreabil!"

Bău, dar nici ceva agreabil nu i se întâmplă. Doar o curioasă schimbare de expresie: „sunt rezistentă, parcă spunea, nu sunt atât de plăpândă pe cât par…". Dar rezistentă la ce? Probabil la orice i-ar fi putut face plăcere ei, şi prin ricoşeu şi bărbatului… Era şi ăsta un fel instinctiv de a-l ţine… „Hi, hi, făcu Suzy după ce închise uşa în urma lor… Daaa, ţi-a plăcut prăpădita asta! Ai fi vrut s-o protejezi… Ei da, lasă că te-am văzut eu… Oiţă! exclamă cu o voce înaltă, imitându-mă în strigăte, ai vrut să faci pe berbecul!" Sări în pat, unde se aşează turceşte şi netezi cuvertura în faţa ei, ca şi când m-ar fi invitat să jucăm împreună pietre sau să-şi dea în cărţi, să-mi ghicească norocul… „Hi hi, bem şi noi acuma ceva, iubitul meu?… Şi parcă auzisem şi eu de fructe, banane, «smochine», puse ea, nu ştiu de ce, acest cuvânt între ghilimele, daaa, şi alte minunate fructe ale pământului…"

X.

Astfel se încheie anul şi ne trezirăm în cel nou ca o grosolană surpriză, pe care ne-o făcu domnul inginer Cucu a doua zi spre prânz. Prin somn auzii o bătaie grăbită în uşă, o bătaie mai mult de formă, fiindcă uşa se deschise în acelaşi timp şi cineva intră în odaie (senzaţia mea fu mai degrabă că „năvăli", prin siguranţa paşilor şi parcă a unui fel de gălăgie pe care o fac cei care ne sunt familiari şi nu se sinchisesc dacă ne surprind, să zicem, goi în pat, sau

chiar în baie). „Eeei, nu se doarme de Anul nou, trezeşte-te, domnule, o să ai destul timp să leneveşti până la celălalt… Aşa îţi primeşti tu musafirii?… Ei, haide, acuma nu te jena, dă-te jos şi aprinde lumina… Unde o fi comutatorul ăsta?”

Era Matilda, veselă nevoie mare, îi recunoscusem din prima clipă, şi venind parcă dintr-un vis îndepărtat, glasul ei de altădată, din clipele de euforie exaltată… Lumina se aprinse. Sării în capul oaselor, buimăcit. Matilda nu era singură… „Silvia, murmurai răguşit de o furie năvalnică. Ce cauţi tu aici, fără să te anunţi? mă adresai Matildei, trăim într-o lume civilizată, avem telefoane, adrese, poştă şi telegraf, copii şi prieteni pe care trebuie să evităm să-i punem în situaţii delicate…”' „Ei ho! că nu s-a întâmplat nimic, râse Matilda, nu e o catastrofă că te-am surprins în pijama…”

Nu vedea că nu eram singur, se aşează într-un fotoliu pusă parcă pe taclale şi continuă:”. Ce e asta, ţi-am telefonat ieri şi am vorbit cu gazda ta, inginerul Cucu, nu erai acasă, şi i-am spus că trec astăzi pe la prânz să ţi-o aduc pe Silvia… Şi acum când am sunat mi-a deschis acelaşi domn Cucu şi «poftiţi!», mi-a zis, cu aerul cel mai natural din lume – aşa, ca între oameni «civilizaţi», adăugă cu o nuanţă sarcastică în glas, observând în sfârşit că în patul meu era o femeie… Am crezut că ne aştepţi, şuieră de astă dată furioasă, dar mereu stăpânită de aceeaşi euforie exaltată, deşi te înţeleg, adăugă cu înţelegere, dar trebuia să ne spui…” „Ce să spun, strigai, nu m-a anunţat nimeni că ai să vii!” „Nu ţi-a spus gazda ta?” „Mi-a spus că m-a căutat o doamnă care o să revie.” „Nu ţi-a spus că o să trec azi cu Silvia să te văd?” „Nu! Şi de ce n-ai revenit cu telefonul?” „Fiindcă domnul Cucu m-a avertizat că nu eşti acasă la această oră şi că probabil n-o să fii nici mai târziu, faci Revelionul cine ştie unde, fiindcă i-a spus nevastă-sa că n-ai pregătit nimic acasă…” „Futu-l în cur pe mă-sa pe domnul Cucu al tău, te-ai apucat să pălăvrăgeşti cu el despre lucruri care nu-l

privesc, când puteai foarte bine să revii cu un telefon… Te costa mult dacă…”

În clipa aceea Suzy se ridică şi ea în capul oaselor, îşi drese cu o mişcare fermă părul şi mă întrerupse: „De ce strigi, zise cu un mic reproş senin, nu vezi că e o neînţelegere? Treceţi în odaia cealaltă şi discutaţi.” În care odaie? Acolo stătea mama inginerului, bătrâna doamnă Cucu. „A! nu ştii, zise Suzy, e plecată de sărbători, mi-a spus mie…” Mă dădui jos din pat, deschisei şifonierul, trăsei halatul pe mine şi trecurăm dincolo. „Dealtfel, după o astfel de primire, nici n-avem ce să discutăm”, zise Matilda după ce ne aşezarăm pe scaune. Dacă vrei să mai stai cu Silvia…” „O clipă”, o oprii şi mă ridicai şi trântii cu putere uşa întredeschisă care da în odaia grobianului farseur, domnul inginer Cucu, şi a nevesti-sii, pentru care simţii în secunda aceea simpatie, bine făcea că îi toca cu clămpănitul ei casant nervii lui prea groşi… era ea pisăloagă, dar, vorba lui Caragiale, nu era groabă, ca bărbatu-său.

Silvia simţi pesemne că uşa trântită şi expresia mea furioasă nu îi erau adresate ei, ci maică-sii, şi avu un surâs divin: tata o înveselea. „Ah, zisei, ia vino tu încoace!” Şi o luai în braţe şi clipe lungi durară până mă desprinsei de roua ochilor ei inocenţi. „Tataaa, îmi şopti, nu prea copleşită de mângâierile mele, vreau să-ţi spun ceva.” Aoleo, gândii, ce-o fi vrând să-mi spună? Nu mai ştiam bine când mă iubea şi când nu, acel ci de altădată, semnul tandreţei ei infantile şi totale, se topise din pronunţia ei pentru mine? Dar nu, surpriza veni… „Ci, ci, o auzii spunând, la mulţi ani, ta-taaa!” „De ce nu-i răspunzi fetiţei?”, zise Matilda observându-mă cu un ochi cercetător care sticlea de supoziţii şi presupoziţii alergându-i foarte sprintene şi viclene prin minte (desigur, n-o mai iubeam pe Silvia, acum când iubeam pe altcineva, a ştiut ea totdeauna că…). „Dacă i-aşi răspunde, zisei, tu de ce ai mai avea să te miri?” „Nu mă miră, îmi răspunse foarte rece (euforia îi pierise), în orice caz, dacă vrei să mai stai de vorbă cu ea (şi simţii că

nu din proprie voinţă mai concepea un asemenea lucru, mai avea şi Silvia ceva de spus), în casa asta n-o las, ne găseşti la Tasia, unde o să stăm vreo săptămână. „De ce, mamă?”, zise Silvia, cu un glas în care ea sugera că replica mamei nu va fi auzită. Nu era o întrebare, de ce, mamă, ci o afirmaţie, ba da, mamă. „În nici un caz, îi spuse Matilda crâncenă, tu n-ai văzut că tata nu e singur?” „Ci, ci ce dacă? zise Silvia. Nici tu nu eşti, ci singură, ci când tata vine pe la noi!”

O tăcere ca după o sentinţă se lăsă în urma acestor cuvinte neaşteptate. „Trebuie să recunoşti, mă adresai în sfârşit Matildei, că Silvia gândeşte logic. O să stea cu mine până plecaţi.” O bătaie discretă în uşă o împiedică pe Matilda să răspundă. „Da”, zisei, şi Suzy intră. Se vedea că luase o hotărâre, se îmbrăcase, îşi pusese blana, vroia, desigur, să plece. Dar nu se grăbea, se aşează cuminte pe un scaun. Se pieptănase lins şi îşi strânsese părul la ceafă în coadă de cal, cum era moda printre fete. „De ce nu mi-o prezinţi pe soţia ta?”, zise Matilda. „Suzy Culala mă cheamă, doamnă! răspunse ea prompt. Aveţi o fetiţă extraordinară”, continuă cu un surâs ca un brici şi cu un glas în care răzbătea un orgoliu retras şi rece, îndepărtat de noi toţi şi de clipa de faţă: „aveţi” adică eu şi Matilda, ea n-avea ce căuta acolo. Surâsul ei mă îngheţă. Nu negase că n-ar fi soţia mea, totuşi îşi spusese numele de fată. „Îmi daţi voie, doamnă, să-i spun ceva fetiţei dumneavoastră?” Şi surâsul glacial se accentuă atât de tare. Încât deveni parcă de gips, însă un gips viu, ca al tinerei necunoscute care se înecase în Sena, mai frumos şi mai misterios ca al Giocondei, fiindcă undele care o învăluiseră nu-i alteraseră expresia de beatitudine şi încredere cu care se încredinţase apelor. Matilda tăcu, ştiind parcă dinainte că Silvia n-o să-i aştepte răspunsul, ceea ce fetiţa şi făcu, se apropie de necunoscută şi îşi lipi urechea şi ascultă fără să se mire de şoaptele care urmară. Îmi încordai auzul, dar şuşoteala era ininteligibilă. Ce-i spunea Suzy, ce secret atât de rapid i se născuse în minte? „Da? se detaşă ea, ai înţeles? Vino

încoace!” Şi iar îi şopti ceva, pesemne îi repetă, fiindcă după aceea (a înţeles sau nu, fetiţa) se ridică în picioare: „Am plecat, mi se adresă, vorbim la telefon…”

Numai cei încleiaţi în propriul lor trecut au, adesea, senzaţia că prezentul e vertiginos. Nu reacţionează la el. Rămăsei inert. Da, gândii, o să vorbim la telefon. Aici erau nişte socoteli de reglat. „Cam isterică soţia ta”, zise Matilda. „Mai puţin isterică decât tine”, îi replicai. „Da, reluă Matilda, o să vorbesc cu ea şi o să-i spun că o s-o nenoroceşti ca şi pe mine.” „Nu mai spune! Eşti nenorocită?”, o întrebai cu o prospeţime jubilatoare în glas. „Ai vrea tu!” „Eu nu vreau de la tine nimic, las-o pe Silvia aici şi…”

Mă redresai, simţind că trebuie să mă smulg imediat din capcana imenselor noastre ciocniri de odinioară. La ce bun? Tot ceea ce mai aveam să ne spunem nu mai rima cu nimic. Prezentul devenea vertiginos. Intrai în odaia mea şi deschisei liniştit şifonierul. Se golise, nu mai atârnau în el decât costumele mele. Intrai în baie, dar nu mai regăsii sub oglindă obiectele ei de toaletă. Revenii: cercetai mai atent odaia, să descopăr un semn. Dar ştiam că nu va fi. Da, nu mai aveam ce să mai văd, operase, fata asta, cu o rapiditate uimitoare. Îşi luase tot ce era al ei, nu mai lăsase nimic în urmă… Ba nu: „Vorbim la telefon”… Asta putea să nu mai însemne mare lucru… Mă lungii în pat, cu mâinile sub ceafă. În timp ce auzeam uşa de la intrare trântindu-se. Nu tresării, ştiam că Matilda plecase şi o luase şi pe Silvia cu ea…

Astfel începu pentru mine noul an, da, chiar anul de-acum, când scriu toate acestea; cel fatal…

PARTEA A ZECEA

I.

Închisei cu o mişcare furioasă şifonierul căscat, din care Suzy „sburase ca o laşă” (cum s-ar fi exprimat despre noi Caragiale, luându-ne peste picior), şi îi trăsei cu însumi dulapului o lovitură zdravănă, fiindcă aşa era, Suzy părăsise

vertiginos cuibul nostru ca şi când ar fi simţit apropierea hultanului. N-aşi fi putut zice însă că fugise speriată, dimpotrivă, ultima ei expresie, vorbindu-i Silviei la ureche, arătase mai degrabă siguranţă de sine şi parcă o stranie jubilaţiune. Acum vedeam clar ce era: bucuria unei înstrăinări rapide şi bine întemeiate, asemeni celor care descoperă brusc cum întâmplarea îi serveşte miraculos, de o mie de ori mai eficace dccât oricare alt efort al unei hotărâri deliberate. „Ei! zisei, întinzându-mă pe pat cu mâinile sub ceafă, unde e melancolia care credeai că o să… În clipa când… Nici vorbă despre o asemenea poetică învăluire, asta se simte doar gândind la despărţire, şi nu când ea se produce.” În clipa aceea uşile şifonierului scârţâiră parcă ironic. Mă ridicai să le închid bine, dar fără voia mea mâinile le deschiseră larg şi contemplai îndelung… hm! da, golul!

Asta îmi aminti de întâmplarea unui grec, dintre cei pe care înfrângerea generalului Marcos în 43 îi aduseseră pe meleagurile noastre. Era un scriitor şi gazetar cu relaţii, călătorea des în Occident şi se întorcea totdeauna cu geamantanele pline cu cadouri pentru gagicele lui nestatornice (parca le alegea anume din specia celor care părăsesc partenerul repede şi fără motiv aparent). „Cobor la gară, cică ar fi relatat grecul însuşi, şi mă repej la telefon s-o anunci pe iubita mea că am şoşit. Telefonul cârrr, cârrr. nu răspunde! Mă urc ia taeşi… Aduşeşem pentru ea ciorapi de mătasea, rochice, pantofi cu tocul ascuţit, ruj Christian Dior, şi alte lucruri drăguce… Şun la uşa… Nimic… Scot cheia, intru în apartament, nu era, şi atunci am avut un preşentiment şi am deschis şifonierul: golul! Beştia fugise!”

Surâsei în forul meu interior şi închisei, de astă dată cu blândeţe uşile. Trebuie să desprindem o filosofie tonică din întâmplările celor părăsiţi şi îmi veni atunci în minte şi felul cum îl cucerise şi apoi îl părăsise dumnezeita (cu paharul de şampanie în taxi, la ora zece în seara Revelionului, tur-retur) pe Bacaloglu, care de-atunci preconiza să punem un

T cu fierul înroşit pe spinarea tuturor trădătoarelor. Asta era sinistru, grecul avea mai mult humor.

Mă îmbrăcai şi plecai la Tasia, s-o aduc pe Silvia la mine. Găsii petrecere generală, ca odinioară când îi vizitasem pentru întâia oară, a doua zi după căsătoria mea cu Matilda. Dar nu ca atunci mă întâmpină fosta mea soţie, ca şi când n-ar fi ştiut cine era bărbatul care intrase pe uşă, ci ca şi când acum eu eram bărbatul ei de totdeauna şi nimic nu se întâmplase vreodată între noi… „Aaa! Victor, făcu ea îndată ce mă văzu (şi se ridică în picioare), hai, dragă, la mulţi ani şi nu mai umbla şi tu cu o falcă în cer şi una în pământ, o singură viaţă are omul şi…" Se ridicară toţi, pricăjitul se grăbi cu un aer aplicat să-mi umple un pahar, ca şi când ar fi descoperit şi el în clipa aceea că o singură viaţă are omul, şi asta l-ar fi entuziasmat, şi ciocnirăm cu expresii semnificative: dacă o singură viaţă avem, atunci ce mai andarbrambura, să bem şi să chefuim. „Aşa este, strigă marele Vasile, şeful clanului, neschimbat se pare, cu regimul lui alternat între carne şi vitamine, o viaţă are omul şi un trai nenorocit."

Nu s-ar fi zis. În ceea ce îl privea, sau cine ştie? Dintre ei toţi numai Tasia îmbătrânise. Tamara îşi pierduse orice fatalitate amândouă, nu se ştie de ce, aveau trăsăturile adâncite, sumbre, sau mi se părea mie, cum le priveam cu un ochi străin? Desigur, fiindcă veselia Matildei nu alunga de pe chipul ei o strălucire pe stinse, dar fără bogăţia de culori a unui amurg fastuos. Îmi aruncai privirea circular, să redescopăr subalternii marelui Vasile. Erau alţii şi nu avui nici o curiozitate să-i cunosc. În acelaşi timp, la vederea acestor fiinţe care obosiseră se pare, în ritualul vieţii lor anonime, ştiam că dacă am să rămân să beau cu ei depresiunea mea s-ar fi retras şi i-aşi fi văzut cine ştie, poate în culori de epopee. În care nu triumfam decât eu şi Silvia, zeitate care se uita la mine cu o expresie turburătoare de singurătate şi nepăsare: ştiu multe, parcă voia să spună, dar eu nu vreau să ştiu nimic, deşi m-aţi silit

să aflu, viaţa mea nu este atinsă de zgomotul, cuvintele, rumoarea şi paharele voastre. Uite-l colo pe tata, nu ştiu cine e, nici măcar nu mai ţin minte că ne-am plimbat de-atâtea ori împreună, că am pus într-o zi flori pentru mireasă, că m-am dat în căluşei, şi el mă pândea pe de lături să nu mă piardă, că m-a ţinut în braţe şi mi-a arătat oraşul, m-a dus la cişmar…

Nu aşteptai să reînceapă conversaţia înnoitoare. Dădui paharul pe gât şi o chemai pe Silvia. Ea ezită, iar eu ştiam că o să ezite. „Silvia, zise Matilda cu o falsă uimire, te cheamă tata.” Atunci ea se ridică şi veni la mine, floare vie care nu ştie cine o rupe şi o duce la nas, dar care ştie că asta o poate face însă şi tata şi mama şi toţi cei legaţi de naşterea şi de mica ei existenţă. O acută durere mă înstrăină câteva clipe de ignoranţa vieţii ei crude, după care îmi revenii, şoptindu-i zadarnic: „Vrei să vii cu mine? Nu te uita la mama, continuai, deşi nu se uita la maică-sa, ei, ce zici?” „Tataaa, zise, ci tu nu mănânci nimic?” „ Sigur, îi răspunsei, intri şi tu în concretul clipei şi eviţi să răspunzi. Tata a mâncat, îţi spun la revedere, trebuie să plec”. „Tataaa, zise, ci nu rămâi cu noi?” În loc să zică „merg şi eu cu tine”. Depresiunea mea i se transmisese. Dacă aşi fi fost vesel şi hotărât bineînţeles că ar fi venit. Îi spusei că astăzi şi mâine o mai las, să se bucure şi tanti Tasia de sosirea ei, iar poimâine mă întorc. O să trecem pe la nenea ăla care îi făcuse odată o săritoare din piele. Mai ţinea minte? Nu! „La cişmar”, zisei. Surâse o clipă, ca o străluminare. În ochii mei nu se schimbase mult, avusese pe atunci o mică precocitate, care din fericire dispăruse, urmată de o încetinire, se îndepărtase lent de la patru spre nouă ani şi sufleteşte înflorise parcă doar în adâncime, fizic era tot atât de suavă şi fragilă ca o crenguţă. „Bine, zisei, dacă tu vrei să mănânc, gata domne, s-a aranjat, acum du-te la locul tău.” „Da, zise Tasia. Îţi face hatârul, pe noi nu ne onorează.” Când cineva îţi vorbeşte urât fără să se jeneze înseamnă că în realitate zace în el o mare furie, abia stăpânită. Nu mai era aceeaşi

Tasia, plină de atenţie faţă de mine şi ţinându-mi partea. Cum mi-era foame, mă hotărâi să mănânc şi devenii curios să aflu şi ce avea cu mine. „Mi s-a părut că v-am deranjat”, zisei simulând o nepăsătoare absenţă. „De deranjat ne-ai deranjat, îmi răspunse punându-mi în farfurie nişte cârnaţi şi o strachină cu varză murată, dar ce să facem, vă primim, măria-voastră, că aţi ajuns mare şi poate puneţi şi pentru noi, undeva, o vorbă bună.” „Cu mare plăcere, zisei, oricând…” „Da, şi acum ia spune, de ce ai fugit tu de-acasă şi ţi-ai lăsat fetiţa pe mâini străine?”

Aşa deci! Asta era furia ascunsă! Înţelesei că asta se discutase mai înainte, sau în orice caz, doar între ea şi Matilda, între patru ochi. Dar vedeam că nu se jena să-mi aducă învinuirea şi în auzul celorlalţi şi mai ales al Silviei. Cu ce sens? Nu cumva încă de la început le sugerase Matilda versiunea aceasta a fugii mele, ca s-o ascundă pe-a ei? Toţi credeau acest lucru? Desigur, cine îşi asumă deschis ruptura unei familii? Sau era ceva nou? Mi-ar fi plăcut să aud ce zice Matilda, dar mi se păru că totul ar fi fost indecent în faţa Silviei. „A fost odată un botez, pe vremuri. Ai uitat, Tasia?” mormăii înghiţind cu mare poftă din cârnaţii pipăraţi. „Ne întoarcem acuma la botez!”, exclamă ea sarcastică. „Da, zisei, de ce nu?” „Şi ce-a fost la botez?” „Mmmm! făcui cu gura plină. A fost o mare distracţie! La care ai luat parte! Şi încă la altele!” „Ce vrei să spui? Când v-aţi luat, n-aţi deschis ochii? Şi mai ales când v-aţi hotărât să aduceţi pe lume un copil? Ce e ea vinovată…?” Vrusese să spună fetiţa asta…

Dar o oprii izbind cu violenţă tacâmurile în farfurie. „Amnezie? spusei, însă cu blândeţe. Nu mai avem memorie?”' „Hai, Tasia, zise Matilda, lasă, are dreptate Victor.” „Şi tu de colo, zise Tasia cu dispreţ, are dreptate, vai de capul vostru!” Nu, gândii, nu e ceva vechi, e ceva proaspăt, microbii urii sunt vioi sub lumina microscopului, cei de-atunci, de la botez, au murit demult. O să aflu ce e, dar nu acum! „Hai să conchidem discuţia asta, zise atunci

pricăjitul tranşant, hai să bem!” „Am spus eu, mugi şi marele Vasile, o viaţă are omul, şi un trai neno…” „Ba nu e deloc, zise Matilda cu o urmă din exaltarea de altădată, omul are o singură viaţă şi trebuie să şi-o trăiască aşa cum e! Iubeşte, urăşte, iar iubeşte, iar urăşte, ce rost au tot felul de… de…” „De ostreţe!”, o ajutai laconic. „Ba nu, se înverşuna, nu e vorba de ostreţe! Se lăsă o tăcere, dar Matilda nu reuşi să-şi materializeze gândirea. Tot despre ostreţe era vorba!… „Hă, hă, hă… făcu marele Vasile. Şi iar, hă, hă, hă…”

Mă întorsei acasă reconfortat.

Zăpada îngheţase şi trosnea sub picioare. O lună de o albeaţă halucinantă lumina dinspre dealuri străzile oraşului tăcut. Aerul rece şi proaspăt mă îmbăta ca de o bucurie rară şi secretă, iar eu ştiam ce e: deliciul vicios al singurătăţii! Aveam să ajung în odaia mea, să mă aşez la planşeta albă şi să lucrez relaxat până în zori. Eram liber, bogat, fără datorii, cu hambarele pline, iar marile scadenţe, suferinţa fără speranţă, moartea violentă, cum o sufereau în chiar acele clipe populaţii haotice de pe pământ, erau departe de mine. Iată, îmi spuneam ascultând visător ecoul paşilor mei în noapte, bucuria sau durerea nu sunt totdeauna fructul determinat al unor cauze determinante. Libertatea face să trăiască cu plenitudine totul, şi atunci suferinţa în dragoste aduce din adâncuri bucurii stranii şi necunoscute, iar fericirea se colorează violent cu luminile infernului. Îndoiala ne trezeşte cugetul, producând în spiritul nostru certitudinea că existăm, gândire suverană şi divină care ne supraveghează urâtul, ne alungă ranchiuna, lasă altora izbânzile şi acceptă pentru sine înfrângerea.

Frumoasă noapte! Frumos oraş curat zăcând liniştit între uriaşele troiene şi păduri verzi care îl înconjurau…

Frumoasă fetiţă! dulce Silvia! Ce-ai făcut? Ai turburat cumva pe mama ta? Desigur, tu eşti cauza, enigma ignorată, inocenţa neglijată, dar mai puternică decât pasiunile mature şi neînfrânate. Dar n-o să-ţi aduc niciodată

în conştiinţă marile noastre vinovaţii, să-ţi împovărez viaţa cu un destin grav, presimţit de tine încă de pe vremea când te-am găsit dormind prosternată, ca şi când ai fi vrut să ne spui că n-ai fi vrut să vii pe această lume. Cine dintre noi a fost întrebat? iar mari fiind, care dintre noi ar dori să nu mai existe?

Acasă mă aşezai bine la planşeta mea, când intră doamna Cucu cu telefonul în mână. „Sunteţi căutat, zise fără grabă. E aceeaşi persoană care a mai sunat acum vreo oră… Vreau să vă spun ceva, continuă fără să-mi dea aparatul, ca şi când după aceea ştia şi ea că n-ar mai fi avut timp să mă piseze cu cine ştie ce istorie, bărbatul meu vă cere scuze, zice că nu şi-a mai adus aminte dacă fosta dumneavoastră soţie n-a luat totuşi contact cu dumneavoastră şi aţi ajuns la un aranjament pentru vizita de a doua zi… Şi atunci a lăsat-o să intre… Îi pare rău dacă s-a petrecut vreo încurcătură… Oricum, adăugă tot ea, acum e prea târziu să mai dreagă ceva, însă…” Îi luai eu însumi aparatul din mână şi abia atunci se retrase, nu după ce îmi mai adresă politicoasă noapte bună, cu un glas fără vreo aluzie la ceva concret, dar cu o aluzie la lipsa de aluzii…

„Alo”, auzii apoi o voce lungă şi voalată, foarte ezitantă, undeva în tainica noapte electromagnetică. „Da”, zisei. „Ce mai faci tu, cel mai iubit dintre pământeni?!” Mi se păru că visez! Mie îmi era adresată, şi cu un astfel de patetism parcă mistic, care mă copleşi, această supremă declaraţie? „Suzy, tu eşti?!” strigai. „Da, eu sunt! Ai fost la fetiţa ta? Sau ai oprit-o cu tine?” „Da, am fost, poimâine o iau la mine!” „Foarte bine, spuse ea nostalgică, e o fetiţă deosebită, dacă eşti de acord o să viu s-o văd şi eu.” „Cum să nu fiu, dar de ce-ai plecat?” „Ei lasă, e mai bine aşa.” Nu ştiam de ce era mai bine aşa, dar mă invada o convingere absolută că ea gândise bine, deşi întrebarea dacă se va mai întoarce la mine stătea alături de sentimentul copleşitor pe care mi-l stârnise declaraţia ei. „Şi cine zici că e cel mai iubit dintre

pământeni?” „Tu!” „De cine?” „Cum de cine! De mine, de fetiţa ta… N-ajunge?!”

Rămăsei tăcut şi o vreme nu ni se mai auzi decât răsuflarea amestecată cu şoaptele de pe fir ale umanoizilor care descoperiseră, pornind din grotele lor în care trăiseră cu un milion de ani în urmă, secretul propagării şi recepţionării misterioaselor unde. „Vorbim mâine la telefon, reluă ea deodată, cu o voce fermă. Ce făceai, lucrai?” „Da, mă pregăteam!'„ „Bine, noapte bună. Şi nu te culca târziu… Am eu însă o idee, reluă, ca şi când mi-ar fi făcut o promisiune. Nu-mi iese din cap… O să te întreb, fiindcă, ştii, ça com-mence à me taper sur le système.” „Ce idee?!” „O să afli, dacă n-o să descopăr şi singură… Bine, acuma hai să ne culcăm, mâine îţi dau eu un telefon.” Îmi ură noapte bună şi închise, ca şi când ar fi vrut să evite întrebarea mea care plutea în aer: Când se va întoarce?

Dar nu mai putui lucra, vraja singurătăţii mele se împrăştiase. Avui net sentimentul că ratasem o pagină inspirată, pe care niciodată n-o voi mai scrie… Voi scrie altele, dar niciodată, poate, una atât de… În schimb căpătam certitudinea ameţitoare că Suzy mă iubea foarte tare şi simţeam că nimic nu mai avea importanţă în afara acestui lucru. Şi întrebarea dacă se va mai întoarce sau nu să trăim împreună mi se păru mică: la mine sau nu, în alt oraş sau în lună, toate acestea mi se păreau acum neînsemnate.

II.

A doua zi mă vizita Tasia dar fără Silvia, şi îmi povesti o istorie incredibilă. „Ai crezut ieri că vorbesc în vânt”, începu ea, într-adevăr cu acelaşi ton de ieri, care mă enervă din capul locului, amintindu-mi cum mă învinuise pe mine de distrugerea acestei familii, că adică eu aşi fi fost cel care a fugit, şi nu Matilda. „Bineînţeles că vorbeşti în vânt, când ştii bine cum s-au petrecut lucrurile şi oricum nu înţeleg ce rost mai are acum să desgropăm morţii.” „Cum adică, nu te interesează ce se petrece cu fetiţa ta, o consideri moartă?”

„Nu-mi place să mă răstălmăceşti, zisei, vorbeşti în vânt, vorbeşti aiurea… Ce e cu fetiţa, treci la subiect!”

Dar ea nu consideră că aveam dreptul să n-o ascult. „Tu eşti vinovat”, zise. Mă hotărâi să nu-i mai răspund, adică s-o aprob. „Bine, zisei relaxându-mă în fotoliu, sunt, şi pe urmă?” „Nu trebuia s-o laşi să divorţeze, trebuia să te opui!” „Da, aşa ar fi trebuit…” „Era un copil la mijloc, nu te-ai gândit ce-o să se întâmple cu Silvia dacă voi vă despărţiţi? Alergaţi, dracului, toţi, după fericire şi călcaţi în picioare sufletele copiilor, care n-au nici o vină că voi nu vă înţelegeţi. Cine vă dă dreptul? După fericire alergi până te căsătoreşti şi faci copii. Pe urmă eşti sau nu fericit, aşa mori, fiindcă ce e mai de preţ pe lume decât un copil? Ce, că suferi? N-ai decât! Asta ţi-e soarta! Nu toată lumea poate să fie fericită. Duci jugul, şi după ce se face copilul mare, n-ai decât să începi să alergi iar cu limba scoasă după ceea ce crezi tu că e fericire. Dar nici atunci nu te desparţi, fiindcă oricât ar fi de mari copiii, spectacolul ăsta tot trist rămâne. Căsătoria e de la Dumnezeu, n-ai ştiut asta dinainte?!” „Am ştiut, mormăii, dar n-a ştiut-o şi Grivei.” „Care Grivei? Îţi vine să râzi.” „Nu râd deloc, am învăţat încă din şcoala primară că un adevăr considerat evident pentru toată lumea nu e evident şi pentru cineva din altă planetă. Noi zicem de un câine care latră că nu te muşcă niciodată, dar zicala asta umană nu e sigur că o ştiu chiar toţi câinii.” „Vrei să spui că e vinovată Matilda că e din altă planetă! Tu nu eşti vinovat!”, reflectă ea cu o bucurie sarcastică şi anticipată, ghicindu-mi răspunsul. „Ba da, zisei, sunt vinovat că n-am putut să fiu omul care să-i placă ei.” „Atunci de ce dracului v-aţi mai luat?” „Ce să-ţi spun, Tasia, murmurai cu blândeţe, să-ţi spun ceva simplu ca să terminăm cu învinuirile. Mie mi-a plăcut Matilda, dar după căsătorie ei nu i-a mai plăcut de mine. Acuma nici cu forţa nu poţi să ţii să trăiască între patru ziduri doi oameni care, vorba ţăranilor, unul trage hăis şi altul trage cea. E frumos să crezi că o căsătorie vine de la Dumnezeu şi că şi jugul

vine tot de la el şi trebuie să-l înduri, dar cum ţi-am spus, măcar în acest punct cei doi ar trebui să gândească la fel, nu unul să dea bir cu fugiţii şi celălalt să încerce să-l oprească, umilindu-se zadarnic…” „Daaa, făcu Tasia, cum să vă umiliţi voi, bărbaţii… Vă cade coroana.” „Da, zisei, şi coroana asta vine tot de la Dumnezeu! Fără ea nici o femeie n-ar mai da pe noi nici cinci bani găuriţi, cum spunea mama. Şi totuşi eu am lăsat să-mi pice coroana, tocmai pentru că m-am gândit la soarta Silviei. N-a folosit la nimic…” „Ei, dacă e aşa şi zici că nu ţii la această coroană, du-te la Matilda, vorbeşte cu ea, îndeamn-o să divorţeze şi întorceţi-vă acasă.”

Mă ridicai alene din fotoliu, liniştit ca un lac încremenit, şi ieşii să-i cer domnului Cucu o sticlă de vin, dacă mai avea. „Cum să nu, cu plăcere, zise el vag încântat că nu-i purtam pică pentru stupidele lui farse. Şi două dacă doriţi. Mai avem, ne-au rămas…” „Ce s-a întâmplat, Tasia, povesteşte, zisei apoi în odaie, turnând în pahare. La mulţi ani! E o părere a ta, sau vorbeşti ca o ambasadoare a Matildei?” „Nu e vorba de nici o ambasadoare, e vorba de Silvia”, zise Tasia fără să se atingă de pahar. „Ce e cu Silvia?” „Le mănâncă sufletul, şi ei şi lui Mircea.” „Adică!” „Adică! adică! Nu pricepi? Că nu vorbesc turceşte. Nu se mai pot înţelege cu ea, stă tot timpul strâmb, Matilda îi spune să se culce, ea nu se culcă, îi spune să-şi facă lecţiile, nu şi le face, e chemată la masă, la masă sparge, cică din greşeală, ba un pahar, ba o farfurie, ba o ceaşcă de ceai, iar Matildei îi e frică s-o mai pedepsească, e şi mai rea după ce o pedepseşte. I se face ordine în odaie, peste o oră umple odaia cu hârtii rupte, pătează totul cu cerneală, mese, cearceafuri, până şi pereţii… Rupe creioanele, strică stilourile (un stilou ţine la ea o singură zi…!). „Dar ce e cu ea, e agitată? De ce nu cheamă un medic?”, zisei nedumerit. „Nu e agitată deloc, au chemat şi un pediatru care a examinat-o şi le-a spus că e perfect sănătoasă. Ea face lucrurile astea Dumnezeu ştie de ce, fiindcă ea nu ştie.

Matilda plânge, o ia în braţe, doarme cu ea, o întreabă. Pur şi simplu nu răspunde, nu ştie ce face.” „Fleacuri, zisei, copiii trec prin crize de-aatea, unii fac mai rău, se trântesc pe jos, ţipă şi dau din picioare, se urcă pe casă şi în general fac exact ceea ce li se spune să nu facă. Cineva mi-a povestit că şi-a prins copilul cerşind, cu toate că părinţii îi cumpărau tot ce dorea. Înţeleg perfect ce e cu Silvia, Matilda a crezut că un copil e un instrument al voinţei ei şi e scandalizată că Silvia are de pe acum o voinţă a ei proprie. Chiar mă bucur! E un copil cu personalitate puternică.” „Să stai şi tu cu personalitatea asta puternică, să te vedem! zise Tasia crezând că o să mă sperii. E uşor să zici în teorie vorbe goale… Sau poate că te vrea pe tine, reflectă ea ca şi când ideea i-ar fi venit spontan. Matilda zice că s-a săturat!” „Am înţeles, zisei, a venit să mi-o lase.” „Să nu crezi, mă preveni Tasia, că Silvia te iubeşte. Dacă vrei să ştii, habar n-are de tine. A îndemnat-o maică-sa să-ţi dea telefon! Crezi că a vrut? «Nu vrei la tata!», i-a spus. Nu, s-a strâmbat, a dat din umeri. La început a crezut că tu o pui la cale, dar în ultima vreme, cam de prin toamnă, dacă ai văzut-o o dată sau de două ori.” „N-am maşină la scară, zisei, şi nici indemnizaţie specială, salariul meu abia îmi ajunge să mă descurc, patru drumuri pe lună, asta se simte, ştii şi tu bine!” „Va să zică nu vrei”, reveni ea la atac. „Ce să vreau? zisei. Crezi că aici e vorba de voinţă? Nu-i mai merge Matildei cu ştabul ei şi acum vrea s-o dreagă! Ai auzit ce-a spus ieri: iubeşti, urăşti, iar iubeşti, iar urăşti! Mersi! Nu sunt genul! Şi nici nu sunt bătrân să mă resemnez!” „Cauţi fericirea!”, mă ironiză Tasia, ca şi când căutatul ăsta ar fi fost ceva de râs. „Da, zisei, de ce nu?” „Vezi să n-o găseşti!” „Oricum, n-o să fiu ultimul care o face, şi nici primul care a eşuat. Altfel, vorba ta, de ce dracu mai trăim.” „Fă-o pentru fetiţă, dacă pretinzi că ai suferit pentru ea şi o iubeşti.” „Aşi face-o, Tasia, dacă nu mi-aşi da seama că un nou eşec ar distruge nu numai o familie, fapt care s-a şi întâmplat şi sunt puţine speranţe că s-ar mai putea drege ceva, ci ne-ar distruge şi pe noi, pe

fiecare în parte, iar Silvia ar rămâne chiar orfană! Aşa, chiar despărţiţi, ştie că are o mamă, un tată… acolo. Tu nu ştii ce s-a petrecut la noi în casă înainte ca eu să mă internez, şi ce vizită mi-a făcut ea la spital când nu se ştia dacă am sau nu cancer." „Da, văd că ţi-e foarte milă de tine, de câte ai pătimit! Află că Matilda a vorbii înainte cu doctorul şi dacă ar fi fost ceva grav, doctorul i-ar fi spus. Nu spun bolnavului, dar familiei sunt chiar datori să-i spună. «N-are nimic grav, doamnă», aşa i-a spus." „Da, ridicai glasul, dar eu nu ştiam şi presupuneam şi eu că doctorul nu mi-ar fi spus, iar Matilda ştia că eu trăiesc cu temerea asta în mine. A venit să-mi ceară cheile, ca şi când aşi fi fost un om despre care ştii că n-o să iasă din spital decât cu picioarele înainte, şi nu mai are nevoie de ele. Chiar aşa mi-a şi spus: «tu nu mai ai nevoie de chei pe acest pământ». „Ştia că nu-i nimic grav, protestă Tasia ridicând ca şi mine vocea, a vrut şi ea să se răzbune pe tine pentru că n-ai iubit-o şi ai silit-o să se despartă." „Vezi, coborâi eu tonul, cât e de complicat?! Ar trebui să ne iubim iar foarte tare ca să putem crede că toate astea n-au importanţă. Dar… Hm! Doi inşi, tot aşa, se despărţeau şi bărbatul se duce la rivalul său şi-i spune să-i dea nevasta înapoi. Ce crezi că i-a răspuns tipul? Ei, tu ce crezi?" Dar Tasia n-avea chef de istoriile altora. „Să-ţi spun răspunsul, care a fost scurt şi retezat: nu pot să-mi comand sentimentelor! Aşa a zis! Ei! reluai filosofic. Putem să ne comandăm sentimentelor?!" „Ei na! pufni Tasia. De ce să nu putem? Sunt sigură că tipul tău n-a dus-o el prea bine furând nevasta altuia, când ăla o iubea. Chestiile astea se plătesc! Ai plătit tu că ai despărţit-o pe Matilda de Petrică, a plătit şi Mircea, cât e el de ştab, şi tu o să mai plăteşti o dată dacă nu-i întinzi Matildei mâna, s-o ajuţi să-şi repare greşeala. Să ştii de la mine, să dea Dumnezeu să nu fie aşa, că nu-ţi doresc răul, suntem rude oricum ar fi, şi m-aşi simţi nu ştiu cum să… dar tare mă tem că… Mi-ar fi lesne să spun «treaba voastră!», dar uite că nu pot nici eu să-mi comand sentimentelor!" „Dar eu să pot,

nu? Tasia!” „Da! e o datorie! zise Tasia cu o sentenţiozitate fără emfază şi fără vreo prostie bigotă în credinţa ei fermă. În cazul tău, ţi-am mai spus, ai fi putut face ce vrei, dacă n-aţi fi avut un copil.” „Bine, am înţeles ce vrei să spui, o să mă gândesc, zisei, gândind că n-am la ce să mă gândesc. Acuma spune-mi ce a putut plăti domnul Mircea, în cazul său? Ce, nu se mai înţeleg?” „Nu!” „Adică?” „Adică-adică! Asta e! Trăiesc rău!”

Mă interesa în ce sens, dar nu mai insistai. Probabil că nici Tasia nu ştia prea multe. Trai rău, în limbajul ei popular (şi tonul cu care o spusese mă ajuta să înţeleg), însemna rău pe toate planurile şi desigur iremediabil, fiindcă traiul amestecat e suportabil şi n-are parte de el toată lumea. Soneria zbârnâi. Şi în clipele următoare uşa se deschise şi intră Suzy. Tasia se ridică şi ieşi afară fără să dea bună ziua.

III

„Mi-a fost dor de tine şi nu ţi-am mai dat telefon, zise Suzy şi mă îmbrăţişă şi nu se deslipi, continuând să-mi murmure la ureche: cum ai dormit fără mine? Te-ai şi redresat! Vezi?… vezi?… m-ai primit foarte rece… da, ştiam eu… primeşti femei în lipsa mea… cine era?… o rudă de-a ei… eram sigură, am înţeles după felul cum a intrat ea ieri că vrea ceva de la tine… A intrat ca la ea acasă şi tu ai acceptat să mă dea pe mine afară… ce e, dragă, nu-i merge bine?” zise cu o voce schimbată, cam brutală şi fără urmă de tandreţe, părăsindu-mă şi deschizând fereastra, unde uită că îmi pusese atâtea întrebări şi rostise atâtea neadevăruri: se învioră trecând la altă stare, fiindcă nu mă ascultă când încercai să-i răspund, „hai să nu mai vorbim despre asta, zise, deşi ah! nu-mi vine să cred că… Nu! mă enervez, vroiam să te întreb aseară, dar o să aflu şi singură… Mai bine îmbracă-te şi hai să ne plimbăm şi noi doi puţin!”.

Ieşirăm în pădure, dar trecu mult până ce alungă din gând ideea aceea a ei despre care zisese că o tapa sur le système. Nu eram curios s-o aflu, fiindcă bănuiam despre ce

putea fi vorba, ba chiar eram hotărât s-o împiedic s-o formuleze. Cum ar trebui să fie soţia de care te-ai despărţit ca să placă viitoarei? Oricum ar fi, vederea ei displace în mod falal şi asta ia forma rea a înstrăinării, fiindcă dacă e frumoasă stârneşte gelozia, iar dacă e urâtă dispreţul: cum ai putut să trăieşti cu ea? Ca şi când logodnicul ei o fi fost vreo lumină. Atunci de ce nu s-a măritat cu el? „Da, văd eu, zise rupând tăcerea care se lăsase între noi, a fost suficient să-ţi apară în faţă ca să te turbure în halul ăsta…”

Nu eram turburat în nici un hal, dar nu încercai s-o conving, fiindcă afirmaţiile ei nu cereau niciodată desminţiri. E drept că nici ea nu credea în ele, încât o lăsai să vorbească mai departe. Dialogul nu era cel mai reuşit lucru dintre noi. „A venit să ducă tratative? Vorbeşte, dragă, sau ţi-e frică să spui? Aoleo, Victoraş! Am ştiut eu…!” În clipa aceea alunecă şi căzu în zăpadă. O apucai de braţ s-o ajut. „Te rog să nu mă atingi! zise. Du-te şi ridic-o pe ea, că o fi având nevoie de tine. Cum se poate, dragă, aproape că strigă, ridicându-se cu o furie controlată, ascultându-se parcă pe sine dintr-o parte, cum e cu putinţă să te domine şi acum, după atâţia ani de când v-aţi despărţit? Are un tupeu formidabil! Adică ea să facă ce vrea, să se mărite cu altul, să-ţi ia copilul şi tu să stai pe margine, să te învârteşti în jurul ei ca un titirez. Crezi că vorbesc aiurea? Am ascultat la uşă şi am auzit cum îţi vorbea! Sunt sigură că în alte vieţi această Matilda a fost bărbat şi a avut un harem. Nu e aşa că ţi-a spus mereu când trăiaţi împreună că îi regretă pe cei doi cu care a fost măritată înainte?” Aici se opri şi râse triumfător. N-avea nevoie de răspunsul meu. Ajunsesem într-o poiană de unde se vedea uriaşa elipsă de brazi care înconjura de pe înălţimi oraşul nostru. Mă aşezai jos pe un copac doborât. Soarele strălucea pe cer, îndepărtat de pe traiectul lui de vară. Încălzea totuşi zăpada care îngreuia crengile arborilor; se auzea din când în când, ca şi când ar fi plouat, cum cade în jurul nostru, cu zgomot de puf. Feeria îmi ascuţi o senzaţie vie de irealitate,

de fericire şi suferinţă amestecate şi care repede deveni nelinişte. O căutai cu privirea. Se întinsese în zăpadă cu faţa în sus şi deodată simţind că o caut se răsuci şi strigă la mine: „De ce mă laşi să spun atâtea prostii?” Începui să râd. „Pentru că sunt adevărate! Ai intuit exact!” „Chiar?”, sări ea în genunchi. „Nu chiar, doar unele dintre ele. Cele despre mine bineînţeles că sunt ca întotdeauna alăturea cu drumul, femeile sunt încântate să creadă că ne cunosc toate reacţiile. Da, aşa este, trăieşte rău cu bărbatu-său, se pare din pricina Silviei, care le face zile fripte. Vor să mi-o lase pe durata vacanţei, în speranţa, probabil că fetiţa tocmai asta doreşte, şi se va potoli.” „Şi cotoroanţa aia ce căuta la tine?” „Să-mi spună exact ce ai intuit tu, să ducă tratative să ne împăcăm. N-a spus, fiindcă nu e atât de inteligentă să ghicească semnificaţia pornirii inconştiente spre rău a Silviei, dar am înţeles eu că, în egoismul ei sublim, fetiţa vrea ca mama şi tata să trăiască împreună. Până acum a fost prea mică să dea urmare acestui instinct, dar pe urmă o fi descoperit că poate, dacă nu să ne împace, cel puţin să ne pedepsească. Nu numai pe maică-sa, şi pe mine. Această Tasia spune că Silvia nu mă iubeşte, şi cred că are dreptate, sunt aproape sigur că dacă o opresc o să am nişte surprize…” „Şi soluţia?”, zise Suzy. „Soluţia? Soluţia e suferinţa şi eu mi-o asum. N-o s-o pasez altuia. Matilda să şi-o asume pe-a ei…' „Aşa deci, consideri că împăcarea nu e posibilă!”, zise Suzy cu chipul decolorat parcă de o secretă şi stranie contrarietate (sau poate de aerul tare al pădurii, gândii nevroind să accept prima impresie). „Tot atât de imposibilă, zisei, ca şi vindecarea traumei pe care a suferit-o fetiţa. Cum poate ea să uite că a fost smulsă de lângă tatăl ei şi a văzut-o pe maică-sa cum în fiecare seară o lăsa singură şi se ducea să se culce în altă cameră cu un străin? Împăcarea ar fi o nouă traumă, un fel de murdărie în care s-ar complăcea de astă dată tatăl ei.” „Ai dreptate, zise Suzy, dacă instalezi copilul pe un soclu al inocenţei. Dar pot fi ei, copiii, atât de inocenţi de la natură şi atât de implicaţi în

viaţa părinţilor?”' „Da, părinţii sunt cele două zeităţi protectoare, şi le pot determina destinul mai mult decât conjuraţia astrelor când se nasc.” „Da, dar uneori vinovăţia părinţilor potenţează puternice personalităţi, care altfel ar fi rămas şterse. Fetiţa ta nu pare un copil slab…” „Nu pare! Dar cine poate să ştie? Compensaţia unei personalităţi de mică anvergură e fericirea la care are dreptul pe acest pământ. Ceilalţi se pot lipsi de ea. Părinţi vinovaţi aduc pe lume fiinţe pe care le aruncă în… Nu, nici nu vreau să mă gândesc, o să fac tot ce-o să pot ca Silvia să uite, să înţeleagă măcar pe unul din noi doi, cu desnădejdea că n-o s-o pot împiedica totuşi să intre în viaţă cu gândul crud că înţelegerea între două fiinţe umane e o iluzie. Poate are noroc, şi altcineva decât părinţii o s-o facă să… O mare iubire… Un puternic devotament…” „Sigur, zise Suzy. De ce să fii atât de pesimist! Ţine-o pe fetiţă la tine şi ai să vezi că n-o să-ţi facă nici o surpriză rea.”

Îmi făcu însă chiar de la început, dar n-o descoperii decât a doua zi dimineaţa, când vrui să-mi întorc ceasul: avea arcul rupt, remontorul mergea în gol. Dacă Tasia nu m-ar fi prevenit aşi fi putut crede că s-a stricat de la sine. Mă gândii mult cum să procedez, să aflu dacă o făcuse din greşeală, din răutate, adică cu intenţie, sau din obiceiul pe care îl căpătase. Putea să nege.

Dormea încă şi o contemplai îndelung, turburat de trăsăturile chipului ei, care cu anii se accentuaseră şi semănau chiar prea mult cu ale mele, ameninţând să capete o insesizabilă boare, nu chiar de urâţenie, ci de ceva tern, fiindcă era mereu frumoasă, însă nu mai avea parcă pe chip toată acea dulce lumină de odinioară, când ne plimbam noi doi singuri prin oraş şi îmi adormea în braţe. Mă dusei la bucătărie, pregătii un ceai cu brânză albă şi unt, dădui la o parte de pe planşetă hârtii şi cărţi şi o trezii. „Sus, domnişoară, tata are treabă, se duce la birou, treci la masă.” Se duse la baie, îşi făcu toaleta şi se întoarse. Bineînţeles eram supărat că nu găseam nici un truc s-o

determin să-mi mărturisească şi mai ales să regrete şi să promită că n-o să-mi facă şi mie ceea ce îi făcea maică-sii; nu-i arătai nici o tandreţe.

„Fă-te că nu observi, îmi spuse Suzy la birou. Arată-te doar supărat.” „Ce să arăt, chiar sunt, se confirmă că nu ţine la mine.” „Las-o în pace, nu-i acorda atenţie. Prefă-te că nu observi nimic. Şi eu îi făceam mamei tot felul de figuri fiindcă îmi plăcea s-o văd cum îşi iese din pepeni. Asta nu însemna că nu ţineam la ea. În schimb nu-i făceam nimic tatei fiindcă nu mă băga în seamă.”

Dar eu nu putui. Când mă întorsei acasă găsii alba mea planşetă pătată cu cerneală, dar nu aşa, o pată neglijabilă, ci toată planşeta era murdărită. Ceasul îl puteam da la reparat, dar cerneala din lemn nu se mai putea scoate. „Ai făcut-o cu intenţie, îi spusei. Dacă nu-ţi place să stai la mine, atunci de ce ai mai venit?” Intră tot atunci doamna Cucu şi îmi spuse că fetiţa a stricat arzătorul de la sobă. Mă răsucii şi văzui consternat cioburi de şamotă împrăştiate pe covor. Doamna Cucu îmi dăduse o mică sobă care mergea cu gaze (să suplinesc caloriferele când erau reci), flăcările se urcau printr-un soi de fluiere cu găuri mari, aşezate deasupra arzătorului. Încălzeau soba, dar şi aerul, fiindcă instalaţia era făcută nu înăuntru, ci pe dinafară, ca un soi de şemineu. „Necazul e că astfel de flutes nu se găsesc nicăieri, zise doamna Cucu mângâind-o rece pe Silvia. Puteai să te joci cu ele fără să le spargi. De planşetă să nu vă faceţi sânge rău, mi se adresă, se poate găsi alta, sau pur şi simplu să vă cumpăraţi un birou mai mare. Sau să vă cumpăraţi o faţă de masă şi s-o puneţi pe deasupra, dacă ţineţi cu tot dinadinsul la planşeta asta, dacă n-aveţi pentru moment destui bani pentru un birou mai spaţios… Hai, iart-o acuma, ca văd că îi pare rău, continuă ea să mă piseze, deşi nu se vedea deloc că Silviei i-ar fi părut rău. Aşa sunt copiii, e preferabil să strice decât să fie molateci, nepoţelul nostru stă ca un bleg ceasuri întregi acolo unde îl pui, şi ce bucuroşi ar fi părinţii să-l vadă că sparge şi el o farfurie sau un pahar… Şi acuma,

la trei ani, face caca pe el, dar cu timpul revin toţi la normal… fiica mea e de vină. Îi trece totul prin sită, carne, zarzavaturi, chiar şi cartofii, să nu se ostenească, săracul, să mestece şi să digere şi el ca toată lumea.”

De astă dată pisălogeala ei îmi făcea bine, îmi alunga supărarea şi decepţia şi mai ales mă împiedica să iau lucrurile în grav. Tasia îmi adusese un curcan şi servitoarea doamnei Cucu ne servi o supă cu tăieţei şi friptură cu piure de cartofi. Apoi o îmbrăcai pe Silvia şi o scosei ca altădată la plimbare. Ca şi pe-atunci, nu merse mult şi îmi spuse că o dor picioarele. O luai în braţe şi toată mâhnirea mi se topi când îi simţii braţul încolăcit pe după gâtul meu. „Bineînţeles că mă iubeşte, gândii, acum nu mai e mică s-o doară atât de repede picioarele. A vrut s-o iau în braţe ca pe vremuri, deşi copiii nu au amintiri.”

Până se termină vacanţa Silvia nu-mi mai făcu nici o stricăciune, semn că fusese sensibilă la mâhnirea mea sau că mă găsea în sinea ei oarecum mai puţin vinovat decât maică-sa. Era liniştită, stătea alături lângă mine la birou şi capacitatea ei de a răbda era uimitoare. În timp ce eu lucram ea colora desene şi mă făcu şi pe mine în diverse variante, aplecat asupra hârtiei, uitându-mă pe fereastră sau stând întins pe pat cu mâinile sub ceafă. „Am auzit că o necăjeşti pe mama', îi spusei într-o zi, în treacăt, văzându-mi de manuscris. Nu-mi răspunse. „Să iau tăcerea ta drept o confirmare? continuai monologând. Ce plăcere îţi face s-o chinuieşti? N-are grijă de tine?! Te lasă singură? Am auzit că nu, şi nici nu te pedepseşte pentru câte îi faci. Trebuie să te gândeşti că nu poţi avea altă mamă, şi nici alt tată, ăştia sunt, gata, nu-i alegem de la târg, şi nici noi nu te-am luat pe tine de la magazin… nici noi nu putem avea altă fiică…” „Ci tu dacă te însori, ci o să ai altă fiică!”, îmi răspunse pe neaşteptate. „Cine ţi-a spus prostia asta? Mama?!” „Ci nu e o prostie!”, zise foarte fermă, în timp ce îşi înmuia preocupată pensula în culori. „În general, nu e o prostie, se

întâmplă, dar în cazul de faţă este, tata nu se mai însoară.” „Ci te întorci acasă, ci la noi?”

Rămăsei tăcut. Conversaţia cu un copil nu e lipsită de riscuri. „Da, zisei pe gânduri, preocupat şi eu de manuscrisele mele, de ce nu? Se prea poate! Se întâmplă şi chestii de-astea! Dar se întâmplă şi să nu se poată!” „Ta-taaa, ci ceasul ţi l-am stricat, ci ca să văd cum te superi pe mine. Ci de când te ştiu, nu te-am văzut niciodată ci supărat…” „Ar fi trebuit să-ţi dau vreo două ci la fund, o imitai. Puţin a lipsit!” „Ci de ce nu mi-ai dat?” „Mai fă tu o dată şi ai să vezi! Dacă vrei să ştii m-am supărat foarte tare.” „Ci nu s-a văzut!” „Da?! Ia vino tu încoace, vino-vino…” Nu prea veni, se uita la mine cu un mic surâs viclean şi în privire cu un fel de zeflemea, vrând parcă să-mi sugereze că ştie că n-o să-i fac nimic, deşi… „Cine, îi spusei lăsând-o să se aplece peste planşetă şi să se zgâiască în hârtii, uitând sau prefăcându-se că nu ia în seamă de ce o chemasem, ar trebui să cred că îţi merge mintea, dar mă întreb dacă maică-ta n-a greşit că nu ţi-a croit la timp şi câteva la spate cu o cureluşă…” „Păi, mi-a croit!”, zise cu simplitate. „Da?! Vrei să spui că eşti soi rău?” „Ci ce e soi?” „Cel care nu învaţă nimic şi face numai rele, chiar dacă îl pedepseşti. N-are ruşine!' „Ci nu înţeleg!” „Să zicem că mi-ai stricat ceasul ca să mă vezi cum mă supăr, ştiind că n-o să păţeşti nimic. Asta s-ar numi o mică perversitate infantilă, care dacă ar persista ar fi un semn că n-o să le fie prea agreabil celor care or să te iubească mai târziu, când o să te faci mare. Treaba lor! Dar ce-ai făcut pe urmă, de mi-ai murdărit şi mi-ai spart ţevile de la arzător, ce mai e…?”. „Ci ta-taaa, cântă ea cu o dulce afectare, ci n-o să mai fac.” „Mai încearcă, mormăii, şi-ai să vezi!”'

Se aşteptase, când o chemasem, că am s-o iau în braţe şi am s-o mângâi. Văzând că n-o fac, se uită la mine pe sub cot cu o privire în care se vedea că ştie că inocenţa e o irezistibilă seducţie. Îi arsei una la fund destul de tare. „Au, ta-taaa!”, mă imploră deodată uluită de durere şi surpriză şi

se redresă şi lacrimile începură să-i curgă în şiroaie pe obraji, în timp ce chipul i se schimonosi de o decepţie mare. Foarte bine gândii, şi eu am fost decepţionat, dar n-am avut cui să strig, cum ai tu acuma, şi nici să vărs lacrimi, în aşteptarea unei mângâieri. „Cum ai putut să te porţi atât de urât cu tata? o întrebai cu o blândeţe împrăştiată. Tu nu ştii cât ţin eu la tine? Poţi să-mi răspunzi?” „Ci ştiu!” „Şi atunci?” N-o întrebam ca să-mi răspundă, ştiam că nu poate, la urma urmei îmi semăna la fire. Eu n-o chinuisem pe mama? Şi nu la vârsta ei, ci adolescent fiind, când simţul moral, ruşinea de care îi pomenisem acum Silviei ar fi trebuit să fie prezente. „Te-ai plictisit? o întrebai absent. Îmbracă-te, azi mergem la cinema.”

IV.

Totuşi nu înţelegeam, sau mai bine zis continuai să mi se pară nelalocul lui demersul Tasiei. Şi mai ales pornirea, chiar furia ei împotriva mea. De unde şi până unde această reactualizare, această punere pe tapet foarte brutală a vinovăţiei mele faţă de Matilda? Asta avea haz! Că de ce n-am oprit-o! Ca şi când nu asta aşi fi făcut atâta vreme, aşi putea chiar zice încă din primele zile după ce ne căsătoriserăm şi apoi aproape până la extrema limită a răbdării după ce ieşisem iarăşi afară. Îmi aminteam foarte bine că o făcusem părtaşă a tuturor etapelor pe care le trăisem până ce Matilda divorţase. Nu-mi aminteam însă să fi auzit-o pe Tasia că ar fi încercat vreodată s-o domolească pe cumnata ei. Era fatal: în ultimă instanţă rudele se apără între ele, chiar dacă o vreme încearcă (cu părtinire însă) să împiedice destrămarea unei familii. Parcă ai mei nu mă sfătuiseră atunci, când cu botezul Silviei, s-o las pe „smintita aia”?

Adică ce, era acum furioasă Tasia că Matilda trăia rău cu Mircea al ei? Ei na! Mare lucru! Nu era de treabă Mircea? Şi ce, aşa era el, era firesc… Matilda nu se mai considera şi ea „firească”? Şi eu fusesem firesc, îmi plăcuse mie la deratizare, şi ce era cu asta? Era, ca să zic aşa, o probă

supremă de fireştenie, ce spun, ultra! Fără ostreţe! Şi acum scoteau copilul în faţă.

Spre sfârşitul vacanţei primii un telefon de la Matilda, „Sunt acasă, zise, adu-mi-o pe Silvia.” „Plecaţi?”, o întrebai ca să zic ceva (fireşte că plecau!). Urmă însă o tăcere, înainte să-mi răspundă: „Da, plecăm!” Mă reţinu la o cafea. „Nu plecăm”, zise când ne regăsirăm iarăşi faţă în faţă, ca odinioară, în holul care mi se păruse pe atunci imens. Acum mi se părea, după ani, că e un hol ca oricare altul, ceva mai mare (când revedem locurile unde am trăit găsim totdeauna spaţiul micşorat, probabil din pricină că în amintire dimensiunile cresc). Nu înţelesei bine, spusese „nu plecăm” cu un glas ciudat. „Da, dragă, preciză, nu mai plecăm deloc.” „Cum adică?” „Nu ţi-a spus Tasia?” „Tasia mi-a spus nişte baliverne, zisei, sper că nu tu ai pus-o?” „Bineînţeles că nu, dar nu poţi împiedica pe cineva să vorbească”, zise ea cu o vioiciune şi o veselie tristă, aşa cum par unii oameni care vor să afecteze că nu li s-a întâmplat nimic ieşit din comun, deşi li s-a întâmplat ceva foarte grav. Rămăsei tăcut. O fi picat Mircea şi acum se întorc în oraşul nostru? La acest gând simţii o simpatie bizară pentru el şi chiar şi pentru Matilda. „Tasia mi-a spus că trăiţi rău, e adevărat?” „Da, adică am trăit rău, acum nu mai trăim, fiindcă ne-am despărţit. Da, dragă, preciză ea iarăşi, am divorţat…” „De ce?!” „Ei, aia e, de ce! De ce, de nece, asta e situaţia.” „Tasia mi-a spus şi acum înţeleg că trebuie să fie din pricina Silviei.” „Nu, spuse ea cu fermitate. E adevărat că Silvia, reluă cu alt glas, e încăpăţânată şi stricătoare, dar care copil n-are un cusur? O s-o desvăţăm, te rog să mă ajuţi. Cu tine cum s-a purtat?” „La început rău (şi îi povestii), dar pe urmă a fost foarte cuminte, foarte dulce. Nu-mi place că e cam şmecheră, altfel credeam eu că o să evolueze.” „Are destul timp să ajungă şi cum ai dori tu. E un copil educabil.” „Deci nu din pricina ei trăiaţi rău.” „Nici vorbă!… Silvia, se adresă fetiţei care se apropiase şi vroia să stea cu noi, ia du-te tu în biroul lui tata şi citeşte sau

desenează ceva acolo.” „Deci voi aţi venit de tot acasă, ţi-ai adus şi lucrurile…” „Da, mi-au fost expediate…într-o singură zi, odată cu certificatul de divorţ… Am plecat din Londra la ora zece cu avionul şi când am ajuns acasă un tip mi-a spus din poartă: «Nu mai locuiţi aici, întoarceţi-vă la casa dumneavoastră din Ardeal». Înseamnă că el dăduse ordin încă din timpul nopţii, imediat ce drama se consumase. Ca să vezi, rapid, curat, eficient şi fără explicaţii zadarnice. Fiindcă trebuie să ştii că nu mi-a spus nimic. Doar atât, dimineaţa: «Trebuie să te întorci în ţară! O să ţi se aducă biletul de avion.» Avea aerul să-mi spună, cum se mai întâmplase şi în alte ocazii, că nu el a hotărât, a primit un ordin. Cât sunt ei de mari, din când în când primesc astfel de ordine, care trebuiesc executate fără codeală… Ştiu că îţi plăcea să bei ceva când stăteam de vorbă. Bei un pahar?” „Cred că am să beau toată sticla, spusei, încă sub imperiul surprizei, Formidabil! Şi de mult trăiaţi rău?” „Hm! Destul de demult!”, zise ea cu un glas care nu mai afecta nimic, liniştit şi detaşat, aşa cum vorbisem despre lucruri care nu ne privesc direct.

Se ridică şi se întoarse din oficiu cu o sticlă de vin roşu şi două pahare. „Şi fetiţa asta, zisei, a ştiut şi a fost în stare atâtea zile să nu-mi spună nimic?! exclamai uluit. I-ai interzis tu?” „Nu, dar a învăţat să nu se bage. Adică nu ştiu dacă «a învăţat», fapt e că n-o interesează… Atât ar mai fi lipsit, să sufere şi ea de ce-am suferit noi! Sunt lucruri care nu pătrund în lumea lor, dramele celor mari, suferinţa sau moartea…” „Aşa vezi tu lucrurile?” „Da, aşa le văd!” „Ar însemna că nici fericirea celor din jur nu-i atinge?” „Nu cine ştie ce.” „Mie mi-a pus o întrebare ciudată, dacă mă întorc acasă, dar nu eram prea atent…” „Da, conveni Matilda, din când în când pun astfel de întrebări, dar vezi după ochii lor că nu aşteaptă să le răspunzi, sau dacă le răspunzi nu înţeleg mare lucru. E şi firesc să fie aşa.” „Da, zisei, şi e şi firesc ca şi noi, cei vinovaţi, să ne găsim astfel de scuze.” „Pot să te asigur, zise atunci Matilda foarte sigură pe ea, că

eu aşi fi ultima mamă din lume care ar căuta o astfel de scuză, după cum nu sunt nici prima şi nici ultima care a făcut ce-am făcut.” „Suntem foarte vicleni în astfel de consideraţii, continuai fără să am sentimentul că eu m-aşi crede mai puţin vinovat decât ca. Avem o singură şansă, ca Silvia să fie la maturitate o personalitate puternică, să poată, adică, să nu considere în amintire copilăria ei drept tristă. Iar dacă nu, repetai eu această gândire a mea, am mai avea o şansă, s-o facă altcineva fericită. Altfel nu ne va ierta!” „Exagerezi, zise Matilda. Copilul ne iubeşte.” „Da, fiindcă n-are încotro!… Să nu fii sigură de această iubire când o să înceapă să se desprindă de noi şi să ne judece.” „O să aibă nevoie de noi şi la treizeci de ani! exclamă Matilda cu un râs care sfida cu o inconştienţă răvăşită orice ameninţare pe care încercam să i-o sugerez. Tu eşti filosof, ai o gândire speculativă, care operează cu concepte ideale şi abstracte! Eu sunt o mamă concretă, de care Silvia o să aibă nevoie oricum, că o să fie puternică sau slabă, fericită sau nefericită. Viaţa e grea şi nesigură, nimeni nu-şi mai poate permite luxul de a învinui pe altul de lucruri pe care şi el le face. Dacă îmi permiţi să fiu şi eu filosoafă: când timpurile sunt aşa cum sunt, conflictele eterne se atenuează, oamenii încheie între ei un armistiţiu, devin mai toleranţi.” Da, gândii, în felul acesta ţi-ai permis tu să-mi faci mie cel mai mare rău, crezând că e un rău atenuat… „Vrei să spui, zisei, că oamenii cad de acord să trăiască într-un fel de promiscuitate?!” „Da, confirmă ea, nimeni nu mai e atât de independent ca altădată, adică iluzia asta se destramă printre cele dinţii… Mă uitam la Mircea… Oamenii îşi închipuiesc că un astfel de şef duce o viaţă grandioasă, are maşină la scară, vilă somptuoasă, nu stă la coadă la carne, face ce vrea… Da, e adevărat, nu trăieşte în lipsuri, dar nu face ce vrea, e mai puţin liber decât unul care, după ce iese de la muncă şi după ce stă la coadă, ia un chil de vin şi se distrează în voie cu câţiva prieteni, pe urmă se culcă şi doarme zdravăn. Nu-l smulge nimeni dintre

prieteni când îi e lumea mai dragă (primeşte un telefon!) şi nici din pat când e somnul mai dulce.” „Săracul! exclamai, trebuie să fie tare chinuit!” „Nu e chinuit, zise Matilda mohorâtă, simţul datoriei împlinite îl răsplăteşte din plin, dar câţi or fi în stare să se înhame ca el şi să nu-şi dea în petic?” „Aşa este, zisei cu ironie, fiecare cu soarta lui. Am însă îndoieli în ceea ce priveşte îndeplinirea datoriei. Ei s-a pregătit pentru asta şi îşi exercită profesiunea cu toate riscurile inerente… Hm! exclamai indignat, între altele datoria lui constă să-i împiedice pe alţii să facă la fel, adică să-şi exercite profesiunea pentru care s-au pregătit… El da, alţii nu!” „Nu depinde de el”, zise şi Matilda posomorâtă. „Şi mă rog, de cine depinde?” Nu-mi răspunse. Dar îmi plăcea că îl apăra. Însemna că despărţirea lor nu fusese urâtă. Mă întinsei în fotoliu cu vagă ironie adresată mie însumi că, iată, aşa contabil cum eram eu (şi nu universitar), tot eram mai liber şi mai fericit decât bietul Mircea. „Şi mă rog, zisei, ce s-a întâmplat la Londra, dacă nu sunt indiscret?” „Nu, nu e nici o indiscreţie, pot să-ţi spun, zise Matilda cu simplitate. Acolo eu am fost de vină… Până acolo, hm! Mi-e greu să-ţi povestesc… Aşa şi aşa! Mă punea să mă îmbrac urât la recepţiile oficiale… Nu înţelegeam de ce mă scotea din sărite cu muţenia lui, nu vroia să-mi explice. «Bine, dragă, atunci nu mai merg,» strigam, «nu, că trebuie să mergi», ridica şi el glasul, nu era după mine… Nici măcar să mă pieptăn după gustul meu nu mă lăsa, mai rău, acasă începea să urle… «Ce e cu tine, îl întrebam, ai înnebunit? Ce-am mai făcut?» Îşi lăsa capul în jos şi tăcea zile în şir. A trebuit să treacă multă vreme până să înţeleg: îmi atrăgeam, cică, prea multe simpatii cu felul meu de a fi, cu toate că nu făceam nimic deosebit, îmi dădeam şi eu seama că o recepţie cu protocol înalt nu e o petrecere ca acasă, unde nu te vede nimeni. M-am hotărât atunci să-mi reprim voioşia mea din fire şi să plec imediat dintr-un grup prea numeros care se făcea în jurul meu. Tot nu era mulţumit… «Faci tot timpul numai gafe», îmi spunea

şi arăta atât de turburat încât am căzut la bănuieli. «Uite ce e, i-am spus, eu la astfel de ceremonii nu mai merg. Spui că sunt bolnavă, sau că Silvia e bolnavă şi cu asta să încheiem. M-am săturat de misterele astea cu care mă umileşti, n-are nici un rost…» Între timp m-am interesat şi eu de ce putea fi, dar mi s-a răspuns printr-o tăcere jenată. M-am înfuriat, adică cum, faptul de a fi aşa cum eşti…”

Matilda se opri şi începu să-şi dreagă rochia pe genunchi, care n-avea nimic, şi să respire greu, ca sub imperiul unei mari furii. Degetele îi tremurau vizibil. Îmi dădeam seama că nu vroia să-mi spună totul. Era clar: cu „firescul” ei pesemne că producea la aceste recepţii cine ştie ce încălcări nescrise de protocol şi că asta nu era o glumă pentru bărbatul ei. Se calmă şi începu să-mi spună că încă de la început a trebuit să accepte un lucru… În sfârşit a înţeles… nu putea să strice acel „colţ roşu” din cabinetul lui, unde stătea pe o măsuţă specială fotografia fostei soţii, care murise de cancer cu mulţi ani în urmă. Bun, i-a zis, şi dacă aduce şi ea fotografia fostului ei soţ care a murit, cel de-al doilea… Îi convine să facă din casa lor un fel de mauzoleu? „Dacă l-ai iubit atât de tare, de ce nu?”, a zis el. Declaraţie rece, indirectă, solemnă, că el o iubise pe fosta lui soţie foarte tare şi de pierderea ei nu se ferea să sugereze că era neconsolat. Pe loc, dar şi mai târziu, ea s-a simţit emoţionată, şi atunci el, încetul cu încetul, a început să-i povestească despre Stela. Cum s-au cunoscut ca studenţi (deci nu era adevărat că el nu avea studii), cum a intrat apoi în mişcarea ilegală, ca membru în P. C. R., cum a atras-o şi pe ea, închisorile lor, suferinţele îndurate şi apoi 23 August, care i-a prins cu doi copii mari, pe care ea îi născuse înainte de a fi arestaţi… Multă vreme nu Matilda a fost prezentă în casă, ci amintirea Stelei. În fotografie ea arăta în floarea vârstei, femeie frumoasă cu privirea dură şi gură senzuală, dar el îi arătase un album unde ca avea un spendid păr albit de ani, privirea mai puţin dură şi gura cu un surâs încărcat de maliţie, dacă nu chiar de dispreţ

superior. Se pare că după 23 August ea devenise cunoscută pentru duritățile ei, dar de limbaj, altfel era afectuoasă, bună prietenă şi înzestrată cu un cinism politic salutar, în acei ani când fanatismul începea să devină ameninţător. Pe ea însă cei fanatici o incitau nu numai la durităţi de limbaj, ci şi la cruzimi, când prindea câte unul în casa lor „îl făcea terci", oricine ar fi fost. Sufletul ei încercat şi afectuos o făcea să nu fie temută, era însă (încă!) invulnerabilă sau mai bine spus ţinută puţin deoparte în funcţii de anvergură mijlocie, unde putea fi ea însăşi fără prejudicii pentru marii lideri… Ei?! Cum s-o înlocuiască Matilda pe această femeie deosebită? Îi devenise şi ei dragă şi simţea că dacă ar fi trăit şi ar fi cunoscut-o, i-ar fi fost prietenă devotată. Bine, dar asta nu se mai termina!… Idila cu dispăruta începu să se estompeze în sufletul Matildei, apoi începu s-o irite. Mircea nu era un bărbat comun, să facă comparaţii deplasate între ea şi Matilda, totuşi Matilda simţea că astfel de comparaţii i se impuneau în forul lui interior, prin tăceri prea lungi când ea îl îmbrăţişa, prin visări învăluite în tristeţe când se plimbau sau călătoreau împreună. Veselia, „firescul" ei parcă îl violentau, îi aminteau parcă prea brutal că ea, Matilda, exista, era vie şi cu un mare apetit existenţial, în timp ce Stela, o, da, nu mai era decât o simplă fotografie… Şi atunci a început să se retragă din ce în ce mai mult în sine. E, heee! Ce era de făcut? Păi nu era bine! Avea dreptate, îşi iubise foarte tare soţia, nu mai avea loc alta în inima lui, bine, dar atunci de ce ţinuse să se recăsătorească? Nu există fiinţă care să ţină loc altei fiinţe fără să se anuleze pe sine. Chiar dacă ar vrea, ar fi imposibil… La început, da, cât timp şi ea, Matilda, o iubise pe Stela alături de el, fuseseră fericiţi. „Dar era oare firească această fericire?' mă întrebă.

„De ce nu? zisei turnând în pahare. Nu te costa nimic." Matilda se indignă. „Nu e vorba aci de costat. Nu facem negustorie, mă costă sau nu mă costă." „A, izbucnii eu în râs, tu ai crezut că e un flăcău la prima lui dragoste! Tu nu

ştiai că a fost însurat şi a făcut şi doi copii?” „Ei şi? Doi oameni care suferă se pot înţelege între ei…” „Da, da, murmurai, doi oameni care… Aşa este, ai dreptate… Şi?! El ce zicea?” „Ce să zică, tăcea!” „Aha! Şi tu ce ziceai?” „Cc ziceam! ce puteam să mai zic?! Şi se uită la mine cu o privire albită de furie, ca altădată de fascinaţie, şi mă reprimă, simţind ironia mea ascunsă: Dacă mă asculţi ca să-ţi baţi joc, chiar că n-am să-ţi mai spun.” „Scuză-mă, îi spusei cu simpatie sinceră, povesteşti prea încet pentru curiozitatea mea mare. Dacă vrei, nu-mi mai spune acum nimic, am înţeles… Spune-mi numai ce s-a întâmplat la Londra. Ce-aţi căutat acolo?” „El a fost trimis în fruntea unei delegaţii comerciale şi m-a luat şi pe mine. Nu s-a întâmplat ceva deosebit de ceea ce era acasă, numai eu mi-am ieşit din pepeni. El mai fusese în străinătate, eu nu, şi eram şi eu dornică să văd oraşul, îţi dai seama… Fiindcă îmi interzisese tot timpul să părăsesc hotelul singură… Nu era prudent, cică. Să mergi pentru întâia oară la Londra sau la Paris şi să stai închis într-un hotel, asta poate să scoată din sărite pe cel mai răbdător… «Azi putem merge? l-am întrebat. Mi-ai spus că tratativele s-au terminat.» «Azi nu!», mi-a răspuns. Eram la micul dejun. Stătea foarte posomorât, nu mânca nimic. La prânz n-a coborât, s-a sculat, s-a bărbierit, s-a îmbrăcat ceremonios, apoi s-a aşezat într-un fotoliu şi a rămas acolo ca o stană, ore întregi. «Nu înţeleg, i-am spus, de ce azi nu? Ce e azi?» S-a uitat la mine fix şi nu mi-a răspuns. Ce-o fi azi? m-am întrebat. E o aniversare, e clar, dar ce fel, de trebuie să nu iasă din casă şi să postească? Şi deodată mi-am dat seama: Stela! Ea murise cu zece ani în urmă, ştiam anul, asta trebuia să fie! M-am stăpânit să nu-i mai spun nimic, dar spre seară am început să-i vorbesc. «Crezi, i-am zis, că tu ai putea trăi cu mine dacă şi eu ţi-aşi face la fel? Ştiu ce aniversezi şi am pretenţia să nu fi uitat că încă de la început am fost alături de tine şi ţi-am respectat sentimentele. Mai mult, mi-a fost dragă (Stela), cum nu mi-a fost atât de drag

frati-meu mai mare. Dar nu crezi că abuzezi? Cine are sensibilitate pentru cineva are şi pentru altcineva… Dacă ai iubit-o pe ea, nu văd de ce nu m-ai putea iubi cum m-ai lăsat să cred la început… Nu există sensibilitate cu sens unic, sau dacă există e suspectă de nesimţire. Ce e asta? De ce taci? De ce măcar nu mi-ai spus?! Nu cumva crezi că nici nu mai merit să fiu alături de tine într-o astfel de împrejurare, după ce atâta vreme ţi-am respectat totul şi n-am avut parte decât de jigniri? Ce sunt eu aici, manta de vreme rea? Dacă aşi fi bănuit că poţi fi atât de mic încât să intri în panică fiindcă anumitor persoane nu le plăcea prezenţa mea la anumite recepţii fii sigur că nu mi-aşi fi lăsat bărbatul ca să vin după tine. Săraca Stela! a murit la timp, altfel ar fi avut parte de mari surprize cu recepţiile tale. Vrei să faci acum mare paradă de fidelitate dincolo de mormânt, cu toate că lângă tine stă o femeie vie, care nu e o pocită. Află că Stela (cel puţin aşa mi s-a povestit!) avea ideea ei proprie despre fidelitate. Bătută, cu spinarea numai răni, a îngrijit-o un gardian de treabă, a mângâiat-o, a uns-o cu alifii, şi… aia e! Înţelegi ce vreau să-ţi spun!» «Înţeleg că de-aici înainte ai să mănânci paie prăjite», îl aud atunci că îmi zice. «Nu mai spune?! i-am zis şi eu, crezi că mi-e fiică de ameninţările tale? Ai fi în stare, pedepsiţi şi voi pe cei mai mici, în timp ce…» „Ai să mănânci paie prăjite”, mă întrerupse el sec. «Vezi să nu mănânci tu înaintea mea, ca director la o gospodărie de stat, i-am spus. Să nu crezi că nu am informaţiile mele. Află că nu stai prea bine, ai şovăit în 52 când au fost înlăturaţi deviatorii. Asta nu se uită. Faptul că ai rămas tot supleant nu-ţi spune nimic? E pe-aproape căderea ta şi a lui… (şi aici Matilda pronunţă numele lui I. C.). Eşti prieten cu el, nu? Nu mă bucur, fiindcă nu cu un ştab m-am recăsătorit eu, ci cu un bărbat, şi poţi să fii sigur că dacă se va întâmpla să nu mai fii ceea ce eşti, o să ţin mai mult la tine… Ţi-o spun numai ca să-ţi dai seama că nu e cazul să mă ameninţi… Eu paie prăjite n-am mâncat şi nici n-o să mănânc, am o meserie… E drept că era s-o pierd şi-

am avut noroc că erai tu acolo şi ai putut să-i împiedici să comită… dar erau alte timpuri!» Asta e!”

Matilda tăcu perfect detaşată de ceea ce povestise. Nu eram sigur că scena se petrecuse întocmai, mai ales recriminările ei nu mi se păreau întru totul verosimile, parcă nu justificau gestul hotărât al celuilalt de a o retrimite imediat în ţară, unde o aştepta un ins care nu-i mai dăduse voie să intre în casă. Fusese mai violentă? Cred că da şi nu atât de îndrăzneaţă în limbaj, deşi… „Când s-au petrecut toate astea?”, o mai întrebai. „Acum două săptămâni!” „Şi de-atunci tu stai în oraş?” „Da, de ce te miri?!”, se miră ea. „Nu mă mir! mă mirai şi eu. Şi cum stai cu paiele prăjite?” „Asta a spus-o şi el la furie. I-a părut rău, mi-a telefonat… şi-a cerut scuze şi m-a asigurat că o să primesc vechiul meu post. Cât despre divorţ, m-a întrebat dacă sunt de acord… Dacă nu sunt şi eu de părere că ne-am înşelat amândoi şi că nu mai are rost să ducem împreună o viaţă grea… «Aşa este», i-am răspuns şi i-am cerut şi eu să mă ierte pentru ieşirea mea… «Da, bineînţeles», mi-a spus, şi că oricând, dacă o să am vreo problemă, cu sau ai mei, rude sau prieteni, să nu ezit şi să-l caut… Suntem oameni şi nu putem trece cu buretele peste anii când am trăit clipe de fericire simplă”, mai spuse Matilda şi nu înţelesei dacă aceste ultime cuvinte fuseseră rostite de el atunci, sau acum de ea, încercând o nobilă consolare aureolată.

Se lăsă apoi o tăcere, ca să zic aşa, plină de vid, pe care nici eu, nici străina din faţa mea nu ne grăbirăm s-o umplem. În practicile yoghine se spune că starea de vid e superioară sentimentelor (chiar de fericire) care agită fiinţa umanoizilor. O fi la ei, la asiatici, care consideră fericirea drept cauză a suferinţei, dar nu la noi, la europeni, care nu putem trăi fără să iubim şi prin iubire să fim fericiţi. Suferinţa care urmează n-o considerăm obligatorie şi cu atât mai puţin drept consecinţă a fericirii. Vidul din mine începu să se umple cu un sfâşietor sentiment, amintindu-mi că Suzy mă iubeşte. Mă ridicai şi Matilda mă conduse.

„Înţelegi acum, îmi spuse ea la uşă, că poţi s-o vezi pe Silvia când vrei, la tine sau aici, unde îţi convine şi oricând. Şi nu lua în seamă ce ţi-a spus Tasia, care între noi fie vorba, râse ea, e cam neroadă. Aşa crede ea că trebuie să se întâmple acum între noi, şi e convinsă că tot aşa gândesc şi eu. Chipurile ne vrea binele, ca şi când binele ăsta, mai spuse Matilda cu o voioşie amară, ar depinde de voinţa unuia sau altuia…”

V.

Suzy se întoarse la mine, dar ar fi putut să nu se întoarcă, adică faptul mi s-ar fi părut, cum am spus, neînsemnat, faţă de sentimentul înalt şi statornic că nimic şi nimeni nu ne mai putea despărţi, sentiment care se instalase în fiinţa mea la începutul acestui nou an. Nu ştiu dacă eram cel mai iubit dintre pământeni, dar eram unul dintre ei, simţeam că plutesc…

Se întoarse la fel de simplu cum plecase, sună la uşă rebegită, nu ca să-i deschid, fiindcă avea cheile, ci ca să-i iau din mână geamantanul pe care însă nu mi-l dădu şi încercai să-i descleştez cu sila degetele de pe mâner învineţite de frig. „Nu, zise, nu!” Atunci ce? Şi înţelesei că nu ăsta era primul gest pe care îl aştepta de la mine. O îmbrăţişai şi abia atunci dădu drumul geamantanului. Avea obrazul fierbinte şi gura rece, iar ninsoarea îi jilăvise părul al cărui parfum mă îmbăta. „Nu, nu!”, protestă iarăşi când simţi că vreau să mă desprind din strânsoarea braţelor ei şi să ridic geamantanul. Îmi arătă uşa cu privirea; era neagră, căscată. „Ce ne aşteaptă dincolo? zise. Nu, reluă apoi ridicând geamantanul, m-am obişnuit să-mi duc singură poverile. Se pare că în altă viaţă am fost regină şi oi fi împovărat cu capriciile mele un întreg popor. Ce faci tu, iubitul meu?”, zise apoi în odaie descălţându-şi cişmele şi aruncându-le, după obiceiul ei, nu totdeauna în acelaşi loc. Aruncatul însă era acelaşi. Se desbrăcă şi se vârî sub pled, lăsând geamantanul în mijlocul casei. Spusele ei, că s-a obişnuit să-şi ducă singură poverile, erau o pură idee: îl

deschisei şi îi vârâi eu conţinutul în dulap. Mă urmărea cu privirea imobilă, cu pledul tras până sub bărbie. „Ei, zisei, ce mai este?” „Ninge”, murmură. „Da, am văzut…” „Da, dar ninge foarte tare!” „Bine, şi ce e cu asta?” „Dacă nu se mai opreşte? Mamă, mamă, cântă ea deodată, o stranie melodie, care venea în vocea ei parcă de la depărtări incomensurabile, cresc nămeţii şi pierim… Fără ţară, fără glie, velerim…”

Mă cuprinse un fior, dar Suzy se opri. „Numai atâta ştii? Ce e cu melodia asta?” „E cântecul luptătorului căzut prizonier, zise; tata îl ştie, a fost compus acolo în prizonierat…” „Mai cântă-l…” „Nu pot, trebuie să-l auzi pe el… A avut un văr care nu s-a mai întors… A venit într-o seară la noi cineva care a scăpat, un învăţător. Ştii, se cântă cu o voce puternică de bărbat, care poate sugera forţa unui cor, în timp ce textul spune că a trecut un înger peste fruntea rece a luptătorului. Unul dintre ei murise tocmai în ajunul Naşterii, şi şi-au adus aminte de patria pierdută…” „Sau de libertatea pierdută”, zisei… „Înţeleg, zise Suzy, îţi aduce şi ţie aminte de ceva.” „Da, nu vrei să mai repeţi? zisei pe deplin liniştit, deşi simţeam cum creşte în mine un tumult… Încearcă, insistai, ai o voce plăcută de recitativ şi se aude foarte distinct melodia.” Ea repetă şi continuă tot textul. În acest timp, prudent, mă aşezai la birou şi îmi ascunsei faţa între braţe. Nu fiindcă m-aşi fi temut să fiu văzut plângând, ci pentru că presimţeam o rupere catastrofică de zăgaz, urmată de o pustiire… Când suntem singuri, cum eram eu în acele nopţi de carcere, înecul fiinţei noastre lăuntrice are drept martor divinitatea, marele cosmos căruia i ne încredinţăm, dar când îl invoci în faţa iubitei (şi cine se poate înşela asupra disperării de care suntem cuprinşi?), ea poate deveni în mod sublim geloasă că nu din pricina ei plângi, dar poate fi cuprinsă şi de un nedorit sentiment de bicisnicie: forţe prea puternice ne copleşesc, nu suntem nimic, statura noastră nu e măreaţă, ne-am înjosit, noi înşine, pe noi şi nu mai avem scăpare.

Rareori o femeie evită extremele, deşi se zice că ea seamănă cu natura, care este totdeauna în echilibru chiar când e bântuită de furtuni… Suzy reluă refrenul:

Mamă, mamă, cresc nămeţii şi pierim Fără ţară, fără glie, velerim, velerim…

Sub braţele mele ude de lacrimi văzui un teritoriu de lumină în care mă scufundai uitând deodată totul: trecutul meu, fetiţa, gândirea mea impetuoasă de la douăzeci şi cinci de ani, care vroia să se afirme, eşecul în căsătorie, minele de plumb, mama mea care mă părăsise încă tânără… şi chiar iubita de acum, care rămânea undeva foarte departe şi foarte în urmă. Toate acestea îşi micşorau dimensiunile, se topeau în act astă mare a destinului nostru tragic, care ne înghiţise şi pesic care crescuseră apoi nămeţii… În acelaşi timp o mână fermă şi dulce îmi mângâia ceafa… Mă smulsei de sub hăul închipuirii şi sării în picioare. „Vii şi tu cu cântece din astea…” bolborosii. „Victoraş, iartă-mă, m-am speriat de ce e afară… Uite, cad fulgi cât pumnul meu de mari. Mama zice: „stai, Suzy, cum pleci aşa singură pe vremea asta? Am zis şi eu ca tine: ce poate să fie? Şi am ieşit. Cum îmi venea zăpada până la şold, mi-am spus şi eu: nu le opri, Suzy, că nu e timp de oprit…”

Imita pe cineva ridicând imperios tonul şi eu îl recunoscui: era al meu. „Un taxi cu lanţuri m-a adus până aproape şi zice «doamnă! mai departe eu nu merg! (şi îl imită pe taximetrisl cu o veselie extremă, retezând cu mâinile orice posibilitate de contrazicere), chiar dacă vă daţi jos şi nu-mi plătiţi cursa!» Înainte, Suzy, mi-am zis, nu te opri, că nu e timp de oprit…” O vorbărie în stilul ei de odinioară, dar era bucuroasă şi concretul cuvintelor ei anodine nu putea ascunde că mă iubea în clipele acestea foarte tare şi că nu mai putuse trăi fără mine… „Şi de ce, zisei, nu mi-ai spus la birou că ai intenţia să le întorci?” „Hi, hi! Fiindcă n-aveam intenţia.” „E de groază, zisei. Puteai să-mi dai de-acasă un telefon…' „Un telefon?! se miră, Da, uite, nu m-am gândit…”

Astfel se scurse toată luna ianuarie, care în amintirea mea se dilată incomensurabil: ani parcă am trăit cu ea nu săptămâni. Da, e adevărat, fericirea n-are istorie, fiindcă istorie nu poate ieşi din veşnica surpriză pe care ţi-o face fiinţa iubită prin însăşi existenţa ei… Am încercat să descriu scena reîntoarcerii ei… Sub alte înfăţişări şi pretexte decât neliniştea gândului că puteam pieri sub nămeţi, se repeta zilnic… Nimeni n-a scris vreodată un caiet al fericirii! De ce ar face-o? Prin caiet nu înţeleg Război şi pace, ci jurnalul lui Tolstoi. Totdeauna caietele astea relatează o istorie care se sfârşeşte rău. A mea nu face excepţie, ar trebui să se termine aici… Ar trebui doar suprimate pasagiile presărate prin ea prin care încerc să aflu în ce punct al existenţei mele ordinea clipelor mi-a devenit fatală şi să dispar lăsând în urmă imaginea unei vieţi de fapt împlinite. Singură această dispariţie ar rămâne misterioasă. Ei şi? Moartea nu e un mister? Nu văd întrucât degradarea treptată merită truda. Într-o grandioasă peliculă, numită La dolce vita, a lui Fellini, un tip care cânta la orgă Marea fugă a lui Bach (semn că individul avea graniţă cu măreţia creaţiei) trăia în mijlocul unei familii exemplare într-o lume libertină, cu toţii sub ameninţarea nonumită a bombei cu hidrogen. Ei, acest om se sinucide la un moment dat după ce îşi omoară întâi copiii. Un schizofrenic, mi-a spus Ciceo sigur de sine, chiar dispreţuitor faţă de alte interpretări. Dar putem fi chiar atât de siguri?… Da, mă ispiteşte gândul să-mi închei aici povestirea, fiindcă încep să cred că n-a existat ruptură în viaţa mea, totul s-a înlănţuit încă din adolescenţă, şi până aici n-a fost rău. Nu eu am fost cel mai lovit din epoca mea, dacă am avut timp să fiu şi fericit şi să-mi realizez (sau cel puţin să cred cu putere în acest lucru) orgolioase proiecte… Cert este că viaţa mea cu Suzy era, ca a oricărui om fericit, plină, ca să zic aşa, de lipsă de spectaculoase evenimente exterioare… Nu când vroiam eu era gravă şi patetică, nu când eram eu trist avea ea disponibilităţi pentru ecleziastice reflecţii, nu când o doream înţelegea ea că e

dorită, nu când eram eu obosit era şi ea pradă lasitudinii, singurătatea în doi nu era şi pentru ea totdeauna un balsam, bucuria lecturii care adesea mă devora nu era în acelaşi timp şi pentru ea o vibraţie a spiritului („Lasă cititul, Victoraş, că nu e timp de citit…” N-o întrebam de ce n-ar fi, mi-ajungea s-o privesc şi să-i văd surâsul… „Mai lasă de citit şi generaţiilor viitoare”, adăuga cu ironia şi tandreţea ei ucigătoare).

VI.

Pe la sfârşitul lui ianuarie într-o zi se indignă. „Cum adică, mi se adresă, trece iarna şi nu ne ducem şi noi doi la Sinaia să schiem puţin?… Da, la Sinaia, aici e plicticos, până urci îţi iese sufletul, acolo e teleferic, iar la cota 2 000 sunt telescaune care te urcă cu schiuri cu tot în vârful pârtiei. o minune, poţi să schiezi ore întregi… Pregăteşte-te, mergem să-ţi cumperi schiuri, un costum, o flanelă groasă, bocanci şi să nu te prind că îţi cumperi şi o ridiculă căciuliţa cu moţ, ai frizura deasă, n-o să răceşti, bizuie-te pe mine… Gata, sâmbătă la prânz plecăm…”

Am spus mai înainte că sunt ispitit să-mi închid caietul. Nu! De ce? Îl voi continua până la consumarea nenorocirii pe care am întâlnit-o în timpul acestei excursii; apoi mă voi opri când, odată cu condeiul, va cădea, cum spune poetul, şi mâna care a scris.

Învăţasem să schiez încă de la zece ani, dar mai târziu sportul ăsta începuse să mă plictisească, aveam, mai ales când trebuia să urc, vaga senzaţie că îmi pierd timpul. Cum am mai spus la începutul acestor caiete, la acea vârstă gălăgia grupurilor mă enerva, fiindcă, asemeni oricărui roi, grupurile astea aveau un şef, şi nu eu eram acela. Nu că aş fi dorit să fiu eu, dar şeful acesta era mai totdeauna un tip atât de comun şi de nesărat în ifosele lui, încât oricât aş fi dorit eu să mă adaptez, era peste puterile mele să-i aud necontenit, timp de o zi întreagă, trăncăneala infatuată şi glumele nesărate care făceau fetele să izbucnească în stupide hohote sincere, cu gurile până la urechi… „Da, îi

spusei iubitei mele, când mă informă că vom merge cu un grup, mergem, dar numai noi doi, dacă e vorba să intrăm în vreun grup, du-te singură. Sincer, adăugai văzându-i contrarierea, nu pot să suport grupurile". Şi în clipa aceea mă trăsni gândul că ei îi plăceau, se şi fotografiase cu unul la mare, pe plajă… „Dar de ce? zise. Când mai sunt şi alţii poţi să te ajuţi cu ei, ţi se întâmplă ceva, faci o entorsă, sau şi mai rău, să-ţi rupi un picior, poţi să mă aduci tu singur până jos de la 2 000 de metri înălţime?… Şi pe urmă când eşti în grup nu se leagă nimeni de tine, în timp ce numai noi doi, poţi tu avea curajul să pui la punct un grup de derbedei?… fiindcă ăştia sunt şi ei peste tot… O pereche a păţit-o o dată, lui i-au tras cu un alpănştoc în cap şi pe ea au violat-o în faţa lui. Tu peux supporter ça? Mă posomorâi: avea dreptate. Cine ar putea suporta aşa ceva? Malheur! Ar urma despărţirea şi suferinţa iremediabilă, pentru toată viaţa. „Şi pe urmă, continuă ea cu însufleţire, nimeni nu ne obligă să stăm cu ei la taclale şi să ne pilim în cabană râzând de orice prostie debitată de unul din ei…, dar să ştim că suntem împreună şi că putem să-i chemăm dacă e cazul…" „Deci cunoşti tu un astfel de grup? zisei. Inşi pe care îi cunoşti bine?" „Bineînţeles!… Oameni serioşi, cu soţiile sau prietenele lor… Victoraş, râse ea, trebuie să ieşim şi noi doi puţin, n-o să trăim toată viaţa nas în nas, până la urmă o să ajungi la concluzia că nasul meu nu mai e chiar atât de frumos şi o să începi, cu mine la braţ, să întorci capul după alte nasuri…"

Avea dreptate, dar nu puteam să-i răspund că… Ei bine, ce anume? Ieşirea în lume pentru doi îndrăgostiţi poate să nu însemne nimic, dar alteori… Ei, alteori ce? Alteori faptul că unul vrea s-o ia pe o stradă şi celălalt pe alta poate să însemne pentru cel care e legat mai mult că îşi dă singur foc la valiză, cum îmi spusese odinioară Nineta când mă părăsise. Mai vie îmi venea în clipele acelea în amintire prima mea ieşire „în lume" cu Matilda, a doua zi după căsătorie, şi încă nu într-o lume total străină, rudele ei: pur

şi simplu Maiilda se uitase la mine ca la un străin! Cum avea să reacţioneze Suzy? Iată temerea! Dar la urma urmei, îmi spusei, asta tot trebuie să se întâmple odată, şi dacă e să nu fie bine, ce poţi face? Dacă tot trebuie să faci ceva, atunci fă-l cu seninătate, de ce să iei aconto? (Mama răspunsese cândva în acest sens unei vecine, care se mira că după atâta muncă ea tot odihnită şi senină arăta; dacă tot trebuie să munceşti, zisese ea, fă-o cu plăcere). Aşadar, mi-am spus, să fim nu numai senini, ci chiar veseli.

Ieşirea mea în lume cu Suzy era inevitabilă. Deşi ştiam, nu eram adică naiv să cred că acel grup era format din oameni oareşicare. Era ca şi când aşi fi pretins ca un grup al meu, în care aşi fi invitat-o pe Nineta, pe Căprioara post-mortem (existau martori care o cunoscuseră, spintecătorul de dovleci de pildă, care nimerind întâmplător în grupul meu i-ar fi putut povesti din perversitate totul iubitei mele), pe fatala Tamara care i-ar fi insinuat alte perversităţi, de astă dată imaginare şi imposibile, să fie deci acest grup considerat de Suzy cu totul anodin, adică toţi să se poarte cu ea foarte delicat şi prevenitor, vai, dumneavoastră sunteţi prietena marelui Petrini, un om deosebit, o! un mare om, despre care se va vorbi cândva. El a fost, da, ei! nedreptăţit! dar are viitorul înainte! mulţi au fost reprimiţi în vechile lor funcţii! Va fi şi el reprimit la Universitate… Nu eram naiv, dar îmi spuneam că adesea grupurile sunt amorfe şi într-adevăr nu urmăresc dccât să se distreze, să danseze dacă zăpada şi schiul nu le-au stors toate forţele, şi apoi să se culce în cabană şi să se acupleze în neştire într-un dormitor comun şi sordid; iar a doua zi, cu forţe proaspete, să asalteze trenurile cu schiurile lor incomode în spate şi să se întoarcă la timp în oraşele lor, să atace o nouă săptămână de existenţă şi de muncă. Da, înainte ca şocul să se fi dus, eu îl presimţeam, alegând, pentru seninătatea mea, varianta obişnuitului.

VII.

Nu-mi cumpărai schiuri noi fiindcă n-aveam bani, şi nici bocanci, îi făcui o vizită tatei şi mă urcai în pod să văd în ce stare erau cele vechi. Erau destul de bune, nu se strâmbaseră prea tare, bocancii la fel, avusesem prudenţa săraculuI: când îi cumpărasem cu cincisprezece ani în urmă, îi luasem mai mari. O flanelă, ciorapi groşi şi un hanorac mi le aduse Suzy, n-o întrebai de unde, doar pantalonii şi mănuşile trebuii să le cumpăr de la un magazin sportiv.

Grupul nu era amorf, dar nici nu se străduia vreunul din ei să-i înveselească pe ceilalţi cu orice preţ. Vezi? parcă îmi spunea Suzy urmărindu-mă cu privirea, în timp ce trenul cobora cu viteză podişul nostru transilvan, sunt oameni serioşi, ce-ai crezut? Aşa era! Când unul vroia să spună o anecdotă, nu întrerupea pe un altul, iar dacă cineva era vesel, nu ţinea cu tot dinadinsul să-şi exprime gălăgios starea aceasta de spirit, era atent să vadă dacă lumea e dispusă să-l asculte, în lipsa unuia mai inteligent. Şi era o plăcere să descoperi apoi că era realmente vesel şi avea un humor modest (care face totdeauna plăcere) şi o gândire curgătoare, fără paraziţii care apar adesea chiar la oamenii superiori: vulgaritate şi libertinaj în vocabular, subînţelesuri triviale, erudiţie de anecdote politice de o penibilă lipsă de gust… Eram vreo opt, însă vreo trei mai în vârstă, fără neveste, care, desigur, nu-şi mai puteau însoţi în astfel de excursii grizonanţii dar sportivii lor bărbaţi…

Există o ştiinţă de a fi prezent şi cu ceilalţi şi cu fiinţa iubită. Nu toată lumea o are. Matilda n-o avea. În general se trece de partea celorlalţi, ca şi când ai vrea să dovedeşti, fără să ţi se poată reproşa ceva, că nu-l iubeşti cine ştie ce pe cel cu care eşti, şi, la rigoare… Această disponibilitate reală, adică inconştientă sau intenţionată, a căpătat denumirea aproape scuzabilă de cochetărie… (la bărbaţi n-are un singur nume). Ce drăguţă era Suzy! Când spunea câte ceva avea aerul că o spune împreună cu mine şi de aceea când se întâmpla ca unul dintre ei să i se adreseze,

parcă ni se adresa la amândoi, fără acele încercări ale celor prost-crescuţi de a comunica cu iubita sau cu soţia ta prin fir, să zic aşa, direct, tentativă care a căpătat denumirea de flirt. Era oare grupul acesta format numai din oameni bine-crescuţi sau foarte prieteni? Nici vorbă, greu de crezul, dar… Bineînţeles că Suzy era la fel de departe de a sugera grupului calitatea şi adâncimea sentimentelor care ne ţineau împreuna (cealaltă extremă, a neştiinţei de a fi cu ceilalţi, să arăţi cât de mult eşti iubit!). Asta nu privea pe nimeni.

Cu vremea aveam noroc, cerul era total senin. „Să vedem, zise unul dintre ei, dacă o să avem noroc şi cu celelalte”… „Să sperăm, i se răspunse, dacă nu, urcăm la cabană.” „Şi dacă nici la cabană nu găsim locuri?” reluă altul ridicând din sprâncene, parcă ar fi vrut să adauge: ei, să te vad, ce-o să facem atunci? Şi ne privi circular, surâzând cu ironie subţire, cu siguranţa celui care ştie că astfel toate soluţiile sunt epuizate şi numai el mai posedă una, foarte sigură. Toţi surâdeau: cunoşteau acea soluţie; numai acela n-o cunoştea… „Imposibil să nu găsim, zise el, nu putem avea ghinion în ambele părţi.” „Am văzut eu ghinioane din en părţi”, îi răspunse deţinătorul secretului cu un astfel de glas încât toată lumea deveni veselă, dar cu discreţie, să nu i se dea aceluia de bănuit că grupul nu-i comunicase şi lui programul.

Se făcu din asta un inocent şi spontan complot, cum se întâmplă adesea în toate grupurile: trebuie să te distrezi pe seama cuiva, bineînţeles fără să-l jigneşti prea tare; asta depinde de calitatea grupului, ai cărui membri, după astfel de farse, se destramă certaţi, dar riscul trebuie asumat, altfel ce să faci cu mintea? Te plictiseşti şi în grup!

Într-adevăr, nu găsirăm locuri la nici un hotel, fiindcă plecaserăm din oraşul nostru sâmbăta după-amiază, în timp ce descurcăreţii plecaseră dimineaţa, dacă nu chiar de vineri după-amiază, obţinând învoiri de la şefi îngăduitori. „Ei!”, făcu şeful grupului nostru (care devenise şef în mod

natural, în virtutea faptului că era posesorul soluţiei)… „Mergem la cabană”, spuserăm noi ieşind din holul ultimului hotel în care intraserăm. Unul dintre noi însă, care întârziase înăuntru (întârziere premeditată), „ca să mergem, zise, am stat de vorbă cu schiori care tocmai s-au întors de-acolo: peste tot e plin până la refuz” (aiurea, nu vorbise cu nimeni!). „Chiar şi la Poiana Stânei?”, se miră atunci victima noastră, un inginer mai mititel decât schiurile pe care le purta în spinare, cu obrazul ridat în avantajul său, ai fi zis că tot timpul îl stăpânea un râs molipsitor de ghinionist; inspira simpatie. „La Poiana Stânei e plin în permanenţă, darmite sâmbăta şi duminica”, i se răspunse. „Ce e de făcut?”, zise altcineva. „Ce să facem, reflectă şeful resemnat. Ne întoarcem acasă!” „Eu nu sunt convins că nu găsim locuri la cabană, răspunse atunci micul domn cu o expresie rea, o să încerc singur, vă urez întoarcere sprâncenată.” Şi se rupse din grup şi o luă la vale spre teleferic. Între noi se lăsă o tăcere. „Te pomeneşti că găseşte, zise şeful, şi ne întâlnim mâine pe pârtie. O să creadă că am vrut să scăpăm de el… Fir-ar să fie, nu mi-am dat seama, domnule Petrini, eşti bun să-l aduci înapoi?” „Şi ce să-i spun?” „Că am găsit locuri la Postăvaru.”

Era să se termine prost gluma noastră, în realitate şeful (era chiar şef al celui mai mare spital din oraşul nostru) obţinea locuri prin telefon. Pentru plăcerea farsei însă ne târâse pe toţi pe la toate hotelurile, ultimul fiind Postăvarul, cel mai luxos, unde continuase să joace cu recepţionerul bonoma lui glumă. După o săptămână petrecută printre bolnavi, vindecând sau iscălind certificate de deces, marele diagnostician (căci era vestit prin asta, veneau la el bolnavi şi de prin ţările vecine) se distra în felul acesta inocent, care ar fi părut, desigur, „neserios” nelinişţiţilor lui pacienţi. Era prieten vechi cu domnul Culala. Micul inginer fusese protectorul de pe şantier al iubitei mele, ea îl invitase. Ceilalţi erau toţi medici la spitalul pe care îl conducea internisul. Iată deci grupul de care mă temusem!

Intrarăm în hotel şi recepţionerul se scuză că n-a înţeles bine cui fuseseră rezervate camerele (instruit să mascheze farsa); ne înmână cheile şi urcarăm. „Suzy, Petrini, ne zise şeful, faceţi-vă comozi şi coborâţi la masă. Astăzi sunteţi invitaţii mei!” „Vă mulţumim, zise Suzy, sunteţi foarte drăguţ… Cred şi eu, îmi şopti apoi pe scări, e uşor să fii drăguţ când nu mai ştii ce să faci cu banii… Aşa bonom cum îl vezi… Îţi spun eu mai târziu…”

Camerele noastre erau alăturate, dădeau spre munte, acel masiv opus parcă lanţului Carpaţilor, de un verde dens, cu prăpăstii albe de zăpadă. Când intrai mă întâmpinară, venind dintr-un hău, reverberaţiile violente ale trecerii unui tren. Deschisei geamul şi tropotul acesta prăpăstios şi nesfârşit de fiare lovite mă şocă. Un aer rece mirosind puternic a răşină (nu discret, ca la noi) parcă mă drogă şi rămăsei minute lungi contemplând crestele acestui masiv care îmi sta parcă pe inimă, atât de străin şi neprietenos mi se părea. Închisei geamul. În cameră totul era curat, mirosea plăcut şi odihnitor a calorifer încălzit şi a rufe proaspăt călcate. Mă desbrăcai, făcui un duş şi schimbai costumul.

Mă pregăteam să ies şi să bat la uşa ei, când sună telefonul. „Ce faci, vecine? îi auzii glasul. Hi, hi! Te mai moşmondeşti mult?” „Cum mult? Eşti gata?” „Păi nu sunt!” „Păi ce aştepţi?” „Păi aştept să fii tu gata şi abia pe urmă încep eu să mă moşmondesc! Hi, hi! Mă mir că nu ştii până acum că asta e una din plăcerile unei femei… Mai ales în voiaj! Dar şi în alte ocazii.” „Da?! Şi în ce constă?” „Hm! Matilda nu te făcea s-o aştepţi?” „Nu!” „Foarte bine! exclamă ea cu o grasă satisfacţie. Nici nu merita s-o aştepţi tu pe ea.”

Rămăsei tăcut şi un gând îmi veni în minte cu simplitate însoţit de o vagă şi bizară nostalgie: Suzy a fost măritată! Tiens! Sau a mai fost în acest hotel cu un individ cu care a vorbit la telefon în felul acesta. Normal! „Ei! se alarmă ea. Ce e cu tine?” „Nimic!” „De ce-ai tăcut aşa brusc?” „N-am

tăcut aşa brusc! Am tăcut treptat, adăugai şi izbucnii într-un râs scurt şi eliberator. Am tăcut în mod «firesc», continuai, cuvântul ăsta are la mine o semnificaţie aparte…” „Lasă tu semnificaţiile aparte şi vino încoace, dacă zici că eşti gata”, mai spuse cu felul ei inimitabil şi irezistibil de a-mi da ordine. Aici avea sensul că nu semnificaţiile mele, fie ele şi aparte, aveau vreo importanţă, ci, mai încape vorbă? ale ei!

O găsii însă gata, aşezată cuminte pe pat şi contemplând cu tristeţe vizibilă giganticul bolovan verde care îi ameninţa parcă fereastra. Avea, şi nu rar, asemeni răsturnări de umoare, pe care însă şi le învingea singură, dacă nu încercam, chiar cu afecţiunea intensă care mă stăpânea când o vedeam astfel, s-o ajut să iasă din ele. „Am fost foarte bucuroasă când m-am gândit să venim aici şi să schiem, zise după câteva clipe lungi de tăcere (şi privirea ei se răsuci şi rămase parcă hipnotizată spre greoiul masiv sălbatic care nu sugera prin nimic că ar fi fost vreodată călcat de cineva)… dar acum…” Nu zisei, ci gândii: dar acum, ce? Nu mai vroia? Ce i se întâmpla? Se îmbrăcase modest, aproape mohorât, un pulovăr maron, un pantalon albastru-închis, pantofi negri, iar pieptănătura liberă, ca altădată, îi acoperea jumătate din obraji, al căror ten parcă fără sânge se alterase şi parcă îmbătrânise. I se mai întâmpla acest lucru, dar nu totdeauna avea şi o stare de spirit care să însoţească sau să determine depresia fizică. În aceste clipe dragostea mea pentru ea se făcea dureroasă, aproape insuportabilă, şi înţelegeam bine expresia atât de comună a celor care iubesc, când spun: aşi fi făcut orice ca s-o vad fericită. Îmi şopti: „Du-te tu singur, iubitul meu, nu mi-e foame şi n-aşi vrea să te indispun nici pe tine şi nici pe ceilalţi cu…”

Mă întristai eu însumi: mai bine mi-ar fi spus să stau cu ea, sau în orice caz să nu mă duc nici eu, sau să coborâm mai târziu amândoi. era devreme, orele şapte, până la unsprezece, când se închidea restaurantul, putea să-i

treacă… „Bine!”, zisei şi mă ridicai. „Stai! tresări, aşa de repede eşti gata să mă părăseşti?” „Bine, stau”, îi răspunsei şi mă reaşezai pe pat. Se uita la mine lung, dar cu privirea într-o parte. Mi-era greu să-mi dau seama dacă era sub puterea unei obsesii, dacă gândea cu intensitate, sau pur şi simplu nu gândea nimic, ci era doar prizoniera unei apăsate inerţii psihice. Mă îngrijorai: nici o stare de spirit nu seamănă cu alta în felul de a se manifesta, cum nici o frunză dintr-un arbore nu se mişcă la fel sub influenţa vântului, care nici ea nu e la fel, de la simpla adiere la furtună. Astfel de stagnări ale sufletului mai cunoscusem la Suzy, cea de-acum era însă cea mai mare. Parcă împietrise, aşi fi zis chiar că nu mai respira: un om viu, dar oprit în adâncurile fiinţei… Observasem însă că dacă în astfel de clipe mângâierile mele sau dorinţa de a afla CE era cu ea cădeau în gol, în schimb un cuvânt sau o iniţiativă mai brutală o făceau să tresară ca sub un şoc şi încetul cu încetul îşi revenea. Da, dar acel cuvânt sau acea iniţiativă, dacă nu erau sincere, adică adevărate, nu aveau nici un efect. Dar cum puteai inventa cu uşurinţă aşa ceva? Simulai nepăsarea. „Bine, repetai, atunci plec!” (la restaurant) şi mă ridicai şi o luai spre uşă. „Stai! tresări iarăşi, şi iarăşi repetă: aşa de repede eşti gata să mă părăseşti?” „Bine, stau”, îi răspunsei şi mă reaşezai pe pat. Parcă se trezi, expresia i se schimbă într-un fel, aşi zice, spectaculos, cu buzele întredeschise trase îndelung aer în piept şi expiră parcă uluită: cum putuse să stea atâtea minute sub o presiune şi nu murise? „Dacă ar fi să mă sinucid, zise, cred că aşi putea s-o fac oprindu-mi respiraţia. Ştii, continuă ea cu mare însufleţire, negrii care erau vânaţi şi duşi în sclavie se sinucideau în felul ăsta în corabie, când îşi dădeau seama că niciodată nu vor mai fi oameni liberi. Nu oricine, probabil şefii războinici, care nu cunoscuseră până atunci ce înseamnă să fii captiv.” Are sau n-are legătură ceea ce spune ea acum cu starea din care tocmai a ieşit? „La telefon erai veselă”, zisei. „Da, şi tu erai prea vesel şi ţi-ai permis să

taci, m-ai lăsat suspendată în vid. Ai văzut? Ai văzut, iubitul meu?! Nu mai aveam aer!”

Îi verificasem însă explicaţiile, n-aveau legătură cu mine, oricum, cu nimic din clipele anterioare. E drept că nici ea nu afirma clar acest lucru, îmi sugera numai, ca să mă descurajeze s-o „pisez”, cum îmi reproşase la un moment dat, fără însă ca eu să fi făcut-o vreodată. Înseamnă că un altul o făcuse înaintea mea, şi atât de tare, încât căpătase convingerea că ăsta era un chin la care orice bărbat avea s-o supună toată viaţa. Era în firea oricărui bărbat această trăsătură, sau ea avea în firea ei ceva care îi determina s-o facă? Oricum, faptul că eu nici măcar nu încercasem nu însemna că într-o bună zi n-aveam să încep… Un blestem… Cert este că, evitând această primejdie, Suzy nu vedea că în afară de ceea ce îmi povestise ea în prima noastră noapte de dragoste eu nu ştiam aproape nimic din viaţa ei, în timp ce a mea îi era cunoscută, destăinuiri, smulse cu simulată indiferenţă….este imposibil să-ţi închizi trecutul ca pe-un robinet, ţi-l deschide ea distrăgându-ţi atenţia, simulând cea mai curată dintre curiozităţi… Ar fi trebuit deci să respecte ceea ce îmi impusese mie, dar nu respecta, de pildă prinsese o distilată aversiune pentru Matilda. „Da, da, îmi spunea adesea cu un net dispreţ, lasă că ştiu eu, şi acum o mai iubeşti…” Sau: „…lasă tu asta, Silvia e un pretext, nu la fetiţă ţii…” Sau şi mai rău din senin, foarte enervată: „Aşa! lasă-mă în pace! du-te la Nineta, securista aia, ar putea, cu «relaţiile» ei, să te ajute să te întorci la Universitate… Îţi spun din experienţă, prima dragoste nu se uită”, îmi lipea cu ocazia asta şi o scamă pe suflet, să cred că nici ea n-a încetat să-l iubească pe primul bărbat pe care îl iubise… Totdeauna însă, la sfârşit, surâsul ei, ironie şi tandreţe, care nu înceta să mă fascineze, anula sarcasmul acestor ieşiri şi aproape că începusem să doresc să se producă cât mai des… postura ei vulgară era de natură pur intelectuală, mima gelozia de acest tip, deşi acest sentiment

nu era absent, însă pe acela compus din alte elemente nu vroia să-l exprime…

La masă mâncarăm şi băurăm zdravăn. La cafea medicii povestiră anecdote, tot despre medici, care se plasau cu un an în urmă, când li se desfiinţaseră cabinetele particulare. Raţiunea cică ar fi fost următoarea: în zilele noastre nu se mai poate pune un diagnostic fără analize prealabile de laborator. Or cine avea laboratoare? Spitalele. Deci bolnavul era dirijat tot acolo, şi le obţinea gratuit. Atunci de ce să ia medicul particular bani bolnavului? Să-l îngrijească în spital, unde salariatul avea asistenţă gratuită. Reacţia medicilor: de furie, dar nu împotriva legiuitorului, ci a bolnavilor, ca şi când ei ar fi venit cu decretul. În ce fel? expedierea lor rapidă de la consultaţii, în următorul stil: urma anecdota… Medicul, grăbit şi nervos: dumneata de ce suferi? Pacientul: domnule doctor, eu nu mai pot să urinez… Medicul: câţi ani ai? Pacientul: şaptezeci… Medicul: ai urinat destul! Următorul! Vine o gravidă: dumneata ce ai? Gravida: domnule doctor, copilul meu stă strâmb, ce fac eu când o să nasc? Medicul: cum te cheamă? Gravida: Leibovici… Medicul (ridicând glasul): Leibovici? Se descurcă el! Cine e la rând? Ei, dă-i drumul! Pacientul: domnule doctor, eu sufăr de o boală foarte ciudată! Medicul (extrem de grăbit): lasă consideraţiile, spune! Pacientul: domnule doctor, eu ce mănânc aia fac… Medicul: adică, vorbeşte clar… Pacientul: dacă mănânc fasole, fasole fac, dacă mănânc varză, tot varză fac… Medicul (dumirit): aha! şi ce-ai vrea dumneata? Pacientul (umil): să fac şi eu normal. Medicul (expeditiv): mănâncă căcat! Altul la rând… Şeful grupului nostru de schiori, vestitul diagnostician, pretindea că n-a auzit până acum această anecdotă, probabil, zise el, că s-a născut la Bucureşti, dar până a ajuns la noi în Ardeal… Râdea literalmente cu gura până la urechi şi, încurajaţi, colegii lui mai tineri îi mai spuseră şi altele, chiar mai reuşite, dar lui asta îi plăcuse, repeta finalul, şi din senin se dădea cu scaunul pe spate şi hohotea

cu o poftă formidabilă, paharele băute având şi ele un oarecare rol… Spre surpriza mea, Suzy anunţă că ştie şi ea una, tot despre medici… Cine nu e îngrijorat când o aude pentru prima oară pe iubita lui povestind ceva într-un anturaj? Dacă anecdota nu va fi reuşită? Dacă va povesti-o rău? „La un medic vin trei pensionari bolnavi, începu ea. Medicul era specializat în pensionari, hi, hi dacă există aşa ceva”, chicoti Suzy cu un farmec care credeam că numai mie mi-era adresat, dar în felul acesta ea îi făcu pe toţi să zâmbească, succesul îi era asigurat dinainte… „Există”, zise şeful râzând şi el dinainte, probabil însă cu gândul tot la acea anecdotă… „Pensionarii, continuă Suzy, vroiau să li se prescrie un regim… Intră primul. Da, zice medicul cercetându-i fişa, bine, să-ţi prescriu un regim… Ce pensie ai dumneata? Cinci mii de lei, zice pensionarul. Perfect, zice medicul: carne, fripturi înăbuşite, purcel de lapte, vin fără restricţie, ouă umplute, vânat gătit cu sos picant, urmaţi regimul ăsta pe răspunderea mea, fără grijă, o să vă simţiţi absolutamente în cea mai bună formă. Hi, hi, continuă Suzy, vine al doilea pensionar. Medicul: dumneata ce pensie ai? O mie cinci sute de lei, îi răspunse pensionarul. Medicul: macaroane, griş cu lapte, supe de zarzavat, peşte rasol, ceaiuri, multe ceaiuri… Pleacă ăsta, vine al treilea. Dumneata ce pensie ai? Şapte sute cincizeci de lei. Medicul: plimbări; aer! mult aer!… Aici Suzy ridicase glasul şi diagnosticianul o urmă izbucnind într-un behăit înalt, ca şi când ar fi vrut să ne sugereze că sincer vorbind se săturase de râs, şi anecdota asta îl silea acum să scoată doar ţipete…

La plecare Suzy îmi făcu o surpriză: nu se mai ţinea drept pe picioare şi nici cuvintele nu-i mai erau întregi, deşi erau coerente… Erau însă înmuiate de o duioşie, de o delicateţă şi de un abandon atât de adormit şi total, încât o luai în braţe şi urcai astfel cu ea scările, dar fără să mă grăbesc… Era pentru mine o ocazie unică s-o aud spunându-mi ceea ce trează nu vroia să desvăluie. „Iubitul meu, îmi şoptea, sunt fericită… Prostule… o, cât de prost eşti!… Hercule! O

să-ţi dau o furcă şi un caier… Eşti mai mare decât Aristotel, dar să nu te prind că faci filosofie cu mine… Ai crezut că… Suzy a ta… O, cât eşti de drept şi de curat… Ce copil eşti… De fapt eşti… De fapt eşti un… Scuză-mă, nu ştiu ce spun, m-am troşcăit…” „Da, zisei, destul de tare, ca să mă pui mai presus de Aristotel, dar nu atât de tare ca să mă jigneşti, deşi un gând te-a ispitit. De fapt ce sunt?” „Hercule, cu tine simt că trăiesc…” „Şi fără mine ce simţi?” Ei, fără mine ce simţea? Nu-mi răspunse, chiar şi în această stare de somnolenţă a spiritului, din care dealtfel se trezi după ce deschisei uşa şi o lăsai în pat, nu căzu în cursă. Îi scosei pantofii, pulovărul, pantalonii, dulcea bluză de mătase… O acoperii cu pledul, îi stinsei veioza şi deschisei uşa să plec. „Ei, strigă deodată, foarte trează, unde te duci?”' „Dormi”, îi şoptii. „Stai aici, băiete, că nu e timp de dormit…' „Stai cuminte, mă întorc îndată.” Intrai la mine, unde nu întârziai mai mult de câteva minute, dar când revenii o găsii în capul oaselor, reaprinsese veioza şi se uita la mine cu un imens reproş, ca şi când aşi fi lipsit ceasuri întregi. O luai în braţe şi ea îşi lipi fruntea de a mea, oferindu-mi doi ochi deschişi şi nemişcaţi, asemenea unor oglinzi divineîn care marea enigmă putea fi contemplată, dar nu desvăluită. „Te iubesc atât de tare că vor să cheme la Salvare”, şoptiră buzele ei. „O, iubita mea, îi răspunsei, dragostea mea pentru tine arde macii pe coline.” „Da? Da?! mă interogă mereu eu fruntea lipită de a mea, da, iubitul meu? Da?!”

Dimineaţa mă trezii primul şi o descoperii îndreptată cu tot trupul spre mine, şi cu pumnii încleştaţi. De obicei somnul la ea era izolare, retragere… Acum era o prelungire a dulcelui abandon din timpul serii, când urcasem scările eu ea în braţe. Îi luai pumnii şi începui să-i sărut. Se trezi dintr-o dată, cu un surâs viclean, ca şi când ar fî vrut să-mi spună că totul era trucat şi nu trebuia s-o cred. Şi drept dovadă se răsuci şi îmi întoarse spatele şi îşi trase şi pledul peste cap, acompaniind hohotele mele nereţinute de triumf cu mişcări furioasă…

VIII.

Coborârăm la micul dejun stăpâniţi toţi de acea stare de prospeţime a senzaţiilor care parcă singură dă farmec tuturor excursiilor: uşoară exaltare, când totul ni se pare curat şi sărbătoresc, vagă beţie a spiritului, eliberat de orice preocupări practice care îl ţin prizonier. Văzut din afară, excursionistul pare ridicol, prin veselia lui puţin zgomotoasă şi puerilă, omului care nu cunoaşte sau nu are timp să trăiască bucuria gratuită a mişcării… Eu eram unul din aceşti oameni… Acum însă descopeream că e minunat să laşi totul acasă, să te gândeşti cu o plăcere simplă, elementară, că vei urca munţii fără senzaţia obsesivă că îţi pierzi timpul căutând o bucurie previzibilă.

Soarele inunda staţiunea! Iar hăul de sub teleferic pe deasupra căruia lunecam suspendaţi îmi dădea o senzaţie aproape violentă şi în acelaşi timp diafană de eliberare de tirania atracţiei terestre. Să vezi brazii defilând sub tine, brazii pe care atâţia ani îi priviseşi de jos în sus, te făcea să simţi că odinioară, cu milioane de ani în urmă, când nu existai nici măcar ca specie, existai totuşi ca pasăre, şi planai ca acum peste singurătatea văilor adânci, cu sentimentul divin că ai fost aici totdeauna şi vei fi… Jos, asta e o pură idee. Aici era o idee trăită, sau mai bine zis o senzaţie de plenitudine din care ţâşnea ideea, după cum altădată prăbuşindu-mă zilnic cu liftul în adâncul pământului putusem s-o trăiesc pe aceea a închircirii şi a încătuşării…

Tăcerea domnea asupra întinderilor de zăpadă! Pârtia peste care dădurăm la cota 2000 era ameţitoare. De pe creasta muntelui cobora tot în munte, într-o vale adâncă însoţită mai încolo de un cablu de care erau agăţate scaunele de întoarcere, care urcau neîncetat cu o mişcare lină şi sigură: în peisajul sălbatic şi pustiu, îţi dădeau certitudinea că în nici un fel, orice s-ar întâmpla, nu vei rămâne părăsit în aceste singurătăţi. Unul după altul se topiră la vale membrii grupului nostru. Suzy şi cu mine

întârziam: ea mă ajuta să-mi desmorţesc picioarele şi să-mi reamintesc cum poţi frâna o alunecare prea vertiginoasă, plugul, o oprire, cristiana, echilibrul în viteză mare, flexiunea genunchilor, corpul înainte, căderea fără pericol… Trepida de nerăbdare, îmi dădea târcoale stârnind pulberea fină a zăpezii, cu chipul îmbujorat, cu privirea strălucind, stăpânită de o bucurie apropiată de violenţă, strigându-mi, din când în când, „aoleo, Victoraş… fricos mai eşti… până faci tu o cristiană ne-apucă prânzul.” Până la urmă ii spusei: „Nu înţeleg de ce stai tu lângă mine şi mă dădăceşti. Ia-o înainte şi până te întorci tu…”

Asta şi vroia şi rămăsei mirat când o văzui cum îşi dădu drumul. Nu aluneca pur şi simplu la vale, în voia schiurilor, cum îi văzusem pe ceilalţi, ci îşi sporea viteza în genul patinatorilor, folosind în acelaşi timp şi beţele şi lăsând în urma ei trâmbe de zăpadă în care se învălui şi pieri ca într-un vârtej. „Da, gândii, surâzând, iată, ea care trăieşte cu o multitudine de frâne interioare şi contradictorii şi al căror farmec neştiut nici de ea m-a făcut s-o iubesc atât de tare, acum nu mai are niciuna.

s-a dus… m-a părăsit…” Adevărul era că pârtia mi se părea prăpăstioasă şi n-aşi fi vrut să schiez alături de ea făcând prea des plugul. „Asta trebuie s-o fac singur, îmi spusei, şi de atâtea ori până o să-mi redescopăr perfect echilibrul într-o alunecare nu prea grozavă, dar nici ridiculă în comparaţie cu sborul ei…”

Pornii deci şi schiurile începură să mi-o ia înainte cu o viteză cu mult prea mare decât mă aşteptasem. „Cum se cade fără pericol?”, mă întrebai. Dar nu mai avui timp să-mi amintesc şi mă lăsai într-o parte la voia întâmplării. Nu căzui prea bine, ridicai bocancul, mă sprijinii în cot. „Trebuia să pornesc direct făcând plugul, îmi spusei, şi nu trebuia să cad, ci să mă aplec pe piciorul stâng şi să fac cristiana. De acord, îmi spusei cu voce tare, conştient că vorbesc singur în mijlocul naturii şi (ceea ce stârni în mine o mare veselie) cu certitudinea că învăţasem totuşi ceva,

înainte, brav soldat…!” Căzui de cel puţin trei ori până ce reînvăţai fiecare figură, pe care, ştiind-o în teorie, o uitam îndată ce schiurile începeau să-mi trepideze sub tălpi. Dar unde dispăruse Suzy? Între timp pârtia începuse să se populeze de noi schiori şi observai că nu eram singurul care cădea. Mă urcai într-un scaun şi revenii sus. Abia urcând îmi dădui seama că pârtia era interminabilă, kilometri întregi. Era foarte agreabil să simţi cum după fiecare coborâre fiinţa ta fizică învăţa din ce în ce mai bine să stea relaxată pe schiuri în timp ce aluneca cu o viteză crescândă pe imensa pârtie care devenise orbitoare sub soarele care se ridica. O cristiană deveni curând pentru corpul meu o mişcare aproape la fel de însuşită ca mişcarea simplă pe pământ ferm. Însă obosisem… Înainte de a-mi da iarăşi drumul scosei mănuşile şi mă ştersei de sudoare… În aceeaşi clipă mâini dulci îmi acoperiră ochii pe la spate. O adâncă pace mă invada. O fericire! Lumina care îmi obosise ochii reapăru sub pleoape, dar nu aceeaşi, o altă lumină, destinată nu privirii, ci fiinţei mele smulsă din temporal, o lumină a adâncurilor lumii faţă de care cea mare, a noastră, e un amurg cenuşiu… Prelungii nedefinit clipa întoarcerii şi a recunoaşterii: „Ei! auzii o şoaptă îndepărtată, cine e?” Şi mâinile străine se desfăcură de pe ochi şi clipii cu o stranie dezamăgire: da, lumina reală era ştearsă şi albicioasă, fără intensitate şi fără fiorul cu care mă invadase cealaltă, aurie, supranaturală. Avui un surâs strâmb: „Suzy, ce e cu tine, unde ai dispărut?”. „N-am dispărut, după cum vezi, am venit să te iau, mergem la cabană să mâncăm şi să ne odihnim puţin, pe urmă ne întoarcem… Ei, cum a fost? Aşa e că nu-ţi pare rău că am venit? După masă schiem împreună, te-am văzut cum mergi, e foarte bine!”

IX.

Se îmblânzise. Acum îi era foame şi aştepta cu un soi de ciudată melancolie să ni se aducă borşul. Era tăcută, se uita într-o parte şi surâdea retrasă în sine, destinsă şi vrăjită de ambianţa cabanei… glasurile schiorilor, râsetele, agitaţia

chelnerilor… Părea, ai fi zis, resemnată, dar de ce anume? „Nu!”, zise întru târziu. „A, da?”, tresării. Se redresă şi deschise ochii mari, care îmi făceau impresia că fără să mişte capul vedeau enorm, în trei părţi, panoramic. O întrebasem dacă nu se simte obosită. Se aplecă spre mine şi începu să-mi şoptească, uitându-se însă în altă parte şi surâzând: „…am vrut să-ţi spun aseară de doctorul Sălăjan (spre el se uita, şi văzut de departe şeful grupului nostru, celebrul diagnostician, arăta roşu ca un rac, îl fripsese soarele, şi din pricina asta părea parcă indignat, dar desigur alta era pricina, în gălăgia asta nu se mai puteau spune anecdote decât urlând), a venit la el în inspecţie un şef mare de la Bucureşti. «De ce, zice, ai luat dumneata unui bolnav 30 000 de lei?» „Treizeci de mii?», tresării… „Da, continuă ea, aşa face, pe unii îi vindecă pe gratis, pe alţii îi jupoaie. «Bolnavul dumneavoastră, a zis el, e un ştab. Are de unde plăti. L-am prevenit, nu l-am tratat cu sila. De ce nu s-a dus la alt medic?» «Ce e asta, a strigat şeful acela la el, foarte brutal, faci pe haiducul în spitalul statului?» «Da? i-a răspuns Sălăjan, daţi-mă afară! Mă descurc eu, o să-mi tratez bolnavii ambulatoriu la domiciliul lor, n-aveţi ce-mi face, nu mă puteţi împiedica să merg şi eu în simple vizite la prieteni.» «Dumneata, zice, n-ai conştiinţă? Trădezi jurământul lui Hipocrate.» «Ba da, zice Sălăjan, ştiu cine sunt şi ca să vindec un bolnav, să nu trădez jurământul lui Hipocrate, trebuie să fiu sănătos, să pot inspira bolnavului optimism, încredere. Ce impresie face bolnavului un medic palid, iritat de grijile existenţei? Vrei să-l vindeci pe bolnav de ficat şi tu eşti bolnav de ficat.» «Ce-ar fi, a zis atunci şeful ăla, dacă toţi medicii ar face ca dumneata? V-ar linşa populaţia!» «Mai întâi, i-a răspuns Sălăjan „populaţia” eu o tratez pe gratis, conform legislaţiei, al doilea, nu toţi medicii pot să mă imite, să vă spun de ce… Dumneavoastră, zice, aveţi exact psihologia unui individ de prin preajma Atenei, din antichitate, care ieşea la drum, momea câte-un trecător, îl invita la masă şi pe urmă îl întindea pe-un pat. Acolo îl

măsura, patul era făcut pe măsura acestui bizar personaj. Dacă individul era mai lung decât patul, mai tăia din el, îi mai scurta din picioare, dacă era mai scurt, îl mai întindea. Asta era ţâcneala lui, să facă oamenii egali cu el. Aşa procedaţi şi dumneavoastră, pretindeţi să faceţi medicii egali între ei. Da, dar nu sunt, fiindcă unul poate să omoare un bolnav cu zile, altul dimpotrivă, prin talentul lui îl smulge din ghearele morţii. Asta se plăteşte. Cum adică, să plece ştabul de la mine sănătos şi fluierând şi să se urce în Mercedes, iar eu să mă urc într-un autobuz hodorogit şi supraîncărcat? Fiţi atent, zice, şi nu vă îmbolnăviţi, că veniţi la mine şi…» «N-o să viu la dumneata, zice ăla, mai sunt medici buni în ţara asta cu alt nivel de conştiinţă.» «În ce priveşte nivelul, da, mai sunt, zice Sălăjan, n-aveţi (hi, hi, chicoti Suzy) decât să vă adresaţi cui vreţi… Cu nivelul lor înalt pot să vă trimită fără mustrări de conştiinţă pe lumea ailaltă…»„

Chelnerul ne adusese între timp ciorbele. Sălăjan abia acum ne văzu şi ne făcu semn cu mâna, strigând ceva… „Da, da, urlai şi eu, mersi, asemenea.” Ne ura poftă bună…

Cabana începuse să se golească. Când ieşirăm şi ne puserăm din nou schiurile, Suzy se reînsufleţi, dar ghicii după expresia ei că era hotărâtă să rămână până la sfârşit numai cu mine. „Când plecăm?”, o întrebai. „Când vrem! Nu eşti tu şeful meu? Ne învoieşti pe amândoi şi mai rămânem o zi.” „Ei pleacă?” „Da, au tren la ora zece!” „N-ar fi mai bine să plecăm şi noi? Şi sâmbăta viitoare venim din nou!” „Cum crezi, dar sâmbăta viitoare s-ar putea să nu mai avem parte de vremea asta splendidă.”

Vroia să mai rămână! Nu era o problemă, practic la Oraca directorul ştia că atunci când era cazul lucram împreună şi după-amiezile şi uneori şi duminica. „Ai casa făcută?”, o întrebai. „Bineînţeles!” „Plăţi?” „Marţi mă duc la bancă şi miercuri lichidez ultimele achiziţii pe luna asta.” „Ascultă, Suzy, o întrebai în timp ce schiurile mele începură să alunece la vale cu moderaţie, fiindcă preferam să fac des plugul decât să mă pomenesc aiurea cu picioarele răsucite în aer (lipsa de performanţă e de preferat ridicolului), era vorba ca astă-toamnă să reintri la facultate! O imensă eclipsă a conştiinţei m-a făcut să uit lucrul ăsta atât de important pentru tine!” Ea râse cu o veselie mare: „Ei! eclipsa asta de conştiinţă am avut-o şi eu! Când mi-am adus aminte era prea târziu!” „Adică?” „Adică am uitat că molia (ştii cine, şeful cadrelor) mi-a lăsat un dosar intact, şi când am revenit, am fost sfătuită să fac un memoriu, şi memoriul, ehe! până să primesc răspuns la el, adio şi anul ăsta! „Şi l-ai făcut acest memoriu?”

Dar ea îşi luase vânt, sbură la vale câteva sute de metri, apoi făcu o cristiană în trombă şi mă aşteptă… O imitai… „Nu, zise, am timp, până la toamnă aranjez eu şi chestia asta.” Până la vale merse alături de mine, dar tot aşa, luând-o adesea înainte şi schiind ca la un concurs, trecând printre beţe imaginare şi foarte apropiate unele de altele, ceea ce o silea să facă răsuciri bruşte de la dreapta la stânga. Jos ne oprirăm să ne odihnim câteva minute, în timp ce valea se umplea de schiori. Unii aterizau spectaculos, alţii însă (şi

aceştia erau cei mai caraghioşi) se pomeneau surprinşi de ceva şi se vedea clar ce-o să li se întâmple: schiurile o luau vizibil înaintea picioarelor în timp ce schiorul încerca disperat să se redreseze; cădea aiurea, alunecând apoi pe pârtie până hăt departe. Surpriza era un dâmb care te sălta brusc în aer, mă trântise şi pe mine de câteva ori. Cei experimentaţi, ca Suzy îl treceau rămânând câteva clipe în sbor de pasăre, cu trupul înaintea schiorilor, care apoi, la atingerea pârtâei erau răsucite de schior într-o ameţitoare cristiană. Un mic sentiment de admiraţie şi invidie mă stăpânea privindu-i cum se adunau în vale unul după altul şi se îndreptau apoi spre telescaune, cu acea mişcare de eleganţa pe care mersul pe schi ţi-o impune chiar dacă pe pământ ferm n-o ai (schiorii pasionaţi o capătă cu timpul şi în mersul obişnuit). Revenirăm în deal. „Cum era înainte fără telescaune?" o întrebai pe Suzy. „Era istovitor, zise. Făceai cel puţin o oră până sus. Eu mă opream la jumătatea pârtiei, fiindcă urcuşul e mult mai greu în a doua jumătate. Alţii însă mergeau până jos, mai hoinăreau pe acolo, se întorceau pe urmă gâfâind şi mai coborau o dată, cel mult de două ori, mai mult nu făcea nimeni. E adevărat, râse ea, că ăla era adevăratul schi, fără întoarceri mecanizate, unii, cum ţi-am spus, rătăceau aiurea prin cotloanele muntelui, se mai prăbuşeau prin gropi, îşi mai rupeau câte-un picior, îi mai mâncau lupii…" „Chiar?" „Daaa! făcu Suzy mereu veselă, muntele e mai primejdios decât marea, poţi să te rătăceşti, te poate prinde din senin o furtună… Pe mine m-a prins o dată una la Poiana Stânei, uite-aşa, dragă, mă trăsnea în cap, vedeam cu ochii mei unda fulgerului cum mi se încolăcea printre picioare ca un şarpe de foc… Dar nu m-am speriat. Gata, Suzy! râdeam, s-a zis cu tine… Un grup, continuă ea în timp ce schiurile ne fâşâiau uşor la vale, s-a rătăcit tot aşa, din pricina furtunii… I-a atacat o haită hămesită (aşa sunt ei, atacă numai în haite şi numai când sunt foarte flămânzi)… I-au mâncat, afară de unul, care a reuşit să se urce într-un copac… Nevastă-sa era cu el, dar

rămăsese jos, şi el a văzut şi a auzit de-acolo din copac totul. L-au găsit forestierii a doua zi dimineaţa, albit complet şi cu ochii holbaţi… Înnebunise! Şi ce era acolo, continuă Suzy mirată, un loc obişnuit de munte, o simplă potecă, la vreo cincizeci de metri de drumul de coborâre normal de care se rătăciseră, şi-i apucase seara bâjbâind după el sub ploaie şi ceaţă. Ştii, aicea sus nu e ca la noi, când vine furtuna cu viscol sau cu ploaie nu se mai vede nimic, fiindcă norii se prăbuşesc… De-aia şi fulgerele ţi se încolăcesc pe deasupra capului, hi hi…”

X.

Cu acest chicotit vesel în urechi întorsei capul spre cer ca să fac brusc descoperirea că poţi trăi adesea instantaneu exact ceea ce ţi se povesteşte că li s-a întâmplat altora cândva. „Suzy, zisei, ia uită-te!” Eram în vale, în a treia tură, şi soarele era orbitor. Dar de dincolo de munţi începuse să urce spre el cu viteză, trimiţând înainte coloane parcă înnebunite de nori albi, o masă neagră, înfricoşătoare. Ai fi zis că era chiar muntele împins din adâncuri spre cer de o enormă erupţie. „O! făcu Suzy cu ochii holbaţi de încântare, aşa ceva n-am mai văzut…”

Palele albicioase acoperiră soarele şi cerul deveni mat. Apoi undeva sus se întunecă, lăsând jos parcă prizonieră lumina care acoperise toată ziua muntele. „E sus de tot, zise Suzy contemplând bivolul geologic care ne uluise şi care într-adevăr continua să urce, putem să mai schiem… vezi, zise, aşa se strică vremea aici sus, nici nu bagi de seamă, dar nu trebuie să te sperii, aşa fac ei pe grozavii, norii-ăştia…”

Avea dreptate, nimeni nu se grăbea să prindă telescaunele, iar de sus schiorii continuau să vie în vârtej ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Urcarăm şi noi printre ultimii. Când ajunserăm la cotă cerul era acum aşa cum trebuia să fie, plumburiu, de iarnă. Aerul însă cel dinainte, liniştit, puţin albicios, reflexul zăpezii… „Victoraş, ultimul tur”, zise Suzy. O urmai, dar pe la jumătatea pârtiei simţii

cum ace fine de gheaţă încep să-mi înţepe obrajii. Suzy schia înaintea mea, ca în primele clipe de dimineaţă când o văzusem luându-şi viteză împingând schiurile lateral. O strigai. „Ei!”, îmi răspunse. „Ne întoarcem, a început să bată vântul.” „Ei şi? E plăcut, nu-ţi fie frică, ne întoarcem…” Coborând însă în vale, avui net senzaţia că am dat amândoi peste borta vântului. Sufla foarte tare şi acele de gheată se transformară în fulgi mari, care mă orbeau. Se făcu întuneric de seară şi la doi paşi silueta iubitei mele îmi părea fantomatică. Auzii un chicotit pe care furtuna mi-l aduse în urechi ca o părere. Apoi glasul ei: „Victoraş, încotro o iei?” „Spre scaune', strigai. „Nu într-acolo, vino mai aproape, ţine-te după mine.”

Da, dar după părerea mea încotro mergea ea era complet anapoda, încât protestai. „Stai pe loc, opreşte-te odată, vrei să ne rătăcim?” Ea se opri şi ne apropiarăm chipurile biciuite de violenta ninsoare. „Nu ne rătăcim, zise, avem timp destul, urcăm mereu şi ajungem sus în mod sigur. Nu trebuie să coborâm şi nici să mergem de-a lungul pantei.” „Dar nu luăm scaunele?”, zisei. „Bineînţeles, dacă le găsim, dar nu mai ştiu nici eu acum încotro sunt, m-ai derutat cu strigătele tale. Stai aşa, nu mai vorbi!” Apoi deodată: „Ţin-te după mine, dar în tăcere şi nu mi-o lua înainte, că iar mă derutezi”. Aluneca nesigură pe schiuri şi în sinea mea eram eu sigur că ne-am rătăcit. Apoi mişcările ei deveniră deodată foarte sigure şi în aceeaşi clipă se opri. Se întoarse spre mine. „Victoraş, zise, acum pot să-ţi spun: nu mai ştiu încotro s-o luăm. Uite ce spun eu. Grupul nostru o să observe că nu ne întoarcem şi or să trimită după noi Salvamontul. Dacă stăm pe loc, ne vor găsi imediat… Şi dacă nu ne vor găsi, nu-i nimic, iubitul meu, murim amândoi îmbrăţişaţi… Ei, hi, hi! Ce zici de chestia asta?” „E o idee! strigai. Am auzit că e o moarte foarte dulce.” „Nu-ţi pare rău?” „Ba îmi pare, dar nu de mine, ci de tine.” „Să nu-ţi pară rău, am fost fericită cu tine, şi uneori, ştii, am trăit ceea ce se zice…” „Ei, ce se zice?”, o întrebai văzând-o că

tace. „Că aşa ceva nu poate să dureze.” „Ba poate, dar cei care reuşesc nu au poveste decât, ştii tu, în imaginaţia populară, în basme.

În realitate cei fericiţi nu mai sunt băgaţi în seamă.” „Nu, iubitul meu, te înşeli, noi vom trăi ca în poveste, ani mulţi şi fericiţi, şi asta se va şti… Hai acum să căutăm un loc unde să ne scoatem schiurile şi să ne aşezăm. Le punem în formă de piramidă şi noi ne culcăm şi ne lăsăm acoperiţi de zăpadă. Dacă e ca furtuna să se oprească Salvamontul o să observe vârfurile schiurilor şi o să ne desgroape corpurile…”

O ascultai, deşi în capul meu, fără ridicula căciuliţă de schior şi biciuit de furtună (ce bună ar fi fost acum acta căciuliţă, nu-mi mai simţeam urechile), nu se armonizau deloc spusele ei că noi doi vom trăi ca în poveste, cu ideea de a renunţa la orice sforţare de a găsi scaunele şi a ne lăsa singuri îngropaţi în nămeţi. Ea se aşeză şi se întinse. Mă întinsei alături şi ne îmbrăţişarăm. Ea începu să mă sărute, şi nu mai înceta, dar sărutările ei nu aveau în ele nimic dramatic, erau fierbinţi şi neînfrânate… „Hm! gândii hotărât să nu prelungesc mult acest abandon, n-are imaginaţie, nu cunoaşte moartea…” În acest timp vântul fluiera şi mai întărâtat în văzduh şi fulgii grei de zăpadă ne izbeau neîncetat sărutările, topindu-se de buzele noastre, care ardeau. Deodată înţelesei, sau, cum se spune, îmi pică fisa: Suzy văzuse scaunele, nu era în firea ei să pună în scenă pentru noi doi o moarte atât de romantică şi fără vlagă. Sării în picioare: „Gata, strigai, hai acum să urcăm!”. Şi în clipa aceea zării şi eu, la doi paşi, printre rafalele furtunii, umbrele mişcătoare şi impasibile ale telescaunelor. Adevărul era că, deşi furtuna nu se potolea, negura nu mai era atât de deasă.

Ea se sculă parcă cu regret… Ne luarăm schiurile în spinare şi ne urcarăm nu fără dificultate, fiindcă scaunele nu erau chiar impasibile şi sârma care le trăgea se curba, şi întregul şir se bălăbănea sub izbiturile brutale ale aripilor

grele ale furtunii. Abia atunci îmi dădui seama că proporţiile aventurii noastre nu fuseseră mici, fiindcă respirai adânc, despovărat de o reală dar amorţită nelinişte. Urcam de câteva minute şi negura se împrăştia vizibil. Dansa în valuri, în salturi, dar se rarefia spectaculos. Avui un fior uitându-mă în urmă: întuneric total! Deodată zării soarele în amurg, tipsie de aur pe înălţimea cotei îndepărtate… Şi tot atunci scaunele se opriră şi în aceeaşi clipă şi soarele fu acoperit… Rămăsei nemişcat, aşteptând ca mecanismul care se oprise să-şi reia mersul. Nu şi-l reluă, deşi minutele se scurgeau. Ea mă strigă: „Să ne dăm jos şi să ne continuăm drumul, nu mai e mult. Dacă se pun din nou în mişcare, ne urcăm iar.”

Numai că de-a lungul lor zăpada nu era tasată ca pe pârtie, intram în ea până la brâu, şi ne îndepărtarăm convenind să observăm momentul când defecţiunea va fi remediată şi să revenim… dar să nu pierdem timpul în cazul în care… „Probabil, zise Suzy, că au oprit telescaunele crezând că nu mai e nimeni, şi să nu se rupă cumva cablul dacă îl lasă să meargă aiurea pe furtuna asta…”

Într-adevăr, furtuna era mai rea decât crezusem eu că e în apogeul ei. Deşi zăream cota, aveam, cum au toţi naufragiaţii, iluzia că ţinta noastră se îndepărtează şi nu se apropie de noi. Dacă se lasă întunericul şi n-o mai vedem, numai senzaţia că urcăm ne mai poate ghida, gândeam. Dar şi atunci ne putem trezi într-o prăpastie… „Tu eşti de vină, răcnii după ce într-adevăr nimerii într-o groapă din care abia mă smulsei, asemeni baronului Münchausen din mlaştină, trăgându-mă de propriile mele schiuri… Dacă n-ai fi simulat rătăcirea, acum am fi fost sus…” „Da! strigă şi ea furioasă, te pregăteşti sufleteşte să mă mănânci de vie la noapte, ca să nu mori tu de foame… Uite, nu mai merg!” şi ţipă cuvintele uite nu mai merg fără pauzele misterioase ale limbajului: ca şi când ar fi vrut să fie fulgere, nu cuvinte… Şi se lăsă moale într-o parte. Avui intuiţia că dacă scăpăm şi vom trăi „ani lungi fericiţi” va povesti tuturor şi nepoţilor,

cât de fricos am fost eu în această aventură. Adevărul era că eram, începuse să se întunece cu adevărat, înserarea cosmică şi nu jocul înşelător al elementelor. Natura nu-mi era prietenă, deşi mă refugiasem atâta vreme în ea, o interogasem prea mult (formă de respingere) şi nu eram dispus să pier în sânul ei, chiar dacă o aveam alături pe cea mai dragă fiinţă dintre pământene. Îi şoptii la ureche alungindu-mă iar lângă ea în zăpadă: „Suntem în siguranţă, şi tu ştii asta! Dar există un «imprevizibil în noi şi deasupra noastră» pe care eu îl simt şi tu îl ignori. Pentru natură, în caz de nenorocire, asta e o surâzătoare mişcare de ironie a umerilor: câte nu se întâmplă cu copiii ei iubiţi, pe care farmecul ei îi subjugă…”

Îmi înfundai faţa în troiene. Cred că aţipisem, mă trezii zgâlţâit. „Trezeşte-te, Victoraş, nu dormi, că nu e timp de dormit!” Foarte energică, Suzy, cu schiurile în spinare, înfrunta un amurg iarăşi înroşit de a doua tentativă a soarelui de a asfinţi… Pe creastă zării un individ nemişcat, cu picioarele desfăcute, care parcă ne aştepta…

XI.

Nu parcă, chiar ne aştepta. Silueta lui arogantă, în felul cum îşi ţinea picioarele, era elocventă: avea ceva cu noi. „Trebuie să fie vreun tip din ăştia de la Salvamont, zise Suzy. E printre ei câte unul care, sub pretextul că are sarcina să-ţi salveze viaţa, îţi vorbeşte foarte brutal, ba chiar te înjură. Trebuie să te faci că nu-l auzi…” „Se vede cum ştie el să-ţi salveze viaţa. Mai bine ar fi observat că s-au oprit telescaunele şi să se fi dus acolo la staţie, nu să ne aştepte proţăpit pe creastă, cu picioarele răscrăcărate, zisei. Îi mai lipseşte pistolul de-a curmezişul pieptului, ca să semene cu tipii ăia din S. S.” „Ei da, zise Suzy batjocoritoare, acuma să nu mai stea nimeni cu picioarele îndepărtate că seamănă cu un S. S.-ist!” „Bineînţeles, îi răspunsei. Ori imită un S. S.-ist, ori are în firea lui acelaşi imbold pe care ţi-l dă conştiinţa că eşti atotputernic. Uite-l, stă mereu nemişcat şi ne aşteaptă! Pe ăsta îl ating!” „Ba te

rog să te stăpâneşti, zise Suzy, sunt mai mulţi şi n-are rost să rişti…”

În sfârşit individul se mişcă, foarte calm, ai fi zis că era un curios care acum se săturase să se uite şi o să plece. Dar după câţiva paşi reveni, ca să plece din nou. Devenise gânditor, nu mai era arogant, îşi ţinea capul în jos, reflecta la ceva sau era în prada unei anumite stări de spirit, legată, desigur, de noi doi, fiindcă din când în când se oprea şi ne contempla îndelung. „Sunteţi de la Salvamont?”, îl întrebai când ajunserăm sus şi ne oprirăm să ne odihnim. Abia acum tipsia de aur a soarelui muşcă cu partea ei de jos îndepărtatele creste şi începu să piară dincolo de hăuri. Cerul se luminase şi din furtună nu mai rămăsese nimic, ca şi când nici n-ar fi fost. Individul mormăi ceva ininteligibil, dar apoi confirmă că era de la Salvamont: „Mai e cineva jos?”, zise. „Nu, spusei. Dar de ce s-au oprit scaunele?'

Nu-mi răspunse. Văzui în treacăt că era un zdrahon. N-avea schiuri şi nici costum de munte, nici măcar bocanci (ce fel de salvamontist o fi şi ăsta?), purta o canadiană gri cu guler alb de oaie, n-avea nimic pe cap şi nici mănuşi în enormele lui labe, care contrastau violent cu chipul, care, deşi era tot mare, era însă bine tăiat, cu trăsături fine, şlefuite parcă de o daltă grijulie, ca să-i dea o expresie vie de tinereţe şi candoare. Parcă avea ochi de fată, mari şi migdalaţi, de un albastru spălăcit, care se întindeau spre nişte tâmple blonde asemeni acelor eroi îndrăzneli de bandes-dessinées. „Mergem!”, zise Suzy brusc, deşi abia acum se vedea cât era de obosită. Nu era palidă, ci mohorâtă, decolorată. După ce toată ziua pulsaţiile sângelui ei îi ţinuseră obrajii şi întreaga ei fiinţă parcă în flăcări, acum aveam impresia că se clatină… „Stai puţin jos, îi zisei, şi odihneşte-te.” „Nu, spuse foarte hotărâtă, să mergem!” „Dă-mi atunci mie schiurile.”

I le luai şi o apucai şi de braţ, dar se feri cu o uimire bizară, abia stăpânită, ca şi când ar fi vrut să spună: când am mai apucat-o eu vreodată de braţ în felul ăsta? Abia

atunci îmi dădui seama că salvamontistul ne urma la mică distanţă. „Ce e cu ăsta? zisei. Îl cunoşti?” Ea nu răspunse. Avui o fulgerare de gând: îl cunoaşte şi fuge de el, în acelaşi timp nu vrea să fie văzută că o ţin de braţ. Bine! Şi mă îndepărtai de ea cu o ostentaţie furioasă, care încerca zadarnic să alunge din sufletul meu neliniştea bănuielii: „Iată deci, gândii, că ieşirea noastră în lume a şi adus în preajma ei un individ în faţa căruia ea nu are curajul să arate că suntem împreună. Iată deci că temerile mele se arătaseră a fi naive, faţă de acest hop care era cu mult mai grav decât îmi putusem închipui că ar avea loc unul. Fiindcă nu o precauţie meschină punea la încercare voinţa iubitei mele. Nu era la mijloc ceva insignifiat. Nu oboseala îi alertase trăsăturile. Nu o convenienţă derizorie o făcea să accepte (ba chiar să nici nu observe!) detaşarea mea de ea, singurătatea noastră, care îmi cădea în suflet mai grea decât norul înfricoşător care ne surprinsese în vale într-o aventură în care vrusese să afle dacă, chiar în glumă, acceptam să mor cu ea sub nămeţi. Ci prezenţa acestui al treilea aducea cu sine o ameninţare mai puternică decât teama ei că purtându-se cu mine astfel, risca despărţirea. Cine era acest ins? Desigur, o veche legătură care nu se rupsese de tot, sau cel puţin nu se rupsese el de ea. Indivizi primejdioşi, violenţi şi imprevizibili, care, deşi nu mai sperau nimic, nu se puteau îndepărta de fiinţa iubită, asemeni acelor morţi care, deşi morţi, nu se pot depărta de casă şi hohotesc pe la uşi sau prin cotloane speriind lumea, până ce e adus un medium care le explică în ce constă noua lor stare. Dar cine să-i explice unui părăsit că n-are nici un rost să mai dea târcoale celei care nu-l mai iubea?'

Uimitor era cum aflase el că ea este aici şi venise s-o aştepte pe crestele cotei, cu picioarele îndepărtate, sigur de el, şi, desigur, ameninţător. Iar ea nu-mi cerea sprijinul, venind astfel fără să-şi dea seama în întâmpinarea individului. În lungul drum spre cabina telefericului, încercai astfel să aflu dacă eram părăsit. Nu de Suzy (nu

puteam accepta nici eu acest gând), ci de complicitatea împrejurărilor. Înţelesei că gândirea mea nu putea merge în adâncime, dar îmi dădui seama că instinctele mi se trezeau din amorţeala fericirii. Iubita mea era în impas. Înaintam toţi trei în tăcere, la distanţă mare unii de alţii, singuri acum pe povârnişurile pline de zăpadă. Ea se poticnea şi îşi smulgea cu greu picioarele din micile gropi, dar avea mişcări chibzuite şi aplicate şi înainta cu o anume siguranţă a desorientării, care mă înduioşa.

Când ajunserăm la cota 1 400, unde era cabina, înserarea se terminase. Ea trase uşa telefericului şi intrarăm în cabina luminată de un bec puternic. Era goală. Probabil că era ultima coborâre. Rezemai schiurile într-un colţ şi îmi scuturai bocancii de zăpadă. Nimeni nu-mi imită acest gest firesc. Suzy însă rosti deodată, cu un glas nefiresc: „Faceţi cunoştinţă: domnul Petrini, domnul Pencea…” Falsul salvamontist nu schiţă însă nici un gest care să dea de înţeles că trebuie să ne strângem mâinile. „Doamna, zise el atunci, a uitat să mai adauge ceva.” „Soţul meu!', zise doamna.

Care soţ?! Pe această clipă cabina se puse în mişcare şi şocul plecării nu-mi mai lăsă nici o îndoială: nu eu eram soţul. Individul se apropie de Suzy şi o lovi năprasnic; ea căzu cu un astfel de strigăt încât înlemnii. Nu era un strigăt chiar proaspăt, ci de groază veche şi disperare, sfâşietor, zăceau în el nenumărate altele şi fără speranţă, nimeni n-o putea salva. O viclenie liniştită stăpâni în clipa aceea instinctele mele alarmate încă din timpul mersului. Mă repezii cu o lipsă de vlagă simulată, să-i aflu individului forţa reală, şi mă angajai într-o încăierare neconvinsă. El mă plesni îndesat şi mă aruncă în celălalt colţ al cabinei, în care mă prăbuşii şi de unde, gândind că zdrahonul, a cărui putere era de temut, trebuia înşelat, nu mă mai ridicai… El o ridică în schimb pe Suzy apucând-o de guler şi îi scrâşni: „Închină-te, ţi-a sunat ceasul! Dumnezeu e de partea mea, am toate semnele…'„ („E bigot, gândii, vrea s-o omoare cu

aprobarea lui Dumnezeu!”) În acest timp cabina aluneca încet peste prăpăstii şi simţeam căderea ei lină în stomac, ca un leşin…

Nici ameninţarea lui nu-mi părea proaspătă, încât continuai să rămân întins, să urmăresc scena. El îi explica foarte liniştit că totul i-a venit fără să dorească, a fost anunţat de plecarea ei la Sinaia cu un tip cu care trăieşte de mult („nu ştiam că trăieşti de mult cu un tip, poate dacă mi-o spuneai tu singură de la început m-aşi fi resemnat, dar când am auzit că o să te duci cu el la cota 2000, unde ai fost de-atâtea ori cu mine, şi o să tragi la acelaşi hotel şi o să chicoteşti pe pârtie cum ai chicotit şi cu mine”…). Atunci şi-a dat seama că astea sunt semne… Nu era sigur, dar asta, faptul că ne-a prins pe amândoi în flagrant delict, nu e un semn? Şi ne-a prins aici în cabină, fără martori… O să ne arunce pe amândoi în prăpastie… În clipa aceea un uruit şi o pală de aer îngheţat năvăli în cabină. Ea scoase un ţipăt, de astă dată adevărat: „Victoraş, vrea să mă omoare.” Atunci sării. Suzy era pe marginea deschisă şi trăgea, ai fi zis, de sine cu disperarea morţii. Încă puţin şi ar fi fost aruncată… Îl lovii la gât, unde orice putere cedează, fulgerător, de trei ori la rând şi într-adevăr se înmuie (poate şi pentru că mă ignorase, luase drept bună nevolnicia mea) şi o lăsă pe Suzy din marile lui labe. Se îneca. Horcăi: „Bine, o să te arunc pe tine întâi…” Trecui pe lângă aceleaşi clipe rele ca şi Suzy, mă copleşea cu masa grea o corpului şi mă aduse şi pe mine până aproape de buza cabinei, unde însă întreaga mea fiinţă se revoltă (dacă ar fi reuşit, izbindu-mă de stânci şi murind, n-aşi fi simţit nimic, atât de tare incendiase această revoltă atomii cei mai leneşi şi mai inactivi ai fiinţei mele)…reuşii să mă smulg şi mă repezii eu în el.

Se clălină, dar abia se clinti. Mă repezii iarăşi, dar îl lovii, nu-l mai împinsei, tot în gât, în acelaşi loc, şi abia după aceea îl rostogolii în noaptea muntelui, cu speranţa care îmi licări chiar atunci în conştiinţă că o să se agaţe într-un brad

şi n-o să moară, sau o să cadă adânc în zăpadă şi să scape astfel… Iar dacă o să-l mănânce lupii, cu atât mat bine, pe mulţi turişti îi mănâncă din cine ştie ce pricini, lupii, mai gândii eu cu stranie veselie, ca de o glumă atât de reuşită, încât nu-mi dădui seama cât îmi era de rău…

Mă întinsei lat pe podea. Gâfâiam foarte tare, inima îmi intra parcă în gât, mă sufocam… Dar nu plesnii, cum credeam, îmi revenii şi sării în picioare. Era şi timpul, cabina ajunsese la staţia ei, jos în oraş… Suzy nu mergea prea drept, dar o apucasem strâns de umeri… „Ah! strigai după ce ieşirăm din cabină, schiurile… am uitat schiurile…” „Lasă-le!”, şopti ea şi fui gata s-o ascult, ca totdeauna când ea spunea cu hotărâre ceva. „Nu, zisei, nici vorbă!” Şi mă întorsei apoi din drum: „Frumoasă ieşire în lume! Foarte sportivă! Da, foarte bine organizată, continuai sarcastic, cu un grup care a avut grijă de noi nevoie mare… De ce, repetai ca şi când aşi mai fi exprimat această idee, de ce nu mi-ai spus că eşti măritată?” „De frică!” „Frică de ce?” „Ai fi vrut să afli amănunte, să mă ajuţi, şi el ar fi aflat că suntem împreună şi scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci aiurea, cu aceleaşi consecinţe, când mă îndrăgostisem de tine şi nu voiam să te pierd…”

Oraşul mişuna de lume, şi cerul înstelat, fără lună, adusese ger puternic, zăpada scârţâia sub tălpi. Mă liniştisem cu totul, violenţa întâmplării fatale era încă departe de mine. Răspunsul ei era complet şi total, încifrat însă într-o enigmă, pe care nu simţeam dorinţa s-o desleg. Romeo, după ce ucide, spune doar atât: „Sunt jucăria soartei”… „Nu, gândeam cu tărie, nu voi fi jucăria soartei. N-am fost ales nominal, o să mă sustrag… Soarta avea înscris de către zeiţa ei Statistica pe tăbliţa acestei zile, printre altele, naşteri, accidente şi morţi, un omor în munţi şi un om care va trebui să-şi piardă libertatea pentru tot restul zilelor. Nu, zeiţă, omul tău a fost în legitimă apărare, ameninţat să fie, el şi iubita lui, cei din prăpastie, ei bine, ai omul tău în prăpastie, pentru pierderea libertăţii alege-ţi mâine un

altul, el şi-a mai pierdut-o o dată, nu-l face să creadă că eşti oarbă, fiindcă, deşi pari, el ştie că nu eşti…!”.

XII

„Totuşi, deşi căsătorită, te numeşti Culala”, zisei în timp ce ne schimbam costumele la hotel, să coborâm la masă. „Da, mi-am păstrat numele de fată”, zise Suzy. „Din trufie!” „Poate!”

Vrusei s-o întreb… vrusei s-o întreb… vrusei s-o întreb… Era foarte calmă şi toate întrebările pe care ea mi le blocase de la începutul începutului şi pină astăzi năvăliră asupra mea… De ce? şi de ce?… Şi atunci de ce!… ca un răpăit de tobe în clipele când se trage asupra condamnatului, care nici atunci nu înţelege de ce trebuie să moară.

Alungai cu o voinţă supremă această imagine violentă de care, cu un adânc fior, înţelegeam că nu eram străin… Scuturai din cap şi îmi revenii… Nu! Şi nu! Era prea târziu să mai pot deslega enigma. I-a fost frică! Aşi fi vrut să aflu amănunte, s-o ajut, şi el ar fi aflat că suntem împreună şi scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci când ea se îndrăgostise de mine şi nu vroia să mă piardă. Ce mai puteam întreba? Stătea pe marginea patului şi contempla în sine ceva, cu privirile într-o parte, şi mută şi rece şi străină… Blocaj total şi definitiv. Se gândea… Contempla ceva în sine, tăcută şi liniştită. „Bine că am scăpat cu viaţă!”, zise deodată. „Ar fi trebuit, zisei, dacă ştiai de ce e în stare, să nu ne urcăm în cabină.” „A fost perfid, îmi răspunse, n-ai observat că în apropierea cabinei a dispărut, am crezut că renunţă, că îşi dă seama că n-are nici un rost… În realitate s-a dus să ia bilete, a intrat cu ele în mână, tu n-ai băgat de seamă că am aşteptat câteva minute până a revenit, tu te scuturai de zăpadă, aranjai schiurile într-un colţ…'„ „Nu era prea târziu să fugim din cabină… M-aşi fi bătut cu el afară, dar nu murea nimeni”. „Mă omora pe mine. Nu atunci, altă dată! Mă prindea el singură într-o zi!” „Dacă era aşa, de violent, cum de te-ai

măritat cu el? ce meserie avea?” „Inginer! Ne-am cunoscut pe şantier, când eram eu zidăriţă… Dacă îţi aminteşti… Fotografia aceea a mea cu un grup, pe plajă… stătea lângă mine! Ne căsătorisem şi am făcut o excursie la mare cu prietenii lui. Voiaj de nuntă! Nu, nu era violent! Era chiar fricos, toţi ştiau, numai eu nu ştiam că era violent din fire şi fricos. Ulterior am aflat că odată, prietenii lui, în toiul unei petreceri, i-au aranjat acasă în garsonieră un om mort în pat… O aiureala, nu era nici un mort, au pus şi ei acolo un costum de-al lui în care au băgat o pătură şi în loc de cap o mască de carnaval şi o pălărie. El a venit acasă beat, s-a trântit pe pat şi a adormit… Când s-a trezit şi a văzut, s-a aruncat pe fereastră… Noroc că era la parter şi n-a păţit nimic… Mai bine ar fi murit atunci… N-am divorţat, de frică. Mă ameninţa…” „Totuşi, zisei, dacă mi-ai fi spus de la început…” „Nu, fiindcă după ce am fugit de la el, s-a mai liniştit… Mi-am spus că cu cât trece mai mult timp, e cu atât mai bine, se învaţă cu gândul. Nu m-a căutat niciodată. N-avea rost să-l zgândăresc…” „De ce natură era violenţa lui?” „De natură alcoolică. Era dipsoman! Câteva luni avea chiar aversiune pentru băutură şi atunci era fermecător. Pe urmă începea deodată să bea într-un mod înspăimântător şi devenea violent, dar numai cu mine!” „Astăzi crezi că era beat?” „Daaa, şi în faza asta îi dispare complet simţul primejdiei, în toate sensurile, şi pe cât de slab şi de blând e în faza de repulsie faţă de băutură (slab în adevăratul sens al cuvântului, fizic şi moral), pe atât de agresiv şi rezistent devine în timpul crizelor alcoolice. Nu e adevărat că era violent numai cu mine. Odată s-a bătut pe stradă cu şapte inşi (mi s-a povestit) şi i-a stâlcit pe toţi, dar a venit şi el acasă cu o ureche lipsă, cu capul umflat ca un butoi şi cu toţi dinţii din faţă sfărâmaţi… L-am îngrijit să se facă bine, am aşteptat să-i treacă criza şi l-am părăsit aşa cum l-am luat, adică în cele trei luni când era şi el om.,” „Şi de când sunteţi despărţiţi?” „De-un an…!” „Şi câţi ani aţi trăit împreună?” „Doi, trei… (şi ghicindu-mi întrebarea Suzy

continuă): Mă iubea foarte tare şi la început dipsomania lui nu era aşa de gravă. Se îmbăta tun şi atâta tot. Pe urmă „ făcu ea un gest elocvent, se îmbăta tun, dar perioadele erau scurte, şi, şi! adică nu-l ţinea mult beţia, dar nici pauza nu mai era de luni, ci de săptămâni… Devenea rigid, şi distrugea tot, ca un golem al cărui secret nu-l ştiam ca să-l potolesc… „Atunci te lovea?!" „De fapt nu mă lovea decât foarte rar, dar mă ameninţa şi nu ştiam niciodată dacă într-o bună zi n-o să mă desfigureze sau chiar o să mă omoare!" „Şi nu există remediu la acest gen de beţie?" „Nu! Până acum nu există! Nimic nu-l poate opri pe dipsoman să bea când îi vine impulsul… Cel puţin aşa mi-au spus doctorii din oraşul nostru…" „Are familie?', o mai întrebai. „Are o soră pe la Bucureşti, care e vinovată de tot ce s-a întâmplat. E doctoriţă de copii. Ea ştia că fratele ei mai încercase de două ori să se însoare, dar respectivele, mai prudente şi mai puţin sentimentale decât mine, deschiseseră bine ochii înainte de a face pasul… Era el inginer, băiat frumos şi blând ca un mieluşel, dar aflaseră ce cusur avea şi nu se grăbiseră să se mărite… Eu, pe atunci, eram panicată, îmi intrase în cap ideea că, indiferent de părerea sublimă pe care o aveam despre mine, o să rămân nemăritată… Şi tu mi-ai spus ceva în acest sens: femeile superioare nu sunt atractive. Adaugă la asta că perspectiva de a rămâne zidăriţă nu putea fi înfruntată chiar de una singură, iar un băiat mai de calitate care să nu fie arivist şi să nu-i pese de ce fel de soţie îi intra în dosar era o rara avis. Mi s-a părut că el era o astfel de pasăre rară, băiat de ceferist, taică-său a fost mecanic de locomotivă… Ei bine, sora asta a lui ştia că încă de pe la douăzeci de ani, încă de pe când era student, că fratele ei bea. Dar n-o pot învinui. Care soră vine la iubita fratelui ei (pe care l-a ţinut la facultate din modestul ei salariu de puericultoare, ea însăşi mamă a doi copii) şi îi spune: nu-l lua, are cusurul cutare, e marcat… Mai ales că periodicitatea crizelor alcoolice, numită dipsomanie, nu apărea ca o fatalitate la nivelul ei modest de

doctoriţă de copii. Nu? Nu există printre copii predispoziţii la alcoolism! Şi apoi cu forma asta de alcoolism se poate trăi, hăt! mulţi ani! fiindcă nu toţi sunt violenţi…”

Telefonul sbârnâi şi amândoi tresărirăm cu putere. Ea ridică receptorul şi auzii şi eu ce i se spunea: „Suzy, nu coborâţi? Vedeţi că la zece avem tren.” „Acum cât e ceasul?”, zise ea. „E şapte, dar mai bem şi noi câte-un pahar!” „Şi ce sărbătoriţi? zise Suzy. Faptul că ne-aţi părăsit în furtună şi aţi fugit ca nişte laşi?” „Care furtună? Aţi păţit ceva?” „N-am păţit dar puteam să păţim. S-au oprit telescaunele şi ne-a prins vijelia în vale, în fundul pârtiei.” „Dragă, noi am crezut că aţi luat-o înainte, fiindcă în momentul când s-a stricat vremea nu v-am mai văzut pe vârful cotei. Toată lumea a plecat când a apărut noru-ăla!” „Las-o moartă, dom' doctor, aşa şef mai bine lipsă. Probabil că în momentele acelea îţi spunea cineva o anecdotă şi ai uitat că porţi răspunderea grupului nostru… Bine… Bine… Bine, venim, dar să ştiţi că noi mai rămânem şi mâine…”

Suzy închise şi reintră, uitându-se alături de sine, în postura ei anterioară acestor destăinuiri; zise: „Tu, doritorul de comunicare şi de desvăluiri, ce mai poţi zice? Ar fi fost mai bine sau mai rău, sau ar fi fost acelaşi lucru dacă ai fi ştiut toate acestea înainte? Cel puţin am avut timp să fim fericiţi! Nici un nor negru nu ne-a turburat zilele noastre minunate. În timp ce, dacă ai fi aflat, cine ştie dacă am mai fi putut să ne legăm pe viaţă ca acum! Fiindcă suntem legaţi pe viaţă, orice ni s-ar întâmpla.” Se uită iar la sine şi această retragere avea în ea aceeaşi vrajă care mă îndemna ca totdeauna să nu mai încerc s-o descifrez. „Iubirea, parcă îmi spunea ea, e lovită după fiecare tentativă de a pătrunde în trecutul fiinţei dragi.” „Totuşi, mă trezii spunând, ar fi fost mai bine dacă mi-ai fi spus din vreme despre această dragoste a ta, zolistă, pentru un dipsoman!” Se uită la mine doar cu o mişcare a corpului; privirea i se retrăgea şi mai mult într-o parte. „Şi dacă ar fi fost mai rău?”, zise. „Mai rău decât să fi omorât un om?”,

reluai. „Da, o, da… Da, şi deodată izbucni în plâns, se rostogoli, se zvârcoli pe o parte şi pe alta şi, ca să se ajute, ca să se agaţe de ceva, îşi înfipse mâinile în cuvertura patului… O, nu noi l-am omorât, el s-a sinucis, săracul, am simţit, când am strigat «Victoraş, vrea să mă omoare», mi-a dat drumul, în clipa aceea putea să mă arunce… Şi-a dat seama că nu e nici-o speranţă pentru el, iubeam pe altul.”

Îngheţai!

„Şi ce speranţă mai era pentru el dacă te arunca în prăpastie?”, strigai. „Să moară împreună cu mine. S-ar fi aruncat după mine.”

O lăsai să se chinuie că nu-i îndeplinise această dorinţă. Multă vreme. Deschisei fereastra să contemplu întunericul şi imensul munte opus înaltelor creste ale Carpaţilor. Aşi fi vrut să fiu acolo, să urc pe acea cărare, care se vedea săpată în el, numită „drumul câinelui”, cum am aflat că se numea şi care era singura care ducea undeva spre o veche şi nefrecventată, neprietenoasă cabană. Mă ispiti cu adevărat gândul: ce-ar fi să fugim în acest munte? Noi doi, şi să nu mai revenim niciodată în această lume plină de dipsomani, parchinsonişti şi torţionari. (Nu bolile sunt rele, ci ceea ce ele potenţează în om: violenţa neînfrânată de care, încercând să ne apărăm, devenim jucăria soartei)… Ştiam însă că acum nu mai existau nicăieri pe pământ cotloane care să nu fi fost sau să nu fie cercetate. Un pustnic ar fi mai puţin singur în peştera sa (ar afla de el toţi excursioniştii) decât într-un apartament aşezat pe o stradă aglomerată, unde s-ar feri mai bine de cuziozitatea lacomă a semenilor lui…

Revenii în odaie. Suzy era acum din nou liniştită şi nu se mai uita în sine, ci direct în ochii mei şi cu o intensă lumină care cerea protecţie. Şi atunci ea repetă ceea ce îmi spusese mai înainte: „Iubitul meu, suntem legaţi pe viaţă, orice ni s-ar întâmpla”…

Coborârăm la masă şi puturăm fi senini în mijlocul veseliei generale. Suzy chiar putu să surâdă de câteva ori, când

înţelegea, vag, că s-a spus o anecdotă reuşită. Fiindcă nici ea, nici eu nu înţelegeam nimic din ceea ce se spunea. Auzeam cuvintele, dar sensul aluneca pe lângă noi, deveneam, fără să ne dăm seama, intangibili. Gândul la fapta noastră începea să formeze în noi marea inerţie a tuturor culpabililor şi să ne izoleze de ceea ce era real. Lumea nu mai era pentru noi firească. Noi săvârşiserăm, cu complicitatea ei naivă (ce era altceva fuga grupului decât gândirea generoasă că îndrăgostiţii trebuiesc lăsaţi singuri?), un act de curăţire, eliminasem un dipsoman desagreabil pentru o colectivitate care nu putea trăi cu gândul că viciul, maladia incurabilă, agresivitatea o pot ameninţa fără consecinţa naturală: moartea într-o încăierare a celui marcat, sau într-o căsătorie în care soţia fuge şi e omorâtă, şi dipsomanul e închis, sau e omorât dipsomanul, şi soţia, cu complicele ei ispăşesc…

XIII.

N-a avut puterea să retrăiască decât ceea ce l-a făcut să fie fericit… „Ciceo, mi-a spus, povesteşte tu restul… Gândirea ta de avocat şi de fost judecător, în acest final, e mai potrivită.”

Într-adevăr, când am aflat în ce dificultate intrase prietenul meu mi-am dat imediat seama că îl paşte o mare primejdie: cum să dovedeşti, într-o ucidere, că ai fost, fără martori, în legitimă apărare? Pentru un avocat (şi cu această gândire a mea într-adevăr de avocat orice speculaţie se încheie) individul, deşi s-a născut liber, cum spune Rousseau, n-aşi zice că în secolul nostru pretutindeni e în lanţuri, dar este permanent în legitimă apărare… Chiar şi cel agresiv, aşi zice mai ales… De câte ori nu i-am văzut apărându-se cu vehemenţă, învinuind pe celălalt (şi nu totdeauna fără îndreptăţire) că i-a determinat să comită violenţa?! Cea pedepsită de lege, îndeobşte cea fizică, fiindcă violenţa pe care o produce inteligenţa, şi nu neapărat doar cea orgolioasă şi care stârneşte ura nevindecabilă, nu se pedepseşte de lege. Dar de ce?

protestează el cu indignare în instanţă şi începe să spună o istorie încâlcită, cu detalii pentru el decisive, şi rămâne cu gura căscată de uluire când judecătorul i-o taie: bine, bine, şi pentru asta trebuia să-i dai cu ciomagul în cap? Bineînţeles, gândeşte el, făcui şi dregui, mai bine i-aşi fi scos un ochi, să rămână chior… pe mă-sa şi pe tat-său! Nu cred că e lipsită de tâlc istorisirea unui mare reporter de pe vremuri, care, ros de curiozitate, s-a dus la Galaţi să stea de vorbă cu unul Berilă, care omorâse şapte oameni cu un sifon, într-o brutărie… „Mă, Berilă, i-a zis el după ce gardianul l-a introdus în celula aceluia, eu nu sunt nici de la poliţie, nici judecător şi nici ruda vreunuia din cei pe care tu i-ai omorât. Eu sunt un ziarist, dar nu pentru ca să scriu îţi pun întrebarea… Pentru mine, aşa ca om, vreau să ştiu: ce-ai avut cu ei, mă Berilă?! Presa zice că eraţi toţi prieteni, aţi venit la brutar, care şi el vă era prieten, a scos omul covrigi calzi din cuptor, aţi stat de vorbă, aţi băut şi voi un pahar de vin şi pe urmă aţi adormit, că era târziu. Atunci i-ai omorât pe toţi cu un sifon, loviturile, zic reporterii, fiind date la cap, buf! ca în dovleci, şi fiind toate de «o mare violenţă», afirmă reporterii ăştia, mă Berilă, adică lasă să se înţeleagă că ai avut cu ei de soluţionat vechi şi crunte răfuieli. E adevărat?!” „Nu e adevărat”, a zis Berilă. „Bine, s-a mirat reporterul, atunci ce-ai avut cu ei? Poţi să-mi spui? Fiindcă în instanţă ai declarat că ei au sărit la tine să te omoare. N-ai convins pe nimeni, fiindcă oricât ar fi cineva de puternic nu poate omorî singur şapte oameni cu un sifon… Cu un şiş da, dar cu un sifon, mă Berilă?!” Atunci Berilă şi-a întors faţa într-o parte ca şi când n-ar fi vrut să mai vadă acea priveliştе şi i-a dat reporterului, cu un imens dispreţ, următorul răspuns: „Dă-i în p… mă-sii că erau beţi…!” Da, or fi fost ei beţi, dar cât de tare şi în ce chip de l-au supărat atât de mult pe maiestatea-sa Berilă întâiul? L-au scârbit gurile lor căscate, membrele lor în dezordine? L-au plictisit?! L-au înfuriat sforăiturile lor, pofta lor animalică de somn, pe el care era, poate, un insomniac? Sau se săturase

Berilă de atâta libertate şi lumină câtă este pe pământ şi simţise o mare ispită a ocnei? Asta ar fi o speculaţie abisală. Cel mai sigur o tot răspunsul lui Berilă: erau beţi! şi trebuie să traducem asta prin: erau agresivi! Beţia şi somnul lor nu erau suportabile, Berilă era şi el în legitimă apărare.

Un ultim detaliu. N-am ştiut că medicamentul numit Nozinan e atât de puternic, încât câteva pastile pot provoca moartea, când Petrini mi-a cerut să-i fac rost de un tub, mi s-a părut că mi-a spus că el suferă de ficat… Ca să aflu abia pe urmă în ce scop avea nevoie să-l aibă asupra lui. „Dacă sunt condamnat pe viaţă, mi-a spus el ulterior, îl voi folosi”. Cum nici eu nu puteam şti la cât va fi condamnat, cu câteva zile înainte de ultima şedinţă, am alarmat pe directorul închisorii, care a ordonat imediat o percheziţie şi i-a confiscat prietenului meu acel flacon… Am gândit astfel: chiar dacă el va fi condamnat pe viaţă, nu pot să accept gândul că toate şansele lui de a reveni cândva afară sunt chiar total epuizate. De obicei verdictele pe viaţă înseamnă, practic, douăzeci de ani, după care apar şi pentru astfel de condamnaţi unele amnistii. Or, acum Petrini are treizeci şi cinci de ani, la cincizeci şi cinci va fi liber, dacă nu cumva mult mai curând. Şi viaţa nu e deloc de dispreţuit la această vârstă, ca să nu mai spun că nici la optzeci nu e, şi nici chiar la nouăzeci. Această puternică personalitate, cum sunt convins că este prietenul meu, va rezista, se va întoarce sănătos şi se va împlini nu numai ca om, adică să poată să fie iarăşi fericit, ci şi socialmente, să-şi scrie adică mai departe lucrările lui şi să lupte ca ele să vadă lumina tiparului.

XIV

„Cam din perioada de când o cunoscuse pe doamna Culala nu mai venise Petrini pe la noi, sâmbetele, cum avea obiceiul. Şi iată că într-o luni seara mă pomenesc că îmi dă un telefon. „Vreau să-ţi spun ceva, zice, eşti ocupat?” „Sunt, dar o să las totul pe mâine: presupun că e vorba de ceva urgent.” Nu mi-a confirmat că ar fi vorba despre aşa ceva, a

închis brusc şi peste o oră suna la poartă. „Merg la tine în birou', mi-a şoptit fără să mă privească. La mine în birou aveam altă stare de spirit decât în hol, în faţa televizorului, redeveneam adică avocat. Intram firesc în lumea Justiţiei asemeni preotului care intră în altar, unde apoi, împreună cu credincioşii, încearcă să ia contact cu Divinitatea. Aici pot să fac şi eu o mărturisire. Devenit avocat după ce fusesem judecător, un gând m-a călăuzit: puteam foarte bine să găsesc un post de jurist la o mare întreprindere, sau altceva asemănător, dar nu mi-am dat demisia fiindcă nu mi-a mai plăcut să judec şi să aplic legea, dimpotrivă, mi-am spus, o voi face mai departe, fără puterea de a mai da verdicte, dar de a le determina cu toată forţa gândirii şi cunoştinţelor mele şi în toată libertatea. Acest raţionament mi-a impus însă ideea, ca o consecinţă, că nu voi prelua niciodată un proces în care să apăr pe cei care au încălcat-o (legea!). Asta nu înseamnă că aruncam vreun blam asupra altor colegi ai mei, care nu făceau această disjuncţie. Era doar o hotărâre a mea secretă. O fi fost ea secretă, dar nu ştiu cum se făcu că în scurtă vreme începură să intre în biroul meu numai clienţi care parcă ştiau că refuzasem încă de la început cauzele de încăleare flagrantă a legii. Asta nu însemna că toate cauzele mele erau atât de clare şi de simple cum suna de clar şi de simplu conceptul care mă călăuzea. Şi de asemeni, nu vreau să se înţeleagă că porneam spre tribunal din capul locului cu prezumţia că instanţa ar putea să nu-mi absolve clientul sau să nu-i facă dreptate. Instanţa însă e compusă din oameni şi conştiinţa unui om are diferite nivele, nu numai de cultură, dar mai ales de înţelegere, în sensul cel mai înalt al acestui cuvânt. Clasica situaţie: condamni ferm la închisoare un om care a furat o sticlă de bere şi scoţi de sub acuzaţie un şnapan care a adus mari pagube societăţii, pentru că acest şnapan… Şi aici oricare dintre noi putem da din cap edificaţi şi neputincioşi: da, aşa e, ştim, şnapanul are mulţi bani, şi cu bani câte nu se pot face?! În paranteză fie spus,

pot să afirm, nu fără mândrie, că pe vremea când eram judecător am reuşit să determin legiuitorul să elimine din instanţe istoria aceasta a condamnării unui om la pedeapsă privativă de libertate pentru o sticlă de bere; merită s-o relatez, deoarece în secolul trecut justiţia franceză a condamnat astfel un om la ocnă pentru furt prin efracţiune şi anume spargerea geamului unei brutării şi însuşirea unei pâini… Din această insignifiantă întâmplare, un geniu a dat naştere unei epopei grandioase, în care lipsa de înţelegere e pusă la zid, iar fanatismul rigid şi implacabil al apărătorului legii sancţionat (Javert se sinucide). Ei bine, într-o zi un miliţian (un Javert derizoriu) îmi aduce şi mie în instanţă un Jean Valjean neînfometat, dar care n-a ştiut ce să-i spună când a fost întrebat de unde are pâinea pe care o ţinea sub braţ. S-a bâlbâit! Bineînţeles că l-am achitat fără măcar să doresc să aflu de unde luase pâinea. „Nu puteai, i-am spus, să declari că ţi-a dat-o un prieten la gară?” „Nu, fiindcă m-ar fi întrebat cum îl cheamă.” „Pe dracu, un prieten din Bucureşti, camarad de arme, i-ai uitat numele.” N-avea atâta imaginaţie! „De fapt de unde-ai furat-o?!” „N-am furat-o, mi-a dat-o o fată de la cantină. Dacă îi spuneam asta, aşi fi băgat-o pe ea la apă.” A doua zi scandal mare prin firele telefonice. Am achitat un hoţ, fără să-l judec, voi fi destituit imediat dacă nu reiau procesul. Nu vroiam să fiu destituit, vroiam să plec eu, şi nu pentru atâta lucru. L-am rechemat pe învinuit şi l-am condamnat. Băiatul însă, aşa umil cum arăta avea pe la Bucureşti nu ştiu ce fel de rude sau prieteni, destul că un zbârnâit violent pe interurban mă invita a treia zi să mă prezint imediat la Ministerul Justiţiei, chiar la cabinetul titularului. Strigăte: „Cum ai putut să condamni la închisoare un om pentru o pâine?”. „Credeţi că e primul? i-am răspuns eu liniştit. Şi credeţi că e ultimul? Aşa scrie legea. Am încercat să n-o aplic, la prima înfăţişare l-am achitat, dar au sărit alţii şi m-au ameninţat cu destituirea.” „Legea asta e greşită, a zis atunci titularul, văd că sunteţi un judecător experimentat. Unde e greşeala?'

„Furtul e furt, i-am răspuns, trebuie pedepsit, dar depinde de pagubă, de prejudiciul adus societăţii sau individului, nu rămâne o cantină fără pâine dacă o fată e drăguţă cu un băiat şi-i dă pe furiş o franzelă.” „Aşa este, ce propuneţi?” „Să schimbaţi legea! i-am spus. Nuanţări, dealtfel, există şi acum pentru tot soiul de delicte: de la o lună până la un an de închisoare. Puneţi amenzi de la o sută până la nu ştiu câte mii de lei, sau alte forme care să nu încurajeze furtul, dar nici să dea cu uşurinţă prilej unui miliţian ranchiunos să-i facă «figura» unui duşman personal şi să-l trimită la răcoare pentru astfel de delicte minore.” „Bine!”, mi-a spus titularul şi a propus foarte rapid aceste modificări care au micşorat apreciabil numărul de „delincvenţi” adevăraţi sau „aranjaţi'„ din societatea noastră. Nu e nevoie de o epopee ca Mizerabilii ca să ne atragă atenţia asupra unor deficienţe ale legislaţiilor. Dar poetul a vizat mult mai sus, cum am încercat să explic; să facă să înflorească în noi înţelegerea, fără de care nici o legislaţie, oricât de bună, nu-şi atinge în întregime marele ei scop…

Am povestit toate acestea ca să explic de ce auzindu-l pe prietenul meu că doreşte să intrăm la mine în birou am înţeles de îndată că nu e bine cu el şi am mai înţeles că dacă ar fi fost vinovat, nu la mine ar fi venit, care ştia ce fel de cauze apăr. Avea nevoie de înţelegerea mea ca să-l susţin ca om şi de priceperea mea de avocat ca să-l apăr de o grea lovitură care se săvârşise sau care îi plutea pe deasupra capului. Arăta însă palid şi străin atât de sine, cât şi de mine. Îmi aruncă o privire intensă, care îmi cerea de urgenţă să-l scot din această înstrăinare, de care, deşi era conştient, voinţa lui avea nevoie de sprijin înainte chiar ca el să se destăinuiască.

XV.

Experienţa unui om care vede colectivitatea umană, ca să zic aşa, din spate, adică pe cei care rămân în urmă împleticindu-se şi aşteaptă să fie „înhăţaţi”, fără să fie atât de bogată ca a unui preot care vedea omul şi orăcăind ca

un broscoi în cristelniţă, la botez, şi agonizant şi dus apoi la groapă, e totuşi destul de mare şi îi conferă o anume forţă a spiritului, fie chiar şi prin simplul fapt că îi vede pe semenii lui în înfrângere, în timp ce el, avocatul, stă în deplină siguranţă în fotoliul său (un om în nenorocire ne întăreşte pe noi, cei la adăpost, oricât ar părea de neverosimilă această afirmaţie, tocmai asta însă ne dă puterea necesară să-l ajutăm). „Petrini, îi strigai prietenului meu, îţi dai seama că nu mă pot înşela când mă uit la omul care intră în acest birou, oricine ar fi el! Cu atât mai mult când omul mi-e prieten, mi-e mai uşor să-mi dau seama dacă e vinovat sau nu. Nu eşti vinovat!” „Nu, îmi şopti el (dar observai că simplele mele cuvinte produseseră asupra stării lui de spirit un efect de şoc, parcă s-ar fi trezit dintr-o narcoză), nu, repetă, nu sunt vinovat, dar sunt jucăria soartei.” „O putem determina să dea drumul prăzii, nu numai noi suntem jucăria soartei! Soarta nu e ceva absolut (cum să nu fie? gândii paralel), din moment ce şi noi, cei vii, facem parte din ea.” (Dialectică naivă, îmi dădeam seama, dar credeam în ce spun şi asta avu asupra lui Petrini acelaşi efect de şoc ca înainte: sentimentul realităţii simple reveni în el atât de concret, încât îl văzui cum surâde, un surâs eliberator!) „Eram atât de fericit, murmură el, atât de tare fericit, încât devenisem umil, să nu sfidez cine ştie ce zeu sau zeiţă geloasă. Şi sunt şi acum, dar cu această coloratură tragică, am omorât un om şi voi fi închis iar, deşi am fost în legitimă apărare. Şi iubita mea mă va părăsi.' „Convingerea asta fatalistă, îi spusei, nu trebuie s-o ai chiar dacă faptele ţi-o sugerează. Dimpotrivă, trebuie să gândeşti că nimic nu e pierdut, atâta timp cât lucrul fundamental, nevinovăţia ta, nu ţi se şterge, Doamne fereşte, din memorie şi să doreşti să ispăşeşti prin căinţă. Atunci nimeni nu te mai poate ajuta, nici măcar eu, fiindcă o să te apuci să desmânţi ceea ce eu o să afirm.”' „Nu mă căiesc! zise el cu o voce dură. Dar gândul că acest omor o s-o determine pe fiinţa pe care o iubesc să mă părăsească îmi sfâşie sufletul.” „Deocamdată,

îi mai spusei, e doar un gând şi o ipoteză. Nu te mai gândi! Dar ia spune, tu ai mâncat ceva? Nu arăţi prea bine, trebuie să mănânci orice ar fi… Hai să trecem în hol, să luăm ceva şi, de ce nu, să bem şi-un pahar…”

Nu mă grăbeam să aflu ce se întâmplasc ca să-l determin să-şi vină bine în fire: mâncăm, mai vorbim… şi abia pe urmă o să vedem ce e şi cât de grave sunt circumstanţele, fiindcă cel mai tare sperie pe un om, cât de puternic, abisul ce i se cască la picioare. Îi şoptii nevesti-mii în bucătărie să ne lase singuri şi nici copiii să nu ne deranjeze…

Revenirăm apoi în birou şi Petrini începu să-mi povestească într-adevăr cu toate puterile speranţei reînviate istoria dragostei lui pentru doamna Culala, fără detaliile din acest manuscris, esenţa ei, dar şi surpriza pe care o avusese când aflase pe munte că ea îi ascunsese faptul acesta brutal că era căsătorită şi nici măcar nu se afla în proces de divorţ cu bărbatul… Şi cu lux de amănunte scena din teleferic şi apoi criza ei după ce reveniseră la hotel, care nu s-a mai repetat, a avut chiar puterea să zâmbească la masă şi să asculte anecdote. Au dormit bine şi a doua zi au plecat. Ea era liniştită, au călătorit o vreme în tăcere, până ce la amândoi s-a cristalizat întrebarea: şi acum ce era de făcut? „Nimic, a spus el. Nu ne-a văzut nimeni. Pe munte a fost o furtună, s-o fi rătăcit şi a murit îngheţat – dacă rudele lui se vor alarma şi vor încerca să învinuie cine ştie pe cine.” „Victoraş, nu rudele vor încerca să învinuiască pe cineva, ci miliţia judiciară.” „Numai dacă au vreun motiv”, i-a răspuns el. Stăteau la geam şi şuşoteau. Pe acest răspuns ea a tăcut multă vreme preocupată… Apoi i-a răspuns: „E meseria lor să elucideze dispariţia unui om. Crezi că o să le fie greu să afle că a plecat la Sinaia? Am citit destulă literatură poliţistă bună ca să aflu că prima lor mişcare va fi s-o ancheteze pe soţia lui. Oficial, eu sunt soţia lui, nu? Ştii cum procedează: unde aţi fost în ziua de duminică, data cutare şi cum v-aţi petrecut această zi şi noapte care a urmat? Ce pot eu să răspund?

Că n-am fost la Sinaia, că n-am fost cu tine… Atunci unde am fost? Am stat acasă şi n-am ieşit nicăieri? Şi un simplu anchetator mărunt îmi poate foarte repede dovedi că mint. O să depună părinţii mei mărturie că am stat la ei? Ar depune dacă nu şi-ar da şi ei seama că e zadarnic. Dar să zicem că ar depune, sunt fata lor, ce li se poate reproşa? Dar ştim noi dacă portăreasa blocului unde stă el n-a aflat că «domnul inginer» pleacă la Sinaia? Sau oricare din anturajul lui? Eu îl cunosc, nu putea trăi singur fără să-i facă pe toţi să afle tot ceea ce i se întâmplă. Ai uitat de individul din grupul nostru, invitat de mine? Sunt absolut convinsă că de la el a aflat fostul meu bărbat că plec la Sinaia. Ţinea la noi amândoi, ne-a ajutat şi o inspiraţie nefastă m-a împins să-l invit… Un blestem… Nimic nu s-ar fi întâmplat dacă o stupidă dorinţă să-i arăt că sunt fericită nu m-ar fi determinat să-i telefonez să vie cu noi… Şi cretinul l-a anunţat pe el. Sperând să mă găsească singură, el s-a decis să vie după mine, fie şi pentru motivul că am fost odinioară de nenumărate ori la cota 2.000 şi asta i-a stârnit amintiri, sentimente, speranţe smintite…”

Petrini a înţeles din aceste zise că iubita lui avea în orice caz capul limpede şi că trebuie să se predea. Nu numai el, amândoi. Şi că dacă n-o fac, tot vor fi prinşi, şi faptul că au ascuns crima ar fi o dovadă că sunt vinovaţi. „Nu e cine ştie ce, îl întrerupsei eu pe Petrini. E cunoscută frica oamenilor de mărturisiri, chiar dacă sunt absolut nevinovaţi. Toate instanţele din lume cunosc această reacţie şi nu prea ţin seama de ea. Dar continuă!'„ „Eu acum trebuie să plec de la tine, i-a spus la un moment dat doamna Culala în tren. Înţelegi de ce! Şi după ce totul va trece, fiindcă nu concep să fim condamnaţi că mi-am apărat viaţa, atunci mă întorc şi după un timp ne căsătorim.” „Şi cine poate să ne acuze dacă noi declarăm un singur lucru, că nu l-am văzut pe munte pe fostul tău soţ? Nu l-am văzut şi nu l-am văzut, a zis el îndârjit. Să se ducă să-l caute cine poate la cota 2.000 sau pe traseul telefericului printre prăpăstiile stâncoase,

pline de nămeţi.” Atunci ea i-a dat un răspuns neliniştitor: „Şi dacă n-a murit? Dacă se întoarce şi, chiar grav rănit, declară că l-am aruncat din teleferic ca să scăpăm de el?” „Da, îi spusei lui Petrini, tentativă de ucidere a soţului de către amant, cu complicitatea soţiei. Grav! Şi mai ales foarte clar, dacă nu i-o luaţi înainte.”

XVI.

Aşi fi vrut să reflectez cel puţin până a doua zi ce sfat să dau acestei perechi lovită de nenorocire. Începui să mă plimb prin birou, în timp ce Petrini stătea tăcut în fotoliu cu capul în muni. Într-adevăr. Învinuirea de tentativă de ucidere pentru a elimina un rival ar fi fost imposibil de răsturnat dacă nu mărturiseau de îndată ce se întâmplase. Acest risc nu trebuia înfruntat. Şi apoi, dacă individul era mort, cum se putea dovedi legitima apărare? Fiindcă Petrini era naiv, mult mai realistă era prietena lui: avea dreptate, aveau să fie prinşi!

Mă reaşezai la birou şi deschisei un nou dosar: Petrini. Şi îl chinuii pe prietenul meu câteva ore ca la o anchetă, ca şi când m-aşi fi aflat în instanţă, în roba neagră, dar nu ca avocat, ci ca judecător şi în acelaşi timp ca procuror. Totul vroiam să ştiu! (Şi astfel aflai, cu detalii, despre moartea Căprioarei, istorie pe care o ştiam, dar nu şi făptul că individul care o însoţise la medicul asasin era chiar el, prietenul meu de azi! Atenţie! pericol! trebuia să fiu pregătit să răspund în cazul în care procurorului fi desgropat, ca antecedent agravant pentru clientul meu, această istorie a lui de studenţie.) Şi tot astfel aflai că Matilda se despărţise de bărbatul ei, acel Mircea, dar în termeni buni, că adică îi spusese acel şef: „Oricând, dacă tu sau ai tăi aveţi nevoie de un sprijin, nu ezita să recurgi. suntem oameni, nu?” Perfect! Acest lider va avea ocazia să arate că n-a exprimat o simplă gândire circumstanţială şi generoasă, menită doar să lase în urmă un bun sentiment uman, ci o gândire conştientă şi profundă că pe deasupra legilor, care pot strivi, un om plasat sus poate sfărâma

cătuşe implacabile printr-un singur cuvânt rostit cu fermitate. Totul mi-era necesar, simpatia vecinilor, a colegilor de birou, a prietenului său acum bucureştean, Ion Micu, a bizarei prietene din copilărie care născuse un monstru, pe care Petrini îl visase astfel înainte ca acest monstru să se nască, a Ninetei Romulus, a grasului Vintilă (nu şi a abjectului Bacaloglu), şi nu trebuia ignorată nici mărturia chelnerului de la Braserie, om ireproşabil şi membru de partid… Eliminai, bineînţeles, ca martori ai apărării pe fatala Tamara, imprevizibilă, pe universitarul Vaintrub, care mai depusese o dată mărturie în favoarea lui Petrini, fiindcă, fără să-l ignor în strategia şi tactica mea, episodul condamnării clientului este elucidat, el şi-a executat pedeapsa şi rog instanţa să nu admită revenirea lui cu circumstanţe agravante în speţa pe care o judecă, de natură pasională etern umană şi nu politică. Ce vroiam să demonstrez cu această armată de martori? Că omul judecat acum nu putea săvârşi actul de care e acuzat. Era un om normal, care a acţionat ca atare. Căci, onorată instanţă, cine n-ar sări să-şi apere femeia iubită ameninţată cu moartea? Şi cine s-ar lăsa el însuşi omorât de teamă că un paragraf din codul penal l-ar acuza de omor cu premeditare? Spun asta nu pentru a apăra pe adevăraţii criminali care se ascund în spatele legii invocând aceeaşi justificare a legitimei apărări, ci pentru a se evita o eroare judiciară, în cazul unui om în a cărui viaţă nu se poate descoperi nimic care să ateste îndoiala, dubiul, incertitudinea…

Terminându-mi însemnările, rosteam toate acestea cu glas tare, să audă şi Petrini şi să capete ccrtitudinea că nu va fi condamnat, dar în acelaşi timp să-şi dea seama că nu putea evita un proces. Abia după ce terminai observai că se făcuse foarte palid. Cunoşteam şi această reacţie: mai mult câştigă teren în conştiinţa unui om care se ştie nevinovat certitudinea că va fi condamnat decât în aceea a unui om culpabil, care consideră lumea coruptibilă în eternitate, cu

justiţia, procurorii şi judecătorii ei (aceştia se apără mai bine). Petrini credea în reaua soartă, atotputernică chiar şi peste un avocat lucid şi bine înarmat şi o instanţa clementă, dar nepăsătoare ca şi destinul. O clipă de neatenţie, ca o fulguraţie misterioasă a forţelor malefice, şi un detaliu neînsemnat apasă inexorabil balanţa…

„Ascultă, Ciceo, murmură cu un glas foarte turbure. Nu mă predau! Nu-l cunosc pe acest individ, nu l-am văzut niciodată în viaţa mea, şi nu înţeleg ceea ce mi se spune.” „Ascultă, Petrini, ridicai eu glasul, poţi trăi cu gândui că l-ai aruncat pe acela în prăpastie?” „Pot trăi până la adânci bătrâneţe. Am mai aruncat o dată unul şi în afară de pure idei de vinovăţie, născute dintr-un exces de culpabilitate a conştiinţei că am omorât un om, niciodată n-am simţit remuşcări adevărate. Mi-a rămas în conştiinţă, mai puternic decât vinovăţia, sentimentul că individul vroia el să mă omoare pe mine şi nu aveam nici o îndoială în acest sens…”

O noutate! Îi cerui să mi-o povestească „Da, îi spusei apoi, în ocnă, da, ar fi fost tragic să te autodenunţi, afară ar fi tragic să n-o faci „ „De ce?!” „Pentru că acolo deţinuţii n-au colaborat cu cei care vă păzeau. Sunt convins (şi ar fi neverosimil să nu cred acest lucru) că a avut loc fi acolo o anchetă şi că mulţi au ştiut ce-ai făcut, dar nu le-a fost greu să dea din umeri. Ce li se putea face mai mult decât ceea ce li se făcea? Afară, într-o lume normală, reacţiile nu vor fi aceleaşi.” „Nimeni nu ştie nimic!”, mi-a repezit el încăpăţânat. „Ştie prietena ta, care trebuie întrebată brutal dacă poate trăi cu tine fără să fiţi absolviţi de vinovăţie.” „S-o întrebăm!” „Bine, dă-i un telefon şi invit-o aici. Semeni cu un italian dintr-un film, un cioban care se ascunde cu oile în cotloanele munţilor de teamă să nu fie prins şi acuzat de un omor pe care nu el îl săvârşise. Era cu un băiat, un frate mai mic, care nu înţelegea de ce fugeau din moment ce nu erau vinovaţi. Şi ciobanul îi dă, dus pe gânduri, următorul răspuns.: «dacă te prinde, îţi face proces!»„ „Da, strigă

Petrini, aşa este, semăn cu acest cioban. Proces înseamnă condamnare…”

O gândire disperată! Bineînţeles că nu-i spusei acest lucru şi nici că nu pierdusem până atunci nici un proces şi că, dimpotrivă, pentru mine proces înseamnă judecare şi eliberare de sub acuzaţie, şi numai dacă… Aici până şi gândul meu se frânse, fiindcă foarte adesea oamenii spun despre cineva: a pierdut procesul! Se referă nu la cei vinovaţi! Despre aceştia se spune altfel: a fost înfundat! Sau: nu i-a mers, a mierlit-o „

XVII.

Când doamna Culala intră, nu avui timp s-o văd bine cum arată, asistai la o scenă bizară. „Unde e?”, spuse ea din uşă? O luai înainte şi o condusei. Când se întâlniră, iar eu mă aşezai la birou, el se ridică în picioare şi un abur misterios îi învălui de îndată… Sau poate vederea mea se subţiase de tensiunea orelor de interogatoriu? Sau culpabilitatea le înscria pe chipuri această aură de iubire tragică şi din altă lume? Doamna Culala nu era frumoasă decât pe clipe de revelaţie, intermitente şi inexplicabile (fiindcă atunci când eu o priveam stătea nemişcată), într-o secundă vedeam un chip puţin masculinizat, pentru ca imediat să se suprapună pe el un altul, cu tâmple dulci de fetiţă de o nobleţe izbitoare şi o gură de o puritate de madonă, apoi această viziune să dispară şi ea, şi să contemplu un obraz şters cu tenul pătat, arătând o vârstă incertă şi o frunte prea bombată. Acest joc de expresie era atât de atractiv, încât te făcea de îndată să doreşti să-i fii prieten, să-i fii util, fără nici un gând de reciprocitate. Când o privii pentru ultima oară, abia atunci îi văzui ochii, privirea mare care nu se mai putea desprinde de a lui, fascinantă şi fascinată, cerând protecţie şi în acelaşi timp dominând… Iar Petrini, în faţa ei, posomorât dar parcă renăscând, oferindu-i fără şovăială acea protecţie şi în acelaşi timp plecându-se în faţa ei umil, nu umilit de ea, ci parcă de conştiinţa că, aşa cum îmi spusese mie mai înainte,

puterile acestei lumi îl pot pedepsi dacă, asemeni îndepărtatei Niobea, regina Frigiei, ar jubila că nimeni printre pământeni n-a mai fost atât de iubit ca el.

„Ah, Petrini, gândii în clipa aceea, este sigur că ai jubilat totuşi şi ai sfidat, poate nu în dragoste, ci în trufia gândirii, şi anume că poţi smulge fericirea chiar dacă nu ţi-e dată. Fiindcă, iată, nu pierderea libertăţii ar fi chinul tău, ci pierderea acestei fiinţe de care nu te poţi rupe fără să sângerezi apoi necontenit… Fiinţă cu care n-am nevoie să stau de vorbă ca să aflu că hotărârea ei e luată, nu poate trăi cu tine dacă vrei să te ascunzi: trebuie să te predai!”

Îi lăsai singuri o vreme şi mă întorsei cu o sticlă de vin, gustări şi cafele. Nu ştiu dacă lor le era foame, dar mie îmi tremurau mâinile. Îi invitai insistent să bea, să-i readuc pe pământ, să fac să dispară aburul misterios care îi învăluia încă în privirile mele. Nu puteam sta de vorbă cu doi inşi paralizaţi parcă de dragostea lor neţărmurită unul pentru altul. „Doamnă Culala, îi spusei foarte ferm şi cu solemnitate, un mort trebuie dus la groapă creştineşte, înconjurat de fiinţele care i-au fost apropiate şi dragi şi ca să-l plângă şi să-i păstreze în amintire regrete eterne şi mai ales să nu urască şi să nu învinuiască pe nimeni de moartea lui. Pentru asta e nevoie ca medicul legist să elibereze certificatul că a murit de moarte naturală, în cazul de faţă un accident de excursie. Acest certificat, în cazul dumneavoastră, este premers de un verdict pe care îl dă o instanţă de judecată. Vă întreb: aţi putea fi fericită (ştiţi, fericirea aceea zilnică şi calmă) cu soţul dumneavoastră, şi prietenul meu de azi, cu care ştiu că o să vă căsătoriţi? Bineînţeles asta în ipoteza că nu se întâmplă nimic, că, adică, miliţia judiciară nu găseşte pe cel dispărut şi ajunge la concluzia că a pierit pe munte în timpul furtunii, rătăcindu-se. Şi închide dosarul pentru totdeauna.' „Nu, n-aşi putea!”, zise doamna Culala. „Şi de ce nu? reluai. Sunteţi nevinovaţi!” „Nu ştiu de ce, sunt slabă! Şi mă simt vinovată.” „Asta să n-o mai spuneţi niciodată, nici mie şi

chiar nici să n-o mai gândiţi. E pericol, doamnă. Dacă vreţi cumva să ispăşiţi o vină secretă, mergeţi la o mânăstire şi faceţi acolo penitenţă, dar să nu mai declaraţi niciodată vreunui anchetator că vă simţiţi nu ştiu cum, fiindcă el n-o să vadă în asta expresia unei nevoi de destăinuire şi a unei remuşcări, ci o probă care vă poate vârî într-un paragraf al codului penal. Şi acum să vă mai pun o întrebare: în ipoteza că Petrini refuză să se predea, ce faceţi, îl veţi denunţa şi vă veţi autodenunţa? Sau veţi tăcea?" „Voi tăcea, răspunse ea de îndată, semn că îşi pusese şi singură această întrebare, dar atunci va trebui să ne despărţim şi nu vom putea să ne mai revedem vreodată!" „Nu înţeleg, zisei, puteţi face asta? Petrini îşi poate trăi nevinovăţia fără cea mai mică remuşcare." „El poate, e mai tare, v-am spus, nu ştiu de ce n-aşi mai fi fericită cu el, dar simt că n-aşi mai fi! Sunt slabă." „Şi întrucât un proces care v-ar achita pe amândoi v-ar elibera? îmi continuai cu interogatoriul. Doar ştiţi şi fără asta că sunteţi nevinovată." „Pot să vă răspund, procesul nu ar fi al meu şi al lui Victor, ci al lui, al fostului meu bărbat, care zace acum în nămeţi, pe o stâncă, mort sau în agonie, stâncă pe care ar fi vrut să ne arunce el pe noi doi. Mort sau viu, are dreptul la un proces. Să nu creadă că l-am condamnat noi, să scăpăm de el, ci s-a condamnat singur, iar pe noi oamenii nu ne vor învinui… Ar fi trist ca vinovat să fie mortul, adăugă ea cu un neaşteptat humor tragic, dar asta e! Asta i-a fost soarta. N-o să intru eu la mânăstire că aşa a vrut el. În acest sens vreau să spun că m-aşi simţi eu vinovată şi n-aşi mai putea fi fericită cu Victor." „E şi convingerea mea, doamnă, îi răspunsei. Petrini însă e croit din alt aluat." „Nu atât că e croit din alt aluat, zise ea, dar el are socoteli de încheiat cu oamenii, care l-au mai condamnat o dată fără să fie vinovat. Îl înţeleg, a trăit în fundul pământului şi a învăţat acolo lucruri care nu se pot învăţa în altă parte. El e puţin înstrăinat de codul nostru moral, sau în orice caz pe-al lui, care a semănat iniţial cu al nostru, au apărut grave modificări." „Sunteţi extraordinar

de elocventă, doamnă, dar vă contraziceţi, nu sunteţi slabă, sunteţi doar profund morală, în sensul cel mai înalt al acestui cuvânt”, îi spusei. „Nu chiar, domnule avocat, ci doar foarte scrupuloasă, îmi cunosc limitele. Nu pot să mă adaptez cu ceea ce e nefiresc, deşi am încercat, nu mi-am părăsit soţul decât după ce am ajuns la capătul răbdării. Extraordinar de moral ar fi fost să nu-l părăsesc niciodată, orice s-ar fi întâmplat. Doar îl iubeam şi eram iubită de el, nu? Am preferat să fug, ca să-l arunc pe urmă într-o prăpastie. O fericire cu acest preţ ar fi otrăvită, dacă nu chiar infernală, în timp ce un proces m-ar despovăra. Vedeţi cât sunt de scrupuloasă!” „Nu e de mirare, gândii, că voinţa acestei femei l-a putut subjuga atât de tare pe Petrini, care numai de lipsă de voinţă nu poate fi învinuit. Extraordinară coliziune de sentimente, el va ceda, dacă n-a şi cedat”. Mă prefăcui că el s-a şi exprimat în acest sens şi îl ignorai, continuând cu întrebările, părăsind scest teritoriu al determinărilor psihologice şi trecând la practică: „Doamnă puteţi, aduce martori ai vieţii dumneavoastră conjugale cu fostul soţ?” „În ce sens?” „Era dipsoman!” „Da, era!” „Puteţi aduce martori în acest sens?” „Da!” „Şi acum, doamnă: puteţi aduce martori că aţi fugit fiindcă v-aţi simţit viaţa în pericol? Era doar un dipsoman violent, nu?” „Da, era!” „Fiţi atentă, procesul se judecă acum, în acest birou, la această oră târzie din noapte. Eu am fost judecător şi voi juca şi rolul procurorului. Puteţi deci aduce martori?” „Ce fel de martori?” „Că de nenumărate ori viaţa dumneavoastră a fost în pericol!” „Nu, nu am asemenea martori, zise, dar tresări cu putere simţind primejdia şi repetă: ce fel de martori?” „Că nişte vecini, dacă nu interveneau, alarmaţi de ţipetele dumneavoastră, v-ar fi tăiat cu cuţitul, sau v-ar fi sugrumat…”

Chipul i se decoloră. Începu să se uite într-o parte fără să-şi dea seama că aşteptam un răspuns. „Treziţi-vă, doamnă, îi strigai. Să vă mai aduc o cafea?” „Da, vă rog frumos”, spuse ea umilă şi asta mă impresionă, simţii în clipa aceea

că va trebui să recurg la orice mijloace, chiar repudiabile, numai să salvez acest cuplu. N-avea martori că fostul ei soţ a vrut s-o strângă de gât sau să-i crape capul cu satirul. Or, mie tocmai astfel de martori îmi trebuiau, să depună mărturii grosolane şi să forţez astfel achitarea. Dar ea nu putea să înjosească în sinea ei memoria fostului ei bărbat cu martori mincinoşi. Ar fi însemnat să nege că fusese cu el şi fericită şi că acum, ca să scape şi să fie fericită cu un altul (după ce, cu chibzuială şi scrupulozitate, îl părăsise şi fără să vrea îl omorâse), trecea cu cinism peste cadavrul lui, fiindcă eu, ca s-o salvez, şi care cunoşteam bine justiţia, i-o ceream implacabil. „Da, doamnă, îi confirmai, revenind cu cafelele, aceste gânduri pe care i le presupuneam, să nu vă închipuiţi că judecata Inchiziţiei se mulţumea cu probe mai subtile. Vinovata, când nu era făcută vrăjitoare şi arsă pe rug, era închisă într-o celulă fără lumină, uşa era smulsă şi apăreau zidarii cu cărămizi şi mortar şi ştergeau de pe zid orice urme că acolo a fost închisă vreodată o fiinţă vie…” „Nu, repetă sec, n-am astfel de martori”' „Şi nici nu vreţi să ştiţi, parafrazai eu aiurea pe fabulist, să diminuez iarăşi tensiunea clipei. Nu consideraţi, reluai, că ăsta e adevărul, cu martori sau fără, că l-aţi părăsit fiindcă viaţa vă era ameninţată? Tu ce zici, Petrini? Martor mincinos e doar cel care e pus să debiteze neadevăruri. Nu? Faptul că unul spune adevărul, chiar dacă n-a fost de faţă, e suficient să-i anuleze, în conştiinţa noastră scrupuloasă, că e un martor mincinos. Pentru instanţă depoziţia lui e decisivă. Trebuie să mă ajutaţi, doamnă, să colaboraţi cu mine, dacă vreţi să nu riscaţi amândoi o condamnare!” „Bine, parcă se rugă, strivită de aceste duritǎţi fatale care nu îngăduie o apărare pură, colaborez, ce trebuie să fac?” „Să găsiţi doi martori care să depună că v-au scăpat de la moarte din mâinile lui.” „Doi?” „Da, doi, nu trei, ajung doi!” „Bine, profesorul…” şi rosti numele unui vestit diagnostician din oraşul nostru… „Şi al doilea?” Al doilea era al unui bătrân avocat al familiei Culala, acum pensionar uitat de noile cadre ale justiţiei.

Foarte bine! Tipul ăsta o să ştie să vorbească în faţa instanţei, cu obiectivitatea perfect detaşată a unui martor imparţial. „Şi circumstanţele, doamnă? reluai. Aveţi puţină imaginaţie să le inventaţi?” „Cum să nu? zise ea deodată şi se răsuci spre Petrini. Victoraş, îi zise, nu e cazul să auzi ce-o să spun!” „Bine!”, zise el şi se ridică şi ieşi în hol. „Doctorul, continuă ea, a fost chemat de mine acasă să-mi dea îngrijiri după ce fusesem schilodită… În faţa lui fostul meu soţ a încercat să mă omoare, urlând că l-am chemat pe fostul meu amant să mă apere şi să-l internez pe el la spitalul de nebuni…” „Ah, exclamai, extrem de verosimil, chiar halucinant de verosimil!”

În clipa aceea, foarte calm, Petrini reveni, dar ca şi când ar fi ascultat la uşă şi ar fi auzit totul, şi începu să se plimbe simulând nepăsarea şi întârziind mult la fereastra întunecată a biroului meu. „Victoraş, dacă crezi că am ceva de ascuns, stai, zise ea. Dar n-am vrut să auzi ceea ce a fost foarte urât în viaţa mea înainte să te cunosc.” Şi îi relată ceea ce îmi spusese mie mai înainte. Sumbru şi cu o mişcare de o lentoare care concura aparatele cinematografice de încetinire se reaşează în fotoliu şi îşi reluă capul în mâini. „Şi cu avocatul, doamnă, ce putem inventa?” zisei accentuând ultimul cuvânt, ca să-i sugerez prietenului meu că şi ceea ce se spusese înainte fusese tot invenţie. „Avocatul, zise doamna Culala, a fost chemat de mine acasă să-mi facă actul de divorţ, în timp ce stăteam în pat cu ochiul umflat şi cu obrazul sfâşiat de o rană adâncă. Poate să depună mărturie că a fost el însuşi bătut măr şi aruncat pe fereastră, la propriu, nu la figurat, iar portăreasa poate să declare ceea ce a văzut, geamurile sparte şi sosirea sectoristului şi scandalul care a avut loc… Sectoristul a fost chemat do vecini, dar i-a dat dreptate lui, care urla că şi ăsta ar fi fost amantul meu… pe vremuri… adică avocatul… Judecaţi singur dacă această stupiditate va fi considerată ca atare, adică pură stupiditate a unui dipsoman care nu mai ştia ce face…” „Extrem de verosimil,

stimată doamnă, îi răspunsei, totul concură să justifice fuga dumneavoastră de acasă, totul arată că scena din teleferic v-a pus pe amândoi în legitimă apărare. De urgenţă veţi lua mâine dis-de-dimineaţă contact cu aceşti doi martori ai dumneavoastră. De urgenţă, apoi aşteptaţi liniştită, şi când or să vă cheme la miliţie veţi da următoarea declaraţie… Stimată doamnă, strigai, veţi fi interogată, nu vă abateţi de la ceea ce mi-aţi declarat acum, fiindcă atunci totul se încurcă! Nu ascultaţi întrebările, nu daţi răspunsurile care vi se insinuează, chiar cele mai simple. Nu intraţi în detalii. Reveniţi neîncetat la ceea ce este înscris în declaraţia pe care o să vi-o dictez. Nu vă desvăluiţi sufletul. V-am atras atenţia, asta nu se poate face decât la o mânăstire, şi în zilele noastre nici acolo, vă avertizez…”' „Ciceo, zise atunci Petrini, nu crezi că eşti şi tu obosit şi nu mai vezi clar lucrurile? şi se ridică şi începu iarăşi să se plimbe cu paşi foarte rari şi foarte lenţi prin birou. Răspunde-mi încă o dată la întrebarea mea: ce se întâmplă dacă noi nu mărturisim nimic? Nu ne-a văzut nimeni, iar cel dispărut nu poate fi găsit. N-o să mă convingi că o să se deplaseze la cota 2.000 o divizie de miliţieni ca să caute un om care a pierit în cine ştie ce văgăună inaccesibilă.” „Acuma nu, îi răspunsei, dar când se va topi zăpada da, şi fără să fie nevoie de o divizie de miliţieni, ci de un simplu cioban, sau tăietor de lemne, sau unul din acei excursionişti cărora tocmai asta le place, să cotrobăiască prin toate cotloanele munţilor. Şi pe urmă, te întreb şi eu: accepţi să…” „Da, ştiu ce vrei să întrebi. Doamna Culala are remuşcări şi, zice ca, n-ar mai putea fi fericită cu mine. Probabil că tot îl mai iubea pe fostul ei bărbat şi are nevoie de un proces ca să-i dovedească post-mortem că e nevinovată, chiar şi cu riscul de a mă trimite pe mine la închisoare pe viaţă. Nu se întreabă că în caz de achitare acest proces mi-ar otrăvi de astă dată mie fericirea şi că despărţirea ar avea loc tot atât de neînlăturat cum o să aibă loc dacă eu refuz să mărturisesc. Deci, oricum ar fi, despărţirea se va produce.

Nu văd atunci de ce m-aşi duce să mă predau!” „Pentru că, îi răspunsei, în cazul în care cel dispărut va fi găsit (şi îţi repet, rar se întâmplă ca o fiinţă umană care a pierit să nu dea peste ea altă fiinţă umană, chiar şi după ce trec ani)… doamna va fi învinuită de complicitate, în timp ce altfel nu va fi. Şi mai e ceva, trebuie să ţi-o spun cu toată brutalitatea. Nu tu vei fi primul anchetat, ci ea, şi deşi doamna declară că nu va mărturisi dacă tu nu vrei, am mari îndoieli că va rezista presiunilor psihologice şi metodelor, care nu dau greş, ale anchetatorilor. Există trucuri incredibil de simple cu care se smulg mărturisirile, fiindcă mai e nevoie să-ţi spun? bănuitul e singur, iar în faţa lui se află o întreagă ştiinţă acumulată de secole la îndemâna unui profesionist în materie de descoperirea delictelor, mari sau mici. Nu risca să fii prins! şansele că dispărutul nu va fi găsit sunt atât de mici încât… Doar dacă fugiţi din ţară! Dar cum să fugi? Merită să-ţi spun o întâmplare a unui paznic de cimitir.” (Dar renunţai s-o mai spun, ar fi fost convingătoare, dar îmi dădui seama că era lugubră şi numai de astfel de întâmplări nu aveau ei nevoie… acest paznic suferea, cum să-i spun acestei manii? îi plăceau craniile! avea la el în casă pe poliţe, de toate soiurile, mai mari, mai mici, le aduna când, după ani, se desgropau vechi morminte, să facă loc altora… şi într-o zi individul se bărbierea în oglindă şi prin oglindă văzu deodată cum un craniu începe să se mişte pe poliţa din perete, aşa, de la dreapta la stânga… paznicul crezu în prima clipă că avusese o halucinaţie, dar craniul iar se mişcă, aşa ca şi când şi-ar fi bătut joc de el, cum rânjea în spatele lui… atunci individul s-a întors brusc!… s-a apropiat şi l-a luat în mină. De sub el ţâşni un şoricel… Omul reveni să-şi vadă de ras, dar se întrebă: pe unde a intrat şoricelul? Se întoarce să vadă dacă scândura n-avea vreun nod scos. Nu, n-avea. Atunci craniul avea vreo găurică? da, o găsi, era chiar în moalele a ceea ce fusese odată un cap, dar nu mare, însă se ştie că şoriceii au trupul moale şi pătrund cu uşurinţă prin

orificii foarte mici; paznicul se întoarse să-şi reia bărbieritul, dar se întrebă iar: de ce are craniul ăsta o găurică? el ştia: nu era naturală, în pământ nu există vietate care să atace astfel un craniu; şi-a terminat bărbieritul, s-a îmbrăcat şi s-a dus cu el la poliţie; cum el ştia cine şi în ce an fusese îngropat acolo, nici trei zile nu i-au trebuit judiciarului să descopere o crimă sătească: un, ţăran văduv, foarte bogat şi destul de bătrân, se recăsătorise cu o muiere, care, să pună mâna pe averea lui, îl omorâse într-o noapte în somn cu o andrea pe care i-o înfipse într-un loc bine studiat, unde osul e mai moale, nu curge sânge şi semnul se acoperă de la sine; şi trecuseră de la isprava ei zece ani)… Asta aşi fi vrut să-i spun lui Petrini, că trecerea anilor nu acoperă o crimă, ba chiar se zice că sufletul celui mort nu-şi găseşte pace pe lumea ailaltă până nu e răzbunat, şi apare în visurile celor care l-au cunoscut şi le spune cine i-a luat lui viaţa. Oamenii se trezesc, nu-şi mai aduc aminte ce-au visat, dar secretul s-a înscris în conştiinţa lor şi acţionează după el, se duc, adică, acolo unde s-a comis fapta şi descoperă lucruri ciudate care stârnesc bănuiala… Or, bănuiala se transmite şi făptuitorul află de ea. Numai viaţă nu se mai poate numi ceea ce are el pe urmă de îndurat. De ce să ajungă să trăiască astfel de zile prietenul meu, chiar dacă el se credea un dur, afirmând că nu i-ar păsa?

Dar se pare că nu aceste argumente pe care le reluai cu glas tare, vorbindu-i de bănuiala oamenilor, care nu i-ar fi dat pace, îl convinseră să cedeze, ci faptul că îşi dădea şi el seama că prietena lui nu va putea să reziste la anchetă. „Da, zise, ai dreptate, Ciceo. E greu să rezişti, sau numai atunci poţi să rezişti când nu ai nimic de ascuns. Însă eu ţi-o spun dinainte, Ciceo, şi ţi-o spun şi ţie, i se adresă el doamnei. Culala, că ne vor condamna. Avocaţii sunt foarte naivi, sau mai bine zis le place să creadă, îi incintă să creadă în puterea ştiinţei lor de a convinge o instanţă. Eu văd foarte clar: noi n-avem dovezi că am fost în legitimă

apărare, instanţa are dovada că un om a dispărut şi noi declarăm că ne asumăm faptul. Armata ta de martori nu poate decât să facă instanţa să şovăie în pronunţarea verdictului: pe viaţă sau pe zece, cincisprezece ani? Asta în ceea ce mă priveşte. Pe ea ar trebui s-o cheme la proces doar ea martoră, dar crezi că aşa vor face?” „Trebuie, Petrini, mai spusei eu cu toată convingerea, şi nu cum spusese el, cu o convingere naivă care îmi plăcea mie, să mă încânte, ci una simplă şi gravă. Sunteţi nevinovaţi, trebuie să vă scoată de sub orice culpă…”

XVIII.

A avut însă dreptate el, armata mea de martori n-a făcut într-adevăr decât să sugereze instanţei că legitima apărare nu trebuia exclusă. Dar n-a reuşit să înlăture acuzarea, care susţinea că aruncarea în prăpastie nu era singura alternativă a inculpatului. Din moment ce a reuşit s-o facă, înseamnă că era mai puternic decât aşa-zisul agresor. Putea să-l ţină la respect într-o încăierare care n-ar fi durat mult, deoarece telefericul nu face decât cinci, şase minute până ajunge jos. Fără succes a fost obiecţia mea bazată pe depoziţia martorilor, că acuzatul nu era mai puternic decât victima, care era un zdrahon în stare să doboare şapte inşi, cum a făcut-o odată… Da, dar atunci, mi s-a răspuns, dacă era aşa de puternic, cum a reuşit acuzatul să-l învingă, şi nu într-un simplu schimb de lovituri, ci într-o încleştare pe viaţă şi pe moarte? Ce puteam să mai adaug? Că Petrini nu a folosit numai forţa, care era mai mică decât a zdrahonului, ci şi viclenia, în disperare, simţind că nu era de glumit, viaţa sa şi a prietenei lui erau în primejdie? Cum să dovedeşti asta?

Un proces în care m-am zbătut, cheltuind o energie considerabilă, să obţin amânări lungi, să aduc noi martori (fiindcă nu i-am adus pe toţi deodată), sugerând instanţei că graba în justiţie duce la erori judiciare. În acelaşi timp scontam pe presiunea de imponderabile. Timpul poate înmuia şi şterge convingerea pe care procurorul o inculcase

instanţei, că cei doi s-au înţeles între ei să scape de un ins care îi împiedica să trăiască împreună. Şi s-o accepte, încetul cu încetul, pe a mea. Reuşisem, instanţa era binevoitoare cu Petrini, lungile amânări îmi erau acordate chiar şi când motivele invocate de mine nu erau prea convingătoare (de pildă starea sănătăţii acuzatului, când reuşii să-l ţin pe Petrini trei luni în spital). Dar nu ştiam că reuşisem doar parţial, în sensul că verdictul fusese considerat de judecător drept moderat, după cum îmi declară ulterior, clientul meu riscând, zise el, să ia douăzeci de ani. „Şi nu uitaţi, îmi mai spuse, că antecedentele acestui Petrini sunt departe de a înclina balanţa justiţiei în favoarea lui, fără ele ar fi putut fi achitat sau să scape cu doi, trei ani…” „N-au fost invocate”, i-am răspuns: „N-au fost, dar i se cunoşteau! Cum vă explicaţi înverşunarea procurorului? Iar noi a trebuit să ţinem seama de asta.”

Aşa deci! Reaua soartă îl urmărea pe prietenul meu, de aceea fusese el atât de sigur că n-o să scape. Cu un total eşec s-a soldat ideea mea că Matilda, fosta soţie a lui Petrini, va reuşi să-l convingă pe Mircea, acel mare şef care la despărţire o încurajase să nu ezite să-i ceară, la nevoie, sprijinul. „Doamnă, îi spusei când o vizitai, e vorba de tatăl fiicei dumneavoastră.” „Nu e nevoie să mi-o spuneţi, zise ea. Sper să-l salvez, deşi am mari îndoieli, Mircea l-a mai salvat o dată.”

Îmi ascunsei uimirea contemplând această femeie pe care o iubise foarte tare Petrini. Ştiam că e mai în vârstă decât el, dar nu într-atât: părea să aibă cincizeci de ani… Se îngrăşase (prietenul meu nu-mi spusese niciodată că ea avea această predispoziţie) şi îi îmbătrâniseră mai ales ochii, care aveau imense cearcăne împrejur. Era însă plină de viaţă, ceea ce, trebuie s-o spun, nu-i stătea bine deloc… Probabil această poftă de viaţă îi rămăsese intactă ca odinioară, când o cunoscuse Petrini, dar corpul i-o luase înainte şi se ruinase. De aceea, poate, îl părăsise pe Petrini pentru un bărbat mai în vârstă, presimţind că o bătrâneţe

pretimpurie o va face demnă de milă lângă un soţ în plină putere şi care în mod sigur o va trăda? Înţelesei apoi, văzând-o pe Silvia, de ce Petrini suferise atât de mult când această femeie îl părăsise: într-adevăr fetiţa îmi apărea ca o mică divinitate, faţă de care nu puteai avea decât un cult, cu totul altfel decât cel pe care îl are orice om pentru copiii lui. Semăna cu Petrini, dar puţin şi cu maică-sa, cu deosebirea că ea avea în plus, peste chipul ei expresiv, inocenţa, însă, aşi zice, o inocenţă care ştia, lucru rar, căci îţi sugera că micile suferinţi mărunte care rod de obicei marile elanuri şi idealuri pe ea n-o vor atinge, orice i s-ar întâmpla în viaţă. N-aşi putea să aduc acest elogiu şi copiilor mei, deşi sunt şi ei foarte reuşiţi.

„Mi-a promis, îmi spuse Matilda după ce se întoarse de la Bucureşti. «Îl voi feri şi de astă dată, a zis, să nu cadă victima unei justiţii excesive. Petrini e un tip tare şi orgolios. Foarte adesea cei tari sunt mai puţini fericiţi în viaţă decât cei slabi şi mai umili», a mai zis el.”

L-a ferit? mă întreb eu acum. Eu zic că nu! Sau poate că totuşi l-a ferit…?! Şase ani cât i se dădu lui Petrini, iar doamnei Culala un an, nu erau o condamnare excesivă…

XIX.

Dacă m-a ferit Mircea de o justiţie excesivă?… Da, m-a ferit, dar nu direct, ci prin legea de atunci care reglementa nu în ani, ci în norme de muncă, durata unei condamnări, lege la care poate că o fi contribuit şi el… Dacă făceai două norme pe zi, asta însemna o reducere la jumătate a pedepsei. Eu am făcut trei, fiindcă aceste norme nu erau mai mari decât ale unui muncitor liber, iar eu aveam experienţa de la Baia Sprie şi experienţa din uzină şi nu spun că mi-a fost uşor, dar nici imposibil să fac un efort suprem şi să-mi recâştig libertatea. Mi s-a dat un strung într-un atelier mecanic la care lucram de dimineaţă până seara târziu. Chestiune de adaptare, un om poate face multe dacă reuşeşte să nu uite nici o clipă pentru ce o face, dacă merită. Dar eu am pornit-o de la început cu un gând

foarte clar că merita, două fiinţe pe care le iubeam mă aşteptau afară: fetiţa mea şi Suzy… Încât după doi ani condamnarea mea lua sfârşit…

A gândi puţin nu înseamnă totdeauna o deficienţă. Alte forţe ale sufletului, ţinute până atunci sub obroc de trufia gândirii, ies la iveală şi îţi orientează fiinţa spre descoperirea adevărului, chiar dacă nu-l doreşti. În cazul meu nu vroiam să ştiu de ce Suzy îmi ascunsese că era căsătorită şi fugită de la bărbat. Mi se fixase în minte ca în bronz răspunsul pe care ea mi-l dăduse la Sinaia când o întrebasem… „Mi-a fost frică! Ai fi vrut amănunte, să mă ajuţi, şi el ar fi aflat că suntem împreună şi scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci, când eu mă îndrăgostisem de tine şi nu vroiam să te pierd.”

Dar şi bronzul poate fi atacat de acizi puternici. Nu gândirea a început deci să topească treptat litera care părea neclintită pe această placă. Dimpotrivă, gândirea rezista. Da, îmi spuneam, Suzy a greşit, ei şi? Nu asta e important, ci ceea ce îmi spusese tot ea, în acele grele clipe: „Suntem legaţi pe viaţă, orice s-ar întâmpla”. Da, gândeam, iubire vinovată, dar iubire! Nu ura ne-a despărţit pe mine şi Matilda, ci faptul că iubirea ei de la început dispăruse total. Da, îmi şoptea gândul, iubirea poate să fie oricum, numai să fie! Poţi să arăţi ca un chimval răsunător, dar dacă dragoste nu e… spune evanghelistul. E vorba, desigur, de dragostea divină, dar a noastră, cea profană, are oare vreo limită care s-o împiedice să atingă graniţa divinului? Lăcaşul ei nu e tot inima umană? Şi îmi apăreau în minte altfel cuvintele Matildei, despre iubirea pricăjitului Artimon pentru fatala Tamara, cuvinte care îmi păruseră atunci ridicole şi râsese de ele toată lumea, că o iubeşte pentru că n-o iubeşte. Pentru ce, pentru nece, fapt e că o iubea, restul nu mai avea nici o importanţă. Şi nici Acojocăriţei şi muierea lui nu-mi mai păreau abjecţi. Ar fi fost dacă n-ar fi ţinut unul la altul, dar eu ştiam că ţineau, aveau clipele lor de pace simplă, aşa cum îmi aminteam că îi surprinsesem când mă trimisese

tata să-i cer vecinului nostru o tezlă. Era adevărat că spectacolele pe care le dădeau ei în curte, fără să le pese de lume, erau abjecte, dar apoi ei se întâlneau pe un teren mai curat: Tot ei erau, şi totuşi…

Aceste gânduri mă ţinură în putere timp de un an de zile, care valora, cum am spus, cât trei. Ele nu explorau adâncimea fiinţei mele, când însă, intrând în al doilea an, adică ultimul, descoperii că într-un fel subteran viaţa mea lăuntrică nu stătuse pe loc la punctul pe care eu i-l fixasem. Se deplasase spre o direcţie a necunoscutului şi mă apucă neliniştea când observai că nu mai ţinea seama (dacă ţinuse vreodată) de aforismele mele confortabile. În loc să mă bucur că în curând aveam să fiu liber, perspectiva aceasta fu primită în fiinţa mea intimă cu o depresiune inexplicabilă şi persistentă, care nu avea în gândirea mea nici un sprijin. La început îmi spusei că trebuie sa fie din pricina încordării; oboseala fizică dincolo de o anumită limită atinge sufletul, care se apără astfel, printr-o depresiune, de primejdia unei istoviri. Câteva săptămâni mă odihnii realizând doar norma obligatorie, dar această stare de spirit pe care o numim depresie, adică un amestec de regret dureros, de milă faţă de noi înşine şi de reproş nedefinit, adresat întregii lumi, nu numai că nu mă părăsi, ci se accentuă, atingând vag fibrele tristeţii active şi fără remedii! Şi atunci gândirea mea protectoare slăbi, şi placa de bronz începu să fie atacată de acizii îndoielii. „Cine îţi spune ţie, mă pomenii gândind, că la ieşire o să te aştepte Suzy cu flori? Ea acum trebuie să fie liberă, de ce nu ţi-a făcut o vizită? În general eşti oare sigur că tot ceea ce ai gândit şi simţit tu până acum, a gândit şi simţit şi ea la fel? Scrisorile ei nu răspund la această întrebare; are o scuză, o scrisoare de-acolo de unde e ea nu poate să exprime sentimente înalte, care ar fi citite, înainte să ajungă la mine, şi de alţii… Şi totuşi, cei ce se iubesc seamănă cu acei şamani care pot vorbi fără să fie înţeleşi, fără ca secretul fiinţei lor să poată fi surprins şi de cei neiniţiaţi. Eu îi scrisesem la început astfel de scrisori, dar

îmi răspunsese la ele ca şi când nu le-ar fi descifrat codul. Nici o aluzie măcar! Îmi spusesem pe atunci că nu le-o fi primit, dar acum le recitii şi descoperii că îmi scria limpede: am primit scrisoarea ta. Atât. Şi vorbea apoi despre altceva… Şi apoi pentru întâia oară şi cu o mare virulenţă ţâşni spre gândirea mea întrebarea: de ce o fi fost nesinceră femeia asta cu mine? I-a fost frică? suna prima inscripţie de pe bronz. Da, dar asta când s-a îndrăgostit, adică foarte târziu! De ce nu mi-a spus de la început că era căsătorită, sau ceva mai târziu, dar cu mult înainte să înceapă să se teamă că, dacă şi-ar destăinui secretul, s-ar putea să mă piardă?… Era clar, nu-mi spusese fiindcă nu-i păsase de mine, nu credea că legătura noastră va dura prea mult – şi atunci ce rost mai aveau complicaţiile? Şi cu toate acestea nu mă descurajase când văzuse că încep s-o iubesc. Dimpotrivă, îmi reproşa că sunt prea independent! Nu înţelegeam şi mâhnirea mă purta ca pe-un automat în faţa surghiunului asupra căruia mă aplecam acum nu cu lumina în suflet, ci cu o adâncă nelinişte că mă grăbeam prea mult să ies afară într-o lume cu perspective turburi pentru mine şi în care locul meu începea să fie din ce în ce mai, puţin precizat. Ce voi face? mă întrebam cu o spaimă pe care n-o simţisem niciodată în cursul vieţii mele. Voi redeveni iarăşi contabil? Întrebarea asta îmi alungă somnul, fiindcă nu perspectiva de a redeveni contabil mă înspăimânta, ci singurătatea mea în lume… Îmi dădeam seama că n-o să mai pot să comunic cu nimeni, nici prin scris, fiindcă aveam sentimentul că, dacă nu mă puteam adresa contemporanilor mei, cu speranţa să fiu citit de ei cândva (şi această speranţă mă trezeam că n-o mai aveam), gândul la o posteritate abstractă la care de fapt nu mă gândisem niciodată nu-mi dădea puterea să alung din mine izolarea în care mă aflam în mijlocul lumii mele, lume în care mă născusem, descoperisem miracolul existenţei, suferisem şi fusesem fericit… Numai prin această lume prezentă mă puteam adresa posterităţii… Şi nici nu mai vedeam cum o

să pot ajunge, după această a doua condamnare, spre inima fetiţei mele. Această a doua condamnare avea să turbure în mod fatal în conştiinţa ei sensurile clare de nevinovăţie ale cele dintâi; iar despre Suzy descopeream cu un gol imens în întreaga mea fiinţă că mi-e de fapt străină. Într-adevăr, mă întrebam, cine era de fapt? Şi îmi dădeam seama că nu ştiu nimic despre ea. Era o invenţie de-a mea, o inventasem tot timpul din chiar clipa când o cunoscusem, iar ea nu numai că nu se desvăluise, dar se lăsase inventată, o invenţie paradisiacă… Eterna poveste! Iar când împrejurarea o silise să se arate aşa cum era, apăruse deodată alături de mine o femeie total neinspirată. Neinspirată măritându-se cu un dipsoman la care încă mai ţinea (scena din biroul lui Ciceo era în acest sens revelatoare), neinspirată ascunzându-mi acest măritiş, neinspirată când mă dusese la Sinaia pe pârtia unde fusese şi cu dipsomanul ei (ca să nu mai vorbim de cât fusese ca de inspirată invitând şi un prieten al soţului, care de îndată bătuse toba!). Apărea acum mai clar că dipsomanul vrusese s-o omoare tocmai pentru că se dusese la Sinaia cu un altul, şi anume tocmai prin locurile unde fusese şi cu el. O întâlnire în locuri neutre e mai mult ca sigur că nu l-ar fi incitat decât cel mult la o încăierare cu mine, pe stradă sau la un restaurant oarecare. Dovadă era faptul că de când fugise de-acasă el n-o căutase, oricum nu se interesase de existenţa ei şi nici n-o urmărise; dacă ar fi făcut-o i-ar fi fost uşor să afle că un alt bărbat intrase în viaţa ei. Era suficient s-o pândească la Oraca şi să vadă cu cine iese. Mai mult: niciodată nu-i surprinsesem, când ne plimbam pe străzi, vreo tresărire, vreo temere că ar putea fi urmărită. Deci aserţiunea ei că îi fusese frică era şi asta o minciună. Da, şi atunci ea îl incitase. Atâta linişte din partea lui, după ce o chinuise atâta vreme? Cum, chiar aşa? S-a resemnat atât de uşor? Atât de puţin a iubit-o…?! Şi a lansat mesajul: Plec la Sinaia! Astfel se confirma vechea mea teorie despre Căprioara că numai sufletele terne sunt atrase de o viaţă violentă, desigur o

atracţie instinctivă, viscerală, nu s-o provoace direct, ca Matilda, ci s-o îndure de la altul, cu groază reală, sinceră, cu oroare. Da, dar groaza aceea reală şi sinceră, oroarea aceea, colorează violent şi fascinant o lumea prea cenuşie şi monotonă. Suzy semăna cu Căprioara, cu deosebirea că ea avea darul să te incite s-o inventezi pe gustul tău; în acest sens nu era ternă, dimpotrivă, era înzestrată eu o imaginaţie inepuizabilă în a descoperi noi mijloace de seducţie.

Şi nici măcar nu ceruse divorţul! Ar fi putut s-o facă îndată ce descoperise că mă iubea! De ce n-o făcuse? Dar mă iubea oare? Nu cumva vroia de fapt să se împace cu bărbatul ei, să se întoarcă la el? Ipoteza asta căzu asupra mea ca un trăsnet de lumină. Adică nu resimţii nici o durere, ci doar o intensă lumină care mă invadă şi şterse, aruncând în neant total acest episod fulgurant al existenţei mele. Şi atunci mă bucurai că am fost condamnat. Liber, cu ea, n-aşi fi avut, poate, niciodată această revelaţie şi n-aşi fi putut ieşi niciodată din paradisul meu, din care însă aşi fi fost gonit neîncetat prin mici revelaţii, iar cu m-aşi fi opus neîntrerupt şi până la sfârşitul zilelor mele, în lipsa unei revelaţii unice şi totale. Da, îmi spuneam şi simţeam cum treptat sentimentul meu de singurătate şi de necomunicare cu lumea îşi diminuează prezenţa şi sensul vieţii mele îşi recapătă încetul cu încetul echilibrul anterior întâlnirii cu Suzy. Într-adevăr, gândeam, să presupunem că dipsomanul n-ar fi venit acolo, pe creasta muntelui. Ce s-ar fi întâmplat cu noi doi? Până la urmă tot ar fi trebuit să-mi spună că e măritată şi atunci aşi fi descoperit de ce refuzase ea să poarte sarcina, adică aşi fi înţeles exact cuvintele ei care vroiau să-mi sugereze că nu poate concepe să trăiască împreună cu un om „toată viaţa” (când o cerusem în căsătorie). Pe atunci gândisem că există şi fiinţe umane care se sperie la gândul că îşi leagă viaţa pentru totdeauna de un singur om. Ulterior aşi fi aflat că ea era legată chiar pe toată viaţa şi că ar fi vrut să se întoarcă acolo de unde

încercase să evadeze. Lovitura pe care aş fi primit-o ar fi fost mai greu de suportat decât doi ani de puşcărie…

Dar să presupunem, îmi spuneam iarăşi şi iarăşi, că ipoteza aceasta a damnării ei (neputinţa de a-l părăsi pe dipsoman), cu tot corolarul ispititor al oricărei ipoteze de a închide o existenţă într-o idee, este falsă în întregime. Şi că doar a greşit, iubirea există, restul, dezamăgirea mea că n-a fost sinceră, chiar dezvăluirea ulterioară şi directă că încă îl mai iubeşte, îndoiala ei dacă mă iubeşte pe mine mai mult sau nu, aşteptările chinuitoare ale unui divorţ, stările ei rele de catalepsie psihică (aşa cum avusese una în camera de hotel de la Sinaia, premoniţie a nenorocirii care avea să ne lovească a doua zi, sau poate şi mai verosimil expresie a unei vinovăţii paroxistice, tocmai pentru că se gândea la el şi descoperea că îl iubeşte) toate acestea n-aveau să aibă, să zicem, o importanţă decisivă, le-aşi fi îndurat şi aşi fi ieşit învingător. Bun, dar dacă ea n-ar fi fost decât atât? Adică numai toate acestea la un loc şi dincolo de ele un vid? Adică odată cu dispariţia lor să dispară şi dragostea ei pentru mine, care era născută şi legată de totalitatea acestor fenomene tensionate? M-aşi fi trezit (mă şi trezeam în clipele când gândeam toate acestea) în faţa unei femei necunoscute despre care abia urma să aflu cine e, oricum alta decât cea pe care o inventasem, şi aşi mai fi putut cu oare s-o iubesc pe această alta? Nu trăisem această experienţă cu Matilda? Trebuia s-o repet?!

XX.

E foarte plăcut acum în biroul meu, fostul dormitor al părinţilor… Tata, cu care m-am împăcat, s-a aranjat în aşa-zisul salon. Când am ieşit şi s-a trezit cu mine acasă, a făcut ochii sferici. „Te-au amnistiat? m-a întrebat. Parcă luaseşi şase ani!” I-am povestit cum am reuşit să-i reduc la doi, nu s-a mirat, dar continua să fie totuşi mirat. „Şi ai muncit tu în halul ăsta?” Avea aerul că îl minţeam. „Da, ce te miri?” „Nu se vede, zice, parcă ai mai întinerit, în loc să…” Acest compliment a fost, ca să zic aşa, baza împăcării noastre. Am

izbucnit în râs şi l-am bătut pe spinare protector. „Şi tu arăţi bine, i-am întors complimentul, te-ai recăsătorit cumva? Nu mi-a răspuns, era o întrebare (genul meu de întrebări) nelalocul ei…

Nu se recăsătorise, dar trăia mai departe (şi nu la noi în casă) cu muierea aceea a lui pe care nimeni n-o ştia cum arată. Menajul, cum se zice, i-l făceau pe rând nişte nepoate. Dar adevărata împăcare se stabili între noi abia după câteva luni când îi spusei că am fost numit profesor de franceză într-o comună apropiată, nu prea departe, zece sau cincisprezece kilometri, o navetă suportabilă. Chipul i se spălă de obscurele lui temeri. Uite, parcă îmi spunea, că totul se aranjează până la urmă. Dar nu-mi sugerase această idee, că, adică, totul o să se aranjeze într-o zi, când fusesem angajat în uzina unde lucra el. Atunci totul părea pierdut pentru mediocra şi comuna lui mândrie.

Valurile existenţei mele s-au potolit şi zeitatea care domneşte acum în viaţa mea este Silvia, care mă vizitează aproape în fiecare zi. Spaima care mă chinuise în marea mea criză de singurătate din închisoare, când gândisem că în conştiinţa fetiţei sensul de nevinovăţie al condamnărilor mele avea să se turbure, se dovedi neîntemeiată: nici măcar o clipă nu-i descoperii pe chip sau în cuvinte că afecţiunea ei pentru mine se alterase cu ceva. Desigur, inspirată, Matilda o ferise, sau mai bine zis avusese grijă să nu i se strecoare în micul ei suflet îndoiala că tata n-ar fi nevinovat. Acum încerc să descifrez mai departe şi fără grabă înţelesul revelaţiilor mele despre Suzy, pe care n-am încetat să le am chiar şi după ce crezusem că şirul lor se sfârşise…

Parcă ar fi ghicit, acolo unde se afla, că sufletul meu se înstrăina de ea (totdeauna cât trăisem împreună ghicea asta cu o precizie extraordinară şi lua imediat măsuri energice), că mă şi pomenii cu ea la vorbitor, chiar în acea perioadă de criză când gândeam că n-o cunosc şi că nu mai pot repeta experienţa cu Malilda; că iubesc adică o femeie care nu mai există. Cum să nu mai existe? Văzând-o, şocul

pe care îl resimţii coborî foarte adânc în fiinţa mea şi aproape că mă paralizã, ca odinioară când Matilda îmi făcuse prima ei vizită. Era veselă, fericită şi avea aerul să spună că nu păţiserăm amândoi nimic. Parcă înflorise între timp, chipul îi iradia intens de bucuria de a trăi şi mai ales de a iubi şi de a se şti iubită. Mă îmbrăţişă ca în prima noastră noapte de dragoste cu braţele ei puternice de zidăriţă şi nu-mi dădu drumul atât de mult timp până nu-i ghicii şi primii mesajul: „Ai văzut? îmi şoptea. Nu a fost mai bine că am făcut cum am spus eu? Eu sunt acum liberă, şi sunt aceeaşi, şi te iubesc atât de tare încât pot să te aştept nu câteva luni câte mai ai de făcut, ci, ăhă, ani întregi… Nu ţi-am spus, iubitul meu?! Suntem legaţi pe viaţă, orice ni s-ar întâmpla! Vezi? Vezi?!”

Dar ea nu putea să-mi vadă faţa mohorâtă! N-avea de unde să ştie că gândeam: vremea acestor sugestii turburătoare. Suzy, a trecut; trăind numai prin ele am ajuns să omorâm un om şi apoi să ispăşim. Trebuie să-ţi desvălui sufletul şi să vedem dacă într-adevăr suntem legaţi pe viaţă, orice ni s-ar întâmpla! Ei, asta e, nu mai pot accepta pe acest „orice s-ar întâmpla”. Cine ştie ce dracu ni se mai poate întâmpla dacă în loc de comunicare vom trăi pe sugestie, şi în loc să trăim bucuria sincerităţii să trăim pe infinite temeri, cu minciuna drept numitor comun…

„Ce e cu tine? zise ea apoi. Înţeleg, ţi-e greu, dar mi-a spus avocatul că în curând o să fii liber. Mai rabdă şi tu, că nu mai e mult…” Ne aşezarăm pe banca de lemn. Totuşi, Mircea o fi făcut el ceva pentru mine, fiindcă directorul penitenciarului mă ferise de aproape tot ceea ce e dur într-o detenţie, şi tocmai el fusese acela care mă susţinuse în acele comisii care decid dacă trebuie să se reducă pedeapsa unui condamnat. Nu e suficientă norma de muncă, contează tot atât de mult buna comportare, garanţia că, odată liber, fostul deţinut va deveni un cetăţean complet reeducat. Acuma, de pildă, dăduse ordin să-mi primesc musafira într-o odăiţă goală şi să stau cu ea oricât.

„Ce uitucă mai sunt şi eu, zise Suzy, ţi-am adus o mulţime de bunătăţi!” Şi îmi întinse o plasă în care se vedea ghemuit un pachet uriaş. „Nu mi-e foame acum, zisei, doar dacă ai adus o sticlă de vin!” „Bineînţeles, cum puteam să uit o sticlă de vin?” „Ei, atunci scoate-o şi hai s-o bem. „ „M-am gândit la asta, răspunse, am adus şi-un pahar, dar…” Şi se uită cu teamă la uşă.

Îi explicai că puteam sta liniştiţi multe ore, n-o să ne deranjeze nimeni. „De cât timp eşti tu liberă?” o întrebai apoi cu o bănuială disimulată, în timp ce desfăcusem totuşi pachetul şi începusem să înghit cu un apetit de lup din puiul rumen. „De vreo cinci-şase luni.” Timpul de când ai ieşit dintr-un penitenciar nu e aproximativ, gândii visător. De ce o fi minţind? E clar, a ieşit mult mai devreme şi vrea să diminueze, printr-o minciună sau prin sugestia unei date aproximative a ieşirii, gravitatea faptului că a lăsat să treacă atâta timp să se decidă să mă vadă. Să vină să mă vadă atât de târziu, asta constituie un non-sens: de ce dracu a mai venit? „Ai fost iar zidăriţă trei luni?” o întrebai cu o plată bucurie că experienţa ei de şantier îi prinsese bine. „Da, zise, şi toată lumea mă simpatiza acolo, vreau să spun cei liberi. Datorită mie au câştigat şi ei de trei ori mai mult!” „Şi tu te-ai întors acasă!” „Nu-ţi pare bine?!” încercă ea, ca altădată, să mă culpabilizeze. „Cum să nu!” „Vai de mine, exclamă, am uitat totuşi să aduc un tirbuşon.” „Lasă, zisei, că o desfac eu!” „Cu ce? Şi atunci îi spusei cu ce, pronunţând absent şi leneş numele popular al organului nostru procreativ. „Sper, zise, atunci, foarte decisă să nu se abată de la prerogativele pe care armele ei de seducţie le cuceriseră pentru ea, că nu ţi-ai însuşit şi nu te complaci într-o psihologie şi un vocabular de puşcăriaş ordinar.' „Speră, zisei. Ştii care e salvarea celor învinşi?” (Parcă Vintilă, sau Bacaloglu, sau grasul Calistrat lansaseră aforismul pe care îl aveam în cap!) „Nu ştiu, zise Suzy, dar bănuiesc că îmi pregăteşti o nouă grosolănie. Nu sunt o învinsă, să-ţi fie clar…”

Apucai sticla, o înfăşurai în fularul meu şi o izbii de câteva ori de perete. Dopul ţâşni. „Chiar, zisei, turnând în pahar, nu eşti curioasă să afli care e salvarea celor învinşi?” „Ţi-am spus, nu sunt curioasă fiindcă nu sunt învinsă.” „O să mori, zisei eu atunci, fără să afli vreodată cate e salvarea celor învinşi.” „Bine, zise, nu vreau să mor până nu aflu care ar fi rodul reflexiilor tare adânci din închisoare.”

Se posomorâse. Se uita într-o parte, prinsă parcă brusc de acea catalepsie psihică a ei din care nu ştiam niciodată cum s-o scot altfel, decât prin mijloace violente şi sincere. „Salvarea celor învinşi, zisei: nici o speranţă! Şi continuai violent, în timp ce umpleam iarăşi paharul. Şi acolo pe şantier ai găsit un nou dipsoman care s-a îndrăgostit de tine? Daaa! Şi imitai glasul ei când încerca să vorbească în numele plopilor şi al cârciumioarei care populaseră la început lumea edenică a iubirii noastre, daaa, frumoasa zidăriţă, biata de ea, nu e liberă, au condamnat-o pe nedrept, dar iat-o cum munceşte cât trei ca să scape… Şi atunci ne vom căsători şi o s-o fac fericită, eu nu sunt dipsoman, sunt capsoman, dar asta n-o ştie nimeni. De-aia, după ce ai redevenit liberă, continuai cu modulaţiile naturale ale vocii mele, au trebuit să treacă cinci-şase luni (de fapt nouă!) ca să-ţi aminteşti de mine” „Dacă nu încetezi, ieşi ea brusc din catalepsie, plec imediat!”

E neschimbată, gândii şi în mod sigur intuiţia mea e exactă: a găsit pe altcineva, sau, şi mai bine spus, se gândeşte la altcineva, chiar dacă acest altcineva nu există. Nu există încă! Dacă continui, va pleca, şi desigur definitiv. Continuai, fiindcă, îmi spuneam, dacă nici după ce prin nesinceritatea ei şi-a trimis iubitul la puşcărie, nu înţelege că numai sinceritatea mai poate salva ceea ce a fost frumos între noi şi să putem astfel să ne construim un viitor, înseamnă că ea va continua să-şi ascundă sufletul în care nu vrea să intru şi să dorească să-i inventez eu altul mai departe, iar dinspre al ei să-mi vină mereu noi surprize, desigur nu atât de catastrofice ca pierderea civică a

libertăţii, dar pierderea afectivă a libertăţii mele ca bărbat, născut nu doar pentru a o inventa pe ea la nesfârşit. Continuai deci, şi exprimai şi cu glas tare aceste gânduri, într-o formă însă, cum am spus, violentă, adică strigând. „Bineînţeles că ai să-mi explici de ce ai venit să mă vezi atât de târziu şi o să-mi spui ceva tot atât de verosimil cât a fost de verosimilă explicaţia pe care mi-ai dat-o a doua zi la Oraca după ce descoperisem cu o seară înainte în albumul acela chipul tău înconjurat de şapte hăndrălăi. Te-am crezut fiindcă te iubeam foarte tare. Te iubesc şi acum la fel de tare, ba chiar mai mult, fiindcă mi-ai dăruit zile de fericire, dar nu te mai cred. Şi nu înţelegi cât de grav e acest lucru şi că după cele întâmplate trebuie să ne apropiem atât de tare unul de altul încât să devenim transparenţi şi tu să vezi prin mine şi eu să văd prin tine. Or, în loc de asta, când cu încerc să mă apropii de tine, în chiar clipa aceea tu te retragi. Aşa ai făcut tot timpul de când te-am cunoscut şi aşa vrei să faci şi de-aici înainte.” Atunci ea rosti ca o sentinţă: „Aşa sunt.”

Dar nu se ridică să plece, cum spusese.

XXI.

Rămăsei mut în faţa acestei declaraţii oarbe în care erau concentrate ca într-un nucleu indestructibil acceptarea fără cenzură a ceea ce suntem, trufia liniştită a unei vechi descoperiri că nu putem să fim cum nu suntem şi că nici o aventură n-a putut şi nu va putea ispiti acest eu, bun sau rău, care constituie singura realitate a celui căruia îi e dat să parcurgă o viaţă, să accepte să lupte cu sine. La ce bun? Nu de-aia ne-am născut, ca să luptăm cu noi înşine, ci să trăim conform propriei noastre firi, bună sau rea. Nu pot să scot din mine ceva şi să pun altceva. Transplantul se respinge de către imunitatea eului, chiar dacă acea parte din el care e bolnavă ar trebui înlăturată. Toţi suntem, prin ceva din noi înşine, bolnavi, şi acest ceva nu e un organ care poate fi extirpat fără riscuri, ca un apendice.

Aşa era! „Da, zic, aşa eşti! Nu vrei să bei un pahar ca să nu te rătăceşti şi alături de mine în speranţe care nu se pot împlini. Atunci de ce dracului ai mai venit? exprimai rânjind această gândire anterioară. Omul e o speranţă care nu se poate împlini! aşa gândeşti. Crezi că te pot urma în această gândire de care nici măcar nu eşti conştientă, dar te călăuzeşte?" „Faci ce vrei, zise foarte umilă, nu te înţeleg şi cred că n-ai dreptate în nimic din ceea ce îmi spui. Eşti surescitat şi înţeleg că îmi porţi pică de ceva (nu,gândii, simţi, că te-am judecat în lipsă şi te retragi fără curiozitate şi dorinţă să afli de ce te-am judecat şi să te aperi…), în timp ce eu m-am pregătit zăpăcită pentru clipa asta când aveam să te revăd…" „O, da, exclamai, ce lungi sunt pregătirile tale!" „Sunt, îmi răspunse. Ce îţi puteam oferi dacă veneam mai devreme?" „Nimic, zisei, chipul tău, fiinţa ta, privirea ta, surâsul, glasul tău minunat de altădată, toate acestea n-au însemnat niciodată nimic!"

Se posomorî iarăşi, se uită într-o parte. „Da, îmi spuse, n-au însemnat nimic! Au însemnat pentru tine! Dar eu, cu cu ce m-am ales din partea ta?! Ai contemplat vreodată această întrebare?" „E adevărat, nu! strigai. Aiurea, am fost obsedat să descifrez enigma ta. Nu mi-ai dat răgaz să-ţi ofer comori ale fiinţei mele fabuloase. Comori fabuloase aveai numai tu, ce să zic, o căsătorie ascunsă, o dragoste indecisă, pe cine să iubeşti mai mult, pe un dipsoman foarte apropat de sufletul tău, dar foarte desagreabil prin violenţele lui, sau pe un individ scos din circulaţie, fost universitar şi eşuat la o oarecare Oraca, în funcţia de contabil… N-am dreptate în nimic din ceea ce îţi spun? continuai să strig. Ce bine ar fi! De ce n-ai cerut divorţul după ce ţi-ai dat seama, cum mi-ai spus atunci, că te-ai procopsit?"

Nu-mi răspunse. Se uita iarăşi într-o parte, de astă dată senină, însă cu o expresie care sugera că nu mai era acolo, adică chiar plecase, aşa cum spusese, şi numai pentru că era uitucă nu plecase şi fizic. Avui şi eu net senzaţia că

vorbisem singur, iar întrebarea mea finală mi se păru de o naivitate lamentabilă. Doar stabilisem în mine însumi care era adevărul. Aşi fi vrut să nu fie aşa? Desigur, aşteptam de la ea o desvăluire, uitând că ea desvăluiri nu făcea decât ca să spună o minciună (una singură fusese adevărată, cea din studenţia ei, în prima noastră noapte de dragoste, dar asta pentru că îi eram străin; generaţie bizară de fete care s-au golit de viaţă interioară, n-au secrete faţă de necunoscuţi), când i-am devenit apropiat a apucat-o regretul că s-a „procopsit", că, adică s-a pomenit că iubeşte. Dar nu atât de tare încât să se desvăluie şi să-mi spună în sfârşit că nu e liberă şi să ceară chiar a doua zi divorţul. Dimpotrivă, i-a trimis dipsomanului un mesaj, să vină adică s-o ia, de ce altceva?

Deodată întoarse capul şi mă fixă îndelung şi avui net senzaţia că îmi ghicise gândurile. „O să-ţi pară rău de tot ce mi-ai spus şi gândeşti", îmi şopti cu vechea ei umilinţă şi în aceeaşi clipă un potop de lacrimi îi inundă obrajii, pe care şi-i şterse imediat cu o stranie disperare, ai fi zis furioasă că prin aceste lacrimi eu aşi fi putut ghici o desvăluire. Chiar şi ghicii: nu mă mai iubea, dar nu se aşteptase ca nici eu să n-o mai iubesc. Îi apăruse poate în suflet vechea şi secreta ei panică de fată că nu va fi iubită, la care se adăugaseră eşecul în căsătorie şi apoi o noua iubire care eşuase în puşcărie? Acum era liberă şi venise să-şi vadă iubitul şi iată cum o primise el!

„Bineînţeles, zisei, de astă dată aproape în şoaptă şi avui o bruscă tandreţe care mă copleşi, o să-mi pară rău. Bineînţeles, repetai, te iubesc şi sunt şi eu disperat că…" Nu-i spusei de ce sunt disperat, dar gândul mi se formulă totuşi în minte… că am devenit străini. Într-o iubire, gândii eu mai departe, sufletul se predă. Cine n-are curaj, poate înşela o vreme, ba chiar multă vreme, simulând abandonul, dar într-o zi se întâmplă cera, nu chiar ceva catastrofic, cum ni s-a întâmplat nouă, ci ceva cu totul obişnuit, cum ar fi de pildă ca simulantul să se îndrăgostească deodată sincer şi

total de cineva, şi atunci devine de o necruţare bestială, nu mai concepe nici măcar să i se ceară să renunţe, să zicem, la maniera în care o face, îşi distruge cu brutalitate familia, îşi părăseşte copiii… „Te iubesc, Suzy, dar mă tem că mă vei părăsi fără şovăire când din întâmplare te vei îndrăgosti simplu, fără efort, spontan şi tumultuos de un ins faţă de care nu mai trebuie să joci nici o comedie. Asta e consecinţa nesinceritătii: neîncrederea! Şi din neîncredere se naşte temerea că nu fericirea te aşteaptă în viitor, ci lovitura: o vei primi în mod sigur. Or, eu m-am săturat să primesc lovituri.” „Îţi repet, zise ea, faci cum vrei. Dar eu nu cred că e bine să iei hotărâri de unul singur.” „Ai dreptate, murmurai surprins, şi valul de tandreţe pentru ea reveni. Da, repetai, ai dreptate. Nu voi lua hotărâri de unul singur.”

Se ridică şi se pregăti de plecare. Îi ţinui mantoul şi ea se răsuci apoi şi mă îmbrăţişă şi clipe lungi ne chinuirăm chipurile, lipite strâns, ca şi când am fi vrut amândoi să devenim o singură entitate şi sufletele să ni se contopească, cum se întâmplase cu adevărat în acea seară da revelion. Dar nu ne sărutarăm. Nu de sărutări duseserăm lipsă cât timp trăiserăm împreună.

XXII.

Da, avusese dreptate, fusesem necruţător: nu trebuia să iau hotărâri de unul singur. Încât, după ce redevenii liber, continuarăm să trăim împreună, ca înainte, dar asta nu dură mult şi curând ne despărţirăm definitiv. Am spus ca înainte, dar nu se mai putu ca înainte, fiindcă nu mai eram aceiaşi. Vraja, cum se zice, se spulberase, deşi noi încercarăm la început s-o reînviem. Ea însă, dorind să fie sinceră, cum înţelesese din învinuirile mele că nu fusese, zădărnici acea reînviere şi mă făcu să descopăr că eu iubisem pe nesincera aceea, care mă fermeca, şi nu pe sincera asta fără vocaţie: nu mai ştia să fie fascinantă. Sursa misterului unui suflet e insondabilă. Sinceritatea poate ameţi mult mai tare decât falsul mister al minciunii, dar exerciţiul seducţiei ei nu se făcuse pe sinceritate şi era

prea târziu, adică era prea bătrână acum ca să se schimbe. Iar să continui eu ca mai înainte nu se mai putea, nu mai aveam în faţa mea o ingenuă ca atunci când o cunoscusem, ea nu mai putea simula perplexitatea, uimirea… Pe scurt, nu mai avea putere asupra mea… Întâlnirile noastre erau tot mai scurte, tot mai terne, tot mai rare.

Într-o zi îmi spuse cu un aer preocupat că a reuşit să obţină un paşaport, să plece în Italia, unde au chemat-o nişte rude. Rudele, adică, au reuşit să obţină acel paşaport. „Te mai întorci?”, o întrebai. „Bineînţeles că mă întorc”, protestă ea. Bineînţeles că minţea. Nu se mai întoarse…

Mi-am recitit acest lung manuscris şi, dincolo de ceea ce el conţine, m-a uimit barbaria concretului, pe larg etalat, şi cu plăcere vizibilă, şi pe care nu l-am putut ocoli fiind încredinţat că astfel m-aşi fi chinuit îndelung, fără să obţin, spiritualmente, eliberarea totală a conştiinţei mele de ceea ce am trăit. Am fost ispitit, o clipă, să-l arunc pe foc. Şi totuşi, mi-am spus, trebuie să-i dau drumul să meargă. Mulţi dintre semenii mei au gândit poate la fel, au jubilat ca şi mine, au suferit şi au fost fericiţi în acelaşi fel. Mitul acesta al fericirii prin iubire, ai acestei iubiri descrise aici şi nu al iubirii aproapelui, n-a încetat şi nu va înceta să existe pe pământul nostru, să moară adică şi să renască perpetuu. Şi atâta timp cât aceste trepte urcate şi coborâte de mine vor mai fi urcate şi coborâte de nenumăraţi alţii, această carte va mărturisi oricând:…dacă dragoste nu e, nimic nu e…!

SFÂRŞIT